

РЕГИОНАЛНИ ПРОФИЛИ: ПОКАЗАТЕЛИ ЗА РАЗВИТИЕ

София 2014

Публикацията се финансира от фондация „Америка за България“ и е част от тригодишен проект. Целта на изданието е да предостави обективна информация и задълбочен анализ на развитието на областите в страната и да нарисова максимално пълна картина, обхващайки различните аспекти на икономическата дейност и живота в регионите.

Регионални профили: показатели за развитие

- © Автори: г-р Десислава Николова, г-р Александър Цветков, Петър Ганев, Явор Алексиев, Зорница Славова
- © Научна редакция: г-р Йордан Калчев
- © Стилистична редакция: "Неда Арт" ЕООД
- © Коректор: Надежда Муховска
- © Институт за пазарна икономика, 2014 г.

ISBN 978-954-8624-40-4

Съдържание

Предговор _____	6		
Благодарности _____	7		
Резюме _____	9		
Кои области привличат най-значителни инвестиции и защо? _____	12		
Фискална политика и регионално развитие Препоръки за промени в подоходното облагане _____	21		
Пазарът на труда – път към възстановяване _____	27		
Типове регионални профили 2014: кълстеризация според социално-икономическото състояние и развитие на областите _____	36		
Благоевград _____	41	Плевен _____	97
Бургас _____	45	Пловдив _____	101
Варна _____	49	Разград _____	105
Велико Търново _____	53	Русе _____	109
Видин _____	57	Силистра _____	113
Враца _____	61	Сливен _____	117
Габрово _____	65	Смолян _____	121
Добрич _____	69	София (столица) _____	125
Кърджали _____	73	София _____	129
Кюстендил _____	77	Стара Загора _____	133
Ловеч _____	81	Търговище _____	137
Монтана _____	85	Хасково _____	141
Пазарджик _____	89	Шумен _____	145
Перник _____	93	Ямбол _____	149
Методология _____	153		
Приложение _____	164		

Предговор

Тазгодишното изследване „Регионални профили: показатели за развитие“ следва успешната рецепта на предходните две издания, като предлага задълбочен анализ на социално-икономическата картина в отделните области на страната. Наред с актуализиран профил на всяка една от 28-те области, изданието включва четири тематични анализа, разглеждащи различни аспекти на регионалното развитие. Освен традиционната типология на областите, анализът проследява процеса на възстановяване на пазара на труда след кризата, зависимостите между фискалната политика и регионалното развитие и инвестиционната активност в регионите.

Подходът, следван при съставянето на актуализираните профили на социално-икономическото състояние на отделните области, отразява стремежа на авторите на изданието едновременно към приемственост и задълбочаване на анализа.

Дискусиите в рамките на Консултативния съвет по проекта и кръглите маси с експерти от 2012 г. досега ни дадоха достатъчна увереност, че методологичната основа на изследването е достатъчно стабилна, за да бъде приложена и в настоящето издание. Това е и основната причина, поради която тазгодишният набор от изследвани индикатори е почти аналогичен с този от 2013 година с едно изключение – добавянето на показател, оценяващ прозрачността на местните власти. Индикаторът се базира на задълбоченото годишно изследване на Фондация „Програма достъп до информация“ (ПДИ) за 2014 г., като за целите на анализа оценката за прозрачността на всяка област е изчислена като среднопретеглена стойност от рейтинга на ПДИ за общините в нейните граници. Както и при други подобни индикатори, претеглянето е направено спрямо населението на отделните общини.

Стремежът ни да разширим обхвата на социално-икономическите профили на областите наложи използването на показатели, които формално не са част от набора индикатори, включени в изчислението на комплексните измерители по категории за всяка област. Допълнителен показател при анализа на възрастовата структура на населението в областите е често използваният коефициент на демографско заместване, който показва възпроизводството на трудовия ресурс. По същия начин, коефициентът на раждаемост, макар и да е изключен от комплексния индикатор за категорията „Демография“, допълва демографската картина на областите и дава ценна информация за перспективите пред възрастовата структура в един по-дългосрочен план.

Водени от същото желание за максимален обхват на областните профили, анализът на редица показатели се базира не само на данните на областно ниво, но и на тези за отделни общини – когато са налични статистически данни и когато те дават ценна допълнителна информация. Така например, усвояването на европейските фондове е анализирано освен на областно, и на общинско ниво, като са открити както първенците по усвояване на средства, така и най-слабо представящите се общини. Допълнително, където наличната статистика позволява такъв подход, сме анализирали различни разбивки и сечения на някои от използваните индикатори. Пример за такъв подход е анализът на инвестициите на предприятията в дълготрайни материални активи, който обикновено включва и преглед по икономически сектори.

При подготовката и изработването на анализа сме се стремили в максимална степен да обърнем нужното внимание на препоръките за неговият стил и съдържание. Последните бяха събирани от екипа на ИПИ по време на проведениите през м. юли 2014 г. шест регионални кръгли маси както и на годишните срещи на Консултативния съвет по настоящия проект и превърналите се в традиция кръгли маси с експерти по регионално развитие от академичните среди, държавната администрация, неправителствени организации и други сдружения. Профилите на областите се базират на последните актуални данни към 30 юни 2014 година, като наред с годишната динамика на отделните индикатори, е направен опит за открояване на трайни позитивни или негативни тенденции в различните сфери на социално-икономическото развитие на местно ниво.

Всички областни профили, тематични анализи и използвани данни могат да бъдат намерени на специализирания сайт на проекта, www.regionalprofiles.bg.

Благодарности

Екипът на ИПИ изказва своите най-искрени благодарности към фондация „Америка за България“, която подкрепи и финансира дългосрочното усилие на ИПИ в сферата на регионалното развитие. Екипът на фондацията не просто осигури финансово настоящото издание, но още от началото застана зад идеята за подобен тип изследване и участваше активно в процеса на работа. Без тяхната подкрепа това издание нямаше да се реализира.

Специални благодарности бихме искали да отправим към нашите партньори от „Региостат“, които бяха до нас през цялото време и имат съществен принос за настоящото издание. Работата по методологията, статистическата обработка и клъстеризацията на областите биха били трудно осъществими без тяхната помощ. Агенция „Прагматика“ свърши чудесна работа със социологическото проучване и навременното представяне на данните от него.

Признателни сме и на членовете на Консултативния съвет по проекта, чиито бележки и критики бяха от голяма полза и подобриха изданието, на екипа на фондация „Български институт за правни инициативи“ за съветите по всички индикатори и въпроси в сферата на правораздаването, както и на фондация „Пограма достъп до информация“, чийто рейтинг на активната прозрачност е използван в последното издание.

Задължени сме и на Българската търговско-промишлена палата (БТПП) за цялостната подкрепа по проекта. Регионални представители на БТПП се срещнаха с нашите екипи в повечето области на страната, а в последната година подпомогнаха и организирането на регионалните кръгли маси, които бяха много информативни и полезни. Благодарни сме и на всички други, с които се срещнахме по време на нашата обиколка из областите и които ни помогнаха да осмислим суровите данни за развитието на регионите.

Изключително сме благодарни и на доц. д-р Йордан Калчев за чудесната научна редакция на изданието. Въпреки кратките срокове доц. Калчев съумя да изчисти изданието от някои неточности, а в резултат на неговите коментари се получи един много по-добър текст. Всички евентуални грешки в настоящото издание са изцяло наши.

Събирането на нужната информация за изданието беше не само истинско приключение, но и изискваше огромен труд от страна на нашия екип. Благодарни сме на Националния статистически институт за съвместната работа, която въпреки някои трудности накрая даде резултат и получихме всичко необходимо. Признателни сме и на близо 250-те общини, които отговориха на анкетния лист за нивото на местните данъци и такси, степента на предоставяне на електронни услуги и работата на едно гише.

Накрая благодарим на всички, които работиха по книжното издание на регионалните профили, както и по специализирания сайт на проекта – партньорите ни от MTR Design свършиха отлична работа по сайта, а екипът на „Неда Арт“ отново изненада приятно с оригиналните си идеи за корицата и оформлението на печатното издание, както и с перфектното си изпълнение.

Институт за пазарна икономика

Резюме

Анализът на последните налични данни разкрива бавни, но осезаеми положителни тенденции на икономическо възстановяване в повечето области на страната. Поради по-късното публикуване на някои от макроикономическите индикатори на областно ниво подобрението е най-ясно видимо на пазара на труда. Тези тенденции се потвърждават и от проведените специално за целите на изследването социологически проучвания сред бизнеса и гражданите на 28-те области. Въпреки това и през 2013 г. заетостта в някои от най-бедните области на страната остава притеснително ниска и продължава да потиска доходите и стандарта на живот. Спиралата ниска заетост - стагниращи доходи – намаляващо население е в основата на продължаващото социално-икономическо раздалечаване между столицата София и останалата част от страната.

Инвестиционната активност в повечето области остава далеч под нивата преди кризата, като това наблюдение важи с особена сила за София (столица). През 2010 и 2011 г. София (столица) отчита нетен отлив на чужд капитал, което в комбинация с продължаващия приток на значителни инвестиции в някои от другите основни икономически центрове в страната (като Бургас) е и причината разликите между столицата и другите области по отношение на чуждестранните преки инвестиции да намаляват.

Тези реалности оказват влияние и върху други аспекти на регионалното развитие като оценката на гражданите за качеството на социалната среда, инвестиционната активност на предприятията и нагласите към миграция. Въпреки това през последните две години са налице и примери за бързо възстановяващи се области, които успяват да привлекат значителен инвестиционен интерес и в резултат на това да предложат по-добри условия на живот на своите граждани. Такава област е Бургас, в която чуждестранните преки инвестиции с натрупване в предприятията от нефинансовия сектор в периода 2008-2012 г. нарастват близо три пъти, достигайки близо 5 млрд. лв. – третата най-висока стойност в страната след София (столица) и София (област). Заетостта на населението над 15-годишна възраст в областта доближава предкризисните си нива и вече е по-висока от тази в област Варна. Бургас е също така на второ място в страната по усвоени европейски средства от общините като бенефициенти на оперативните програми спрямо броя на населението. В резултат на тези и други позитивни тенденции средногодишното население на областта се увеличава през 2013 г., като през последните две години това е характерно само за област София (столица). Постепенно подобрение по отношение на заетостта се наблюдава още от 2012 г. в Пловдив, а от 2013 г. и във Варна наред с други области. Обратно, традиционно силни икономически центрове като Стара Загора и Русе все още не успяват да възобновят създаването на работни места.

Политическата нестабилност в централната власт, относителната пасивност на местните органи за самоуправление по отношение на местните условия за бизнес продължават да възпрепятстват започналото икономическо възстановяване. Според данните от проведеното за целите на настоящото изследване социологи-

ческо проучване сред представители на 1680 фирми от цялата страна, средната за страната оценка на бизнеса за работата на областните и общинските администрации се понижава спрямо предходната година, а възприятията за корупция се повишават. В допълнение, напредъкът по отношение на електронните услуги и работата на едно гише остава бавен и непоследователен. За поредна година се налага изводът, че е необходимо създаването на нови стимули за органите на местно самоуправление за качествено подобряване на бизнес средата. Такъв стимул например би представлявало връщането на част от преките данъци обратно в общините. По този начин общините биха имали директен финансов интерес да работят по-активно за привличането на инвестиции и създаването на работни места на тяхна територия.

Инфраструктурното развитие в страната продължава да бъде изключително неравномерно по територията на страната, като ключовите проекти през 2012 и 2013 г. отново са съсредоточени в Южна България. Остават неясните по отношение на финансирането и крайните срокове за изграждането на съоръжения от стратегическо значение, които имат потенциала да подобрят конкурентоспособността на част от областите в страната като магистралите „Хемус“ и „Струма“. На фона на пускането в експлоатация на магистрала „Тракия“ са притеснителни и данните на „агенция пътна инфраструктура“ за спадащ относителен дял на пътната настилка в добро състояние – от 40,3% през 2012 г. на 39,6% през 2013 година.

През последните няколко години в сферата на образованието и здравеопазването протичат по-скоро негативни тенденции, които са в голяма степен следствие от липсата на ясно изразен курс към реформи от страна на централната власт. Обхватът и на двете системи е по-малък през 2013 г., отколкото през предходната година – например здравноосигурените лица намаляват от 87,3% на 86,1%, а коефициентът на записване на населението в V-VIII клас спада от 81,0% на 79,7%. В условията на макар и бавно повишаваща се заетост и икономическа активност подобни тенденции потвърждават необходимостта от преосмисляне на провежданите политики в тези сфери.

В противовес на тези тенденции се наблюдава подобрение на голяма част от индикаторите в категориите „Околна среда“ и „Социална среда“. Благодарение на успешната реализация на редица проекти за опазване на околната среда оценката на гражданите за нейното качество се повишава, а дялът на населението с достъп до канализация и този на хората, свързани с пречиствателни станции, нараства бързо. И тук основните опасения за по-нататъшен напредък се свързват по-скоро с нестабилността на централната власт и замразените плащания от ЕК по оперативна програма „Околна среда“. По отношение на социалната среда и условията на живот също са налице подобрения - през 2013 г. се наблюдава известен спад на престъпността, а регистрираните посещения в кината и театрите достигат рекордни за последните няколко години нива – тенденция, която важи дори за по-малки области като например Търговище.

Третото издание на „Регионални профили: показатели за развитие“ включва четири тематични анализа. Първият от тях изследва кои области са най-атрактивни за чуждестранни и местни инвестиции в периода както преди кризата, така и след нейното начало. Освен установените тенденции в инвестиционния процес в анализа се посочват и основни причини за привлекателността на някои области като инвестиционна дестинация, като са изследвани взаимовръзките между инвестиционната активност и редица макроикономически и социални индикатори. Прави впечатление, че размерът и потокът на привлечените местни и чужди инвестиции са в силна положителна връзка с местното благосъстояние, измерено чрез БВП на човек от населението. Тази връзка не е изненадваща - колкото повече една територия привлича инвестиции, толкова повече и нейната икономика просперира, а доходите се увеличават. От друга страна, високата степен на развитие на една област също привлича инвестиции заради по-големия потенциал на местния пазар.

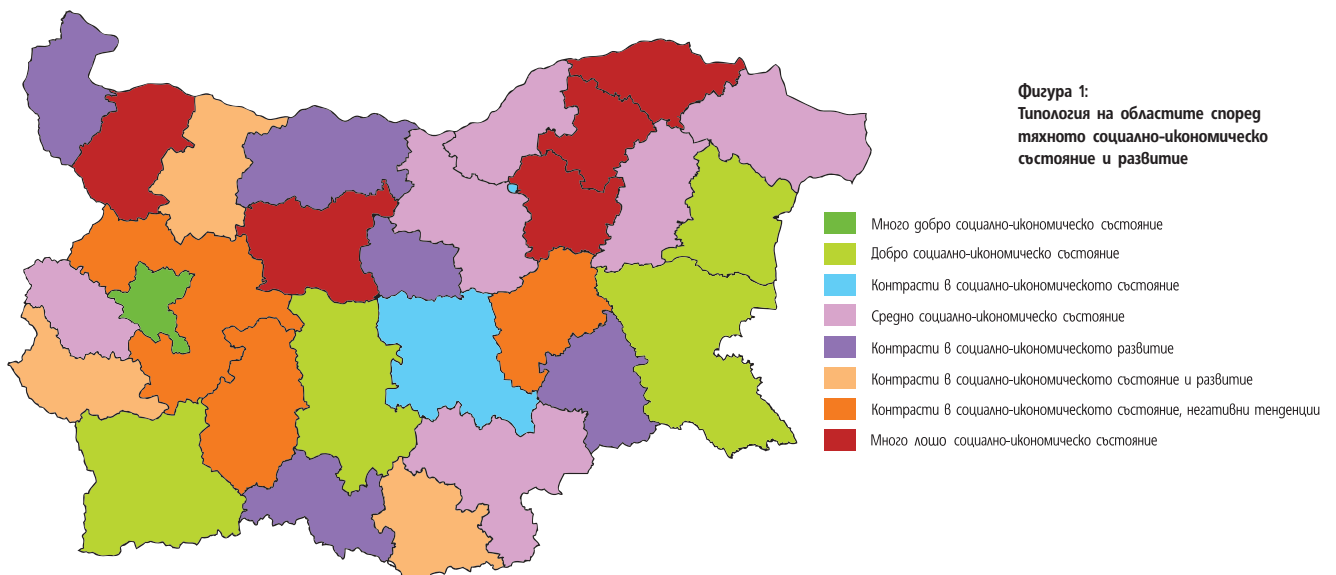
Паралелно с това показателите за инвестициите на областно ниво показват силна или умерена корелация с редица показатели за наличието и качеството на човешкия капитал. С други думи, наличието на достатъчно на брой работна ръка, както и качеството на тази работна ръка са едновременно фактор за и следствие от привличането на инвестиции. Това важи както за местните, така и за чуждестранните инвестиции. Предвид това фокусът върху обучението и образованието на

работната сила би следвало да бъде водещ при изработването на национални и местни стратегии за привличане на инвестиции.

В тазгодишното издание е поместен и анализ „Фискална политика и регионално развитие“, който стъпва на миналогодишния преглед „Данъчна политика на местно ниво“ и отправя критичен поглед към политиката на субсидирано регионално развитие. Последното е тежко зависимо от европейските средства, както и от централизираното административно разпределяне на публичен ресурс към регионите за сметка на принципите на децентрализация и финансова самостоятелност. Анализът илюстрира връзката между финансовата самостоятелност на общините и привлечените чуждестранни инвестиции, като по този начин подкрепя тезата, че финансово самостоятелни и не напълно зависими (от държавата или от европейските средства) общини са по-активни и съответно по-привлекателни за чуждестранните инвеститори. Наред с финансовата и икономическата обосновка за по-висока финансова самостоятелност на общините анализът излага и конкретни стъпки за реализирането на тази идея, които включват преотстъпването на част от приходния данък към общините още от следващата година, както и някои правила за разходването на този ресурс от местните власти.

Третият тематичен анализ е посветен на пазара на труда и темпа на възстановяването му от кризата в различните части от страната. Като цяло ситуацията на пазара на труда в повечето области се подобрява въпреки политическата нестабилност от пролетта на 2013 г. насам. В същото време установената в миналогодишното издание тенденция на бързо възстановяващ се юг и стагниращ север продължава да бъде в сила. Това се вижда ясно както от наблюдението на работната сила, така и от очакванията на бизнеса за динамиката на броя на заетите в периода юни 2014 – май 2015 година.

Последният тематичен анализ се базира на актуална клъстеризация (групиране) на областите по сходства и различия. През тази година са идентифицирани 8 типа регионални профили, но въпреки че броят на клъстерите е еднакъв с този от предходната година, в състава им има различия. Обхватът на профилите, характеризирани се с лошо социално-икономическо състояние или негативни тенденции на развитие, остава много по-широк, отколкото на тези с добри такива. Клъстерът с области в лошо социално-икономическо състояние проявява тенденция да увеличава състава си – през 2012 г. към него принадлежало само две области – Разград и Силистра, а през 2014 г. – пет области: Разград, Силистра, Търговище, Ловеч и Монтана, които се намират в северната част на страната. София (столица) остава единствената област в много добро социално-икономическо състояние, а най-добре развитите области след София (столица) продължават да бъдат Варна, Бургас, Пловдив и Благоевград.

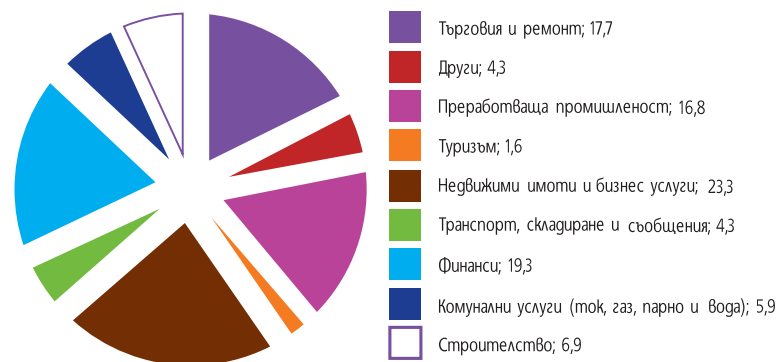
Кои области привличат най-значителни инвестиции и защо

Въведение

В годините преди началото на световната икономическа криза България успя да се превърне в една от топдестинациите за чуждестранни преки инвестиции (ЧПИ) не само в регионален, но и в световен план. Малко страни могат да се похвалят с приток на преки чуждестранни инвестиции в размер на около 30% от БВП само за една година. Точно това се случи на България през 2007 г., когато страната се нареди на едно от челните места по привлечени инвестиции в целия свят. Основният двигател на чуждите инвестиции до 2008 г. беше бумът в секторите на строителството и недвижимите имоти, който беше придружен от кредитна експанзия и бързо нарастване на вътрешното потребление. Около 30% от всички ЧПИ бяха привлечени от възможностите в строителния бранш и свързания с него сектор на недвижимите имоти.

Все пак чуждестранните преки инвестиции между 2000 и 2008 г. не се насочиха само към тези два сектора. Бумът на финансовите услуги и в частност на кредитите за фирми и индивиди в годините на ръст на производството и потреблението също привлякоха сериозен дял от близо 1/5 от всички ЧПИ за периода от 2000 до 2008 г. Преработващата промишленост получи сходен дял (около 17%) от всички ЧПИ в разглеждания период на бърз икономически растеж, като сред основните печеливши браншове на производството бяха именно тези, свързани със строителния и потребителския бум като производството на превозни средства и на мебели. Търговията и ремонтните дейности също получиха значителен дял от ЧПИ - около 18% от инвестициите за периода между 2000 и 2008 година.

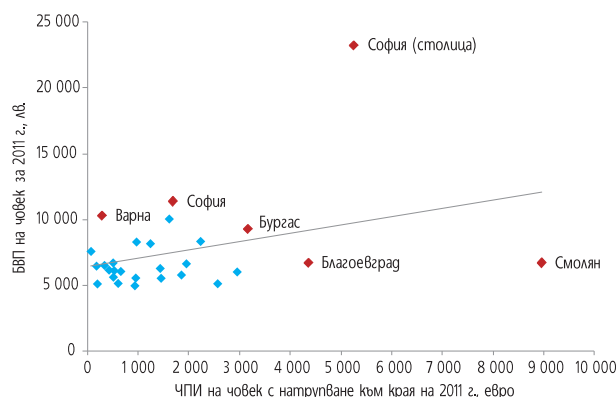
Фигура 1: Дял от общите ЧПИ в периода 2000-2008 г., %
Източник: НСИ

В същото време се наблюдаваха сериозни разлики в способността на отделните части на страната да привличат ЧПИ, което допълнително задълбочи разрыва между по-развитите и богати области, от една страна, и бедните и изоставащи области, от друга. Силната положителна връзка между основния измерител за благосъстояние – БВП на човек, и чуждестранните преки инвестиции с натрупване (на човек от населението) се вижда ясно на база на данните за двата индикатора към 2011 г. Корелационният коефициент между двата показателя е 0,9 (при максимална допустима стойност от 1), който показва висока степен на приближение до пълна линейна зависимост между тези два важни в икономическото развитие показатели. Това означава, че областите, в които се наблюдава значителен приток на чужди инвестиции, са и тези, които имат най-високо благосъстояние и доходи, измерени чрез БВП на човек от населението.

Тази силна връзка между чуждите инвестиции и благосъстоянието на областно ниво не е изненадваща предвид възможностите за икономическото развитие, заетост и доходи, които чуждите инвестиции носят със себе си. В същото време по-високата степен на развитие на областите също е фактор за привличането на чужди инвестиции поради по-високата популателна способност на местното население, повечето работещи фирми, на които могат да се предоставят бизнес услуги, предимствата (логистични, инфраструктурни) на изградените бизнес центрове, възможностите за синергия със съществуващи бизнеси, по-високото качество на човешкия капитал и по-големия избор на (квалифицирана) работна ръка и т.н. Това означава, че връзката между чуждите инвестиции и БВП е двупосочна. ЧПИ са безспорен фактор за икономически растеж, особено за по-слабо развити икономики като българската, в които вътрешните спестявания са относително ниски, но в същото време ЧПИ имат тенденция да се насочват към по-големи бизнес центрове заради позитивите от вече изградената инфраструктура, по-голямото предлагане на работна ръка и по-големия пазар за бизнес и потребителски стоки и услуги, които тези територии предлагат.

Фигура 2:
Връзка между ЧПИ и БВП на човек на областно ниво
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

Най-привлекателните дестинации за чужди инвестиции в страната

До 2008 г. сред най-атрактивните области за чужди инвестиции се нареждат именно тези, в които строителният бум е най-силен – София (столица), близките до столицата Софийска област и област Перник, Варна, Бургас. По този начин чуждите инвестиции са едновременно фактор и следствие от бързия растеж на строителството и недвижимите имоти в предкризисния период. След 2008 г. обаче, макар тези пет области да остават сред предпочитаните дестинации за чужди капитали, сред най-атрактивните за чуждестранните инвеститори области се нареждат индустриални центрове като Габрово, Стара Загора и Пловдив. Принос за това вероятно има и бързият растеж на износа в периода на възстановяване на икономиката от кризата, като се има предвид, че значителна част от износа на България се състои именно от индустриалните продукти.

Разпределението на размера на чуждестранните преки инвестиции (с натрупване) върху територията на страната показва, че столицата остава безспорен лидер както в периода на бърз растеж, така и при последвалата криза и възстановяване. София (столица) запазва водещата си позиция към края на 2012 г., макар и спрямо 2008 г. да отчита деzinвестиции, т.е. нетен отлив на чужди инвестиции. Към края на 2008 г. София (столица) е привлякла ЧПИ в размер на близо 11,7 млрд. евро, или 9383 евро на човек от населението. Само за сравнение, втората най-атрактивна за чужди инвестиции област към края на 2008 г., област Варна, е с близо три пъти по-малко привлечени инвестиции на човек от средногодишното население – 3396 евро. Огромната разлика между столицата и останалите области съответно изтъква нагоре и средната стойност на привлечените чужди инвестиции в страната, съотнесени към населението, до 2444 евро/човек към края на 2008 г. По този начин само три области могат да се похвалят с инвестиции над средните за страната – столицата, Варна и Софийска област.

Пропастта между областите по отношение на привлечените от тях ЧПИ се илюстрира и от разликата между лидера, София (столица), и най-слабо представящата се област по отношение на ЧПИ към края на 2008 г. - област Кюстендил. Тази разлика достига 70 пъти в полза на столицата, като към 2008 г. Кюстендил успява да привлече едва 135 евро ЧПИ на човек от местното население (с натрупване).

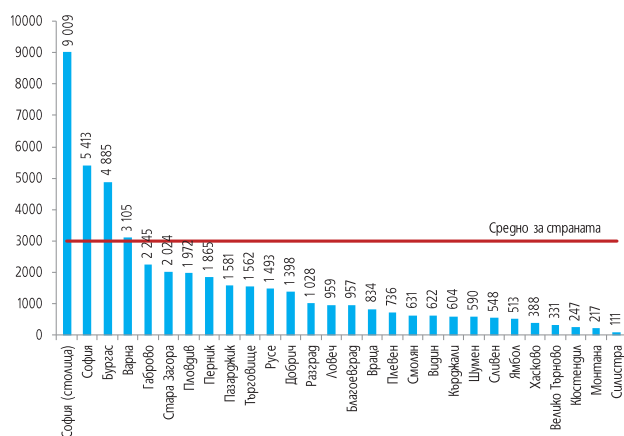
В периода на кризата и трудното възстановяване от нея разликите между София (столица) и другите водещи дестинации за чужди инвестиции намалява, но контрастите между най-привлекателните и най-малко атрактивните за чуждестранните инвеститори области остават. Свиващата се разлика между столицата, която остава безспорен лидер и към края на 2012 г., и другите най-атрактивни за ЧПИ територии - Софийска област и Бургас, се дължи както на нетния отлив на чужди инвестиции от град София, така и на рязкото увеличение на инвестициите в другите две области. Спрямо 2008 г. към края на 2012 г. Бургас успява да утрои размера на привлечените инвестиции с натрупване: от 667 млн. евро до малко над 2 млрд. евро благодарение най-вече на инвестициите в "Лукойл Нефтохим". Софийска област от своя страна успява да отчете двойно увеличение на ЧПИ за този период – от 663 млн. евро към края на 2008 г. до 1,323 млрд. евро към края на 2012 г., което вероятно се дължи на близостта до столицата, повечето възможности за придобиване на подходящи терени и техните относително по-ниски цени в сравнение с град София.

Област Варна, която до началото на кризата се нарежда като втората най-привлекателна за чужди инвестиции дестинация след столицата, в периода между 2009 и 2012 г. също отчита дезинвестиции, т.е. нетен отлив на чужд капитал. По този начин към края на 2012 г. област Варна вече се смъква до четвърта позиция като най-привлекателна за чужди инвестиции област (според кумулативните инвестиции на човек от местното население), като е изместена от Софийска област и област Бургас.

Най-привлекателните дестинации за инвестиции в дълготрайни материални активи

Наблюдава се силна положителна връзка между чуждестранните преки инвестиции с натрупване и дългосрочната средна стойност на инвестициите в дълготрайни материални активи. Тази връзка се основава на това, че значителна част от ЧПИ е насочена към нефинансовия сектор, и то именно към придобиване на ДМА. Все пак, трябва да се има предвид, че разходите за придобиване на ДМА включват и капиталовите инвестиции на държавното управление (органите на държавната, изпълнителната и съдебната власт, органи на местното самоуправление, автономни дър-

Фигура 3:
Чуждестранни преки инвестиции с натрупване към края на 2012, евро на човек
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

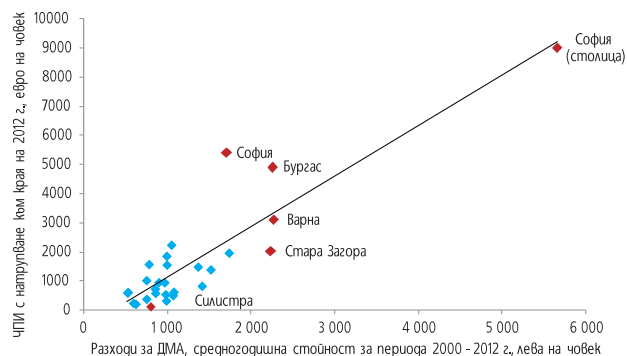

жавни институции), както и инвестициите в ДМА на дружества с местен капитал.

Прави впечатление, че областите с най-висок среден размер на разходите за ДМА за периода 2000-2012 г. са и тези, които се характеризират с най-висок кумулативен приток на преки чужди инвестиции, макар и с леки вариации в позициите. Освен това по отношение на инвестициите в ДМА разликите между областите не са така фразантни, макар и да остават значителни. Отново лидер е столицата със средногодишен размер на инвестициите в ДМА от 5667 лева на човек от населението за периода 2000-2012 г. На последно място се нарежда пък област Кърджали с 510 лева средно за периода, т.е. разликата между областта на първо място и тази на последно е около 10 пъти.

След столицата по среден размер на разходите за ДМА за 2000-2012 г. се нареждат областите Варна, Бургас, Стара Загора, Пловдив и Софийска област.

Фигура 4:
Връзка между ЧПИ и разходите за ДМА
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

Инвестиции и висшести

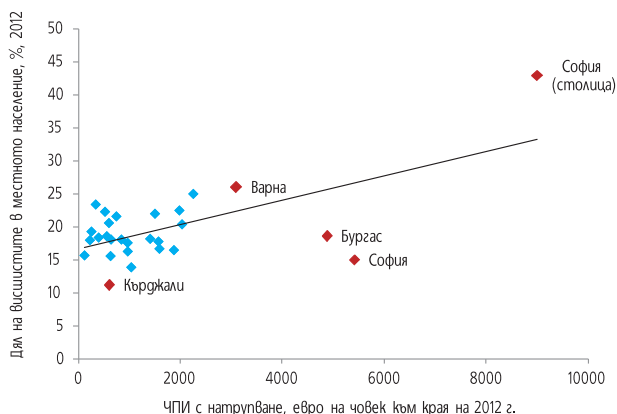
Относителният дял на висшистите сред населението в трудоспособна възраст е своеобразен измерител за качеството на човешкия капитал, тъй като предполага по-висока производителност на труда. Един от факторите за привличане на инвестиции е именно наличният човешки капитал в различните области на България. Разбира се, както инвестициите биват привличани от качествен човешки капитал, така и човешкият капитал се привлича от възможностите за работа, които инвестициите предлагат. Следва да се отбележи, че не всички инвестиции (чужди и местни) се нуждаят от висшести и поради това в България все повече предприятия (особено в производството) изпитват трудности при намирането на кадри с подходящо средно специално образование.

Все пак положителната връзка между дела на висшистите и инвестициите е ясно видима. Тази връзка е силна и при двата основни индикатора за инвестиции – ЧПИ с натрупване на човек от населението и годишни разходи за придобиване на ДМА.

1/ Връзка между ЧПИ и висшистите

Връзката между кумулативния размер на чуждестранните преки инвестиции и дела на висшистите в местното население е положителна и умерено силна. Тя е по-силна в годините преди кризата ($R^2 = 0,724$ през 2008 г.) вероятно заради ниския коефициент на безработица и множеството привлечени инвестиции, но и след това остава умерено висока ($R^2 = 0,400$ през 2012 година). И преди, и след кризата София-град се отличава много от другите области както по дела на висшистите (43-46% при 18-26% за страната за периода от 2006 до 2013 г.), така и по броя и размера на ЧПИ

Фигура 5:
Връзка между ЧПИ и дела на висшистите в населението
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

(около и над 9000 евро/човек с натрупване към края на годината за целия период 2008-2012 г. при 2500-3000 евро/човек за страната за същия период).

Трябва да се посочи, че не само съществува силна позитивна връзка в статика между дела на висшистите и чуждите инвестиции, но и такава в динамика – т.е. при спад на инвестициите, намалява и делът на висшистите и обратно. Тук, разбира се, може да се предположи същата двупосочна закономерност, както и в статика – при ръст на инвестициите към областта се привличат и квалифицирани специалисти от други области, които търсят повече карьерни възможности и по-високи доходи. Обратно, ако делът на висококвалифицираните сред местното население се увеличава, това може да накара повече инвеститори да изберат съответната област за своята инвестиция в очакване да намерят по-лесно нужната работна ръка.

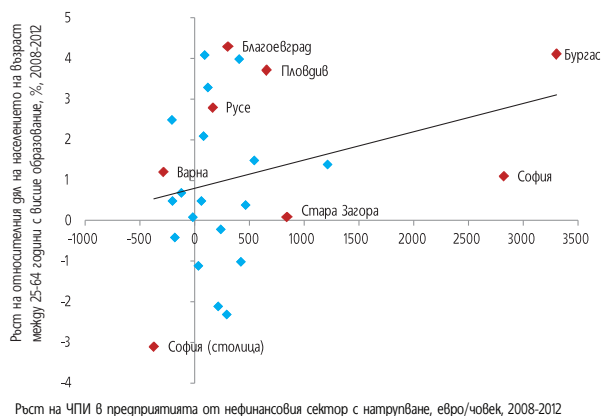
От началото на кризата София (столица) бележи най-значителен спад и при относителен дял на висшистите, и при привлечените преки инвестиции. Основната причина за това е съсредоточаването на голяма част от секторите, които най-много пострадаха от кризата (строителство, операции с недвижими имоти),

именно в София. Предвид това, че голяма част от съкратените работници след началото на кризата бяха именно нискоквалифицираните и нискообразованите, може да се предположи, че част от тях са се насочили към столицата в търсене на работа, което статистически е намалило дела на висшистите сред столичното население. Все пак, въпреки че за периода 2009-2012 г. ЧПИ в София намаляват с общо 32 млн. лв., това е намаление с едва 0,3%.

Област Бургас се явява абсолютен диагонал на столицата и бележи сравнително добро нарастване и по двата показателя - ръст на относителния дял на висшистите с 4,1% и ръст на ЧПИ с над 3000 евро на човек за периода между 2009 и 2012 година. С този ръст на ЧПИ през 2012 г. Бургас става третата област (след София и София-град) по най-голям размер на привлечените ЧПИ на човек от населението, изпреварвайки областите Варна, Габрово и Перник. Нещо повече, Бургас и София-град са единствените области, в които едновременно и ЧПИ, и разходите за придобиване на дълготрайни материални активи на човек от средногодишното население са над средните нива за страната през 2012 година. Сравнително бързият темп на възстановяване на икономиката на област Бургас от кризата и нарастващите инвестиции водят до раздвижване на пазара на труда и заетостта в областта през 2012 и 2013 г. вече изпреварва средните равнища в страната.

Софийска област, като област в непосредствена близост със столицата, също бележи сериозен ръст на ЧПИ в периода 2008-2012 г., който е придружен с ръст на дела на висшистите, близък до средното нарастване за страната. Областите Благоевград и Пловдив отчитат едни от най-високите увеличения на относителния дял на висшистите, около 4 процентни пункта, и ръст на инвестициите, сравним със средния за страната, или около 50% нарастване на ПЧИ на човек от населението.

Фигура 6:
Връзка между относителния дял на населението на възраст между 25 и 64 години с висше образование и чуждестранните преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване за периода 2008-2012 г. (евро на човек) по области
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

2/ Връзка между инвестициите в ДМА и висшистите

Положителната връзка между инвестициите в ДМА и дела на висшистите също е ясно изразена. Тази връзка показва, че не само чуждият капитал търси квалифицирана работна ръка, но и местният, както и че трудовият ресурс се насочва към тези области, в които има работещи предприятия и инвестиции, независимо дали са чужди или местни. Положителната зависимост между двата показателя – разходи за ДМА на човек от местното население и дела на висшистите в местно население – е валидна както в периода преди кризата (2008 г.), така и след това (2012 г.), като през 2012 г. дори е по-силна. Последното може да се отгледне на кри-

зата на трудовия пазар в страната между 2009 и 2012 г. и закриването на около 460 000 работни места, което доведе до стабилен ръст на безработицата и свиване на заетостта. Съответно и може да се предположи, че инвеститорите са станали по-придирчиви към качеството на търсената и наемана работна ръка предвид увеличеното ѝ предлагане.

Инвестиции и механичен прираст

Инвестициите създават работни места и привличат работна сила. Същевременно наличието на по-голяма работна сила и особено на такава с нужните на инвеститорите образование и квалификация е фактор, който обикновено се отчита като положителен при вземането на решение за инвестиция. Колкото сферата на работа е по-трудоемка, толкова този фактор има по-голяма тежест при вземането на инвестиционното решение. Поради тези причини може да се проследи връзката между инвестициите – както чужди, така и местни - и миграцията на хората вътре в страната.

1/ Чужди инвестиции и миграция на населението

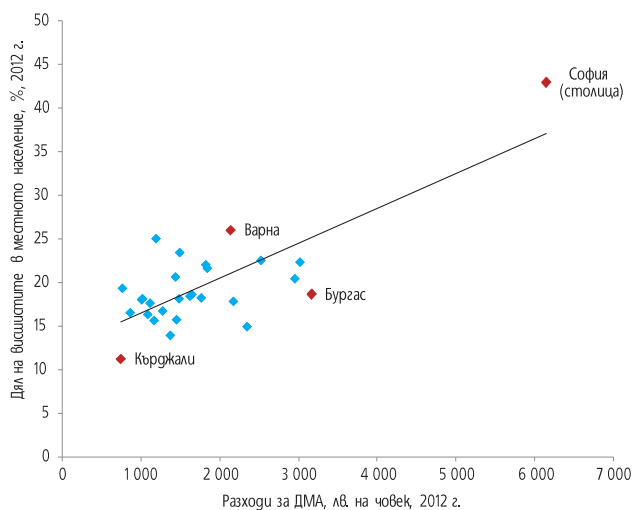
Данните за механичния прираст и ЧПИ в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване и за коефициента на механичен прираст за 2008 година показват положителна корелация между двата индикатора. Разбираемо, столицата привлича най-много инвестиции и огромен брой хора. Това е и единствената област, която през последните две десетилетия има постоянен положителен механичен прираст. През 2008 г. коефициентът е 5,7%, а ЧПИ достигат 9400 евро на човек от населението, което е близо четири пъти повече от нивото за страната. Средногодишният коефициент на заетост на населението на 15 и повече години минава 60% и е с над 10 процентни пункта по-висок от средния в страната.

Като цяло по-големите области успяват да привлекат повече инвестиции и хора. През 2008 г. област Варна е областта, която привлича най-много хора и е на второ място по кумулативен размер на чуждите инвестиции на човек от населението. Областите с положителен коефициент на механичен прираст се допълват от Бургас, Велико Търново и Пловдив. Област Смолян е с най-ниския механичен прираст – минус 8,7%, а ЧПИ в областта са 656 евро на човек при близо 2500 евро на човек за страната. С най-ниски нива на ЧПИ са областите Монтана и Кюстендил, които също имат отрицателни коефициенти на механичен прираст.

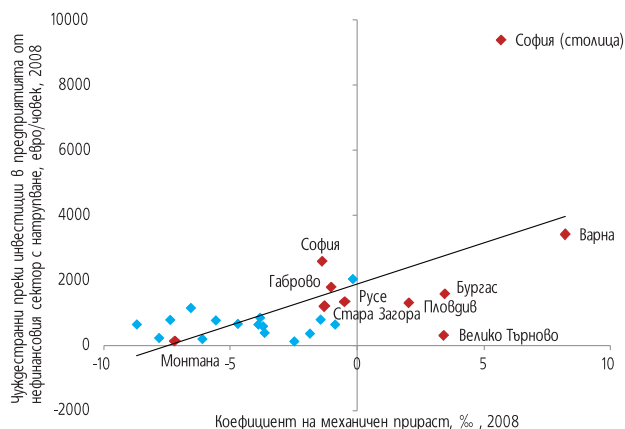
След началото на световната финансова и икономическа криза инвестициите и заетостта повсеместно започват да се свиват. Ножицата на механичния прираст се разтваря и в Смолян и Разград коефициентите падат под -13%.

През 2012 година икономиката се отлепя от дъното и ножицата отново започва да се затваря, но прави корелацията между чуждите инвестиции и механичния прираст още по-силна. Област Смолян остава на дъното по механичен прираст, макар и стойността му да се покачва до около -7%. По-големите области отново започват да привличат все повече хора. Данните за коефициента на механичен прираст през 2013 г. показват още по-голяма вътрешна миграция от малките към големите области. Изселването от Смолян се увеличава двойно, а Варна и Бургас отново привличат повече хора

Фигура 7:
Връзка между дела на висшите в населението и инвестициите в ДМА
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

Фигура 8:
Връзка между коефициента на механичен прираст и чуждестранните преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване за 2008 г. по области
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

и достигат коефициенти на механичен прираст от близо 4%, след като по време на най-тежката криза коефициентите им бяха отрицателни.

2/ Инвестиции в ДМА и миграция на населението

Връзката между инвестициите в дълготрайни материални активи и вътрешната миграция на населението също е силна и положителна, т.е. областите, които се радват на нетен приток на мигранти от други области, също привличат и повече инвестиции в ДМА – както местни, така и чужди. И при тези два показателя причинно-следствената връзка е двупосочна.

Тази връзка е дори по-силна от корелацията между ЧПИ и нетната миграция, което може да се обясни с факта, че инвестициите в ДМА обхващат както местни, така и чуждестранни субекти, т.е. от гледна точка на собствеността на субекта, правец инвестицията, те са по-обхватният индикатор. Не е изненада, че там, където се правят повече инвестиции, се наблюдава и нетен приток на население от други области.

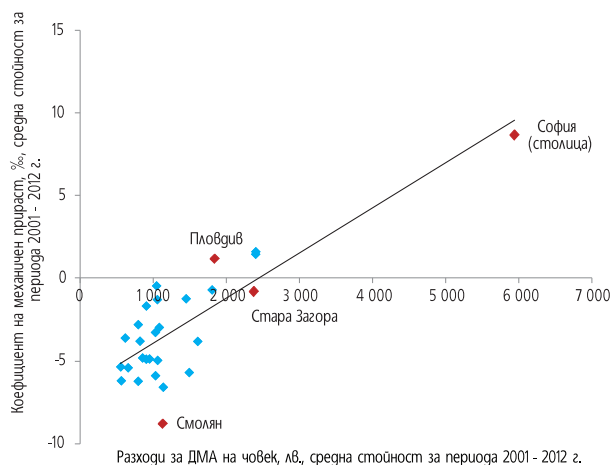
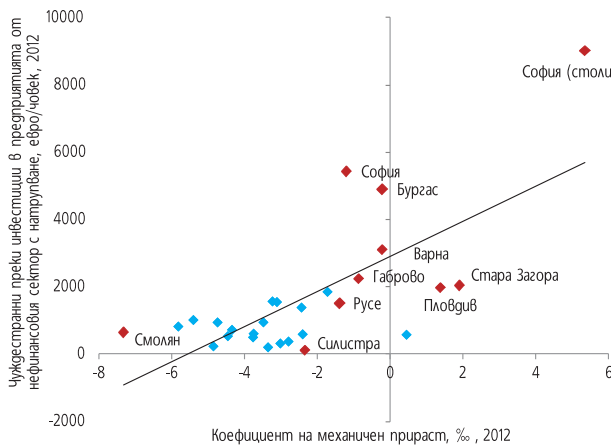
Инвестиции и възрастова зависимост на населението

Развиването на бизнес се нуждае от човешки капитал. Инвеститорите се съобразяват с наличната работна сила и от своя страна привличат хора, които търсят работа. Поради тази причина може да се търси връзка между притока на инвестиции, от една страна, и дела на хората в трудоспособна възраст в дадена област, от друга. За целта мога да се използват данните за чуждите (ЧПИ) и местните инвестиции (разходи за ДМА) и коефициента на възрастова зависимост на областно ниво, който показва съотношението между населението на 65 и повече години към населението в трудоспособна възраст (на възраст 15-64 години).

1/ Чужди инвестиции и възрастова зависимост

Данните за ЧПИ и възрастовата зависимост показват ясна обратно пропорционална връзка между тях. Областите с по-нисък коефициент на възрастова зависимост, т.е. тези, в които дялът на трудоспособното население е сравнително висок, привличат и повече чужди инвестиции. Обратната връзка също е вярна – областите, където има повече инвестиции и съответно повече работни места, привличат и повече хора в трудоспособна възраст, които търсят реализация.

Фигура 9:
Връзка между коефициента на механичен прираст и чуждестранните преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване за 2012 г. по области
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

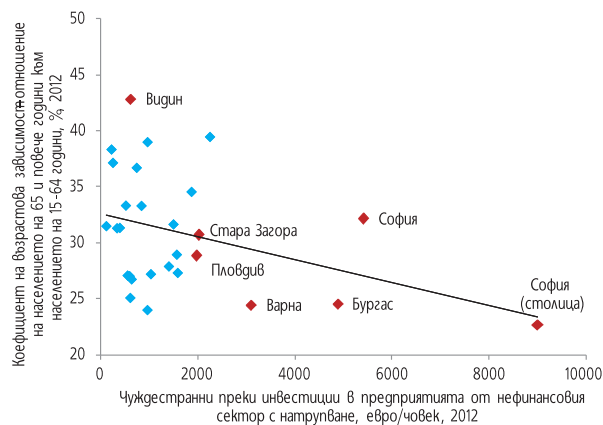

Фигура 10:
Връзка между инвестициите в ДМА и миграцията на населението
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

София (столица) отново е отделена от останалата част от страната с най-нисък коефициент на възрастова зависимост (22,7% при 28,5% за страната през 2012 г.) и най-висок кумулативен размер на ЧПИ (над 9000 евро на човек при около 3000 евро на човек за страната към края на 2012 г.). Областите Варна и Бургас се отличават със сравнително висок размер на ЧПИ и нисък коефициент на възрастова зависимост. Софийска, Старозагорска и Пловдивска област имат подобни нива на чуждите инвестиции, но могат да се определят като по-„застаряващи“ области. Видин също се откроява от повече области, но като областта с най-застаряващо население (коефициент на възрастова зависимост 65+/15-64 г. от 42,8% през 2012 г.) и едни от най-ниските чужди инвестиции.

2/ Инвестиции в ДМА и възрастова зависимост

Връзката между коефициента на възрастова зависимост на населението като отношение на населението на 65 и повече години към населението на 15-64 години и разходите за придобиване на дълготрайни материални активи на човек от населението е аналогична на тази между възрастовата зависимост и ЧПИ. Средногодишните данни за периода 2001-2012 г. показват ясна отрицателна корелация, което отново означава, че по-големият дял на населението в трудоспособна възраст привлича повече инвестиции, а инвестициите в ДМА привличат повече работна сила (връзките с механичния прираст са разгледани по-горе).

Фигура 11: Връзка между коефициента на възрастова зависимост на населението като отношение на населението на 65 и повече години към населението на 15-64 години и чуждестранните преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване към края на 2012 г., по области
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

Заключение

Разпределението на чуждестранните инвестиции и разходите за ДМА по територията на страната показват огромни различия между областите. Все пак тези различия между най-атрактивните и съответно най-малко привлекателните за инвестиции области намаляват видимо в периода след началото на икономическата криза (2009 г.).

Размерът и потокът на привлечените както местни, така и чужди инвестиции са в силна положителна връзка с местното благосъстояние, измерено чрез БВП на човек от населението. Тази връзка не е изненадваща и се характеризира с двупосочност. От една страна, колкото повече една територия привлича инвестиции, толкова повече и нейната икономика просперира, а доходите се увеличават. От друга, високата степен на развитие на една област, значителната бизнес активност и високите доходи също привличат инвестиции заради по-големия потенциал на местния пазар и по-широките възможности за синергия и партньорство с други бизнеси.

Не е изненада фактът, че столицата остава на челна позиция по привлечени местни и чужди инвестиции както в периода на висок икономически растеж до 2008 г., така и след това. Все пак в периода между 2009 и 2012 г. София (столица) отчита нетен отлив на чужд капитал, което е и една от причините за разликите между нея и областите в дялото на класацията по ЧПИ да се свиват. По аналогичен начин значителното намаляване на разходите за ДМА в София от 2009 г. насетне също помага за намаляване на разликите с най-слабо представящите се области по отношение на този показател.

Прави впечатление, че показателите за инвестициите на областно ниво показват силна или умерена корелация с редица показатели за наличието и качеството на човешкия капитал. По-конкретно, данните на националната статистика показват ясни двупосочни връзки между:

- Инвестициите и дела на висшистите в местното население. Както инвеститорите са привлечени от работна сила с по-висока производителност, така и работната сила следва по-големите възможности за работни места, по-високи доходи и желано кариерно развитие.

- Инвестициите и механичният прираст.
инвестициите и възможностите за професионална реализация привличат повече работна сила, което е един от факторите, обуславящи вътрешната миграция на населението. В същото време наличието на достатъчно работна ръка, т.е. липса на устойчиви тенденции на изселване на населението или наличие на нетен приток на мигранти от други области, също е фактор, който се отчита от инвеститорите и обикновено има своята тежест при вземането на решение за инвестиция.
- Инвестициите и възрастовата зависимост на населението.
инвестициите търсят и от своя страна привличат хората в трудоспособна възраст. Установява се ясна положителна връзка между относително по-благоприятните коефициенти на възрастова зависимост и показателите за инвестиции.

Ако трябва да се обобщава, наличието на достатъчно на брой работна ръка, както и качеството на тази работна ръка са едновременно фактор за и следствие от привличането на инвестиции. Това важи както за местните, така и за чуждестранните инвестиции. Като се има предвид това, следва фокусът върху обучението и образованието на работната сила да бъде водещ при изработването на национални и местни стратегии за привличане на инвестиции. Паралелно с това политиката за преодоляване на тежката демографска криза в някои части на страната задължително би трябвало да минава през подобряване на инвестиционната среда, защото именно инвестициите са тези, които създават работни места и доходи, като по този начин задържат и привличат млади хора в тези области.

Фискална политика и регионално развитие

Препоръки за промени в подоходното облагане

През последните години неколкостранно поставяхме фокус върху състоянието на местните финанси в България, както и върху провежданата данъчна политика на общинско ниво. В предходното издание на „Регионални профили: показатели за развитие“ публикувахме тематичен анализ „Данъчна политика на местно ниво“, който ясно разкрива някои от основните предизвикателства пред местните финанси:

- Силна зависимост на местните бюджети от държавните трансфери – трансферите от централния бюджет продължават силно да доминират спрямо собствените приходи на общините. Преотстъпването на някои данъчни правомощия от централната към местните власти през последните години бе твърде недостатъчно и не промени общата рамка;
- Силно ограничен размер на данъчните приходи на общините – собствените приходи на общините са в по-голямата си част неданъчни приходи, тоест такива, които са по предназначение и не дават свобода за провеждане на данъчна политика. Това ограничава възможностите за публични инвестиции, както и за посрещане на непредвидени разходи;
- Липсата на връзка между данъчните приходи и икономическото развитие на територията – данъчните приходи в общините, които в общия случай представляват под 1/5 от общинските бюджети, идват предимно от имуществени данъци, тоест нямат директно отношение към доходите и печалбите в общината. Единствено курортните общини представляват изключение от това правило и имат по-висока степен на финансова самостоятелност;
- Все по-силна зависимост на общините от европейските средства – капиталовите разходи в общинските бюджети в голямата си част се финансират с европейски средства. Така публичните инвестиции допълнително се откъсват от местната икономика и се превръщат в административен процес;
- Липса на гъвкавост, която води до недостиг на средства дори при най-малкия шок – в годините на криза общинските бюджети излязоха на дефицит и бързо натрупаха дълг (над 900 млн. лв. към края на 2013 година). Не са малко и примерите през последните години за общини, които имат запорирани сметки или дори затварят врати за няколко дни или седмици поради невъзможност да посрещнат текущите си разходи.

Всичко това чертае една нерозова картина, която обяснява много от недъзите на регионалното развитие в страната начело със задълбочаващите се разлики в социално-икономически план между център и периферия, които отново излизат на преден план в настоящото издание на „Регионални профили: показатели за развитие“. Макар тези проблеми да са широко припознати, събитията от последната година ни поставят на кръстопът между две визии за регионалното развитие: административно развитие или такова, което стъпва на финансовата самостоятелност. В настоящия текст не само ще отправим силно критичен поглед към първото, но и ще представим реални стъпки за промени в данъчната структура, които да направят второто възможно.

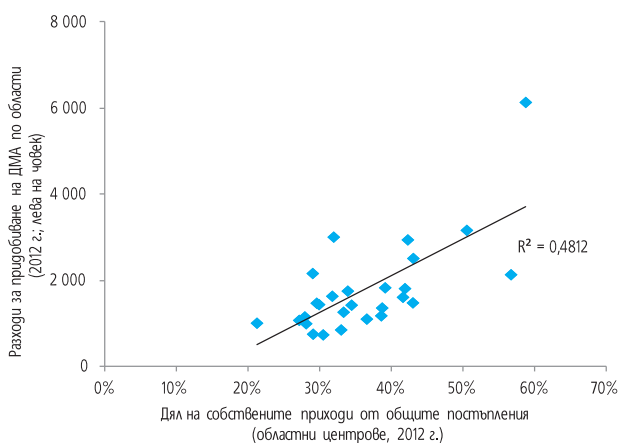
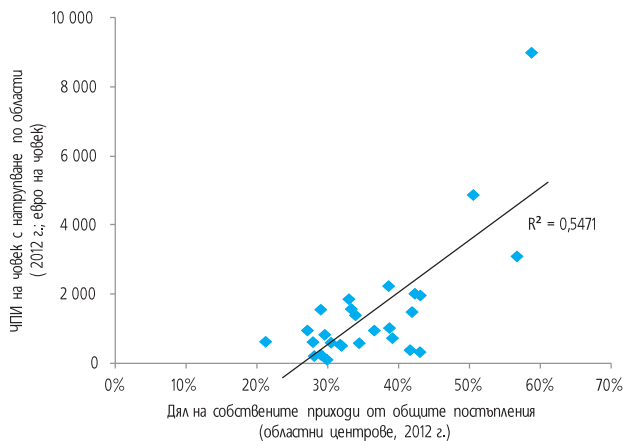
Регионално развитие – инвестиции и европейски средства

Връзката между фискалната политика и регионалното развитие не се изчерпва просто с наличието на публичен ресурс и неговото разходване. Ключови за развитието са както структурата на местните финанси, така и стимулите за местните власти, които произтичат от тази структура. Действителността към момента е такава, че местните власти нямат никакви стимули (поне от финансова гледна точка) да привличат инвестиции в своите общини и въобще да не възпрепятстват икономическата активност и предприемачеството. В настоящата ситуация един нов инвеститор в дадена община не би донесъл свежи средства за тази община – дори напротив, възможно е да носи със себе си публични разходи за съответната инфраструктура. Ползата в бюджетен план от всяка нова инвестиция или ново работно място автоматично се „изсмуква“ от републиканския бюджет.

Това на практика означава, че липсата на финансова самостоятелност води до слаб интерес към привличането на инвестиции и премахването на пречките пред местните предприемачи. Можем да се опитаме да проверим това твърдение, като съпоставим данните на НСИ за чуждестранните преки инвестиции с натрупване по области, както и данните за разходите за придобиване на дълготрайни материални активи с данните на Министерството на финансите за дела на собствените приходи от общите постъпления в бюджета на общините – областни центрове. Макар подобно сравнение да не е съвсем акуратно, то е най-доброто възможно, тъй като данни за чуждестранните преки инвестиции на общинско ниво няма. Като се има предвид, че областните центрове силно доминират икономиките на своите области, то може в голяма степен да се доверим на резултатите. А те са точно такива, каквито очакваме да бъдат – връзката между финансовата самостоятелност на общините – областни центрове, и преките чуждестранни инвестиции или разходите за придобиване на дълготрайни материални активи в рамките на областта е очевидна. В случая е изключена София област, където няма изявен областен център и се наблюдава висок приток на инвестиции поради близостта до столицата.

Фигура 1:
ЧПИ и финансовата самостоятелност
на областните центрове
Източник: НСИ, МФ, ИПИ

Фигура 2:
Разходи за ДМА и финансовата самостоятелност
на областните центрове
Източник: НСИ, МФ, ИПИ

Макар и да не можем да твърдим категорично, че финансовата самостоятелност е довела инвеститорите (или пък обратното), не можем и да пренебрегнем факта, че връзка между двете има, както и че общините с по-висока финансова самостоятелност са принципно по-активни в опитите си да се позиционират като инвестиционна дестинация. Нещо повече, положителна връзка между финансовата самостоятелност и усвояването на европейски средства няма. Липсата на корелация се вижда ясно, ако се използват данните на Министерството на финансите за дела на собствените приходи от общите постъпления в бюджета на областните центрове и данните за усвоените европейски средства от въпросните областни центрове. Всъщност, ако има намек за някаква връзка, тя е по-скоро негативна. С други думи, усвояването на европейските средства е до голяма степен обвързано с административния капацитет на самите общини и няма пряко отношение към финансовата им самостоятелност.

Представените по-горе данни разкриват, че между финансовата самостоятелност и инвестициите (било то чужди или местни) има корелация, докато при усвояването на европейски средства такава няма. Финансовата самостоятелност сама по себе си не е панацея (има и много други фактори), то тя има пряко отношение към стимулите и активността на общините в привличането на инвестиции и поставянето на по-малко пречки пред местните предприемачи. Наблюденията от последните години също подсказват, че докато на практика всички общини работят за

усвояването на европейски средства (с различен успех), то много малка част могат да се похвалят с реални действия за привличането на чуждестранни инвеститори. Липсата на по-силна връзка между направените инвестиции и притока на свеж ресурс в общинския бюджет обаче прави така, че фокусът на общинските администрации попада върху европейските средства и т. нар. усвояване на средства, което невинаги означава постигане на реални резултати.

Фигура 3: Усвоените европейски средства и финансовата самостоятелност на областните центрове
Източник: МФ, ИПИ

Административно развитие на регионите

Проблемите с общинските бюджети през последните години доведоха до появата на нов административен механизъм за публични инвестиции в регионите, който обаче отново заложи на централизираното управление на ресурсите. През 2013 г. заработи т. нар. Публична инвестиционна програма „Растеж и устойчиво развитие на регионите“, чиято цел е предимно да финансира общински проекти, тоест да предостави ресурс за инвестиции на местно ниво. Практическото прилагане на тази „програма“ обаче само затвърди негативните нагласи спрямо идеята регионите да се развият чрез нова форма на трансфери и субсидии от държавата.

Макар в общественото пространство често да се употребяваха изразите „инвестиционна програма“ или „регионален фонд“, важно е да отбележим, че нито беше създаден някакъв фонд, нито имаше каквато и да е било програма. Заложените 500 млн. лв. за регионално развитие просто бяха разписани в бюджета (в т. нар. резерв за непредвидени и/или неотложни разходи). Това всъщност е перо, което се гласува от парламента „на съпя“, но впоследствие се разходва с решения на правителството. С други думи, това е перо, което дава известна свобода на правителството да разполага с определен ресурс както намери за добре, без изричната санкция на парламента.

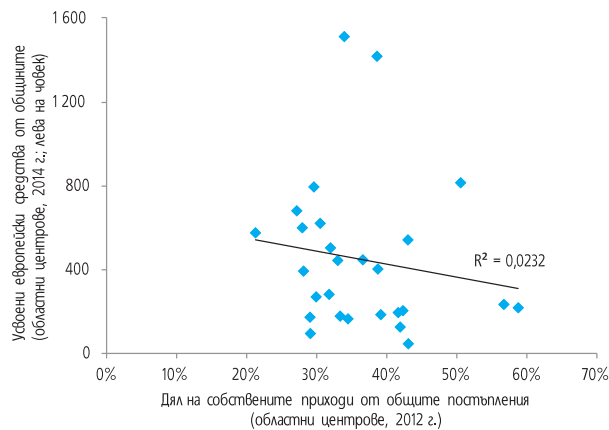
Въпросните 500 млн. лв. бяха набързо разпределени от правителството още в началото на годината, а детайлен преглед на финансираните проекти ясно показва, че парите са разпределени в голяма степен на политическа основа*. Съпоставянето на подадените и спечелилите проекти и политическата принадлежност на кметовете на общините недвусмислено подкрепя това твърдение. Към това се прибавят и изключително кратките срокове, в които бяха одобрени проектите, както и последващата информация, че много общини съвсем не са готови да започнат изпълнението на проектите си. Всичко това за пореден път потвърждава, че подобна практика на административно и политическо насочване на ресурс е порочна по своята същност.

В случая дори да избягаме от някои недъзи на въпросната инвестиционна програма – липсата на фонд и правила на работа например, самата идея да се развият общините с нов централизиран инструмент само задълбочава структурните проблеми пред местните финанси. В общия случай подобна практика би усилвала проблемите, изложени в началото на този текст – още по-висока зависимост на местните финанси от държавата, както и допълнително разкъсване на и без това хлабатава връзка между общинския бюджет и местната икономика.

Местна демокрация и легитимност

Икономическите и финансовите проблеми пред общините могат да бъдат разглеждани и в по-широк контекст, който има отношение въобще към политическия живот в страната. Родната демокрация има множество недъзи, които обаче са особено видими на местно ниво. В чисто политически план на общинско ниво се наблюдава силна доминация на кмета над общинския съвет, въпреки че последният е органът на местно самоуправление по конституция. Силната позиция на кмета като орган на изпълнителната власт в общината говори именно за структурно вкоренения модел на административно финансиране и развитие на общините.

В един изчистен вариант, при който местната власт налага данъци на местното население и не зависи от външни субсидии и помощи, може да се говори за властови паритет между общинския съвет и кмета. Алтернативата, която прави общин-

*Виж поредица от статии на ИПИ по темата: за възможните алтернативи („Как да инвестираме в регионите?“, ноември 2013), за пропуските и рисковете в програмата („Как се харчат 500 млн. лв.?“, януари 2014) и за емпиричните доказателства, че парите са похарчени с политически мотиви („Пари за регионите – прозрачно и на „наши“ хора“, февруари 2014).

ския бюджет зависим в по-голяма степен от работата на общинската администрация под ръководството на кмета (усвояване на субсидии и помощи), отколкото от тази на общинския съвет (собствени приходи), по дефиницията залага силна позиция на кмета и negliжира ролята на „местния парламент“.

Свеждането на местното самоуправление до чисто административни функции – усвояване и разходване на средства, откъсването му от местната икономика и липсата на възможности за провеждане на политики на практика обезсилват същността на политическия процес и са основни предпоставки за нефункциониращата демокрация на местно ниво. Основополагащият принцип на съвременната демокрация, който задава връзката между представителство и облагане (преразпределяне на публичен ресурс), е силно нарушен на местно ниво. И докато смисълът на този принцип е хората, бидейки облагани, да получат представителство във властта, в случая с местната власт в страната такова представителство има, но то няма толкова силно отношение към местните финанси. Общините на практика могат в голяма степен да функционират финансово и без нуждата от общински съвет (разбирай, без да се спазва принципът за представителство), тъй като бюджетите им до голяма степен (макар и формално гласувано от местния парламент) не са толкова политически, колкото административен процес.

В допълнение към доминиращата политическа роля на кметовете в страната спрямо общинските съвети се наблюдава и разгръщането на феномена „кмет-предприемач“. В много общини, особено в тези, които не са развити икономически центрове, водещата роля на кмета е видима както в политическия живот на общината, така и в местната икономика. Административното развитие на регионите до голяма степен благоприятства този феномен, което още веднъж показва, че въпросът не е просто финансов – дали има пари за регионите, а структурен – как се формира местният бюджет и какви стимули задава на администрацията. Именно структурните въпроси са основната причина да търсим алтернатива на високата политическа зависимост на общините и замяната на политическия с административния процес.

Възможни данъчни промени към общините

Реална промяна по отношение на финансовата самостоятелност на общините е възможна единствено чрез реструктуриране на данъчната система в страната. Налагането на нови данъци (върху обороти или върху направените инвестиции) би било икономически неиздържано и изключително недалновидно решение. Държавата така или иначе вече облага печалби, доходи, имущество, сделки и потребление, тоест всеки нов данък би означавал дублиране на вече съществуваща форма на облагане. Единственото възможно решение е реструктуриране на вече съществуващата данъчна система.

Децентрализация на косвеното облагане, тоест на потреблението, също изглежда неприложим в родните условия. Облагането с ДДС не предполага възможност за различни ставки в отделните области, тъй като това би предизвикало истински хаос по веригата и огромно административно бреме както за данъчните, така и за самите фирми. Високата раздробеност на общините в страната пък означава, че би било изключително лесно да се търси някакъв „данъчен арбитраж“, като потреблението се насочи изкуствено към общини с по-ниски данъци.

Дори и да се търси само техническо решение, тоест всички да имат еднакви ставки, но някаква част от приходите от ДДС да се насочва обратно към общините, пак остава изключително спорно дали въобще може да се определи приносът на всяка община в общите приходи от ДДС (да не забравяме, че има и т.нар. големи данъкоплатци). Към момента този вариант изглежда почти неосъществим, а и при него липсват опции за надграждане, тоест лимитът е административно разпределение на приходи без възможност за реални данъчни правомощия и различни ставки в бъдеще.

Стигаме до най-вероятния сценарий, а именно – децентрализация по отношение на преките данъци, тоест на облагането върху печалбите и доходите. Облагането на печалбите е примамлив вариант, тъй като автоматично обвързва приходите в общинските бюджети с икономическата активност, предприемачеството, инвестициите и печалбите, но среща някои непреодолими административни и смислови пречки. Отново проблем са големите фирми, които имат дейност в много региони или дори в цялата страна, но плащат данък печалба там, където е регистрирано се-

далището. Изглежда почти невъзможно да се определи каква част от печалбата им се е формирала в отделните общини и съответно как да се разпределят приходите от данъка. В дългосрочен план, при евентуално разгръщане на данъчните правомощия на общините и възможност за налагане на различни местни ставки на данък печалба, отново би се появил стимул за данъчен арбитраж и изкуствено регистриране на фирми в общини с ниски данъци, макар и дейността им да се извършва другаде. С други думи, едно такова решение също не би било много удачно от гледна точка на регионалното развитие и здравословната конкуренция между местните власти.

Най-логичният и приложим сценарий би била промяна по отношение на подоходното облагане. Подобен вариант в най-пълна степен отговаря на представата за връзка между представителство и облагане – местната власт получава дял от облагането на доходите на местните жители. Подобна промяна автоматично прави местния бюджет зависим от заетостта и заплатите (в т.ч. – от дела на сивата икономика в т.нар. трудовоправни отношения) в областта, което задава правилните стимули – привличането на чужди инвеститори и премахването на пречките пред предприемачеството вече носят пряк финансов резултат за общината. Такава промяна залага и условия за данъчна конкуренция между общините, но не чрез вече споменатия „данъчен арбитраж“, а истинска конкуренция, която предполага т. нар. гласуване с краката и смяна на местожителството, породено от данъчни съображения.

Общините и облагането на доходите

Евентуална промяна по отношение на подоходното облагане чисто теоретично дава решения на посочените структурни проблеми пред местните финанси. На първо място, дори и частична промяна може да даде сериозен ефект в местните бюджети – пренасочване на 1/5 от подоходния данък на практика би означавало ресурс от над 500 млн. лв., тоест повече от вече дискутираната регионална програма. На следващо място, подобна промяна би отговорила на основните икономически и политически въпроси – задава стимули на общините да работят за повече работни места и по-високи заплати и възстановява връзката между представителство и облагане. Такава промяна задава и условия за данъчна конкуренция без изкуствен данъчен арбитраж. И на последно място – промените са политически и административно постижими. Какви са възможните варианти и какво би могло да се предприеме в най-кратки срокове?

В краткосрочен план подобна данъчна промяна може да засяга преотстъпването на ресурс към общините – данъчната ставка остава еднаква за страната, като част от приходите се пренасочват автоматично към съответните общини. В дългосрочен план може да се мисли за поделение на подоходното облагане между държава и общини или дори за пълното му прехвърляне към местните власти. И докато последните два варианта изискват нормативни и административни промени (което ги прави по-дългосрочни по своя характер), то първият вариант с преотстъпването на приходи може да бъде реализиран още от следващата година.

За да се случи подобно преотстъпване, не е нужно да се правят административни промени в данъчната администрация, която може да продължи да работи както и в момента. Не самото събиране на приходи е основният въпрос тук, а последващото преотстъпване на дял от тези приходи към общините. За последното е необходимо да се определи кое лице към коя община се води, както и да се направи връзка между платен подоходен данък от всяко едно лице и съответната община, към която се води то. Това са единствените административни условия.

По отношение на разпределението на данъкоплатците по общини има лесно решение, а именно това да се случи по постоянен адрес, тоест по лична карта. Това е теоретично най-подходящото решение – плащаш данъци там, където, поне официално, е „твоят дом“. Най-удачно е и от практическа гледна точка, тъй като в пълна степен възстановява връзката между облагане и представителство – плащаш данъци там, където гласуваш за кмет и общински съветници. Водещо тук е не къде се формират доходите (визирайки всекидневната трудова миграция например), а къде е домът и къде гласува данъкоплатецът.

Поради неуредените въпроси с адресната регистрация на населението в страната и факта, че много хора живеят и се трудят в икономическите центрове, макар все още да са с постоянен адрес в някое от по-малките населени места, може да се твърди, че подобно разделение по лична карта ще доведе до някаква несправедливост в облагането спрямо градове, които ще губят приходи (като столицата). Това наистина

прави подобно разделение несъвършено, но то все пак остава най-доброто възможно. Нещо повече, то дава известен избор на данькоплатците да решат в коя община да отива част от доходния им данък. Към момента една от причините за хаоса с адресните регистрации е липсата на реални стимули, които да накарат хората да се регистрират там, където наистина живеят и планират да останат. Подобна данъчна промяна дава стимул и всеки може да реши къде да отиват данъците му и коя община да подкрепи – дали да си запази постоянния адрес в родния си град/село, или да промени личната си карта и да подкрепи мястото, където е новият му дом.

На практика налагането на принцип на облагане „парите следват личната карта“ може да спомогне за естественото решаване на проблемите с адресните регистрации в страната. Този принцип е най-подходящ и поради факта, че много малка част от работещите в страната подават данъчни декларации, където евентуално могат да се зложат различни опции за насочване на платения данък към общините. Подоходното облагане в страната засяга в голямата си част хора, които са на трудов договор, т.е. чийто данък се внася от работодателя. Именно затова трябва да се търси вътрешно административно решение като принципа „парите следват личната карта“, което да влезе в сила автоматично, без каквото и да е действие от страна на данькоплатците. Условие за реализирането на този принцип е да бъдат направени някои административни промени, тъй като към момента данъчната администрация не може да съотнесе приходите от доходните данъци към съответните общини. Намирането на връзка между масивите на данъчните (платени подоходни данъци срещу всяко ЕГН) и тези в системата ЕСГРАОН (постоянен адрес срещу всяко ЕГН) обаче би следвало да е напълно постижимо в кратки срокове.

От финансова гледна точка първата стъпка наистина би могла да бъде преотстъпването на два процентни пункта или 1/5 от доходния данък към общините, което би осигурило ресурс, по-голям от т. нар. регионална програма и над 10% от общинските бюджети. Възможно е да се въведе и евентуално условие за първите 2-3 години от промяната, което да изисква приходите от преотстъпения подоходен данък да се използват единствено за инвестиции и плащане на стари дългове, тоест да се премине през период на оздравяване на местните финанси. Подобна стъпка, направена при тези ограничителни условия, свежда рисковете до минимум и може да прокара път за по-нататъшна децентрализация, която вече би включвала или поделянето на подоходното облагане, или дори пълното му прехвърляне към общините.

Заклучение

Предизвикателствата пред местните финанси в страната не произтичат толкова от липсата на ресурс, колкото от силната зависимост на общинските бюджети от държавните финанси и европейските средства. Структурата на общинските бюджети не задава стимули за привличане на чуждестранни инвеститори или премахване на пречките пред местните предприемачи, насочвайки изцяло вниманието към усвояването на европейски средства като единствена алтернатива за вливането на ресурс в общината и финансирането на публични проекти. В допълнение, създаването на централизирана програма за инвестиции в регионите прави регионалното развитие заложник на политическите противоборства и само влошава структурните проблеми пред местните финанси.

Липсата на финансова самостоятелност на общините води и до демократични проблеми, като къса връзката между облагане и представителство на местно ниво, negliжира финансовата роля на местния парламент и предпоставя един чисто административен бюджетен процес на местно ниво. Промяна както в икономическите и финансовите стимули, така и по отношение на връзката между представителство на местно ниво и общински бюджет е възможна единствено при реструктуриране на преките данъци и по-конкретно – на подоходния данък.

В краткосрочен план описахме вариант за преотстъпване на два процентни пункта или 1/5 от приходите от подоходното облагане към общините без промяна в данъчната ставка за страната и като се следва принципът „парите следват личната карта“. Преотстъпването следва да е автоматично и по постоянен адрес на данькоплатеца. Възможно е и приемането на преходен период, в който преотстъпеният ресурс да се разходва само за местни инвестиции или покриване на стари задължения – период на оздравяване на местните финанси. В средносрочен и дългосрочен план може да се търси или поделяне на подоходното облагане между държава и общини, или дори пълното преотстъпване на подоходното облагане към общините.

Пазарът на труда – път към възстановяване

Световната икономическа криза косва на българската икономика десет поредни тримесечия на спад на коефициента на заетост на годишна база между първото тримесечие на 2009 г. и второто тримесечие на 2011 г. – от 55,1% на 49,3%. Последва период, през който пазарът на труда продължи да губи работни места, но поради намаляващото население и съответно работна сила на страната заетостта остана сравнително стабилна. Признаци за реално възстановяване на част от загубените по време на кризата работни места се появиха едва през първата половина на 2013 година. Няколко тримесечия по-късно ситуацията се подобри чувствително, като през първото тримесечие на 2014 г. броят на заетите се увеличи с над 39 хиляди души. Този темп на разкриване на работни места спрямо предходната година се запази и в периода април-юни 2014 година.

Въпреки подобряващите се данни на национално ниво в страната все още има редица области, в които възстановяването на трудовия пазар не е започнало или е на начален етап. Такива са областите Ловеч, Русе, Търговище и Силистра в Северна България, както и Благоевград и Кюстендил в южната част на страната. Отделно от тях има области, в които пазарът на труда остана сравнително стабилен в периода на кризата (като Стара Загора), но в които през последните тримесечия са налице негативни тенденции.

Основната част от подобрието на данните за броя на заетите на национално ниво през последната година и половина се дължи на бързото възстановяване на повечето области в Южния централен район на страната, както и на позитивните тенденции по отношение на заетостта в някои от водещите икономически центрове като София (столица), Варна и Бургас. С отделни изключения (като Габрово и Велико Търново) ситуацията на пазара на труда в Североизточна и Северна Централна България остава критична, като в редица области от тези райони средногодишният коефициент на заетост остава под 40% в периода 2012-2013 година.

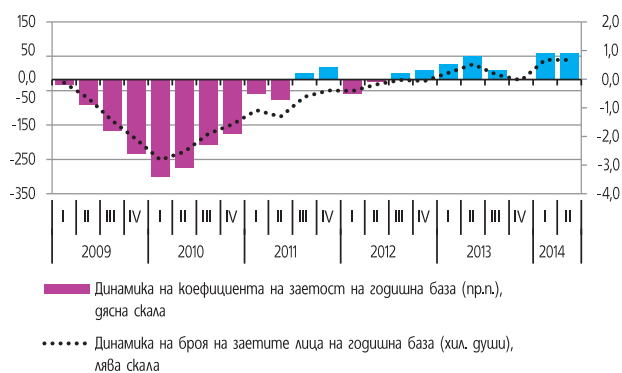
Методология на изследването

За визуализирането на процеса на възстановяване на пазара на труда в отделните области на страната са използвани тримесечните данни на Националния статистически институт за броя на заетите лица в отделните статистически райони и области в страната. При коментара на данните са включени коефициентите на заетост и безработица на населението на 15 и повече години. Изследваният период обхваща петнадесетте тримесечия между първото тримесечие на 2010 г. и второто тримесечие на 2014 година.

Областите са разгледани в групи в зависимост от статистическия район, към който принадлежат. Таблиците, които предхождат анализа на всеки един от статистическите райони, имат за цел да илюстрират тенденциите на увеличение или спад на броя на заетите в областните икономики на годишна база. За целта всяко второ последователно тримесечие на увеличение на броя на заетите на годишна

Фигура 1:
Динамика на броя на заетите лица и на коефициента на заетост по тримесечия, 2009-2014 г.

Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

база е маркирано в син цвят, а всяко второ последователно тримесечие на спад на броя на заетите – в червен.

Таблица 1:

Примерно представяне на резултатите
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН	2011				2012				2013				2014	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Враца														

■ Второ поредно тримесечие на спад на броя на заетите на годишна база
■ Второ поредно тримесечие на поскъпване на броя на заетите на годишна база

В примера с област Враца червеният цвят за второто тримесечие на 2011 г. означава, че това е второ поредно тримесечие на спад на броя на заетите лица на годишна база. През четвъртото тримесечие на 2011 г. е отбелязан ръст на заетите на годишна база (спрямо същия период на 2010 г.), поради което квадратът е бял – т.е. илюстрира прекъсване на тенденцията. Второто поредно тримесечие на ръст (и единственият случай, в който областта регистрира две последователни тримесечия на повишаване на броя на заетите на годишна база) е през периода януари-март 2012 година. Вижда се, че следва дълъг период на постоянен спад, който бива прекъсван за кратко на два пъти – през третото тримесечие на 2013 г. и второто тримесечие на 2014 г., без обаче областта да успее да регистрира някаква по-дългосрочна тенденция на увеличаване на броя на заетите (т.е. поне две поредни тримесечия), която да бъде посочена със син цвят.

Целта на този подход е ясно да разграничи периодите на трайна загуба на работни места на годишна база (показани в червено) и тези на устойчив растеж (показани в синьо). Използването на годишни сравнения позволява изолирането на сезонни тенденции, които са особено силни в някои от областите в Югоизточна и Североизточна България, както и изолирането на статистическия ефект върху заетостта от намаляващата работната сила в отделни области. Използването на статистическите данни за динамиката на броя на заетите, вместо на коефициента на заетост на населението, цели да изведе на преден план устойчиви тенденции в създаването на работни места, които водят до увеличаване на броя на заетите, дори при наличието на негативни демографски процеси на местно ниво. Областите, които постигат няколко последователни тримесечия на ръст на броя на заетите лица в условия на намаляващо население, могат да бъдат определени като такива, в които възстановяването на пазара на труда е сравнително устойчиво.

Възстановяване на пазара на труда в отделните статистически райони и области

СЕВЕРОИЗТОЧЕН РАЙОН	2011				2012				2013				2014	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Общо за района														
Варна														
Добрич														
Търговище														
Шумен														

■ Второ поредно тримесечие на спад на броя на заетите на годишна база
■ Второ поредно тримесечие на повишаване на броя на заетите на годишна база

Възстановяването на пазара на труда в Североизточния район започва сравнително късно - през първото тримесечие на 2013 година. Поради тази причина средно-годишният коефициент на безработица в четирите области (Варна, Добрич, Търговище и Шумен) остава по-висок от средния за страната, като през 2013 г. спад в неговото равнище е регистриран единствено в област Варна – най-бързо възстановяващата се област в района през последните няколко тримесечия.

В област Варна ръстът на броя на заетите е най-голям, като през второто тримесечие на 2014 г. те достигат 192,4 хиляди души, което е с близо 20 хиляди души повече, отколкото най-ниското ниво, записано по време на кризата – 172,6 хиляди заети през второто тримесечие на 2012 година. Ако тази позитивна тенденция и темп на възстановяване се запазят, броят на заетите в област Варна ще надхвърли 200 хиляди души в първата половина на 2015 г., което не се е случвало от третото тримесечие на 2010 година. При подобно развитие може да се очаква известно повишаване на броя на заетите и в съседните области Шумен и Добрич поради традиционно интензивната всекидневна трудова миграция от тези области към Варна.

И през 2013 г. Шумен остава областта с най-висок средногодишен коефициент на безработица – 26,6% при средно 12,9% за страната. Пазарът на труда в областта е силно променлив, редуващ тримесечия на силен ръст или спад на броя на заетите с такива на стагнация, без да са налице видими сезонни зависимости. Цялостната тенденция е към увеличаване на броя на заетите, но резките спадове през четвъртото тримесечие на 2012 г. и третото тримесечие на 2013 г. възпрепятстват един по-устойчив ръст на средногодишния брой на заетите през последните две години.

Таблица 2: Североизточен район
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

Като изключим някои временни сътресения на пазара на труда в края на 2012 и началото на 2013 г., броят на заетите в област Добрич запазва възходящата си тенденция вече за трета поредна година. През 2013 г. средногодишният коефициент на заетост за област Добрич достига 47,3%, който е шестият най-висок показател за страната при средна стойност от 46,9%. По този начин заетостта в Добрич вече е по-висока от тази през 2009 г. (45,7%) и доближава пиковите 49%, регистрирани през 2008 година.

Въпреки че между 2009 и 2011 г. пазарът на труда в област Търговище остава стабилен, затварянето на някои големи предприятия в областта през 2012 и 2013 г. поставя началото на период на свиваща се заетост. През 2013 г. коефициентът на заетост на населението над 15-годишна възраст пада под 40% за пръв път от 2004 г. насам, което е придружено от ръст на безработицата до 15,7%. Единствените области, в които заетостта на населението през 2013 г. е по-ниска, са Силистра и Ловеч. В същото време през първата половина на 2014 г. броят на заетите в областта е с около 2 хиляди души по-висок от същия период на 2013 г., което може да бъде признак за постепенно стабилизиране на местния пазар на труда.

Налице са някои стратегически рискове пред по-нататъшното възстановяване на пазара на труда в района, като водеща сред тях е геополитическата криза в Украйна, където е насочена значителна част от износа на редица местни предприятия. В зависимост от своята продължителност и обхват кризата в Украйна може да окаже негативно влияние и върху входящия туристически поток от страните от Черноморския басейн, което пък би дало своето отражение върху икономиките и трюдовете пазари на областите Варна и Добрич.

Въпреки че през първите две тримесечия на 2014 г. броят на заетите в Северния централен район се увеличава на годишна база, подобрението е почти изцяло следствие от резкия скок на броя на заетите в област Велико Търново, както и от лекия ръст в Разград. В останалите три области пазарът на труда се представя колебливо от началото на 2014 г., като в Русе и Силистра се наблюдава продължение на вече установените негативни тенденции, а в Габрово спадът идва след дълъг период на подобрение.

Доказателство за дълбочината на кризата на пазара на труда в област Русе е фактът, че през второто тримесечие на 2010 г. в областта са заети 106,2 хиляди души при 94,9 хиляди в област Велико Търново. През същия период на 2014 г. заетите в Русе са вече 86,1 хиляди души при 100,6 хиляди души в област Велико Търново. Въпреки че заетостта в област Русе остава втората най-висока в района след тази в Габрово, а безработицата се движи около средните за страната нива, данните за пазара на труда не предполагат скорошно обръщане на негативните тенденции и възстановяване до предкризисните нива.

Областите Русе и Силистра бележат спад на броя на заетите на годишна база през тринадесет от последните четиринадесет тримесечия, като спадът е достатъчно силен, за да доведе до намаление и в коефициента на заетост през последните години въпреки намаляващия брой на лицата, които влизат в състава на работната сила. През 2013 г. в област Силистра е регистриран най-ниският средногодишен коефициент на заетост на населението на 15 и повече години в цялата страна – 37,1% при 46,9% за страната.

Пазарът на труда в област Разград остава сравнително стабилен в периода на кризата, поради което средногодишният коефициент на заетост на населението на и над 15-годишна възраст е близък до нивата от 2008 и 2009 година. В същото време той остава един от традиционно най-ниските в страната – едва 39,9% през 2013 г., като е съпътстван от над 20% безработица от 2010 г. насам.

През 2013 г. средногодишният коефициент на заетост на населението на 15 и повече години в област Габрово се увеличава за втора поредна година и достига 48,1%, което е четвъртата най-висока стойност за страната. Тази благоприятна тенденция е съпътствана и с продължаващ спад на безработицата – до 8,8%, като по-ниски нива са регистрирани единствено в София (столица). Тези данни са силно положител-

Таблица 3:
Северен централен район

СЕВЕРЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН	2011				2012				2013				2014	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Общо за района														
Велико Търново														
Габрово														
Разград														
Русе														
Силистра														

■ Второ поредно тримесечие на спад на броя на заетите на годишна база
■ Второ поредно тримесечие на повишаване на броя на заетите на годишна база

ни на фона на неблагоприятната възрастова структура на населението на областта, която предполага понижаващ се коефициент на заетост на населението над 15-годишна възраст, предвид увеличаващия се дял на хората, навършили пенсионна възраст, от цялото население. От началото на 2014 г. обаче се наблюдава обръщане на тази тенденция, като през първото и второто тримесечие на 2014 г. заетите в областта намаляват на годишна база. Ако този спад продължи и през следващите тримесечия, средногодишният коефициент на заетост на населението на 15 и повече години в областта е много вероятно да се понижи през 2014 година.

За трета поредна година броят на заетите в област Велико Търново надхвърля 100 хиляди души, като през 2012 и 2013 г. това става през третото тримесечие, а през 2014 г. – още през второто. На фона на увеличаващата се заетост наблюдаваният ръст на безработицата през 2012 и 2013 г. може да се разглежда като положителен знак за повишаване на икономическата активност на местното население следствие от завръщането на обезкуражени лица на пазара на труда. Движението на броя на заетите през първото и второто тримесечие на 2014 г. в областите Русе и Велико Търново предполага спад на средногодишния коефициент на заетост в първата област и покачване във втората. При запазване на сегашните тенденции средногодишният коефициент на заетост на населението над 15-годишна възраст във Велико Търново за 2014 г. може да се изравни или да е по-висок от този в област Русе – нещо, което не се е случвало от 2003 г. насам.

В Северния централен район на страната също има предприятия, чиято дейност може да бъде негативно повлияна от евентуално задълбочаване на кризата в Украйна. Евентуалното ускоряване на някои водещи инфраструктурни проекти като магистрала „Хемус“ може да окаже позитивно въздействие върху местния пазар на труда през следващите няколко години.

Таблица 4:
Северозападен район
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН	2011				2012				2013				2014	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Общо за района	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Видин	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Враца	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ловеч	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Монтана	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Плевен	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

■ Второ поредно тримесечие на спад на броя на заетите на годишна база
■ Второ поредно тримесечие на повишаване на броя на заетите на годишна база

От 2012 г. средногодишният коефициент на заетост на населението на и над 15-годишна възраст в областите Видин, Враца, Ловеч и Монтана остава под 40%. След кратък период на подобрене през лятото на 2013 г. пазарът на труда в Северозападния район на страната отново започва да губи работни места, като в някои от областите спадът продължава и през 2014 година.

Безспорно най-дълбока е кризата в област Ловеч, където през второто тримесечие на 2014 г. са заети 40,3 хиляди души – близо 30% по-малко, отколкото през същия период на 2010 година. Като изключим минималните увеличения на броя на заетите на годишна база през третото и четвъртото тримесечие на 2013 г., се наблюдава ясно изразена негативна тенденция. На фона на

продължаващия спад на заетостта ниското ниво на безработица (едва 10,7% през 2013 г. спрямо 12,9% за страната) може да се тълкува като признак за наличието на висок дял обезкуражени лица.

Област Видин традиционно се характеризира с нисък коефициент на заетост и висока безработица. Въпреки това и през четирите тримесечия на 2013 г. областта регистрира чувствително увеличение на броя на заетите на годишна база, в резултат на което средногодишният коефициент на заетост на населението над 15-годишна възраст достига 39,6%, а коефициентът на безработица, макар по-висок от средния за страната, спира да се покачва. Това подобрене на средногодишния коефициент е следствие от два фактора: относително стабилния средногодишен брой на заетите лица през 2012 и 2013 г. и бързо намаляващото население на областта. Например през 2010 г. заетите в областта са 33,2 хиляди души при брой на населението на възраст над 15 години от 93 хиляди души, а през 2013 г. заетите в областта са 33,6 хиляди души при население от 83,9 хиляди души за същата възрастова група.

В периода 2012-2013 г. подобна тенденция (относително постоянен брой работни места и повишаваща се средногодишна заетост) се наблюдава и в областта, в която работят най-голям брой от жителите на Северозападния район – Плевен. В същото време, поради загубата на голям брой работни места през 2010 и 2011 г., средногодишният коефициент на заетост в областта, макар и най-висок в Северозападния район, остава далеч от нивата преди кризата.

Пазарът на труда в областите Враца и Монтана също продължава да стагнира, като през последните осем тримесечия нито една област не успява да постигне две последователни тримесечия на повишаване на броя на заетите на годишна база. В сравнение със същия период на 2010 г. през второто тримесечие на 2014 г. броят на заетите в област Монтана е с 9,4% по-нисък, а този във Враца – с 13,3% по-нисък.

Таблица 5:
Югоизточен район
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

Пазарът на труда в Югоизточния район на страната остава сравнително стабилен в периода 2011-2012 година. През 2013 г. и първата половина на 2014 г. ситуацията се променя, когато броят на заетите в областите Стара Загора и Ямбол тръгва рязко надолу, което оказва влияние и върху данните за целия район.

В периода 2011-2012 г. устойчива тенденция на загуба на работни места се наблюдава единствено в област Сливен, която записва осем поредни тримесечия на спад на броя на заетите. В резултат на това средногодишният коефициент на заетост на населението на 15 и повече години в областта пада до 41,8% през 2012 г., което е най-ниската стойност от 2005 г. насам. Спадът на средногодишната заетост продължава и през 2013 г., когато достига 41,3%, но обръщането на тенденцията през втората половина на годината и силното начало на 2014 г. показват очаквано отпласкване от дъното. Сливен е също така единствената област в района, в която средногодишният коефициент на безработица намалява през 2013 г., макар и да остава най-висок сред останалите области в Югоизточна България – 15,9%.

Въпреки че броят на заетите в област Стара Загора намалява с 11,7% в периода между четвъртото тримесечие на 2010 г. и четвъртото тримесечие на 2012 г., средногодишният коефициент на заетост за целия период остава на нива, сходни с тези от 2008 и 2009 година. В голяма степен това се дължи на сериозната ревизия на данните на НСИ за коефициента на заетост в областта през 2011 г. Вследствие на коригирането на пропуските в текущата демографска статистика с резултатите от преброяването на населението през 2011. В случая със Стара Загора средногодишният коефициент на заетост на населението е повишен от 45,1% на 48,5%, или с 3,4 процентни пункта – най-сериозната ревизия за страната. Това означава, че коефициентът на заетост в годините преди кризата вероятно също е бил подценен от статистиката. През 2013 г., след завършването на строителните дейности по магистрала „Тракия“ и в резултат на проведени съкращения в редица предприятия от частния и обществения сектор, броят на заетите започва да намалява. В резултат на няколко поредни тримесечия на намаляване на броя на заетите на годишна база средногодишният коефициент на заетост в областта спада до 44,8%, което е най-ниското ниво за последните десет години. Загубата на работни места продължава и през 2014 г., макар и с по-бавни темпове.

Пазарът на труда в област Ямбол е сред най-добре представящите се в страната през 2011 и 2012 г., като в този тежък за икономиката на страната период областта регистрира едва едно тримесечие на спад на броя на заетите на годишна база. В резултат на това до края на 2012 г. областта успява да възстанови част от изгубената заетост в периода 2009-2010 година. В унисон с наблюдаваните тенденции в област Стара Загора през 2013 г. и първите две тримесечия на 2014 г. броят на заетите започва бързо да намалява, като в резултат на това средногодишната заетост през 2013 г. пада до 46,2% при 48,4% година по-рано. Област Ямбол също се нарежда сред тези, в които заетостта вероятно е била подценена в периода преди кризата (при ревизията от 2011 г. средногодишният коефициент на заетост е увеличен от 44,5% на 47,0%), поради което сегашните негативни тенденции я отдалечават на поне няколко години от достигането на реалните предкризисни нива на заетост. През 2013 г. коефициентът на безработица в Ямбол е най-високият в Югоизточна България – 16,1% спрямо 15,9% за област Сливен.

Област Бургас се откроява като една от най-бързо възстановяващите се области в страната по отношение на пазара на труда. В периода 2011-2013 г. средногодишният коефициент на заетост на населението на 15 и повече години плавно се покачва, като подобрението е видимо не само през традиционно силните летни месеци, но и през останалата част от съответните години. В резултат на тази позитивна

ЮГОИЗТОЧЕН РАЙОН	2011				2012				2013				2014	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Общо за района	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Бургас							■	■	■	■	■	■	■	■
Сливен	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Стара Загора	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ямбол	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

■ Второ поредно тримесечие на спад на броя на заетите на годишна база
■ Второ поредно тримесечие на повишаване на броя на заетите на годишна база

тенденция през 2013 г. Бургас е единствената област в Югоизточна България, в която заетостта (47,8%) е по-висока от средните за страната 46,9%, а безработицата е по-ниска - 12,7% спрямо 12,9%. Двете последователни тримесечия на ръст на заетите на годишна база от началото на 2014 г. показват изравняване на средногодишния коефициент за тази година с този от 2009 г., както и доближаване на предкризисните нива на заетост. Бургас постепенно се налага като утвърден лидер по отношение на заетостта в района, след като през второто тримесечие на 2014 г. в областта работят 175,9 хиляди души (или 43,0% от всички заети в Югоизточна България) при 163,4 хиляди души (или 38,5% от всички заети в района) през същия период на 2010 година.

Таблица 6:
Южен централен район
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

ЮЖЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН	2011				2012				2013				2014	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Общо за района														
Кърджали														
Пазарджик														
Пловдив														
Смолян														
Хасково														

■ Второ поредно тримесечие на спад на броя на заетите на годишна база
■ Второ поредно тримесечие на повишаване на броя на заетите на годишна база

Южният централен район на страната е безспорният лидер на възстановяването на пазара на труда от второто тримесечие на 2012 г. досега. За този период районът регистрира девет поредни тримесечия на увеличение на броя на заетите на годишна база, като през по-голямата част от времето подобрението е видимо и в петте области, влизащи в неговите граници – Кърджали, Пазарджик, Пловдив, Смолян и Хасково.

В област Пловдив през второто тримесечие на 2014 г. са заети 288,9 хиляди души, което се равнява на нивото от същия период на 2010 година. В същото време, поради намаляващото население, средногодишният коефициент на заетост в периода 2010-2013 г. се увеличава от 46,5% на 48,1%. Положителното начало на 2014 г. и регистрираното рекордно за периода на кризата увеличение на броя на заетите с 11,4 хиляди души на

годишна база през второто тримесечие на годината предполагат скоро да бъде достигнат предкризисният връх от 50,5% заетост през 2008 година. Безработицата в област Пловдив продължава да нараства през целия период от началото на кризата (до 13,4% през 2013 г.), но това може да се отгледва по-скоро на повишаващата се икономическа активност и желание за полагане на труд от страна на гражданите на областта.

След четири години на непрекъснат спад на коефициента на заетост в област Пазарджик от началото на 2013 г. започва процес на интензивно възстановяване. За периода между второто тримесечие на 2012 г. и второто тримесечие на 2014 г. броят на заетите в областта се увеличава с 16,1 хиляди души (или 17,2%), което е най-бързият темп на възстановяване в цялата страна за периода (при средно 2,3%). Област Пазарджик е една от трите (заедно с Благоевград и Смолян), в които презкризисните коефициенти на заетост най-вероятно са били надценени от националната статистика поради по-ниска от реалната оценка за броя на местното население в текущата демографска статистика, сравнено с последващата ревизия на база на преброяването на населението през 2011 г. Въпреки това и въпреки започналото възстановяване коефициентът на заетост в областта най-вероятно ще остане под средните за страната нива в краткосрочен план.

Данните за състоянието на пазара на труда в област Кърджали продължават да бъдат епизодично определяни като непредставителни от страна на НСИ най-вече поради липсата на сигурност относно точността на демографската статистика за броя на населението на областта. Според данните на НСИ броят на заетите в област Кърджали се увеличава на годишна база без изключение през целия период от началото на 2011 г. насам, регистрирайки четиринадесет последователни тримесечия на ръст. Според данните на НСИ безработицата в областта е най-ниската в страната (едва 7,0% през 2013 г.), а през 2013 г. заетостта достига 47,1% при средно 46,9%. Средногодишният коефициент на заетост за областта е по-висок от средния за страната за пръв път от 2004 г. насам.

Анализът на данните за броя на заетите по тримесечия в област Хасково за периода между първото тримесечие на 2010 г. и второто тримесечие на 2014 г. показва наличието на ясно изразена и устойчива тенденция на възстановяване на пазара на труда. През цялата 2011 г. и първото тримесечие на 2012 г. броят на заетите намалява на годишна база, но с всяко следващо тримесечие спадът е все по-малък. Следват две тримесечия на стагнация през лятото на 2012 г., след което започва плавна и устойчива възстановяване, чийто пик до момента се наблюдава именно

през първото и второто тримесечие на 2014 година. В резултат на това средно-годишната заетост за 2013 г. стига до 44,9% при дъно от 42,2% през 2011 г., а безработицата се понижавя до 14,3% при връх от 15,9% през 2011 година. През второто тримесечие на 2014 г. броят на заетите в областта достига 100 хиляди души за първи път от третото тримесечие на 2010 г. насам. Въпреки започналия процес на възстановяване на местния пазар на труда вероятността област Хасково да достигне регистрираните през 2008 и 2009 г. средногодишни нива на заетост още през 2014 или 2015 г. остава сравнително ниска.

Област Смолян е единствената в Южния централен район, в която се наблюдава известен спад на броя на заетите през последните няколко тримесечия. Въпреки това, влошаването е незначително на фона на бързия темп на нарастване на средно-годишния коефициент на заетост в периода между 2011 и 2013 година – от 40,6% на 46,8%. Безработицата в областта също постепенно намалява, но остава най-високата в района и четвъртата най-висока в страната – 20,3% през 2013 г., като по-високи нива са регистрирани единствено в Шумен (26,0%), Силистра (21,3%) и Разград (20,7%). Въпреки наличието на някои позитивни тенденции пазарът на труда в Смолян остава далеч от най-високото си ниво на заетост преди кризата - 54,2% през 2008 година.

Пазарът на труда в Югозападна България продължава да се представя колебливо. Въпреки че в периода между първото тримесечие на 2013 г. и второто тримесечие на 2014 г. броят на заетите се увеличава на годишна база, огромната част от това подобрение се дължи на разкриването на работни места в София (столица). Останалите области продължават да изпитват затруднения, като в по-отдалечените от столицата области - Благоевград и Кюстендил - се виждат дългосрочни негативни тенденции.

През последното десетилетие Благоевград традиционно е една от областите с най-висок коефициент на средногодишна заетост в страната, като в отделни периоди регистрираните стойности са дори по-високи от тези в София (столица). През 2008 г. заетостта в областта достига 57,2% при средни стойности от 50,8% за страната, докато безработицата (1,8%) е над три пъти по-ниска от средната от 5,6%. В последвалия период на рецесия и възстановяване се установява тенденция на намаляване на броя на работните места, като в сравнение с второто тримесечие на 2010 г. през същия период на 2014 г. в областта работят с 15,3 хиляди души, или с 10,1% по-малко. Вследствие на това се повишава и безработицата, като през може би най-тежката година за местния пазар на труда (2013 г.) тя достига 13,5%. За първи път през последните две десетилетия безработицата в областта е по-висока от средната за страната. Въпреки тези трайни негативни тенденции Благоевград остава областта с най-висок коефициент на заетост в страната след София (столица). В същото време липсата на признаци за започнало възстановяване на пазара на труда и повишаващата се заетост в други области като Бургас, Габрово и Пловдив показват, че тази лидерска позиция може да бъде загубена през следващите две години.

Броят на заетите лица в област Кюстендил се увеличава през едва три от последните 14 тримесечия, като през второто тримесечие на 2014 г. в областта работят с 8,1 хиляди души (или с 14,1%) по-малко, отколкото през същия период на 2010 година. От 2011 г. насам безработицата в областта е близо 15%, а коефициентът на заетост на населението на възраст на и над 15 години продължава да намалява, достигайки 42,4% през 2013 г. – най-ниското ниво от 2004 г. насам.

Подобни, макар и не толкова ярко изразени, негативни тенденции се забелязват и в област Перник. През 2013 г. безработицата в областта (13,0%) остава малко по-висока от средната за страната, а заетостта е на 9-годишно дъно от 45,5% и под средната за страната 46,9%. В същото време близостта до столицата и традиционно високият брой на всекидневните трудови мигранти, които напускат пределите, за да стигнат до работното си място, предполага по-тясна зависимост между подобряването на ситуацията на пазара на труда в столицата и тази в област Перник. Действително единствената област в района, в която динамиката на броя на заетите в изследвания период показва, макар и слаба, положителна корелация с тази

Таблица 7:
Югозападен район
Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

ЮГОЗАПАДЕН РАЙОН	2011				2012				2013				2014	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Общо за района														
Благоевград														
Кюстендил														
Перник														
София														
София (столица)														

■ Второ поредно тримесечие на спад на броя на заетите на годишна база
■ Второ поредно тримесечие на повишаване на броя на заетите на годишна база

на заетите в столицата, е област Перник, докато при останалите области е налице умерена негативна корелация. Това означава, че когато в София (столица) броят на заетите се увеличава, този в останалите области (с изключение на Перник) в повечето случаи спада. През второто тримесечие на 2014 г. област Перник е единствената в района, освен София (столица), в която е отчетен ръст на броя на заетите на годишна база.

Броят на заетите в Софийска област намалява плавно на годишна база през почти целия период между първото тримесечие на 2010 г. и второто тримесечие на 2014 година. Въпреки това поради намаление на населението заетостта в областта остава сравнително стабилна, като между 2011 и 2013 г. средногодишният коефициент на заетост сред населението на и над 15-годишна възраст е около 46,0%. През 2013 г. средногодишната безработица в областта достига 10,0%, но остава по-ниска от средната за страната от 12,9%.

Възстановяването на пазара на труда в София (столица) набира скорост през 2013 година. След седем поредни тримесечия на ръст на броя на заетите на годишна база през второто тримесечие на 2014 г. в областта вече работят 650,1 хиляди души при 622,2 хиляди през същия период на 2010 г., или с 4,5% повече. В резултат на тази положителна тенденция още през 2013 г. средногодишният коефициент на заетост в областта се оттласква от шестгодишното дъно от 55,7%, достигнато през 2012 г., и достига 56,1%. Силното начало на 2014 г. и регистрираното през второто тримесечие най-сериозно увеличение на броя на заетите от началото на кризата (с 19,8 хиляди спрямо същия период на 2013 г.) вещаят по-нататъшно покачване на коефициента на заетост и доближаване на нивото от 57,4% през 2010 г. още в края на 2014 година. Следва да се отбележи, че за да бъдат достигнати предкризисните нива на заетост от над 60% през 2008 и 2009 г., броят на заетите в столицата ще трябва да нарасне значително. Причината е, че населението на столицата продължава да се увеличава дори в периода на кризата, което означава, че за постигането на същия коефициент на заетост е необходим по-голям брой работни места.

Очаквания на бизнеса за 2014 и 2015 година

За целите на третото годишно изследване „Регионални профили: показатели за развитие“ ИПИ проведе социологическо проучване сред 1680 фирми от цялата страна през месец май 2014 година. Наред с редица въпроси, изследващи оценката на бизнеса за качеството на местните административни услуги и местната бизнес среда, проучването имаше за цел да установи нагласите на предприятията за наемане или освобождаване на работна ръка за периода юни 2014-май 2015 година.

Визуализираните на фигура 3 резултати представляват осреднената оценка на анкетираните представители на бизнеса относно намеренията им за наемане или освобождаване на работници. Резултат над 3 показва очаквания за наемане на повече лица, а резултат под 3 – за съкращения.

Докато през същия период на 2013 г. бизнесът очакваше увеличение на броя на заетите в едва десет от двадесет и осемте области на страната, през 2014 г. очакванията са за положително развитие на пазара на труда във всяка една от тях. Поради тази причина, в зависимост от прогнозите на анкетираните представители на бизнеса в отделните области, последните са условно разделени в две групи – области, в които се очаква по-незначително подобрение, и области, в които се очаква по-чувствително подобрение.

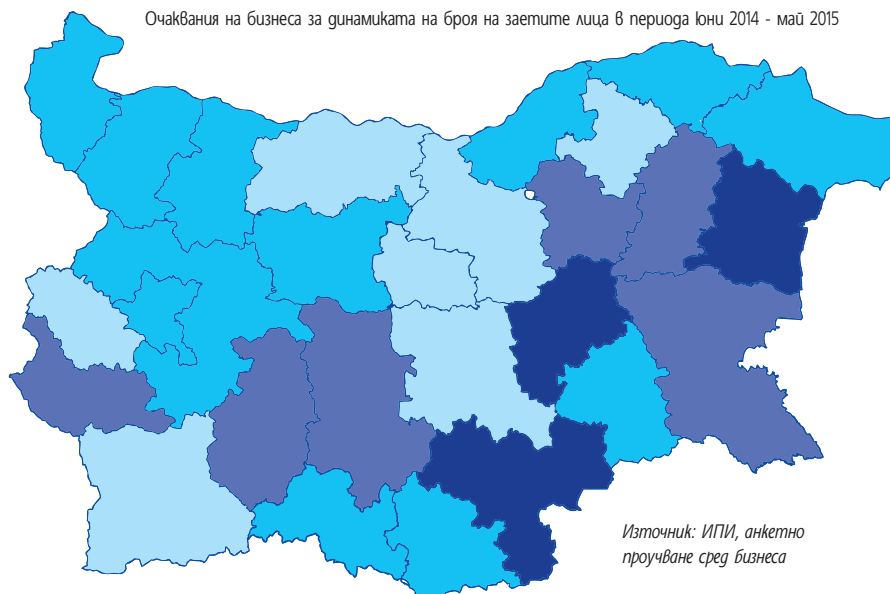
Прави впечатление, че за разлика от допитването през 2013 г., при което преобладаващата част от бизнеса в Северна България прогнозираше спад на броя на заетите, през 2014 г. предприятията дори в северната част на страната очакват по-скоро запазване или минимално увеличение на броя на заетите.

Най-висок ръст на броя на заетите лица се очаква в областите Варна, Хасково и Сливен, като данните за динамиката на броя на заетите през второто тримесечие на 2014 година потвърждават тези очаквания. В осем от деветте области, в които бизнесът очаква по-съществено подобрение по отношение на заетостта, броят на заетите се увеличава на годишна база през второто тримесечие, в чийто времеви обхват влизат два от месеците на прогнозирания период (юни и юли 2014 г.). В групата области, където бизнесът очаква по-незначително подобрение по отношение на заетостта, картината е действително пъстра, като за същия период в дванадесет от тях е отчетен спад на броя на наетите, а в седем – ръст.

Заключение

Данните за динамиката на броя на заетите през първите две тримесечия на 2014 г. и повишаващите се нагласи на бизнеса да разкрива нови работни места подкрепят прогнозите, че настоящата година вероятно ще бъде най-силната за пазара на труда от началото на икономическото възстановяване. Въпреки че по-голямата част от подобрението се очаква в южната част на страната, повишаване на икономическата активност и заетостта на населението вече се вижда и в някои северни области като Варна, Габрово и Добрич. Възможността заетостта в някои области да достигне и дори да надмине предкризисните си нива през 2014 и 2015 г. нараства въпреки политическата криза в страната. Поне на този етап възстановяването на пазара на труда изглежда се случва не с помощта на, а въпреки политиките, провеждани на национално и местно ниво.

Очаквания на бизнеса за динамиката на броя на заетите лица в периода юни 2014 - май 2015

Източник: ИПИ, анкетно проучване сред бизнеса

По-незначително подобрение

Велико Търново	3,00
Стара Загора	3,02
Разград	3,02
Плевен	3,06
Перник	3,07
Габрово	3,07
Благоевград	3,10

Русе	3,11
Видин	3,12
София (столица)	3,12
София	3,13
Добрич	3,14
Смолян	3,15
Монтана	3,16
Ямбол	3,16
Враца	3,17
Силистра	3,17
Кърджали	3,17
Ловеч	3,20

По-съществено подобрение

Шумен	3,22
Кюстендил	3,22
Пазарджик	3,25
Бургас	3,26
Търговище	3,28
Пловдив	3,30
Варна	3,31
Хасково	3,31
Сливен	3,32

Оценка над 3,00 показва очаквания за увеличаване на броя на заетите във фирмите, участвали в проучването

Фигура 2:
Очаквания на бизнеса за динамиката на броя на заетите лица в периода юни 2014 – май 2015 г.
Източник: ИПИ, анкетно проучване сред бизнеса

Типове регионални профили 2014: клъстеризация според социално-икономическото състояние и развитие на областите

Д-р Александър Цветков, Региостат

Увод

Целта на формирането на клъстери от области е да се открият и анализират специфични типове регионални профили. Областите, влизащи в състава на даден клъстер, са достатъчно подобни помежду си и различаващи се от останалите.

За формиране на типовете регионални профили (клъстери) са използвани всички показатели, характеризиращи социално-икономическото състояние и развитие на областите. Методът за образуване на клъстерите е „невронни мрежи“.

Типовете регионални профили е възможно да бъдат използвани за идентифициране на комплексни положителни или отрицателни явления, разкриване и анализ на причините, породили тези явления, формулиране на общи или секторни политики за даден тип регионален профил и др.

Резултати

Въз основа на използваните статистически данни и проведените изследвания през 2014 г. са идентифицирани осем типа регионални профили. Въпреки че броят на клъстерите е еднакъв с този от предходната година, в състава им има различия. Изключение прави единствено клъстерът, в чийто състав влиза само област София (столица), който се запазва като такъв и през трите години от наблюдавания период.

В резултат на комплексната обработка на всички индикатори, описани в методиката на изследването, се обособиха следните групи области с различно социално-икономическо състояние и развитие:

Много добро социално-икономическо състояние: София (столица)

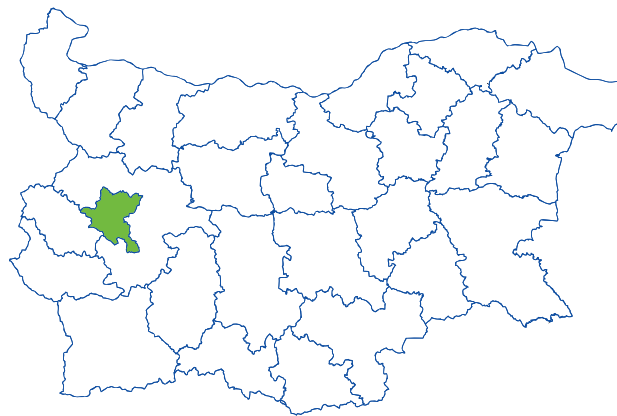
Област София (столица) за поредна година образува отделен клъстер. Този клъстер силно се отличава от останалите, тъй като областта е най-развитата в социално-икономическо отношение.

Икономиката на област София (столица) е най-развитата в сравнение с всички останали области в страната. Областта за поредна година е с най-голям БВП на човек от населението. Разликата между нея и следващите я области е много голяма - през 2011 г. втората след нея (област София) е с 2 пъти по-малък БВП на човек от населението.

По отношение на пазара на труда област София (столица) е и с най-високата заетост, едно от най-ниските равнища на безработица и най-високи доходи на лице от домакинство.

Областта се отличава от останалите и според протичащите демографски процеси. Естественят прираст, както и в цялата страна, е отрицателен, но с най-малка стойност (1,5% през 2013 г.). От друга страна, София (столица) е една от малкото области с постоянна тенденция на имиграция и съответно най-голям положителен механичен прираст на населението: 7,1% през 2013 г.

София (столица) обаче е с най-лоши тенденции в социалната сфера и околната среда и най-лошата среда за развитие на бизнес. Последното се дължи основно на ганьчната ставка за годишния патентен данък за търговия на гребно до 100 кв. м нетна търговска площ. Той е най-високият за цялата страна – 20 лв. за 2013 година, и превишава два пъти средния данък в страната.

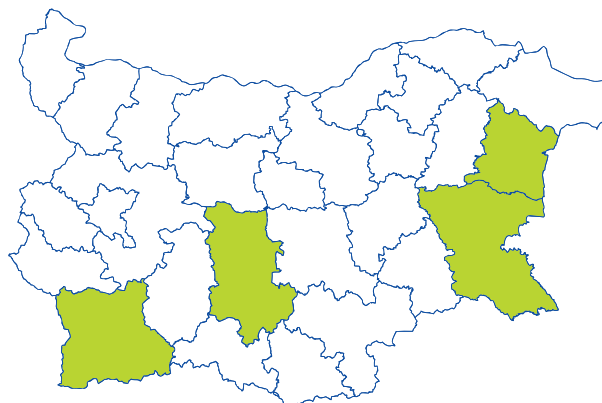

Добро социално-икономическо състояние: Благоевград, Бургас, Варна и Пловдив

Тези четири области формират ядрото на клъстера през трите години на изследването. Към този клъстер през предходната година беше присъединена и област Русе, но през тази година тя отново отпада от състава му.

Демографското състояние на клъстера е по-добро от това на останалите области, с изключение на София (столица). В областите Варна и Пловдив демографските тенденции са сред най-добрите за страната. Благоевград, Варна и Бургас са и с най-добрата възрастова структура на населението след София (столица). Коефициентите на възрастова зависимост 65+ към 15-64 години за тези области са съответно 24,7%, 25,2% и 25,5% при 29,3% средно за страната.

Икономиката на клъстера е силно развита (позиционира се веднага след София (столица)). Областите Благоевград, Пловдив и Бургас са с по-добро равнище на заетостта от това за страната, като през 2013 г. коефициентът на заетост за водещата област – Благоевград – е с 4,5 процентни пункта повече от средния за страната (46,9%).

Контрасти в социално-икономическото състояние: Стара Загора

Клъстерът съдържа само една област – Стара Загора.

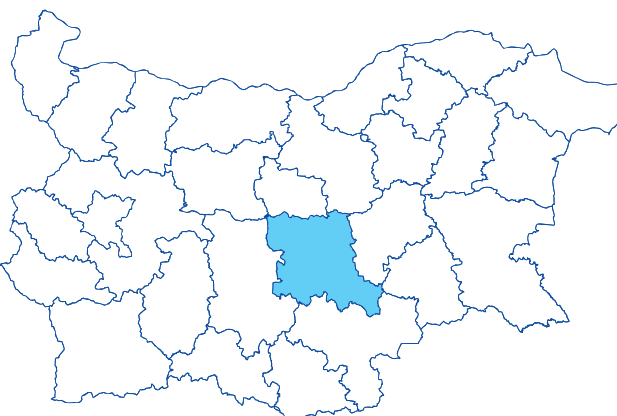
Определящо за областта е най-лошото състояние на околната среда сред всички области в страната. Емисиите на въглероден двуокис в атмосферата в област Стара Загора са 3,3 пъти повече от втората област по този показател (Варна) и 12 пъти повече от средните за страната.

В останалите сфери се наблюдават контрасти. Състоянието на икономиката ѝ я нарежда веднага след Варна, но тенденциите на развитие са негативни. Областта е с относително добро състояние на здравеопазването, инфраструктурата, данъците и администрацията.

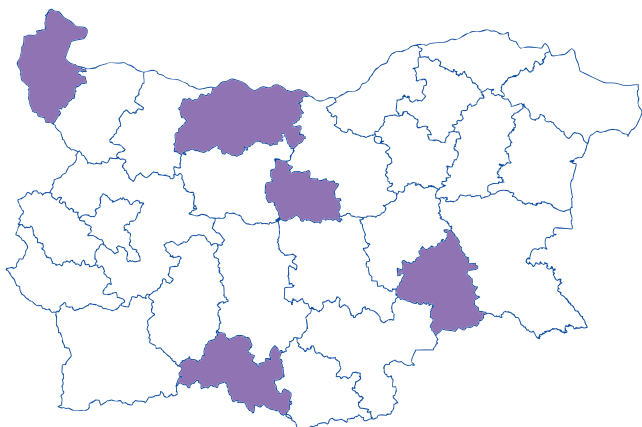
Средно социално-икономическо състояние: Шумен, Велико Търново, Русе, Добрич, Перник и Хасково

Социално-икономическото състояние на областите в клъстера им отрежда позиция близка, но под средната за страната.

Икономиките на областите в клъстера са под средното равнище за страната. Същото се отнася и до демографското им състояние.

За всички области в кълстера са наблюдават положителни тенденции в околната среда. Същото се отнася и до развитието на бизнес средата по отношение на местните данъци и административните услуги (с изключение на област Шумен) и инфраструктурата (без област Велико Търново). Състоянието на здравеопазването не е добро, а тенденциите са негативни.

Контрасти в социално-икономическото развитие: Смолян, Габрово, Видин, Ямбол и Плевен

За областите в кълстера са характерни контрасти в развитието. За дадени аспекти на социално-икономическото развитие кълстерът е сред водещите в страната, а за други – на едно от последните места.

Всички пет области са с добри тенденции в икономиката (особено област Ямбол). Относително добре се развива и образователната среда. Но демографското развитие на областите в кълстера е едно от най-влошените сред всички области.

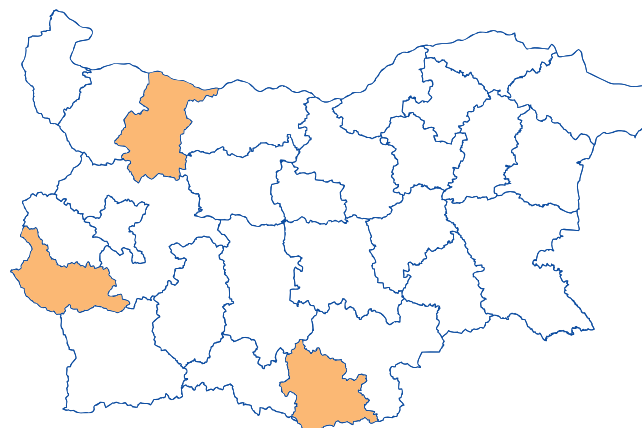
Област Ямбол е с най-добра динамика на икономиката спрямо всички области в страната. Положителни са

също и тенденциите в областите Плевен и Габрово. Ямбол е с най-голямо увеличение на доходите на лице от домакинство в номинално изражение през 2013 г. – 20% при средно за страната 11%.

Влошаването на възрастовата структура на населението в областите Смолян и Видин е най-силно в сравнение с останалите области в страната. То се изразява в нарастване на коефициента на възрастова зависимост (съотношението между броя на населението на 65 и повече години към този на населението до 14 години) съответно с 1,5 и 2 процентни пункта през 2013 г. при средно 0,8 за страната. Област Габрово е със силно влошена демографска ситуация и развитие.

Контрасти в социално-икономическото състояние и развитие: Кюстендил, Враца и Кърджали

За трите области в кълстера са характерни контрасти както по отношение на социално-икономическото им състояние, така и по отношение на тенденциите в развитието им.

От една страна, областите в кълстера са с най-добри тенденции в образователната среда и относително привлекателна бизнес среда (данъци и администрация), а, от друга – с едни от най-слабите икономики и с най-негативното икономическо развитие.

Трите области в кълстера са сред петте с най-добри тенденции в образованието от всички области в страната. Средната оценка на матурата по български език и литература през 2014 г. в област Кърджали е най-висока – 4,71, при среден успех в страната 4,32.

Областите Кюстендил и Кърджали са водещи в развитието на инфраструктурата в страната. По темп на нарастване на относителния дял на домакинствата с достъп до интернет двете области са сред първите три. За област Кюстендил увеличението е с 20,7% само

за една година, от 31,7% през 2012 г. на 52,4% през 2013 г. Областта е и на първо място по нарастване на относителния дял на лицата на възраст между 16 и 74 години, използвали интернет през последните 12 месеца – от 38,8% до 50,9% за една година.

Областите Кърджали и Кюстендил са двете с най-малък обем на инвестициите, измерени чрез разходите за придобиване на ДМА (хил. лева) на 1000 души от населението – около 3,5 пъти по-малки от тези за страната и повече от 8 пъти по-малки от водещата област – София (столица) за 2012 г.

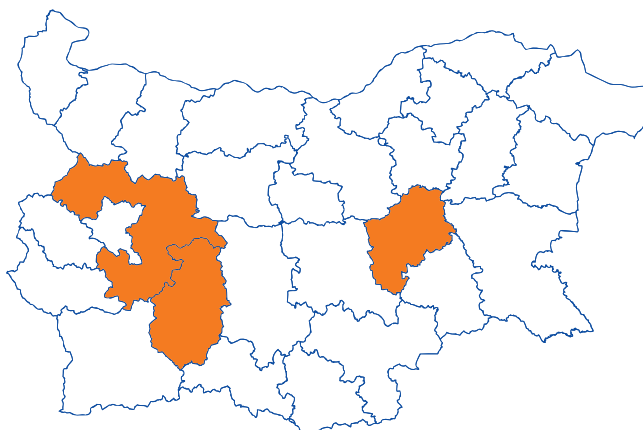
Контрасти в социално-икономическото състояние, негативни тенденции: Сливен, Пазарджик и София

Характерни за кълстера са негативните тенденции в сфери като инфраструктура (най-лошо развитие за страната) и категорията „Данъци и администрация“. Инфраструктурата не само е в лошо състояние, но и се развива в негативна посока. Състоянието на образователната и социалната среда също не е добро.

От друга страна, област София е в добро икономическо състояние. Много добро е състоянието на околната среда в областите София и Сливен.

Влошаването на качеството на пътната настилка в област София се характеризира с втория най-бърз темп за цялата страна, като делът на пътната настилка в добро състояние намалява от 36% през 2012 г. на 29% през 2013 година. Две от областите в кълстера са съответно последна и предпоследна по динамика на относителния дял на домакинствата с достъп до интернет, като бележат намаляване от 49% през 2012 г. до 44% през 2013 г. за София и от 40% на 36% за Пазарджик при увеличение за страната от 51% на 54% за същия период.

Трябва да се посочи, че област София е на второ място по БВП на човек от населението след София (столица), но следва да се има предвид, че този показател е два пъти по-малък от този на последната през 2011 г. Областта е и една от четирите с най-ниска безработица през 2013 г.

Много лошо социално-икономическо състояние: Разград, Силистра, Търговище, Ловеч и Монтана

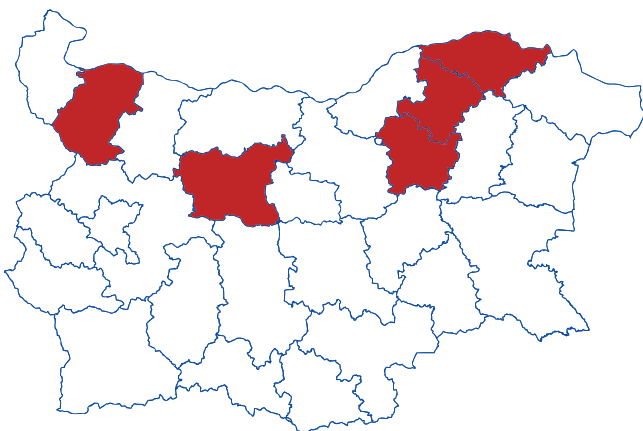
Кълстерът е съставен от областите Разград, Силистра, Търговище, Ловеч и Монтана. През 2013 г. по-лошо демографско развитие от област Силистра има само област Смолян. Област Монтана е на предпоследно място по естествен прираст през 2013 г. Област Разград е сред петте най-бързо обезлюдяващи се области през същата година.

Състоянието на икономиката на областите в кълстера също се характеризира с едни от най-влошените показатели – Силистра и Монтана са с най-слабо развитите икономики. По-висока безработица от областите Силистра и Разград е регистрирана само в област Шумен. Област Силистра е с най-ниската заетост (37,1% коефициент на заетост през 2013 г.). С много ниска степен на заетост са и областите Ловеч, Търговище и Монтана.

В тези области състоянието на образователната среда, инфраструктурата и здравеопазването също е много лошо. Областите Търговище, Ловеч и Монтана са с най-негативно състояние на инфраструктурата, по-неблагоприятна образователна среда от област Търговище има само Сливен, а по-лошо здравеопазване от Силистра, Разград и Търговище има само област Шумен.

Обобщение

В резултат на получената кълстеризация за социално-икономическото състояние и развитие на областите може да се направи следното обобщение:

Област София (столица) значително се отличава от всички останали области в страната. През целия период на изследване на регионалните профили тя се отделя самостоятелно в отделен клъстер, а различията между нея и останалите области не намаляват;

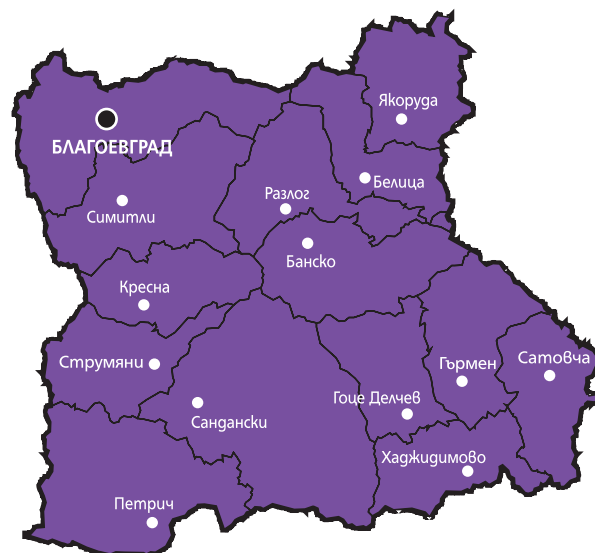
Клъстерът с области в лошо социално-икономическо състояние проявява тенденция да увеличава състава си – през 2012 г. към него принадлежаха само две области – Разград и Силистра, през 2013 г. те вече бяха три, а през 2014 г. – пет области;

Обхватът на профилите, характеризиращи се с лошо социално-икономическо състояние или негативни тенденции на развитие, остава много по-широк, отколкото на тези с добри такива.

Най-добре развитите области след София (столица) продължават да бъдат Варна, Бургас, Пловдив и Благоевград.

Благоевград

Население (2013)	319 135
Територия (кв. км)	6 449,5
Брой на населените места	281
Относителен дял на населението в градовете (%)	59,5

Общ преглед

Област Благоевград е третата по големина на територията и шестата по големина на населението област в България. Характеризира се с добро демографско състояние, привлекателна социална среда и отлично запазена околна среда. Системата от образователни институции е добре развита, като през последните години се наблюдава засилващ се интерес към висшите учебни заведения в областния център.

Последиците от икономическата криза все още ограничават разгръщането на пълния потенциал на местната икономика, което води до влошаване на редица от индикаторите на пазара на труда през 2013 година. Инвестиционната активност на местните предприятия остава анемична, а чуждестранните инвестиции не са достатъчно големи, за да гарантират по-високи доходи и стандарт на живот.

Като основни предизвикателства пред област Благоевград се очертават ускоряването на инфраструктурното развитие и спирането на негативните процеси в системата на здравеопазването.

Икономика

Област Благоевград се нарежда на 11-о място по БВП на глава от населението – 6 682 лв. на човек през 2011 г. От 2009 г. насам инвестиционната активност остава силно потисната. Инвестициите на предприятията в ДМА възлизат на 1 105 лв. на лице от средногодишното население през 2012 г., при 2 129 лв. през 2008 година.

Въпреки че преките чуждестранни инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор постепенно се увеличават, техният размер с натрупване (близо 307 млн. евро към края на 2012 г.) все още не е достатъчен, за да генерира по-високи доходи. След 2005 г. средногодишният доход на лице от домакинството в Благоевград е традиционно по-нисък от средния доход за страната, като през 2013 г. възлиза на 4132 лв. при средна стойност за страната 4814 лв.

През 2013 г. средногодишният коефициент на безработица на населението над 15 г. в областта достига 13,5% при 12,9% средно за страната. За първи път за повече от десетилетие средногодишната безработица в Благоевград е по-висока от тази за страната. Въпреки това от 2010 г. насам Благоевград остава единствената област заедно със София (столица), в която средногодишният коефициент на заетост на населението над 15 г. е по-висок от 50%.

Към 31 януари 2014 г. общините в област Благоевград са успели да усвоят 127,4 млн. лв. като бенефициенти по оперативните програми на ЕС. В съотношение с населението най-висок темп на усвояване се наблюдава в общините Банско (1 950 лв./човек) и Гоце Делчев (724 лв./човек), при средни стойности за областта от 399 лв./човек и средни стойности за страната от 380 лв./човек. В областите Сатовча и Хаджидимово са усвоени под 100 лв. на човек от средногодишното население.

Данъци и администрация

За втора поредна година областната и общинските администрации в Благоевград получават по-ниска от средната за страната оценка по отношение на своето взаимодействие с местния бизнес. Най-ниска оценка бизнесът дава на критериите „Бързо обслужване“ - (2,7/5,0 при 3,0/5,0 за страната) и „Подходяща квалификация и умения на служителите“ - (2,9/5,0 при 3,2/5,0 за страната). Около 37% от предприятията в областта заявяват, че са използвали електронни услуги през 12-те месеца до м. май 2014 година. Качеството на тези услуги е в унисон със средната за страната оценка - 3,4/5,0.

Средно претегленият рейтинг за прозрачност на органите на местното самоуправление в областта, изготвян от фондация „Програма достъп до информация“, е 37,1/82,4 при среден резултат за страната от 44,1/82,4. Най-висока оценка получават общините Банско (63,1) и Гърмен (51,0), а най-ниска - Кресна (11,8) и Белица (10,2).

През 2013 и 2014 г. почти не се наблюдават изменения на размера на местните данъци и такси в отделните общини, като нивата им остават по-ниски, но близки до средните за страната.

Инфраструктура

Относителният дял на домакинствата с достъп до интернет в област Благоевград продължава да нараства с бързи темпове – от 20,8% през 2009 г. до 60,5% през 2013 г. - третата най-висока стойност за страната след областите София (столица) и Пловдив. Относителният дял на лицата, използвали интернет през последните 12 месеца, е около 56%.

Поради своите географски особености и най-вече подчертано високопланинския си релеф област Благоевград се отличава с най-ниската гъстота на пътната мрежа в страната – едва 10,3 км пътища на всеки 100 кв. км територия. Ниска остава и гъстотата на железопътните линии – 2,5 км на всеки 100 кв. км. През 2013 г. пътната настилка на половината пътища в областта е в добро състояние, макар този дял да е намалял с 5 процентни пункта спрямо 2012 година.

Ключов проект за бъдещото инфраструктурно развитие на областта се очертава завършването на автомагистрала „Струма“. Отсечката между Благоевград и Сангански обаче включва в себе си два тунела, за които към момента няма осигурено финансиране.

Демография

Със средногодишно население от 319 хиляди души през 2013 г. област Благоевград е шестата по големина в страната. Възрастовата структура на населението в областта е по-благоприятна от средната за страната. Благоевград има петия най-висок коефициент на демографско заместване след Сливен, Търговище, Пазарджик и Разград – 69,5% през 2013 г., при средно 61,5% за страната. Това означава, че на всеки 100 лица на възраст 60-64 години в областта се падат по 69,5 лица на възраст 15-19 години. През 2013 г. Благоевград и София (столица) са единствените две области, в които на

Всеки човек на възраст над 65 години се пада повече от четирима души в работоспособна възраст. Това може да се обясни с наличието на два университета, които привличат и задържат млади хора в областта за по-дълго време.

Въпреки тези добри данни и тук са налице някои ясно изразени отрицателни демографски тенденции. През 2013 г. естественият прираст е минус 2,7‰, което е най-неблагоприятната стойност от повече от десетилетие. Коефициентът на механичен прираст също е отрицателен, което означава, че повече хора напускат областта, отколкото се заселват в нея.

Образование

Благовъзраст е една от областите с най-добре развита система на образователните институции в страната, като се характеризира с добра материална обезпеченост, добри показатели за записване на учениците, подобряващи се резултати на матуриите при завършване на средно образование и повишаваща се популярност на местните университети.

Образователната система в областта се характеризира с традиционно нисък относителен дял на второгодниците (едва 0,5% през учебната 2013/2014 г. при средно 1,0% за страната) и висок нетен коефициент на записване на населението в V-VIII клас (83,5% през учебната 2013/2014 г. при 79,7% за страната). Относителният дял на отпадналите от основно образование през учебната 2012/2013 г. е 1,5% при средно 2,3% за страната. По-ниски стойности се наблюдават единствено в Смолян (0,5%) и София-столица (0,9%). През последните три учебни години средният успех на учениците от областта на матуриите по български език и литература е по-висок от средния за страната.

Въпреки че остава по-нисък от средния за страната, относителният дял на населението на възраст между 25 и 64 години с висше образование продължава да нараства, достигайки 18,0% през 2013 г. при 12,9% през 2007 г. Това се дължи преди всичко на продължаващия наплив на студенти към местните университети. През учебната 2013/2014 г. в областта следват 14,8 хиляди студенти в сравнение с 13,3 хиляди през 2012/2013 г.

Здравеопазване

Въпреки че през 2013 г. броят на леглата в многопрофилните болници за активно лечение (МБАЛ) се увеличава до 923 при 890 през 2012 г., легловата база остава силно ограничена на фона на многобройното население на областта. През 2013 г. здравноосигурени са 84,9% от жителите на областта при средно 86,1% за страната. Продължава тенденцията на бързо намаляване на броя на лекарите със специалност „Вътрешни болести“. През 2013 г. те са 36 при 72 през 2006 година. По-ниска от средната за страната осигуреност на местното население с медицински персонал се наблюдава и по отношение на общопрактикуващите лекари и кардиолозите.

Данните от проведеното за целите на изследването допитване сред гражданите на областта потвърждават тази констатация. На 35% от ползвалите здравни услуги през 12-те месеца до май 2014 г. им се е налагало да пътуват извън областта, за да получат услугите, от които се нуждаят. Близко 90% от тях посочват като причина за това липсата на специалисти в областта или доверие към определен специалист, който работи извън нейните граници.

Околна среда

Над 60% от анкетираните жители на областта са „доволни“ или „много доволни“ от качеството на околната среда, като по-висока оценка на този елемент от живота си дават единствено жителите на област Смолян. Поради благоприятното за екологията географско положение на областта, емисиите на вредни вещества в атмосферата са на сравнително ниски нива – около 20,8 тона въглероден двуокис на кв. км през 2012 г. при средни стойности от 346,3 тона на кв. км за страната. На фона на високия дял на населението с достъп до обществена канализация (77,4% през 2012 г.) прави впечатление ниският относителен дял на свързаност на канализационната мрежа с пречиствателни станции - едва 26,3% от населението е свързано с такива станции при 56,1% за страната.

Социална среда

Благовъзраст е една от областите с най-добри показатели за състоянието на социалната среда в страната. Местните жители са най-доволни от своето здраве, образование и жилищни условия. Преобладаващата част от жителите на областта (над 70%) не изявяват желание да сменят постоянното си местоживее.

Областта се характеризира със сравнително ниска престъпност, както и с добри показатели по отношение на индикаторите за социално включване и условия на живот. Относителният дял на бедните спрямо линията на бедността за областта е най-ниският в страната – едва 12,4% при средно

21,2% за 2011 г. В периода 2009-2011 г. намалява също така дялът на живеещите с материални лишения, както и дялът на лицата, които живеят в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност. В същото време, предвид негативните процеси на пазара на труда през 2012 и 2013 г., е възможно да се отчете влошаване на тези индикатори през следващите години.

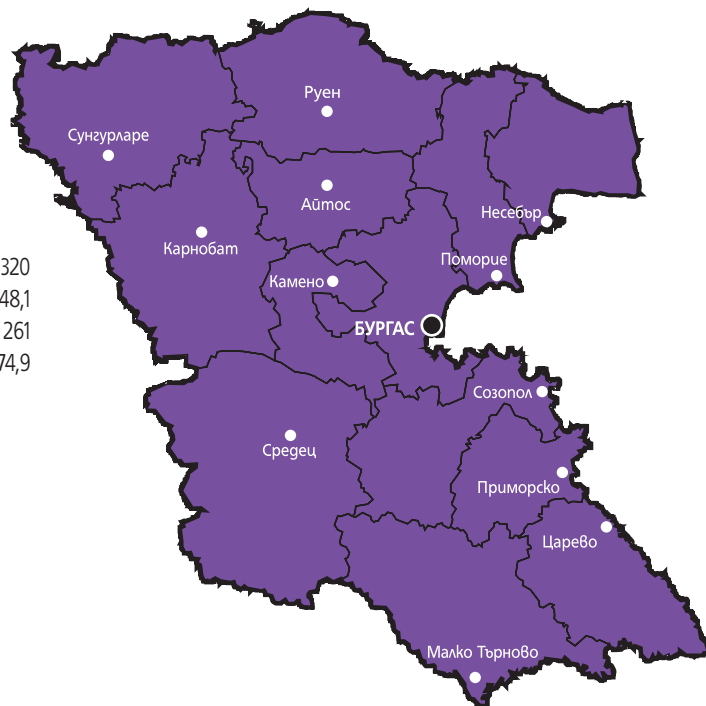
За пета поредна година през 2013 г. продължава покачването на посещаемостта в кината в областта. През 2013 г. са регистрирани 103 хиляди посещения при 99 хиляди през 2012 г. и 72 хиляди през 2009 година. През 2013 г. местните театри успяват да привлекат 42 хил. души публика при 34 хиляди през 2012 година.

Ключови показатели за област Благоевград

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	6 032	5 982	6682	п.а.	п.а.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	55,4	53,6	52,9	53,1	51,4
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	3,4	5,8	8,4	10,4	13,5
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	10,2	14,4	12,4	п.а.	п.а.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	21,6	22,1	23,5	24,0	24,7
Коефициент на естествен прираст (‰)	-0,4	-1,8	-2,1	-2,6	-2,7
Коефициент на механичен прираст (‰)	-2,3	-4,4	-3,2	-4,8	-3,7
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	15,3	15,9	16,6	17,7	18,0
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	5,0	4,4	3,5	5,4	3,8
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,2	4,5	4,2	4,3
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	п.а.	39,0	56,6	55,0	51,9
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	20,8	24,3	42,3	54,9	60,5
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	25,6	25,8	26,3	26,3	п.а.
Дял на здравноосигурените лица (%)	89,0	86,4	86,6	86,1	84,9
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	133,4	126,6	127,1	159,7	168,6
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 107	3 077	3 225	3 823	4 132

Бургас

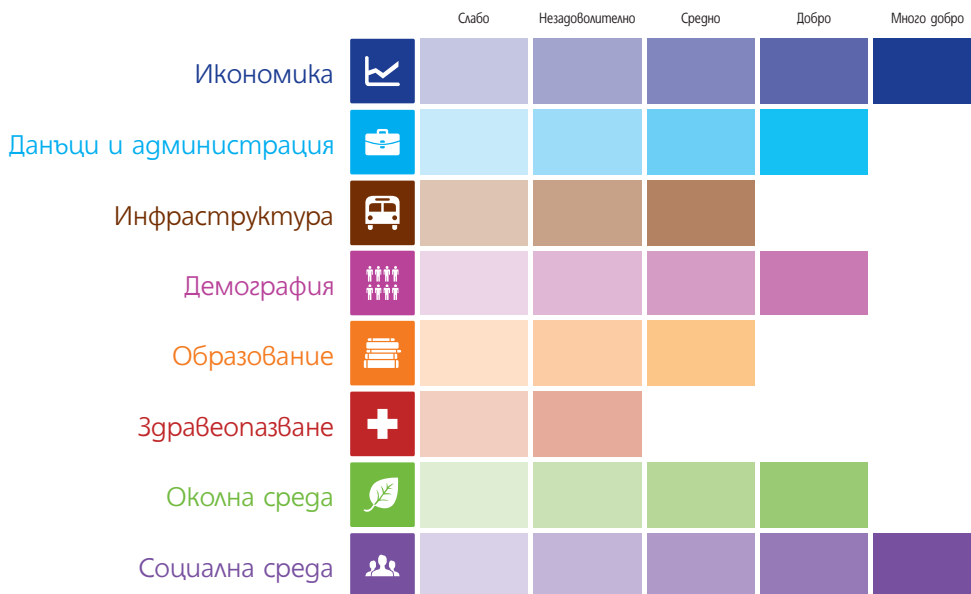
Население (2013)	414 320
Територия (кв. км)	7 748,1
Брой на населените места	261
Относителен дял на населението в градовете (%)	74,9

Общ преглед

Област Бургас е сред най-бързо възстановяващите се от икономическата криза. Инвестиционната активност постепенно се увеличава, а през 2013 г. заетостта на населението вече приближава нивата от 2008 и 2009 година. Областта е сред лидерите по отношение на усвояването на европейски средства и оценката на бизнеса за качеството на електронните услуги. В противовес на тези позитиви данъчната среда остава неблагоприятна, а прозрачността на общините - ниска.

Демографското състояние на областта е добро на фона на това в повечето други области, а социалната среда продължава да се подобрява. Състоянието на преобладаващата част от пътищата към 2012 г. остава лошо, а достъпът до и използването на интернет изостава от повечето области. В сферата на образованието областта подобрява представянето си спрямо предходното издanie и вече постига обща средна оценка заради положителното развитие на повечето показатели за училищното образование и ръста на висшестите и студентите в областта. Единствената сфера, в която областта постига по-ниски от средните за страната резултати, е здравеопазването, като основните причини са недостигът на лекари и относително ниският дял на здравноосигурените лица.

Икономика

През 2013 г. коефициентът на заетост на населението над 15-годишна възраст в областта нараства за трета поредна година, достигайки 47,8% при средно 46,9% за страната. Това е и третата най-висока стойност на индикатора от 2000 г. насам с изключение на предкризисните 2008 и 2009 г., когато заетостта достига съответно 49,1% и 48,3%. През 2013 г. безработицата в областта нараства до 12,7%, но остава малко по-ниска от средната за страната.

Бургас и София (столица) са единствените две области в страната, в които едновременно и разходите на предприятията за придобиване на дълготрайни материални активи през 2012 г., и чуждестранните преки инвестиции (ЧПИ) на човек от средногодишното население към края на 2012 г. са над средните стойности за страната. В края на 2012 г. ЧПИ в нефинансовите предприятия с натрупване в областта доближават 5 млрд. евро при 1,6 млрд. евро през 2008 година. Въпреки сравнително високата инвестиционна активност и възстановяващия се пазар на труда доходите в областта (4234 лв./човек) остават по-ниски от средните за страната 4814 лв./човек. В периода 2004-2013 г. доходите в областта нарастват със средно 7,25% годишно при 8,50% на национално ниво. Това показва, че икономиката на областта не успява да генерира достатъчно целогодишни и добре платени работни места или се характеризира с висок дял на неформалните трудови отношения и съответно – неофициални доходи, които са широко разпространени в туризма. Второто обяснение среща подкрепа и в данните за заетостта, които показват, че в периода 2012-2013 г. се наблюдава омокотяване на сезонните тенденции, като по-голям дял от заетите успява да намери заетост и през зимните месеци.

Към 31 януари 2014 г. общините в област Бургас са успели да усвоят 346,1 млн. лв. като бенефициенти на оперативните програми на ЕС. В съотношение с местното население това е вторият най-висок темп на усвояване след област Габрово. Най-добре представящите се общини са Приморско, Созопол и Несебър, а най-слабо – Сунгурларе, Айтос и Царево.

Данъци и администрация

През май 2014 г. електронните услуги в област Бургас са оценени като най-добрите в страната, като оценката им от бизнеса е 3,9/5,0 при оценка 3,4 за страната. Над 53% от представителите на бизнеса са използвали електронни услуги през последните 12 месеца при средно 38,6% за страната. Най-висока готовност за работа на едно гише и най-високо поколение на предоставяните електронни услуги през 2014 г. заявява община Созопол. В същото време в областта все още има голям брой общини, които предлагат силно ограничен обхват на електронните услуги. Усещанията на бизнеса са за сравнително ниско ниво на корупция и ограничено разпространение на нерегламентираните плащания спрямо средните за страната оценки.

Общините в област Бургас постигат една от най-ниските оценки за прозрачност в рейтинга на фондация „Програма достъп до информация“ – 37,1/82,4 при средно 44,1/82,4 за страната. Най-високи оценки получават общините Средец, Созопол и Бургас, а най-ниски – Руен, Малко Търново и Несебър. За втора поредна година работата на органите на съдебната власт е оценена по-ниско от средната за страната. Данъчната среда е сравнително неблагоприятна, като почти всички включени в изследването местни данъци и такси са по-високи от средните за страната с изключение на данъка върху нежилищните имоти на юридически лица.

Инфраструктура

Гъстотата на пътната и на жп мрежата изостава от средните за страната, а качеството на пътищата в областта остава ниско. През 2013 г. 27,1% от пътната настилка е в добро състояние при 39,6% за страната.

През 2013 г. се установява значителен спад на относителния дял на домакинствата с достъп до интернет в сравнение с предходната година – от 53,5% на 44,8%. Същата тенденция се наблюдава и при относителния дял на лицата на възраст 15-74 години, които са използвали интернет през последните 12 месеца.

Въпреки че стойностите на някои от основните индикатори са ниски, оценката на местните жители за качеството на инфраструктурата е сред най-високите в страната – 3,4/5,0 спрямо средно 2,6/5,0. Същото важи и за местния бизнес, болшинството от който оценява инфраструктурата като фактор, който по-скоро благоприятства дейността му – средната оценка на предприятията през 2013 г. е 3,6/5,0 спрямо 3,0/5,0 за страната.

Демография

Различните коефициенти на възрастова зависимост показват, че възрастовата структура на населението е чувствително по-благоприятна от средната за страната и е почти аналогична с тази в област Варна. Коефициентът на демографско заместване, който условно показва способността на трудовите ресурси да се възпроизведат посредством съотношението между населението на възраст 15-19 г. и това на възраст 60-64 г., през 2013 г. е 65,8% при 61,5% за цялото население.

Областта е един от основните бенефициенти на процеса на вътрешна миграция, като през 8 от последните 10 години в нея се заселват повече хора, отколкото я напускат. Естественният прираст на населението е отрицателен, но е по-благоприятен от средния за страната. Благодарение на тези дългосрочни тенденции населението в областта е намаляло с 1,5% през последните десет години при средно 7,1% за страната. Това е третият най-добър показател след областите София (столица) и Варна, където е регистриран ръст на населението. През м. май 2014 г. 19,8% от местните жители изявяват нагласа да се преместят за постоянно в друга област при средно 32,8% за страната.

Образование

Училищното образование в област Бургас успява да обхване и задържи голяма част от подлежащото на образование население. Нетният коефициент на записване на населението в V-VIII клас през учебната 2013/2014 г. е малко по-висок от средния за страната, а относителният дял на второгодниците – близо два пъти по-нисък (0,5% за областта спрямо 1,0% на национално ниво през 2013 г.). Областта постига и по-добър резултат по отношение на дела на отпадналите от училищно образование –1,7% през 2012/2013 г. спрямо средно 2,3% за страната. В същото време от 2009 г. насам резултатите на зрелостниците от областта на матурите по български език и литература са съпоставими или по-ниски от средните за страната, а дялът на неуспешно положилите изпита е неизменно по-висок от средния за всички области. В периода 2012-2014 г. дялът на неуспешно положилите изпита се задържа над 6% при средни резултати за страната между 4,8% и 5,5%.

След три последователни години на спад на броя на студентите в областта (от 13,3 хиляди през 2009 г. до 9,8 хиляди през 2012 г.) броят им отново се увеличава през 2013 г., достигайки 11,4 хиляди души. Продължава тенденцията на повишаване на относителния дял на населението с висше образование – през 2013 г. такава имат 20,2% от жителите на областта при средно 25,6% за страната.

Здравеопазване

Здравеопазването е единствената сфера, в която областта постига по-ниски от средните за страната резултати. През 2013 г. здравноосигурени са 83,2% от местните жители при средно 86,1% за страната. В област Бургас се наблюдава по-ниска осигуреност на местното население с медицински кадри от тази в останалата част на страната, като това важи както за общопрактикуващите лекари, така и за кардиолозите и интернистите. В съотношение с броя на населението в областта броят на болничните легла в многопрофилните болници за активно лечение също е по-нисък от средния за страната. В област Бургас се падат по 3,0 легла на всеки 1000 души население при средно 4,6 легла на национално ниво.

В същото време заболяемостта на местното население, ако се съди по преминалите болни през МБАЛ, е сред най-ниските в страната – през МБАЛ преминават едва 166,1 души на всеки 1000 души население през 2013 г. при средно 219,1 души за страната. По-ниска заболяемост е регистрирана единствено в едва пет области. Коефициентът на детска смъртност също е сравнително нисък – 6,3‰ през 2013 г. при 7,3‰ средно за страната.

Околна среда

Околната среда в област Бургас е в добро състояние най-вече благодарение на ниското замърсяване на атмосферния въздух. Въпреки забелязващата се тенденция към увеличаване на емисиите на въглероден диоксид в атмосферата техният обем през 2012 г. възлиза на 86,9 тона/кв.км, което е далеч под средното за страната ниво от 346,3 тона/кв.км.

Благодарение на високата урбанизация на областта 75,5% от населението живее в селища с достъп до обществена канализация при средно 74,3% за страната през 2012 г. Малко над 60% от това население е свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води при средно 56,1% за страната. През 2013 и 2014 г. оценките за околната среда са малко по-ниски от средните за страната, като при последното проучване оценката е 3,2/5,0 при ниво от 3,3/5,0 за страната.

Социална среда

Индикаторите за социално включване и условия на живот показват, че областта постига по-добри резултати от средните за страната. Относителният дял на бедните спрямо линията на бедността на областта е 17,6% спрямо 21,2% на национално ниво през 2011 г., а дялът на населението, живеещо с материални лишения, е 43,8% при средно 44,1%. Поради сравнително високата заетост в област Бургас дялът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, е едва 8,8% при средно 11,2% за страната.

Местните театри и кина регистрират рекорден брой посещения през 2013 г., съответно 132 хиляди и 350 хиляди. Бургас е една от малкото области заедно с Варна, Пловдив, Русе и София, където на всеки един човек от населението се пада средно поне по едно посещение в местно кино или театър.

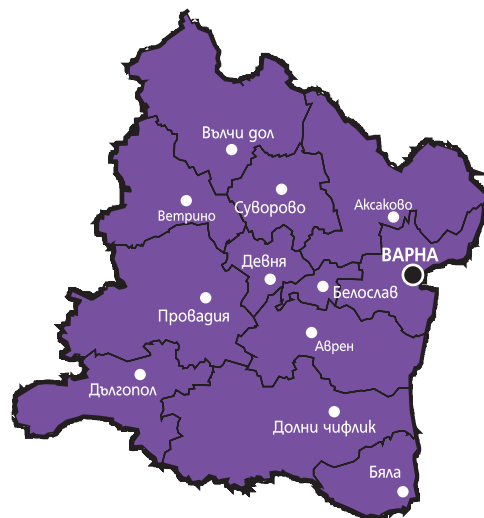
Основните предизвикателства пред социалната среда са свързани с високата престъпност в областта. В Бургас през 2013 г. са регистрирани най-много престъпления срещу личността и собствеността на глава от населението след тези в столицата.

Ключови показатели за област Бургас

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	8 064	8 082	9 277	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	48,3	44,8	45,4	46,8	47,8
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	3,9	9,6	12,6	11,5	12,7
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	21,3	19,8	17,6	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	22,3	22,6	23,9	24,5	25,5
Коефициент на естествен прираст (‰)	-0,6	-2,5	-3,0	-3,3	-3,0
Коефициент на механичен прираст (‰)	4,1	0,0	0,7	-0,2	3,7
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	14,4	15,6	17,3	18,6	20,2
Процент оценки на матурите по БЕЛ по среден 3,00	5,4	5,8	3,9	6,6	6,1
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,2	4,4	4,1	4,3
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	21,8	22,1	29,0	27,1
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	31,5	40,6	47,3	53,5	44,8
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	58,4	58,7	60,6	60,7	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,0	85,6	85,6	84,6	83,2
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	133,4	126,6	127,1	159,7	168,6
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 722	3 279	3 374	3 702	4 234

Варна

Население (2013)	473 745
Територия (кв. км)	3 819,5
Брой на населените места	159
Относителен дял на населението в градовете (%)	83,8

Общ преглед

Брутното производство на глава от населението в област Варна е третото най-високо в България през 2011 година. Най-значим дял в местната икономика има секторът на услугите, а селското стопанство формира само 3,1% от брутната добавена стойност. През последната година пазарът на труда за първи път бележи обрат на негативните тенденции от периода 2009-2012 г., като през 2013 г. безработицата и заетостта почти достигат средните за страната стойности.

Демографската ситуация в областта е по-добра от общата за страната, което е обусловено от по-високите коефициенти на естествен и механичен прираст, както и от по-бавното застаряване на населението в сравнение с останалата част от страната.

Делът на висшистите сред населението е по-висок от средния за страната, а условията в областта успяват да задържат повече медицински кадри на фона на острата липса на специалисти в повечето области.

Варна заема второ място по обем на вредните емисии в атмосферата, като големите емисионни източници са няколко големи предприятия в агломерацията Варна-Девня.

Икономика

През 2011 г. област Варна има третият по размер БВП на глава от населението с 10 270 лв. след София (столица) с 23 256 лв. и Софийска област с 11 338 лева. Структурата на икономиката на областта е сходна с общата за страната, като през 2011 г. селското стопанство заема дял от 3,1% в брутната добавена стойност (при 5,4% за страната), индустрията – 31,2% (при 30,5% за страната), а услугите – 65,7% (при 64,1% за страната). Средногодишните коефициенти на безработица и заетост на населението на 15 и повече навършени години също не се различават значително от средното равнище в страната. През 2013 г. тези коефициенти имат стойности от съответно 13,7% и 47% при 12,9% и 46,9% съответно за страната. След като през 2012 г. област Варна достигна коефициент на безработица от 16,4% (при 12,3% средно за страната тогава) и коефициент на заетост от 44,2% (при 46,6% средно за страната тогава), пазарът на труда бележи обрат на негативните тенденции след 2009 г. и започва да се възстановява през 2013 година.

Чуждестранните преки инвестиции в област Варна продължават да са над средното равнище за страната, като към края на 2012 г. ЧПИ в предприятията от нефинансовия сектор достигат 3105,1 евро на човек с натрупване.

Към 31 януари 2014 г. стойността на изплатените суми по договори на общините като бенефициенти по оперативните програми в област Варна са 357 лв. на човек или малко под средното ниво за страната от 379,8 лв. на човек. Първенци в усвояването на евросредства са общините Бяла (2181,8 лв./човек) и Белослав (2061,2 лв./човек), а с най-малко изплатени средства са общините Ветрино (83,3 лв./човек) и Дългопол (78,5 лв./човек).

Данъци и администрация

Оценката на бизнеса за работата и взаимодействието с областната и общинската администрация е 3 т. (по скала от 1 до 5), което е малко по-ниско от средното за страната – 3,1. Основната критика на бизнеса е насочена към бързината на обслужване и отзивчивостта на служителите. Възприятимата на бизнеса за корупция в областта са по-негативни от средните за страната. Бизнесът споделя, че относително най-често се правят нерегламентирани плащания за промяна на местните регулации или наредби в услуга на определени бизнес интереси.

Размерите на включените в изследването местни данъци и такси са по-високи от средните стойности за страната, което може да се обясни с относително по-високата икономическа активност в областта. Изключение прави таксата за битови отпадъци на жилищни имоти на юридически лица, която традиционно е по-ниска от средните стойности за страната.

Област Варна получава 46,8 т. от максималните 82,4 т. в рейтинга за прозрачност на органите на местното самоуправление през 2014 г., изготвен от фондация „Програма достъп до информация“, което е над средното ниво за страната – 44,1 точки. С най-висок резултат в областта е община Варна с 50,3 т., а на дъното са общините Дългопол и Вълчидол с по 22,2 и 22,1 точки.

Инфраструктура

Инфраструктурата в област Варна е оценена високо. Пристанище Варна е най-голямото българско пристанище и е от ключово значение за развитието на икономиката на областта и на страната. Международното летище Варна пък е второто по-големина след това в София.

Гъстотата на пътната и железопътната мрежа е по-висока от средната за страната – съответно 18,6 и 5,1 км на 100 кв.км територия при средни стойности за страната от 17,7 и 3,7 км /100 кв. км територия. От пътищата в областта 42,6% през 2013 г. са класифицирани като такива с добро качество на пътната настилка при 39,6% средно за страната. През последните четири години дялът на пътищата в добро състояние значително се повишава след като през 2010 г. техният дял е бил 23,1%.

Относителният дял на домакинствата с достъп до интернет през 2013 г. е 57,1 (при 53,7% за страната), а дялът на лицата на възраст между 16 и 74 години, използвали интернет през последните 12 месеца, е 55,9% (при 56,2% за страната).

Демография

Въпреки че в страната е налице обща тенденция за намаляване на населението, неговият брой в област Варна се увеличава с 3% през последните десет години. За сравнение, средногодишното население в България спада с над 7% за същия период. Коефициентът на естествен прираст в областта е минус 2,4‰ през 2013 г. (при -5,2‰ средно за страната), като се влошава през последните четири години. За разлика от повечето области обаче негативният естествен прираст във Варна през

2010 г. се компенсира от положителен коефициент на механичен прираст, който нараства до 3,8% през 2013 г.

Относителният дял на населението в градовете през 2013 г. е 83,8% или с над 10 процентни пункта над този за страната. Това предопределя и сравнително по-високата гъстота на населението на областта спрямо територията на населените места.

По отношение на възрастовата зависимост област Варна също показва по-благоприятни резултати в сравнение със застаряването на населението в редица други области. Коефициентът на възрастова зависимост като отношение на населението на 65 и повече години към населението на 0-14 години е 116,8% (при средна стойност от 142,3% за страната), а към това на 15-64 години – 25,2% (при 29,3% средно). Коефициентът на демографско заместване като съотношение на населението на възраст 15-19 г. към това на възраст 60-64 г. също е по-добро във Варна – 65,5% при 61,5% средно за страната през 2013 година. Това означава, че на всеки 100 души, които през следващите няколко години ще се оттеглят от пазара на труда във Варна, ще влязат 65 младежи.

Образование

Нетният коефициент на записване на населението в V-VIII клас е 76,9% през 2013 г. и е по-нисък от този показател за страната от 79,7%. Освен това е налице и намаляване на неговата стойност през последните години. Негативна е и динамиката на показателите по отношение на второгодниците и отпадналите от основното и средното образование. Относителният дял на второгодниците през 2013 г. е 1,2%, като се увеличава от 1% през 2012 г. За сравнение, в страната техният дял е 1% през 2013 г. Относителният дял на отпадналите ученици в област Варна нараства от 2,3% през 2011 г. до 2,6% през 2012 г., като също превишава средната стойност за страната. Висшето образование в областта е подпомогнато от пет университета и специализирани висши училища с над 30 хиляди студенти. Броят на студентите в колежи и университети на хиляда души от населението през 2013 г. е 70 при 40 средно за страната. Делът на висшистите сред населението на възраст 25-64 г. също е по-висок от средното за страната – 31,4% при 25,6% през 2013 г.

Здравеопазване

Варна е една от малкото области, които не страдат от остра липса на медицински специалисти по вътрешни болести и кардиология, а условията в областта успяват да задържат повече медицински кадри в сравнение с повечето други области в България. През 2013 г. постъпилите болни за лечение в МБАЛ са значително по-малко от средното за страната (177,7 на хиляда души население при 219,9 средно през 2013 г.), а коефициентът на детска смъртност в областта е един от най-ниските (4,2‰ при общ коефициент 7,3‰).

Делът на здравноосигурените лица намалява постоянно от 2009 г., когато те са 90,6%, и достигат 83,2% през 2013 година. Този дял е по-малък от общия за страната.

Социологическото проучване сред гражданите през месец май 2014 г. показва, че едва 25,9% от тях са пътували извън област Варна, за да получат медицински услуги през последните 12 месеца. Това е доста по-нисък процент от средния за страната, където 33,5% от гражданите са пътували по медицински причини извън областта, в която живеят.

Околна среда

Основните емисионни източници на вредни вещества в атмосферата са няколко големи предприятия в агломерацията Варна-Девня. Емисиите на въглероден диоксид в атмосферата в област Варна са близо четири пъти над средните за страната, или 1284 тона/кв. км, което поставя областта на второ място (след Стара Загора) по количество на тези вредни емисии през 2012 година.

Делът на населението в селища с обществена канализация е 86,1%, като 100% от отпадъчните води се отвеждат към пречиствателни станции, т.е. делът на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води, също е 86,1%. По тези два показателя Варна се нарежда на второто най-високо място (след столицата) сред областите в страната.

Предвид високите емисии вредни вещества не е изненада, че гражданите на областта оценяват качеството на околната среда с по-ниска оценка от средната за страната (3,1 при средно 3,3 точки).

Социална среда

Социалната среда в област Варна е класифицирана като „незадоволителна“ основно заради относително по-големия брой на престъпленията срещу личността и собствеността и по-ограничената полезна жилищна площ в населените места. И двата показателя са обусловени от характера на

големия град, какъвто е Варна. Друг фактор, който предопределя сравнително недоброто класиране на областта в тази категория, е по-големият дял на населението, живеещо с материални лишения. През 2012 г. той е 47,9% (при средна стойност от 44,1% за страната), което представлява значително увеличение спрямо стойностите отпреди кризата (около 35%).

Варна предлага богата и разнообразна културна среда. В областта има два театъра, осем музея и три кина. По брой на посещения на театри и кина на човек от населението Варна е над средния показател за страната – през 2013 г. те са 1,4 на човек от средногодишното население спрямо 1,0 за страната. Нагласите за миграция към друга област като цяло са по-слабо разпространени сред населението в сравнение с миграционното поведение на населението в другите области.

Ключови показатели за област Варна

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	9 613	9 595	10270	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	52,9	49,6	46,5	44,2	47,0
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	4,3	8,2	10,3	16,4	13,7
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	21,6	24,4	22,7	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	21,9	22,4	23,7	24,4	25,2
Коефициент на естествен прираст (‰)	0,5	-1,1	-1,5	-2,1	-2,4
Коефициент на механичен прираст (‰)	4,2	0,3	0,5	-0,2	3,8
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	25,5	25,6	25,4	26,0	31,4
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	3,5	4,0	3,5	5,1	5,1
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,4	4,4	4,5	4,2	4,3
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	23,1	36,7	39,0	42,6
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	28,4	28,1	40,1	51,3	57,1
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	84,4	84,8	85,1	86,1	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	90,6	87,9	85,2	84,4	83,2
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	170,2	163,3	155,2	170,2	177,7
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	4 020	3 735	3 739	4 306	4 912

Велико Търново

Население (2013)	252 353
Територия (кв. км)	4 661,6
Брой на населените места	337
Относителен дял на населението в градовете (%)	69,9

Общ преглед

БВП на глава от населението в област Велико Търново е малко над средния показател за страната, а нивото на заетост остава ниско. Макар и основното ограничение пред растежа на икономиката да е относително ниският размер на привлечените чужди инвестиции, техният двуцифрен растеж от последните две години би могъл да сигнализира за положителен оброт. Местните данъци и такси са сравнително високи.

Тенденциите на намаляване на населението в страната са характерни и в демографското развитие на област Велико Търново, в която населението също намалява.

Традиционно силните показатели за област Велико Търново остават тези в образованието, околната среда и социалната среда. За поредна година област Велико Търново е на първо място в страната по съотношението на студентите в колежи и университети спрямо броя на местното население. Въпреки трудностите гражданите посочват, че са по-скоро удовлетворени от повечето аспекти на живота в областта.

Икономика

Област Велико Търново продължава да изостава спрямо водещите области в страната по БВП на човек от населението. През 2011 г. стойността на този индикатор в областта е 6539 лв. при средно 10 248 лв. за страната (6924 лв. без София-град). Заетостта на населението над 15 години в област Велико Търново през 2013 г. се запазва на нивото си от предходната 2012 г. и е 42,9%, като остава под средното равнище за страната – 46,9%. Тези стойности все пак показват бавно възстановяване, след като през 2010 г. заетостта пада до 38,9% - едно от най-ниските нива на заетост в страната. В същото време безработицата продължава да се увеличава и през 2013 г. е в размер на 16,2% сред населението на 15 и повече навършени години. Това показва постепенно преминаване на работоспособното население от групата на „икономически неактивните“ към групата на „активните“, което предполага и намаляване на броя на обезкуражените лица на пазара на труда. През 2012 г. чуждестранните преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване достигат до 330,7 евро на човек (общо 84 млн. евро към 31 декември 2012 г.). След спада в началото на кризата, инвестициите започват да нарастват и през 2011 и 2012 г. отбелязват по над 15% ръст, докато средният ръст за страната е 0,4% за 2011 г. и 2% за 2012 година.

Като водещ в икономиката на областта трайно се установява секторът на услугите. През последните години този сектор създава близо $\frac{3}{4}$ от общия размер на брутната добавена стойност в областта. Основен отрасъл в този сектор е туризмът, който се развива относително стабилно. Главната туристическа дестинация в областта е Велико Търново, но общините Елена и Свищов също привличат голяма част от туристическия поток.

Общините от област Велико Търново са усвоили 466,9 лв. на човек като бенефициенти по оперативни програми на ЕС при средно за страната от 379,8 лв./човек към 31 януари 2014 година. С най-големи стойности на изплатените суми по договори са общините Лясковец (771,5 лв./човек) и Павликени (553,2 лв./човек), а с най-малко усвоени средства са общините Полски Тръмбеш (41,2 лв./човек) и Сухиндол (39,6 лв./човек).

Данъци и администрация

Местните данъци и такси, включени в изследването, в общините в област Велико Търново сумарно са над средните за страната.

Оценките на гражданите и бизнеса за работата и взаимодействието с областната и общинската администрация и работата на органите на съдебната власт са под средните оценки общо за страната. Данните от социологическото изследване показват относително по-добро познаване и ползване на възможностите за електронни услуги, предоставяни от администрацията в областта.

Рейтингът за прозрачност на фондация „Програма достъп до информация“ (ПДИ) за органите на местното самоуправление нареждат област Велико Търново под средното равнище за страната през 2014 година и далеч от максималната прозрачност. Най-добре се представят общините Горна Оряховица и Стражица, докато общините Лясковец и Полски Тръмбеш показват относително слаби резултати.

Инфраструктура

Област Велико Търново е една от областите с най-голяма гъстота на пътната и железопътната мрежа. Пътната мрежа е 20,1 км /100 кв. км територия при средно за страната 17,7 км /100 кв. км територия, а железопътната мрежа – 5,1 км /100 кв. км територия при средно 3,7 км /100 кв. км територия. Въпреки това едва 25,7% от качеството на пътната настилка е добро, докато общо за страната дялът на настилка в добро състояние е близо 40%. Анкетата сред гражданите показва, че всеки втори жител на област Велико Търново е недоволен от инфраструктурата (транспорт, пътища и комуникации), докато общо за страната един от трима отбелязва, че е недоволен.

В област Велико Търново през 2013 г. 46,6% от домакинствата имат достъп до интернет, а дялът на лицата на възраст между 16 и 74 години, използвали интернет през последната една година, е 54,5%. Средните стойности за страната са съответно 53,7% и 56,2%, т.е. и по двата индикатора областта изостава. Въпреки това тенденциите са положителни и новите технологии навлизат както в цялата страна, така и в област Велико Търново.

Демография

Област Велико Търново е деветата област по големина на населението в България с 252 хиляди души. В унисон с демографската криза в страната населението в област Велико Търново продължава да намалява, като за последните 5 години броят на хората, живеещи в областта, се е намалил с над

26 хиляди души. Това се дължи както на отрицателния естествен прираст от 2006 година досега (-6,9‰ за 2013 г.), така и на отрицателния механичен прираст (-2,7‰ за 2013 г.). Въпреки това през 2013 г. коефициентът на естествен прираст се подобрява с 1‰, а нетното изселване от областта намалява, което е положителен знак за демографската ситуация в областта.

Друг проблем в демографското развитие на област Велико Търново е остаряването на населението. Коефициентът на възрастова зависимост като отношение на населението на 65 и повече години към населението на 0-14 години през 2013 г. е 175,7% при 142,3% средно за страната, а коефициентът на зависимост на населението на 65 и повече години спрямо населението на 15-64 години през 2013 г. е 32,4% при средно 29,3% за България. Коефициентът на демографско заместване (съотношението на населението на възраст 15-19 г. към това на възраст 60-64 г.) в областта е 55,1%, което означава, че на всеки 100 души, които през следващите няколко години ще излязат от работната сила, ще се включат нови 55 души. За сравнение, средната стойност на този коефициент за страната е 61,5%.

Образование

С три висши училища и над 27 хиляди студенти област Велико Търново за поредна година е на първо място в страната по брой на студентите в колежи и университети на хиляда души от населението: 107 при средно 40 за страната и 88 за София (столица), която се нарежда на второ място за 2013 година. Делът на населението на възраст между 25-64 години с висше образование обаче е малко над този за страната (26,6% срещу 25,6%), което показва, че голяма част от висшистите напускат областта след като завършат образованието си. Все пак се наблюдава положителна тенденция през последните две години и населението с висше образование се повишава с над 5 процентни пункта.

Коефициентът на записване на населението в V-VIII клас е 80,6%, който е над общия за страната (79,7%). В областта делът на второгодниците в средното образование е 0,7% при 1% за страната.

Въпреки това добро представяне в областта все още е висок делът на отпадналите от основното и средното образование (3,1% при 2,3% за страната през 2012 г.), а слабите оценки по български език и литература са 5,5% при средно 4,8% за страната.

Здравеопазване

Здравеопазването в област Велико Търново може да се определи като незадоволително на база на изследваните показатели. Продължава да спада броят на здравноосигурените лица, достигайки 82,2% през 2013 г., което е най-ниската стойност в страната - 86%. През 2013 г. леглата в МБАЛ, както и броят на общопрактикуващите лекари намаляват. В същото време постъпилите болни за лечение са 146,9 на 1000 души население при средно 219,9 на хиляда за страната, което може да се обясни както с относително ниския процент на здравноосигурените, така и с високия дял на хората от областта, които предпочитат да ползват здравни услуги извън областта.

43,4% от гражданите на областта са пътували извън областта, за да ползват здравни услуги, което е с 10 процентни пункта над средното за страната. Като основна причина за това над половината от изследваните и пътували лица посочват липсата на специалисти, което се потвърждава и от данните на националната статистика. Областната стратегия отчита, че има увеличаване на незаетите лекарски практики в по-малките общини, а спешната помощ е недостатъчна и не може да покрива райони с разпръснати населени места.

Околна среда

Гражданите в област Велико Търново определят качеството на околната среда като малко по-добро от средното за страната. През последните години значително намаляват емисиите на въглероден диоксид в атмосферата: от 186,6 през 2010 г. до 119,2 тона на кв. км през 2012 г., или спад от 36%. В областната стратегия за област Велико Търново се обръща внимание на установени превишения на средноденонощните и средногодишните стойности по показателя фини прахови частици, а като основна причина са посочени транспортът и отоплението на твърдо гориво през зимата.

Сред общините в областта най-голямо количество отпадъци се генерира от община Свищов, следвана от община Велико Търново. Количеството на събраните битови отпадъци намалява значително през последните години и през 2012 г. е 370,8 кг /човек/година при 347 кг /човек/година средно за България.

Социална среда

През 2011 година близо 62% от населението в област Велико Търново живее с материални лишения, което е доста над средната стойност за страната 44,1%. Така Велико Търново заедно с областите Ловеч и Ямбол е сред трите области, в които най-голяма част от гражданите живеят с лишения.

Все пак дялът на бедните (спрямо линията на бедността за областта) е по-голям за страната – съответно 19,7% при 21,2%. Лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, са 12,6%, което е над средното за страната и може да се обясни с относително ниското ниво на заетост в областта спрямо общото за страната.

Оценката на гражданите на област Велико Търново показва, че те са по-скоро удовлетворени от следните аспекти от живота си в областта: образование, здраве, жилищни условия и социална среда. При последните три анкети (2012, 2013 и 2014 г.) се наблюдава бавно, но стабилно нарастване на общата им удовлетвореност. Това донякъде обяснява и защо дялът на анкетираните, които са склонни да се преместят за постоянно в друга област, остава под средния за страната.

Ключови показатели за област Велико Търново

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5 716	6 135	6539	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	42,6	38,9	42,6	42,9	42,9
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	9,0	13,1	11,7	13,8	16,2
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	24,2	26,9	19,7	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	27,2	27,8	30,4	31,3	32,4
Коефициент на естествен прираст (‰)	-6,5	-7,9	-7,9	-7,9	-6,9
Коефициент на механичен прираст (‰)	-1,2	-6,8	-2,0	-3,0	-2,7
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	24,2	23,0	21,5	23,5	26,6
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	3,6	5,7	5,6	6,2	5,5
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,2	4,4	4,2	4,2
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	55,7	30,2	23,6	25,7
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	23,1	29,6	45,0	41,0	46,6
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	40,9	41,2	43,9	44,2	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	83,7	80,9	84,2	83,3	82,2
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	153,9	136,6	138,9	142,2	146,9
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 409	3 502	3 648	4 043	4 385

Област Видин

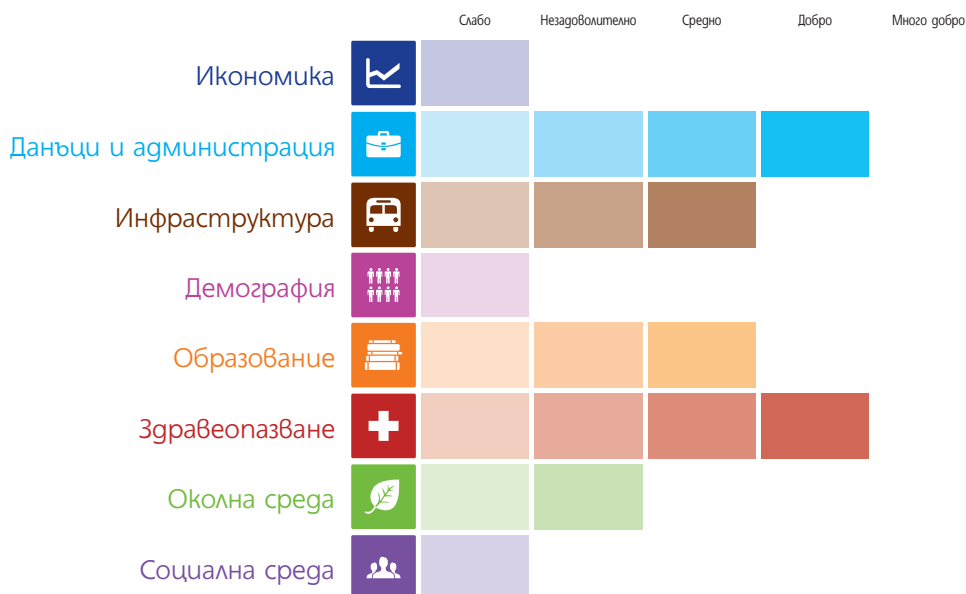
Население (2013)	96 506
Територия (кв. км)	3 032,9
Брой на населените места	143
Относителен дял на населението в градовете (%)	64,1

Общ преглед

Видин е най-слабо развитата в икономически план област в страната. Въпреки някои положителни тенденции през 2012 и 2013 г. състоянието на пазара на труда в областта остава критично, а доходите на домакинствата – ниски. Част от социално-икономическите проблеми на областта се коренят в нейния непрекъснато влошаващ се демографски профил, като през 2012 г. Видин става първата област в България, чието средногодишно население е под 100 хиляди души. Социалната среда в областта е оценена като слаба най-вече поради лошите условия на живот на населението. Качеството на околната среда е незадоволително, а съоръжения за нейното опазване почти липсват.

Инфраструктурата постепенно се подобрява, а образованието е на средни за страната нива. Областта постига добри резултати единствено в категориите „Здравеопазване“ и „Данъци и администрация“.

Икономика

Видин е областта с най-нисък БВП на глава от населението през 2011 г. – 4990 лв. при средна стойност от 10 246 лв. за страната. През последните две години ситуацията на пазара на труда в областта постепенно се подобрява, като през 2013 г. средногодишният коефициент на безработица сред населението на възраст над 15 г. спада до 17,7% при 19,8% през 2011 г., а средногодишната заетост се увеличава до 39,6% при 35,8% през 2011 г. Въпреки това стойностите и на двата индикатора остават много по-неблагоприятни от средните за страната – безработица от 12,9% и заетост от 46,9%. В резултат на това във Видин се наблюдават едни от най-ниските средногодишни доходи – едва 3641 лв. на лице от домакинството при средно 4814 лв. за страната. Поради неблагоприятната възрастова структура на местното население голям дял от доходите се формират от пенсии – 32,0% спрямо 25,1% за страната през 2013 година. За периода 2004-2013 г. се наблюдава средногодишен темп на нарастване на доходите на домакинствата в областта от 3,7% при средно 8,5% за страната.

Видин е една от осемте области в страната, в които разходите на предприятията за придобиване на дълготрайни материални активи през 2012 г. са по-високи от тези през предкризисните 2007 и 2008 година. Чувствително подобрение се наблюдава и по отношение на привлечените чуждестранни преки инвестиции. Обемът им с натрупване към края на 2012 г. достига 61,2 млн. лв. при 33,1 млн. лв. към края на 2011 година. Въпреки тези позитивни тенденции областта остава далеч от средните за страната нива както по отношение на инвестициите в ДМА, така и по отношение на преките инвестиции от чужбина.

Местните общини се справят сравнително добре с усвояването на средства по оперативните програми на ЕС. Общо в областта към 31 януари 2014 г. са усвоени близо 42,9 млн. лв. или средно по 444,9 лв. на човек от средногодишното население през 2013 г. при средно ниво за страната от 379,8 лв. Най-висока степен на усвояване постигат общините Видин и Белоградчик, а най-ниска – Грамада и Макреш.

Данъци и администрация

Някои от ключовите местни данъци като данъка върху нежилищните имоти на юридически лица и патентния данък за търговия на гребно са под средните стойности за страната. В същото време трудно може да се обясни фактът, че основна такса като таксата за битови отпадъци на нежилищни имоти на юридически лица, макар и да намалява през 2013 и 2014 г., остава по-висока от средната такса за страната. Дейността на областната и общинските администрации в област Видин получава средни за страната оценки.

В анкетата от май 2014 г. местният бизнес оценява относително най-ниско работата на органите на съдебната власт (2,8/5,0) и общината (2,9/5,0), като и двете стойности са по-ниски от средните за страната – съответно 2,9/5,0 и 3,1/5,0. Най-високо е оценена работата на местната полиция – 3,2/5,0 при средно 3,1/5,0 за страната. С оглед на ниската оценка за прозрачност, която местната власт получава от фондация „Програма достъп до информация“ (33,7/82,4) и повдигнатите през лятото на 2014 г. обвинения за злоупотреби при възлагане на обществени поръчки, включващи кмета на община Видин, може да се очаква повишаване на възприемчивостта за корупция сред бизнеса в последващи периоди.

Инфраструктура

Областта се характеризира с по-добра от средната за страната гъстота на пътната мрежа, но въпреки известни подобрения през 2013 г. качеството на пътната настилка остава ниско. В добро състояние са 32,3% при средно 39,6% за страната. Въпреки пускането в експлоатация на Дунав мост при Видин-Калафат извличането на максимална ползност от инфраструктурното съоръжение ще зависи от подобряването на прилежащата инфраструктура и реновирането на жп линията Видин-София-Кулата в средносрочен план.

Повишаването на оценката в категория „Инфраструктура“ от слаба през 2013 г. до средна през 2014 г. се дължи най-вече на рязкото подобрение на показателите за достъп до и използване на интернет. През 2013 г. достъп до интернет имат 44,0% от домакинствата в областта при 33,7% за предходната година. През същата година 53,3% от гражданите на възраст между 15 и 74 г. са използвали интернет, или с 10 процентни пункта повече спрямо 2012 година.

Демография

През 2012 г. Видин става първата област в България, чието средногодишно население е под 100 хиляди души. Спадът продължава и през 2013 г., като е придружен от влошаване на редица ключови

демографски показатели. Видин е една от трите области в страната заедно с Габрово и Кюстендил в които броят на населението на възраст над 65 години е над два пъти по-голям от този на населението на възраст до 14 години. През 2013 г. коефициентите на възрастова зависимост на населението са съответно 223,7% (65+/0-14 г.) и 44,8% (65+/15-64 г.) при средно 142,3% и 29,3% за страната. Областта се характеризира и с един от най-неблагоприятните коефициенти на демографско заместване (съотношение между населението на възраст 15-19 г. и това на възраст 60-64 г.) – 48,8% през 2013 г. при средна стойност от 61,5% за страната.

В област Видин традиционно се наблюдава най-високият отрицателен коефициент на естествен прираст на населението от всички области в страната. През 2013 г. неговата стойност е -14,3‰ при средна стойност от -5,2‰ за страната. Ежегодно областта бива напускана от повече хора, отколкото се заселват в нея, въпреки че нагласите на населението към миграция са в унисон със средните за страната. Област Видин остава сравнително слабо урбанизирана, като през 2013 г. 64,1% от населението живее в градовете при средно 73,0% за страната.

Образование

Училищното образование в областта се характеризира с висок относителен дял на отпадащите от начално и средно образование ученици. През целия период 2000-2012 г. този дял е по-висок от средния за страната, като през 2012 г. достига 3,4% при 2,3% за страната. Относителният дял на второгодниците през 2012 и 2013 г. е малко по-нисък от средния за страната – съответно 0,9% и 1%. От 2008 г. досега зрелостниците от областта така и не успяват да постигнат по-висок резултат от средния за страната на матурите по български език и литература, макар успеваемостта им да е близка на тази на връстниците им в повечето останали области. Средният успех за 2014 г. в област Видин е добър 4,24 при добър 4,32 за страната.

Видин е една от петте области в България, в които няма висши учебни заведения, което донякъде обяснява и факта, че областта се нарежда на предпоследно място по относителен дял на населението с висше образование. Висшистите в областта през 2013 г. са 14,6% при средно 25,6% за страната.

Здравеопазване

През 2013 г. здравноосигурени са 88,4% от лицата в областта, което е по-добра стойност от средната за страната (86,1%). В областта е налице добра осигуреност на населението с общопрактикуващи лекари, но се забелязва известен недостиг на кардиолози и интернисти. Въпреки неблагоприятната възрастова структура на местното население броят на преминалите болни през многопрофилните болници за активно лечение за 2013 г. (161 души на всеки 1000 население) е по-нисък от средния за страната – 219,9/1000 души. В проведеното изследване през май 2014 г. 31% от анкетираните споделят, че през последните 12 месеца им се е налагало да пътуват извън областта, за да получат здравни грижи (спрямо 33,5% за страната). Наблюдават се и някои неблагоприятни тенденции. Видин е една от областите с най-висок коефициент на детска смъртност през последните две години със стойности около 11‰ при средно 7-8‰ за страната.

Околна среда

Поради сравнително слабата урбанизация на областта дялът на населението, живеещо в селища с достъп до обществена канализация, е сравнително нисък – 56,2% при средно 74,3% за страната през 2012 година. По-нисък достъп до канализация се наблюдава в четири области – Враца, Разград, Силистра и Търговище. Към 2012 г. в област Видин все още няма изградена нито една станция за пречиствателни води. Такава се изгражда в момента в община Видин, като се очаква да бъде завършена през 2015 година.

От 2010 г. насам данните за емисиите на въглероден диоксид в атмосферата за областта са определени като конфиденциални от НСИ. През последната година, за която има данни, Видин е на 6-о място по най-висока концентрация на този тип вредни емисии спрямо територията. Гражданите дават средна оценка на качеството на околната среда в областта (3,1/5,0), която обаче е по-ниска от средната за страната – 3,3/5,0.

Социална среда

Област Видин е с най-лош резултат по почти всички водещи показатели за социално включване и условия на живот през 2011 г. Относителният дял на бедните спрямо линията на бедност за областта достига 34,1% при средно 21,2% за страната. Дялът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа дейност, и този на лицата, живеещи с материални лишения, е съответно 31,1% и 56,4% при средно 11,2% и 44,1% за страната. Престъпността в областта е около

средните нива, като на всеки 1000 души от средногодишното население през 2013 г. са регистрирани 10,5 престъпления срещу личността и собствеността.

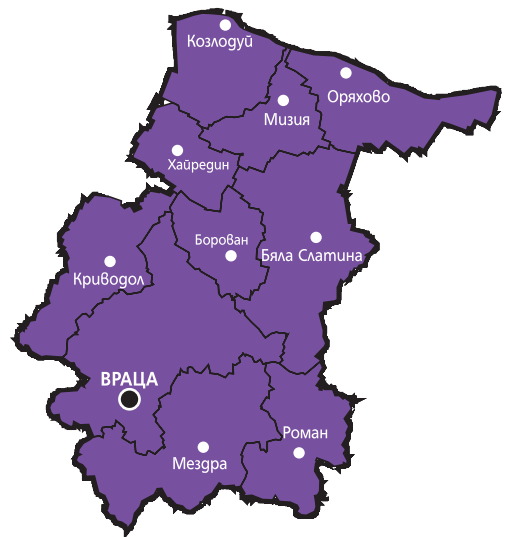
Въпреки че културният живот в областта не е особено активен, през последните години се наблюдава повишаващ се интерес към местните театри. При 21,2 хиляди посещения през 2009 г. през 2013 г. са регистрирани 32,4 хиляди. Местните жители са относително най-неудовлетворени от качеството на инфраструктурата и стандарта си на живот. Най-високи оценки получават жилищните условия и местната образователна система.

Ключови показатели за област Видин

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	4 879	4 681	4990	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	36,4	35,0	35,8	37,0	39,6
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	13,0	13,1	19,8	17,4	17,7
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	29,3	36,2	34,1	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	37,6	37,8	41,7	42,8	44,8
Коефициент на естествен прираст (‰)	-13,8	-14,8	-15,2	-16,0	-14,3
Коефициент на механичен прираст (‰)	-6,9	-6,2	-1,9	-3,8	-7,1
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	16,4	18,9	18,1	15,7	14,6
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	6,2	3,6	1,9	8,3	3,7
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,3	4,5	4,1	4,2
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	43,4	30,0	29,4	32,3
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	25,3	27,7	46,6	33,7	44,0
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	0,0	0,0	0,0	0,0	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	89,5	86,7	89,8	89,1	88,4
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	160,4	142,7	150,2	148,4	161,6
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 385	2 794	3 052	3 615	3 614

Враца

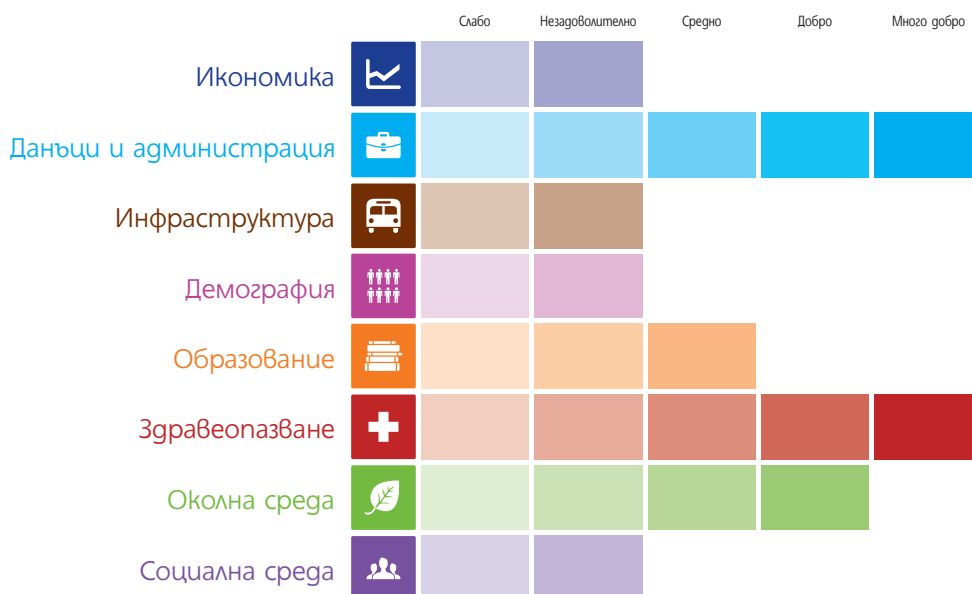
Население (2013)	179 985
Територия (кв. км)	3 619,8
Брой на населените места	128
Относителен дял на населението в градовете (%)	59,0

Общ преглед

Икономическото състояние на област Враца се влошава през 2013 г. вследствие на задълбочаващите се проблеми на пазара на труда. Хронично ниската заетост през последното десетилетие води до постепенно изоставане на средногодишните доходи на домакинствата. Демографското състояние на областта е по-добро от това на повечето области в Северозападна България, но някои показатели следват негативни тенденции. Икономическите трудности оказват влияние и върху качеството на социалната среда и условията на живот в областта. Въпреки някои скорошни подобрения, инфраструктурата в областта също остава в незадоволително състояние.

Местните институции получават по-благоприятни оценки в сравнение с тези за страната от средните оценки от бизнеса и гражданите, а възприятията за корупция също са по-ниски. Здравеопазването е много добре развито, а образователната система получава средна оценка, като показателите за училищното образование се подобряват.

Икономика

През 2013 г. кризата на пазара на труда в областта се задълбочава. Средногодишният коефициент на безработица се повишава с повече от 5 процентни пункта и достига 14,9%. По този начин за пръв път от 2009 г. насам безработицата в областта е по-висока от средната за страната (12,9%). Средногодишната заетост остава изключително ниска – 39,4% от населението на възраст над 15 г., и това поставя Враца сред седемте области, където заетостта е под 40%. В периода 2004-2013 г. доходите в областта отбелязват средногодишен ръст от 6,31% при среден темп на нарастване за страната от 8,50%. В резултат на това те постепенно изостават от средните за страната. През 2004 г. средногодишният доход на лице от домакинството във Враца е с 26,5% по-висок от средния за страната, докато през 2013 г. той вече изостава с 14,7%, възлизайки на 4108 лв. на човек при средно 4814 лв. за страната.

Нарастващите инвестиции на предприятията в дълготрайни материални активи (ДМА) в сферата на селското стопанство през 2011 и 2012 г. не успяват да обърнат тенденцията на цялостен спад в инвестиционната активност. Към края на 2012 г. преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) с натрупване възлизат на 152,7 млн. евро в областта, което е най-ниската им стойност от 2009 г. насам. Отнесени към населението, инвестициите на предприятията в дълготрайни материални активи и ПЧИ с натрупване са на по-ниски нива от средните за страната за целия период между 2005 до 2012 година.

По-ниските частни инвестиции се компенсират до известна степен от добро усвояване на европейски средства през последните години. Към 31 януари 2014 г. общините в област Враца са усвоили 123,6 млн. лв. като бенефициенти на оперативните програми. В съотношение с броя на местното население това е почти два пъти по-добър резултат от средния за страната, като най-добра степен на усвояване се наблюдава в общините Бяла Слатина и Мездра, а най-слаба – в Борован и Мизия.

Данъци и администрация

Анкетата сред фирмите през май 2014 г. показва, че цялостните възприятия на бизнеса за взаимодействието с местната администрация, работата на съдебната власт и качеството на електронните услуги са по-позитивни от средните за страната. В допълнение към това възприятията за корупция остават по-ниски от средните, а прозрачността на органите на местното самоуправление в областта е оценена по-високо от средното от фондация „Програма достъп до информация“ през 2013 година. Оценката за прозрачност на общините в област Враца е 45,2/82,4 при 44,1/82,4 за страната.

В периода 2013-2014 г. не се забелязват промени в ставките на водещите местни данъци и такси, като всички са на по-ниски или на близки до средните за страната нива. Общините Хайредин и Борован отбелязват известен напредък по отношение на услугата „едно гише“ и в сферата на предоставяните електронни услуги.

Инфраструктура

Въпреки че някои индикатори, свързани с инфраструктурното развитие, се подобряват, общата оценка остава незадоволителна. Гъстотата на шосейната мрежа в областта е съпоставима със средната за страната. В същото време Враца е областта, в която най-малък дял от пътищата, влизащи в обхвата на републиканската пътна мрежа, се намират в добро състояние – едва 17,9% през 2013 година. Средният дял на тези пътища за страната е 39,6%, а втората област с най-лошо състояние на пътната настилка след Враца е Кърджали, където дялът на пътищата в добро състояние е 25,5%.

Въпреки пускането в експлоатация на новия обходен път на Враца през 2014 г., средната оценка на местните жители за инфраструктурата остава ниска – 1,9/5,0 при средно 2,6/5,0 за страната. Същото важи и за оценката на бизнеса – средно 2,5/5,0 за областта при 3,0/5,0 за страната. Като приоритетен проект в сферата на железопътния транспорт може да бъде очертана планираната високоскоростна линия Видин-Мездра-Кулата. Въпреки че относителният дял на лицата, използващи интернет през 2013 г., е близък до средния за страната, този на домакинствата с достъп до интернет е по-нисък: 48,2% спрямо средно 53,7% за страната.

Демография

Област Враца е една от най-слабо урбанизираните области в страната, като през 2013 г. в градовете живеят 59,0% от населението при средна стойност от 73,0% за страната. Гъстотата на населението също е два пъти по-ниска от средната – едва 857,8 души на кв. км урбанизирана територия. Въпреки че възрастовата структура на местното население е като цяло по-неблагоприятна от

средната за страната, Враца е областта в Северозападна България с най-добри показатели в това отношение.

В унисон с общите за страната тенденции, механичното движение на населението се забавя в периода 2011-2013 г. Въпреки това отрицателната разлика между заселващите се и изселващите се в областта се увеличава през последните две години. През 2013 г. коефициентът на механичен прираст се влошава до -7,4‰. при средно -0,2‰ за страната. Неблагоприятната възрастова структура на местното население оказва негативно влияние и върху естествения му прираст, който от 2004 г. насам е два пъти по-нисък от средния за страната. През м. май 2014 г. 39,8% от местните жители изразяват положителна нагласа към миграция в друга област при средно 32,8% за страната.

Образование

Област Враца има силни традиции в сферата на училищното образование, което ѝ помага да постигне по-добри от средните за страната резултати в това отношение. Нетният коефициент на записване на населението в V-VIII клас през учебната 2013/2014 г. е 84,6%, което е най-високият дял след област Разград и чувствително над средния за страната - 79,7%. Средният успех, който зрелостниците постигат на матурите по български език и литература, е малко по-нисък от този за страната, но в периода 2012-2014 г. разликата е минимална. В същото време дялът на неуспешно положилите изпита ученици е по-нисък от средния за страната през последните две години. Относителният дял на второгодниците и дялът на отпадналите от начално и средно образование са малко по-високи от тези за страната.

През 2013 г. във Враца следват 661 студенти – най-високият брой през последното десетилетие и над три пъти повече от нивото през 2008 г. През 2013 г. около 20% от жителите на областта на възраст 25-64 години имат завършено висше образование при средно 25,6% за страната.

Здравеопазване

Заболеваемостта на населението е около средната за страната, ако се съди по постъпилите болни в МБАЛ спрямо местното население. Капацитетът на местните многопрофилни болници също е сходен със средните стойности за страната: на всеки 1000 души в областта се падат по 4,6 болнични легла в многопрофилните болници. През 2013 г. здравноосигурени са 87,4% от жителите на областта при общо 86,1%. В периода 2007-2013 г. коефициентът на детска смъртност в областта е относително нисък, като през последната година възлиза на 5,8‰ в сравнение със 7,3‰ за страната. По-добри стойности са налице единствено във Варна (4,2‰), Перник (5,3‰), София-столица (4,7‰) и Търговище (2,7‰).

Осигуреността на местното население с общопрактикуващи лекари и интернисти е по-добра от средната за страната, като през 2013 г. на един общопрактикуващ лекар се падат 1579 души население, а на един интернист 5000 души. Съществува обаче недостиг на кардиолози – в областта има 14 такива, или по един на всеки 12 845 души население. Това неблагоприятно съотношение може да бъде разглеждано като една от причините, поради които на 41,8% от използвалите медицинска услуга през 12-те месеца до май 2014 г. им се е налагало да напуснат пределите на областта, за да я получат, при 33,5% за страната.

Околна среда

Добрата оценка за качеството на околната среда в област Враца се дължи преди всичко на ниската концентрация на емисии на въглероден двуокис в атмосферата. През 2012 г. тяхното ниво е 105,2 тона/кв. км при средна стойност от 346,3 тона/кв. км за страната. Обемът на събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население също е по-нисък – 217,1 кг/човек през 2012 г. спрямо 347,0 кг. за страната.

Ниската урбанизация на областта предполага и сравнително ниска свързаност на местното население с обществена канализация. През 2012 г. достъп имат 55,5% от жителите при 74,3% за страната. Проблем остава и управлението на отпадъчните води, като 32,4% от населението с достъп до обществена канализация е свързано с пречиствателни станции при 56,1% за страната. Изпълнението на редица проекти в тази насока продължава, като между тях е и интегрираният проект за воден цикъл на гр. Враца. Местните жители дават средна оценка на качеството на околната среда 3,1/5,0 при средно 3,3/5,0 за страната.

Социална среда

Социалната среда в област Враца се влошава, въпреки че показателите за условия на живот и социално включване на населението остават около средните за страната. Относителният дял на

бедните спрямо линията на бедност в областта и дялът на населението, живеещо с материални лишения, са дори по-ниски от средните – съответно 20,5% спрямо 21,2% за страната и 39,1% спрямо 44,1% през 2011 година. Поради ниската заетост в областта дялът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, достига 13,6% при средно 11,2% за страната.

През 2014 г. населението в областта дава малко по-ниски от средните за страната оценки както на работата на местните институции, така и на живота в областта. Регистрираната престъпност срещу собствеността и личността остава по-висока от средната за страната.

В периода 2009-2013 г. посещенията в местните театри се увеличават близо три пъти – от 14,2 хиляди до 42,8 хиляди годишно. Обратната тенденция се забелязва при местните кина от 2010 г. насам, където регистрираните през 2013 г. 485 посещения са пет пъти по-малко от тези през 2010 година.

Ключови показатели за област Враца

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	6 979	7 731	8361	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	42,1	39,9	41,0	39,9	39,4
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	7,9	8,6	9,3	9,4	14,9
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	23,8	16,9	20,5	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	29,6	29,9	32,5	33,3	34,6
Коефициент на естествен прираст (‰)	-9,4	-10,4	-9,9	-11,1	-10,1
Коефициент на механичен прираст (‰)	-5,2	-6,5	-3,2	-5,8	-7,4
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	19,0	20,0	18,0	18,2	20,4
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	4,4	4,2	3,7	6,3	4,1
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,2	4,3	4,1	4,3
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	28,6	29,3	26,7	17,9
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	26,4	27,0	34,5	45,8	48,2
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	30,9	31,0	32,4	32,4	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	89,1	86,0	88,6	88,0	87,4
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	189,7	170,1	165,6	206,3	227,3
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 447	3 798	3 395	3 723	4 108

Габрово

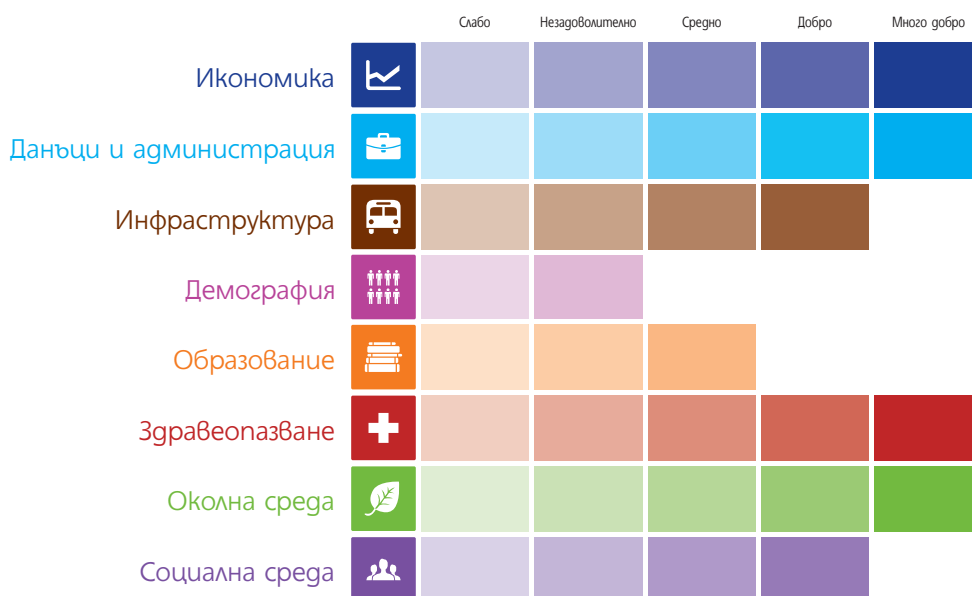
Население (2013)	119 121
Територия (кв. км)	2 023,0
Брой на населените места	356
Относителен дял на населението в градовете (%)	82,0

Общ преглед

Област Габрово има силно изразен индустриален профил, като икономическите ѝ показатели са по-добри от средните за страната. Безработицата в областта традиционно е ниска, а заетостта нараства през 2013 г. Наблюдава се също висок приток на чуждестранни инвестиции, както и много добро усвояване на европейски средства – особено в община Габрово. Местните данъци и такси в общините на областта са сред най-ниските в България.

Голямото предизвикателство пред област Габрово са силно влошените демографски показатели. Областта се характеризира с много високи нива на възрастова зависимост – населението на 65 и повече години е над два пъти повече спрямо населението до 14-годишна възраст. Раждаемостта остава много ниска. Добрите професионални училища и Техническият университет – Габрово, отговарят на промишления профил на областта, но трудно привличат млади хора за постоянно. Висок е дялът на населението с висше образование в трудоспособна възраст.

Икономика

Брутният вътрешен продукт на човек от населението в област Габрово за 2011 г. е 8 191 лв, което я нарежда като осмата най-богата област в страната. Габрово е област с индустриален профил, като през последните две години се наблюдава възстановяване и покачване на заетостта – коефициентът на заетост на населението на 15 и повече години достига малко над 48% през 2013 г. В същото време безработицата спада до 8,8% през 2013 г., като Габрово е една от малкото области в страната с коефициент на безработица под 10%.

Габрово е сред областите с най-голям кумулативен размер на привлечените чуждестранни преки инвестиции, претеглени спрямо населението. Не се наблюдава обаче особено раздвижване в инвестиционната активност през последната година (2012 г.), като разходите за придобиване на дълготрайни материални активи дори леко се свиват. Областта се отличава с най-доброто усвояване на европейски средства от общините, отново съотнесени към населението. Към края на януари 2014 г. изплатените средства по договори на общините като бенефициенти по оперативните програми са близо 112 млн. лв., като 90 млн. лв. са концентрирани в община Габрово.

Данъци и администрация

Местните данъци и такси в общините в област Габрово са сред най-ниските в страната и остават непроменени през 2014 г. Таксите за битови отпадъци в четирите общини на областта са сред най-ниските в страната. Конкретно община Габрово е сред областните градове с най-ниски данъци и такси.

Бизнесът оценява своето взаимодействие с областната и общинската администрация нормално и около средните стойности за страната. Възприятията за корупция леко се влошават през последната година, като относително по-негативни са те по отношение на органите на съдебната власт и полицията. Нерегламентираните плащания са относително слабо разпространени. Развитието на административните услуги в общините е сравнително добро, макар и през последните години да няма отчетливо подобрение. Около 40% от фирмите споделят, че са ползвали електронни услуги през последната година, като ползваните услуги са разнообразни – от изтегляне на бланки и формуляри до завършена комуникация с общината по електронен път.

Област Габрово се представя сравнително добре в рейтинга за прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвян от неправителствената организация „Програма достъп до информация“. Най-висок рейтинг на прозрачността в рамките на областта получава община Габрово, докато най-ниската оценка е за община Севлиево.

Инфраструктура

Габрово е областта с най-голяма гъстота на пътната мрежа в страната. Две от основните пътни направления – София-Варна и Русе-Стара Загора, които преминават през областта, обаче са изправени пред сериозни предизвикателства. От една страна, напредъкът на автомагистрала „Хемус“ среща множество трудности, а от друга, реализирането на проекта за тунел под връх Шипка остава неясно. Габрово е и един от малкото областни градове без обходно трасе. Качеството на пътната настилка в областта се подобрява през последните години, като дялът на пътищата с добра настилка достига 36,4% през 2013 г.

Железопътният транспорт обслужва само част от населените места, като липсата на важни жп възли представлява пречка пред развитието на много сфери от производството и търговията. Проучването сред бизнеса показва, че инфраструктурата се посочва по-скоро като проблем от повече от половината от анкетираните фирми. Гражданите също имат сериозни забележки към инфраструктурата.

Демография

Област Габрово е една от най-малките области в страната по брой на населението, като през 2013 година то продължава да се свива и вече е около 119 хил. души. Относителният дял на населението, което живее в градовете, е над 80%, като този дял е по-малък единствено от столицата и област Варна. Чувствителният спад в броя на жителите на област Габрово се дължи предимно на негативния коефициент на естествен прираст на населението, който през 2012 и 2013 г. вече достига -11‰. Раждаемостта в областта е една от най-ниските в страната. Механичният прираст на населението се влошава рязко през кризисните години (2009-2010 г.), но след това леко се нормализира (-3,6‰ за 2013 г.). Изселванията са предимно към столицата, Велико Търново, както и към чужбина.

Коефициентите на възрастова зависимост и демографско заместване са силно влошени. Населението на възраст 65 и повече години е близо 2,3 пъти повече спрямо населението до 14 години. Коефициентът на демографско заместване е около 46%, което условно означава, че на всеки 100 лица на възраст между 60-64 години, които напускат работната сила, се падат по 46 лица на възраст 15-19 години, които се вливат в нея.

Образование

В област Габрово се наблюдава сравнително добре развита мрежа от училища, предлагащи възможност за придобиване на основно и средно образование. През последните години се наблюдава засилване на ролята и значението на професионалните гимназии, както и тенденция за сливане на гимназии и паралелки с цел запазване на палитрата от професии и специалности, отговарящи на потребностите на местния бизнес.

Нетният коефициент на записване е 78,3% през 2013 г., което е ниско спрямо страната. Делът на отпадналите от основно и средно образование през 2012 г., както и относителният дял на второ-годишниците през 2013 г. са малко по-ниски от средните стойности за страната. Оценките от матурата по български език и литература показват леко подобрение през последните години – средно 4,37 за областта за 2014 г.. Процентът на неиздържалите, тоест получилите оценка под среден 3, обаче се покачва – 4,3% за 2014 г.

В областния град Габрово има Технически университет с добри традиции, като през 2013 г. студентите са били близо 6 хил. Университетът отговаря на промишления профил на областта и е един от факторите зад относително високия дял на населението с висше образование. Относителният дял на населението на възраст 25-64 години с висше образование е около 25% (2013 г.), което стои много добре спрямо страната – единствено в столицата и област Велико Търново се наблюдават по-добри равнища.

Здравеопазване

Към края на 2012 г. на територията на област Габрово функционират седем болнични лечебни заведения. В средата на 2012 г. болницата в Дряново е обявена във фалит и прекратява дейността си. През 2013 г. постъпилите болни в многопрофилните болници са 262 на 1000 души от населението, което е над средните стойности за страната и може да се отгаде на застаряването на местното население и повишената заболяемост.

Здравноосигурените лица в областта са близо 93% през 2013 г., което е едно от най-високите нива в страната – единствено в област Кърджали са повече, но там има въпросителни около данните. Лекарите в областта, претеглени спрямо населението, показват по-добра от средната осигуреност с медицински специалисти от средните нива за страната, макар кардиолозите да са относително малко, а в някои села да няма медицински персонал.

В анкетата от май 2014 г. всеки трети посочва, че му се е налагало да пътува извън областта, за да ползва здравни услуги, като водещата причина е липсата на специалисти. Всеки пети гражданин, ползвал медицински услуги през последните 12 месеца, посочва, че му се е налагало да прави нерегламентирани плащания за здраве.

Околна среда

Въпреки индустриалния профил на областта емисиите на въглероден диоксид в атмосферата се задържат на ниски нива за страната. Голяма част от жилищата в град Габрово, фирмите и институциите обаче не са топлофицирани. Използват се предимно локални парни котли и печки на твърдо гориво, което замърсява атмосферния въздух през зимния сезон. Събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население намаляват през 2013 г. до 363 кг на човек. Разпръснатостта на малките населени места и малкият брой жители правят изключително трудно организираното сметособиране и сметоизвозване в тези места.

Делът на населението в селища с обществена канализация е 85%, което е много високо спрямо страната. След 2010 г. вече 2/3 от населението с достъп до канализация е свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води. Това е едно от най-високите нива за страната през 2012 г., като отстъпва само на областите Добрич, Варна, Перник и столицата. Едната причина за това е големият дял на населението в градовете, а другата – доброто усвояване на европейски средства с такава насоченост. През 2010 г. бе открита градската пречиствателна станция в Севлиево, а през 2014 г. продължава изпълнението на проекта за водния цикъл на Габрово, както и проектите за пречиствателни станции за отпадъчни води в общините Трявна и Дряново.

Социална среда

През 2011 г. 44% от населението в областта живее в условия на материални лишения, т.е. изпитва трудности да посрещне основни свои нужди. Относителният дял на бедните е 18%. Това е дялът на хората, които попадат под областната линия на бедността. Неравенството в разпределението на доходите в Габрово е сравнително ниско – отношението между доходите на най-бедните и най-богатите 20% от домакинствата за 2010 г. е 4 пъти, като в някои други области то е почти двойно.

Престъпленията в област Габрово спадат през последната година, като за 2013 г. са регистрирани по 10 престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души от населението. Жителите на област Габрово са по-скоро удовлетворени от жилищните условия, образованието, здравето и социалния живот, докато неудовлетвореността е провокирана от инфраструктурата и стандарта на живот. На въпрос дали биха се преместили за постоянно местоживеее в друга област над половината от анкетираниите през май 2014 г. жители на област Габрово дават категорично отрицателен отговор. Един от всеки пет пък е готов да напусне областта.

Ключови показатели за област Габрово

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	7 322	7 401	8191	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	47,6	44,7	44,1	45,2	48,1
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	4,4	7,5	9,9	9,6	8,8
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	15,9	17,1	17,6	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	33,2	34,3	38,1	39,5	41,1
Коефициент на естествен прираст (‰)	-7,9	-9,3	-9,7	-11,2	-10,7
Коефициент на механичен прираст (‰)	-6,8	-8,3	-2,2	-0,9	-3,6
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	27,8	24,2	25,0	25,1	24,9
Процент оценки на матурите по БЕЛ по среден 3,00	4,8	5,3	4,2	4,7	4,3
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,3	4,5	4,2	4,4
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	24,6	31,4	32,0	36,4
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	22,9	33,5	39,8	34,8	48,2
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	46,4	65,0	66,6	66,7	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	92,7	91,1	94,2	93,5	92,7
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	217,7	195,4	201,2	239,3	261,5
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 587	3 113	3 351	4 408	4 858

Добрич

Население (2013)	185 562
Територия (кв. км)	4 719,7
Брой на населените места	215
Относителен дял на населението в градовете (%)	69,1

Общ преглед

Област Добрич се характеризира с доста различна структура на икономиката в сравнение с повечето области в страната, като аграрният сектор е силно застъпен. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи са най-високи именно в селското стопанство. Заетостта е малко по-висока от средната за страната през 2013 година.

В областта се наблюдава по-бързо намаляване на населението спрямо тенденциите в страната. В категориите „Образование“ и „Здравеопазване“ все още има сериозни предизвикателства. Висок е дялът на второгодниците и отпадналите от училище, но следва да се отбележи, че учениците показват относително добри оценки на матурите. Основен проблем в здравеопазването е недостигът на ключови специалисти.

Нивото на местните данъци и такси, включени в изследването, като цяло е по-ниско от средното за страната. Забелязва се и относително често използване на предоставяните електронни услуги.

Голяма част от пътната мрежа е изградена от второкласни пътища със сравнително по-добро качество на пътната настилка от общата картина в страната.

Икономика

През 2011 г. БВП на човек от населението е в размер на 6730 лева. Ако се изключи София (столица), това означава, че Добрич има по-висок БВП на човек от средния за страната – 6924 лева. Структурата на икономиката се различава от тази в страната – дялът на селското стопанство в брутната добавена стойност е 18,9% при 5,4% средно за страната, този на индустрията – 26,5% при 30,5% за страната, а на услугите – съответно 54,6% и 64,1% през 2011 година. Заетостта е 47,3%, което е малко по-високо от средния коефициент на заетост сред населението на 15 и повече години през 2013 година. Въпреки сравнително високия дял на селското стопанство едва 11,8% от наетите са в този сектор. Причината е, че основният отрасъл от селското стопанство в областта е производството на зърнени и технически култури, което не изисква значителна работна ръка при съвременната механизация.

Чуждестранните преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор достигат 1398,4 евро на човек с натрупване към края на 2012 г. при 3005 евро на човек средно за страната. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА) през 2012 г. са 1756 лв. (при средно за страната от 2614 лв.), което представлява сериозен спад спрямо периода на бурен растеж до кризата, когато разходите за ДМА в област Добрич достигат 4592 лв. през 2009 г. (при 2805 лв. в страната). Основната част от разходите за ДМА в областта през 2012 г. са в селското, горското и рибното стопанство – цели 44%, или близо 145 млн. лева.

Към 31 януари 2014 г. стойността на изплатените европейски средства по договори на общините като бенефициенти по оперативните програми е съизмерима със средните нива в страната – 365,2 лв. на човек в област Добрич спрямо 379,8 лв. на човек в страната. Най-много средства е усвоил областният град – 1514,3 лв. на човек, а най-малко – общините Крушари (71,2 лв./човек) и Добричка (54,2 лв./човек).

Данъци и администрация

През м. май 2014 г. бизнесът в област Добрич оценява работата и взаимодействието с областната и общинската администрация с по-висока оценка от средното – 3,3 т. при 3,1 т. средно за страната.

Нивото на местните данъци и такси през 2014 г., включени в изследването, като цяло е по-ниско от средното за страната. Изключение правят ставката за данък върху превозните средства и автомобилите с мощност между 74 kW до 110 kW – 1,5 лв./kW при 1,3 5лв./ kW средно и данъкът за възмездно придобиване на собственост – 2,9‰ при 2,4‰ средно.

Качеството на предоставяните от администрацията електронни услуги е оценено от бизнеса с 3,6 т. при средно 3,4 т. за страната. Близо 47% от бизнеса посочва, че е използвал тези услуги през последната една година, което е повече от средното за страната – 38,6%.

„Програма достъп до информация“ оценява прозрачността на органите на местното самоуправление в област Добрич с 49,2 точки през 2014 г., което е над средното от 44,1 т., но далеч от максималните 82,4 точки. Най-високо е оценена община Добрич (64 т.), а най-ниско – община Шабла (28,1 т.).

Инфраструктура

Гъстотата на железопътната мрежа в област Добрич е 1,3 км/100 кв. км територия при 3,7 км/100 кв. км средно за страната през 2012 г. Гъстотата на пътната мрежа 17,5 км/100 кв. км територия е близка до средната за страната – 17,7 км/100 кв. км територия. Значителна част от пътната мрежа – около 30% – е изградена от пътища II клас, което е специфично за областта – в страната около 20% от пътната мрежа е изградена от такива пътища. Състоянието на пътната настилка е по-добро от средното за страната. През 2013 г. 45,8% от пътищата са окачествени от АПИ като такива с добра пътна настилка при 39,6% общо за страната.

Относителният дял на домакинствата с достъп до интернет е 54,1% през 2013 г. или малко над средното за страната (53,7%). Въпреки това, относителният дял на лицата на възраст между 16 и 74 години, които са използвали интернет през последните 12 месеца, е по-нисък от средния за страната – съответно 50,6% и 56,2%.

Демография

Населението на област Добрич намалява по-бързо от средното за страната. За последните десет години то намалява със средно 1,2% на година или общо с 12%, докато за страната темпът на на-

маление е съответно 0,7% на година и 7,4% общо за периода. Тези разлики се дължат на по-ниските стойности на коефициентите на естественя (-6,7‰ при -5,2‰ за страната през 2013 г.) и на механичния прираст (-2,8‰).

Въпреки свиването на населението с по-бързи темпове възрастовата структура в областта има малко по-добри параметри от тези за страната. За 2013 г. коефициентът на възрастова зависимост като отношение на населението на 65 и повече години към населението на 0-14 години е 136,7% (при 142,3% за страната), а този, съотнасящ населението на 65 и повече години към населението на 15-64 години – 29,1% (при 29,3% средно за страната). Коефициентът на демографско заместване като отношение на населението на възраст 15-19 г. към това на възраст г. в област Добрич през 2013 г. е 59,7%. Това условно означава, че на всеки 100 души на възраст 60-64 г., на които им предстои да излязат от работната сила през следващите няколко години, отговарят 60 младежи, които ще се вляят в работната сила.

Образование

Областта показва най-лоши резултати в сравнение с останалата част от България по отношение на относителния дял на второгодниците през последните три години. През 2013 г. техният дял достига 2,2% при средно 1% за страната. В същото време относителният дял на отпадналите ученици от основно и средно образование е 3,6% през 2012 г., което също поставя областта сред последните в класацията заедно с областите Сливен (4,4%) и Търговище (4,5%).

Област Добрич се представя сравнително добре по отношение на оценките от матурите. Делът на оценките от матурата по български език и литература под среден 3,00 в областта за 2014 г. е 2,9%, което е доста под средното за страната от 4,8%. Единствените области, които показват по-добри резултати, са Благоевград (2,7%) и София-столица (1,9%). Средният успех от матурите по български език и литература през учебната 2013/2014 година в област Добрич е 4,3 - точно колкото е средният за страната.

Здравеопазване

Област Добрич е осигурена сравнително добре с общопрактикуващи лекари. През 2013 г. на един общопрактикуващ лекар се падат по 1354 души, което за поредна година е по-малко от средното за страната (1589 души през 2013 година). Проблем остава броят на специалистите по вътрешни болести и кардиология, като през 2013 г. в Добрич на тези специалисти се падат съответно по 8836 и 9278 души при далеч по-малки средни стойности за страната съответно от 5775 и 5945 души.

Броят на леглата в многопрофилните болници за активно лечение е значително по-малък от средния за страната – 2,9 на 1000 души от населението при 4,6 за страната. В същото време в област Добрич делът на постъпилите болни за лечение в многопрофилните болници за активно лечение също е по-нисък – 134,1 на 1000 души при 219,9 на 1000 средно, което прави Добрич втората област с най-нисък дял на постъпилите болни за лечение през 2012 г. след област Перник (103,4 на 1000 души население). Посочените данни се обясняват до голяма степен с относително ниския процент на здравноосигурените лица на фона на средното за страната (84% за областта спрямо 86,1% за страната) и с липсата на специалисти.

Тези заключения се потвърждават и от данните от социологическото проучване. В страната над 72% от населението посочва, че е ползвало медицински услуги през последната година, а за област Добрич този дял е 68,8%. От ползвалите такива услуги на 40,4% им се е налагало да пътуват извън областта, за да ги получат, като основната причина (58,2%) е липсата на специалисти в област Добрич.

Околна среда

Основната причина за високата оценка на областта в тази категория са изключително ниските емисии на въглероден двуокис в атмосферата - в Добрич те са едва 4,3 тона/кв. км през 2012 г. при 346,3 тона/кв. км средно за страната. С по-добър резултат единствено е област Кърджали, където този показател е 3,4 тона/кв. км.

Делът на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води, през 2012 г. е 70,7%, което е доста по-високо от средния дял в България (56,1%). Всички, живеещи в селищата с обществена канализация, са свързани с пречиствателни станции, т.е. всички отпадни води от обществената канализация в областта се отвеждат в пречиствателни станции. По този показател областта изостава от средната стойност за страната (74,3%). И по двата показателя област Добрич постига увеличение през последните години.

Социална среда

Данните показват, че през 2011 г. 32,6% от населението в област Добрич живее с материални лишения. Това е сравнително нисък дял, предвид че средният процент за страната е 44,1%, а единствено София-град (32,4%), Благоевград (28,5%) и Монтана (23,3%) изпреварват областта в тази класация. Нисък е и относителният дял на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност – 6,4% през 2011 г. (11,2% средно за страната), което може да се отгледва на относително високата заетост в областта.

Жителите на област Добрич относително рядко посещават театри или кина – едва 0,3 посещения на човек от средногодишното население при 1,0 средно за страната.

От социологическото проучване сред гражданите на областта през май 2014 г. става ясно, че 34,8% областта биха се преместили за постоянно в друга област, а 51% категорично не биха. Тези резултати показват малко по-голяма склонност на гражданите на Добрич да се изселят от областта в сравнение с другите области.

Ключови показатели за област Добрич

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5 377	6 445	6730	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	45,7	43,9	43,7	46,4	47,3
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	12,9	16,4	17,3	15,4	15,8
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	21,4	19,6	23,4	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	24,0	24,7	27,1	27,9	29,1
Коефициент на естествен прираст (‰)	-4,6	-5,9	-5,7	-6,8	-6,7
Коефициент на механичен прираст (‰)	-4,4	-5,6	-3,7	-2,5	-2,8
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	16,7	17,9	18,4	18,3	18,4
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	6,4	3,9	2,6	3,2	2,9
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,3	4,4	4,2	4,3
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	47,89	45,15	46,00	45,8
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	20,0	24,1	36,2	49,7	54,1
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	67,4	67,7	69,4	70,7	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	87,6	83,9	86,6	85,4	84,0
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	138,0	127,4	131,5	136,5	134,1
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	2 974	3 013	2 994	3 856	4 166

Кърджали

Население (2013)	150 973
Територия (кв. км)	3 209,1
Брой на населените места	472
Относителен дял на населението в градовете (%)	41,8

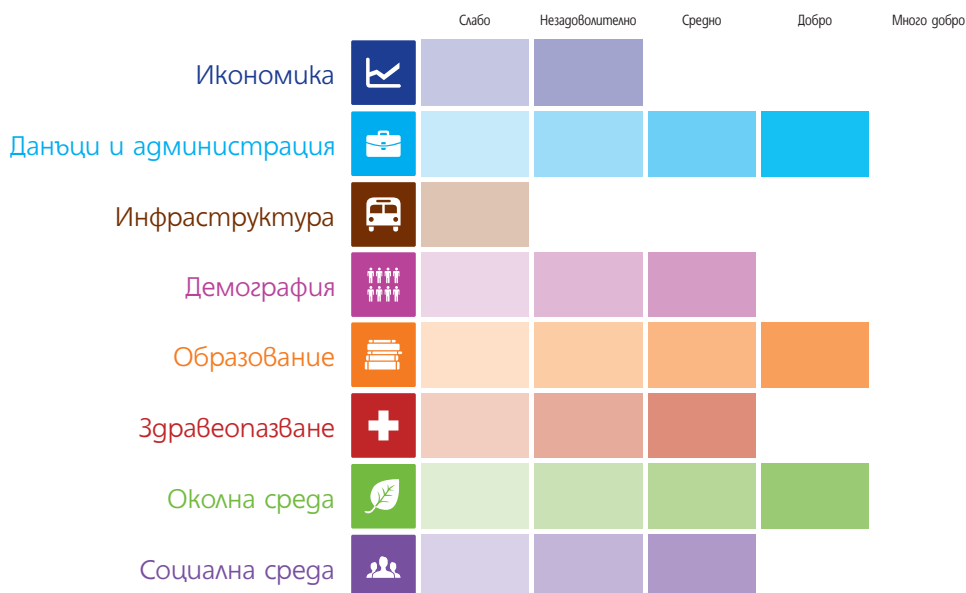

Общ преглед

Област Кърджали е сравнително слабо икономически развита, макар и през последните години да се наблюдава известно раздвижване. Заетостта в областта бе сред най-ниските в страната в тежките години на кризата (2010 г.), но през последните три години се наблюдава ръст на заетите лица.

Основното предизвикателство пред демографията на областта е устойчивият отрицателен механичен прираст на населението. Преобладаващото селско население е характерна черта на областта и до голяма степен обуславя икономическите реалности, а именно – слаба икономическа активност и ниска заетост, които от своя страна са основен фактор за бедността в областта.

Положителни процеси се наблюдават в образованието. Училищното образование показва добри резултати - нисък процент на напусналите и високи резултати на матурите. Делът на висшестите сред населението на възраст 25-64 г. също се покачва, макар и да остава по-нисък в сравнение с този за страната.

Икономика

Брутният вътрешен продукт на човек от населението в област Кърджали за 2011 г. е 5 129 лв., което я прави втората най-бедна област в страната след Видин. Възстановяването на икономиката в периода 2009-2011 г. е бавно, но данните за заетостта показват положителен обрат от 2011 година насам. В разгара на кризата заетостта в областта е една от най-ниските в страната (2010 г.), но в период 2011-2013 г. има покачване на коефициента на заетост с над 10 процентни пункта, като заетостта вече превишава 47% при населението на 15 и повече години. Чуждестранните преки инвестиции се покачват между 2010 и 2012 г., но все още техният кумулативен размер към края на 2012 г. нарежда областта на 9-о място по най-малко привлечени чужди капитали.

През 2012 г. област Кърджали продължава да се характеризира с най-малко на брой предприятия в страната, претеглени спрямо населението. Най-ниски са и разходите за придобиване на дълготрайни материални активи (на човек от населението), което също говори за ниска икономическа активност. Общините в област Кърджали се справят сравнително добре в усвояването на европейски средства – почти 65 млн. лв. са изплатени на общините като бенефициенти по оперативните програми към 31 януари 2014 г. Голяма част от усвоените средства са концентрирани в областния център Кърджали (42 млн. лв.), като добре се представят и общините Момчилград (15 млн. лв.) и Ардино (4 млн. лв.).

Данъци и администрация

Местните данъци в общините в област Кърджали са около или под средните за страната. Таксите за битовите отпадъци обаче са сравнително високи, като във всички общини превишават 10% за жилищните имоти на юридически лица. В областния град Кърджали местните данъци са сравнително ниски спрямо другите областни центрове.

Оценката на бизнеса за взаимодействието с областната и общинската администрация е по-скоро положителна. Възприятата за корупцията в областта са сравнително ниски в сравнение с тези за страната, като се наблюдават и по-малко случаи на т. нар. нерегламентирани плащания или подкупи. По оценки на самите общини в областта степента на предоставяне на електронни услуги е най-често на ниво „едностранно взаимодействие“ (2-ра степен от четири възможни), докато работата на едно гише е най-често на „развиващ се“ етап (2-ри от четири възможни). През последните 12 месеца до май 2014 г. едва 22% от фирмите са ползвали електронни услуги, което е почти два пъти по-ниско спрямо страната. Единствено в областния център Кърджали административните услуги са на по-добро ниво.

Област Кърджали изостава в рейтинга за прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвян от неправителствената организация „Програма достъп до информация“. Най-добре по този рейтинг на прозрачността в областта се представят общините Димитровград, Хасково и Любимец, докато най-ниските оценки са за общините Стамболово, Минерални бани и Маджарово.

Инфраструктура

Гъстотата на пътната мрежа в област Кърджали е на нива над средните за страната, но през областта не преминава магистрален път. Качеството на пътната настилка не само е лошо, но и продължава да се влошава, като през 2013 г. едва 25% от настилката е в добро състояние. Гъстотата на железопътните линии е една от най-ниските за страната – има територии, които са отдалечени значително от жп линиите и се обслужват единствено от автомобилен транспорт. Новият граничен пункт Маказа вече генерира сериозен трафик, което е плюс за областта.

Достъпът до и използването на интернет в Кърджали следва общата тенденция и се подобряват през последните години, макар през 2013 г. да има леко отстъпление. Все пак областта продължава да изостава спрямо общите нива за страната, като под половината население има достъп и използва интернет.

Демография

По брой на населението област Кърджали се нарежда на 17-о място в страната. Към края на 2013 г. в областта живеят малко над 150 хил. души, като едва 42% от тях живеят в градовете. Областите Кърджали, Силистра и Разград са единствените в страната с преобладаващо селско население. Основната причина за намаляване на населението е негативният механичен прираст на населението особено в годините на кризата (2009-2010 г.), докато естественият прираст, макар и също отрицателен, е по-благоприятен от този в повечето области. През последните три години (2011-2013 г.) се наблюдава свиване на механичния прираст (поради икономическото раздвижване в областта),

а отрицателният естествен прираст остава на много ниски нива, сравними с тези в столицата. В рамките на страната изселването от област Кърджали е предимно по посока София (столица), Пловдив и Хасково.

Възрастовата структура на населението в областта се влошава, но остава относително благоприятна на фона на страната. Коефициентът на демографско заместване е около 66%, което означава, че на всеки 100 лица на възраст между 60-64 години, които напускат работната сила, се падат на 66 лица на възраст 15-19 години, които се вливат в нея. Коефициентът на възрастова зависимост показва, че населението на възраст на 65 и повече години е с 1,2 пъти повече спрямо населението на възраст до 14 г., като за страната това отношение е над 1,4 пъти.

Образование

През последните години продължава тенденцията да се закриват училища в област Кърджали, макар през 2013 г. областта да е на трето място по брой на училищата, съотнесени към населението – повече училища спрямо населението има единствено в Разград и Смолян. Кърджали е и на второ място с най-много преподаватели в основно и средно образование на всеки 1000 ученици. По този показател на първо място отново е Смолян.

Относителният дял на отпадналите от училищно образование е под 2% от всички учащи през 2012 г., което поставя областта в благоприятна позиция на фона на данните за страната. Процентът на второгодници също е изключително нисък. Оценките от матурата по български език и литература през 2014 г. са много високи – средно 4,7 за областта, което е най-доброто постижение в страната и изпреварва дори столицата. Процентът на неиздържалите, тоест получили оценка под среден 3, също е сравнително нисък (3% за 2014 г.).

В областта няма университет, но има филиали на Минно-геоложкия и Пловдивския университет. Двете учебни заведения привличат студенти и от съседните области, което носи ползи на областния център. През последната година се покачва дялът на висшистите в работната сила (15,9% за 2013 г.), но остава на много по-ниско ниво спрямо страната.

Здравеопазване

Постъпилите болни за лечение в многопрофилните болници в област Кърджали се покачват през последните години, но все пак се запазват на сравнително ниски нива – 176 на всеки 1000 души от населението през 2013 г. Лекарите в областта, претеглени спрямо населението, са на много ниски нива за страната, като и тук се наблюдава липсата на медицински специалисти.

По официални данни здравноосигурените лица в Кърджали през последните пет години са повече от населението на областта. Тази статистика заслужава внимание, тъй като подобно изкривяване в данните не се наблюдава никъде другаде в страната. Допитването до гражданите потвърждава проблемите в здравеопазването. Над 40% от анкетираните през май 2014 г. твърдят, че им се е налагало да пътуват извън областта, за да ползват здравни услуги, като основната причина е липсата на специалисти. Нерегламентираните плащания за здраве зачестяват спрямо анкетата през 2013 г. – всеки четвърти, ползвал медицински услуги през последните 12 месеца, посочва, че е правил подобни плащания.

Околна среда

Област Кърджали се характеризира с изключително ниски нива на емисии на вредни вещества (въглероден двуокис) в атмосферата – през 2013 г. те вече са най-ниските в страната. Събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население също са на най-ниски нива за страната, като през 2012 г. са под 200 kg на човек. Организираното събиране и транспортиране на отпадъците в селата остава предизвикателство.

Дялът на населението с достъп до обществена канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води, е под 5%, което се наблюдава само в областите Видин, Силистра и Ямбол. Под 50% е и населението в селища с обществена канализация, което е много ниско на фона на страната и може да се обясни с преобладаващото селско население. През последните години се работи в тази насока, като в процес на изграждане са няколко нови пречиствателни станции – в Момчилград такава бе вече пусната в експлоатация, а в Кърджали се очаква да бъде завършена до края на годината.

Социална среда

През 2011 г. всеки втори от населението в областта живее с материални лишения. През последните години се покачват нивата на относителна бедност, като през 2011 г. вече 21% от населението

попада под линията на бедността за областта. Неравенството в разпределението на доходите, измерено чрез отношението между доходите на най-бедните и най-богатите 20% от домакинствата, е около 4 пъти, което е сред най-ниските в страната.

Кърджали е сред най-сигурните области в страната, като за 2012 г. са регистрирани едва 3 престъпления на всеки 1000 души от населението при средно ниво за страната от над 10 регистрирани престъпления на 1000 души. Населението на област Кърджали е по-скоро удовлетворено от здравеопазването, жилищните условия, образованието и социалния живот. Неудовлетвореността е провокирана предимно от ниските доходи и инфраструктурата.

Попитани дали биха се преместили в друга област за постоянно местоживеене, почти 30% от гражданите отговарят утвърдително през май 2014 г. Все пак малко над 44% от гражданите категорично са заявили, че нямат желание да се местят в друга област.

Ключови показатели за област Кърджали

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5 076	5 030	5129	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	41,4	36,4	41,5	44,2	47,1
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	2,7	4,9	5,1	9,0	7,0
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	12,4	16,6	21,3	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	22,5	23,1	24,9	25,1	25,6
Коефициент на естествен прираст (‰)	-0,2	-0,7	-2,6	-2,1	-1,8
Коефициент на механичен прираст (‰)	-8,1	-6,8	-3,5	-2,4	-3,0
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	11,3	10,3	8,9	11,2	15,6
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	5,6	6,2	3,0	4,2	3,0
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,3	4,5	4,5	4,7
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	23,8	24,6	27,0	25,5
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	9,1	11,5	29,7	54,0	45,8
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	0,4	3,7	4,0	4	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	107,2	101,7	101,6	100,6	100,4
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	160,1	139,5	144,4	166,4	175,9
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	2 988	2 734	3 002	3 483	3 333

Кюстендил

Население (2013)	131 557
Територия (кв. км)	3 051,5
Брой на населените места	183
Относителен дял на населението в градовете (%)	69,3

Общ преглед

Социалноикономическото развитие на област Кюстендил е в тясна връзка с негативните демографски процеси, които протичат на територията на областта. Инвестиционната активност на местните предприятия остава ниска, а привлечените чуждестранни инвестиции нареждат областта на едно от последните места в страната. В резултат на това заетостта е ниска, а някои ключови индикатори за социално включване и условия на живот са по-лоши от средните за страната стойности. Качеството на околната среда също е незадоволително, а образователната система получава средна оценка.

Здравеопазването е оценено като много добро благодарение най-вече на добрата материална осигуреност на местната здравна система, макар и да се наблюдава недостиг на лекари с някои ключови специалности. Положителни тенденции се забелязват в сферата на инфраструктурното развитие и във възприятията на местния бизнес за работата на администрацията.

Икономика

Пазарът на труда в област Кюстендил остава в криза. През 2013 г. средногодишният коефициент на безработица достига 14,9% при ниво от 8,3% през 2008 г., а заетостта на населението над 15 г. пада до 42,4% при ниво от 49,5% през 2008 година.

През 2012 г. разходите за придобиване на ДМА на местните предприятия, съотнесени към населението, са вторите най-ниски в страната: 754 лв./човек при средна стойност от 2614 лв. за страната. Единствената област, която регистрира по-ниски инвестиции, е Кърджали. Същото важи и за преките чуждестранни инвестиции, чиито размер с натрупване в края на 2012 г. възлиза на 246,9 евро/човек. По-ниски нива се забелязват в Монтана (216,7 евро/човек) и Силистра (110,7 евро/човек).

Кюстендил е една от областите с традиционно ниски нива на доходите – фактор, обусловен не само от липсата на инвестиции и ниската заетост, но и от неблагоприятната демографска картина в областта. През 2013 г. средногодишният доход на лице от домакинството възлиза на 3593 лв. при средна стойност от 4814 лв. за страната. Около 45% от общия доход на жителите на областта през последните три години се формира от пенсии при средно около 25% за страната, което до известна степен обяснява както ниските нива на доходите в областта, така и по-бавното им покачване.

Областта е втората най-лошо справяща се с усвояването на средства по оперативните програми на ЕС. Към 31 януари 2014 г. общините в нея са усвоили малко над 23 млн. лв., което прави по 176,3 лв. на човек от средногодишното население през 2013 г. Община Кюстендил и община Пловдив са единствените два областни центъра, където усвоените до този момент средства, съотнесени към средногодишното население през 2013 г., показват стойности по-ниски от 100 лв. на човек.

Данъци и администрация

Подобрието на оценката на област Кюстендил в тази категория се дължи на чувствителното покачване на оценките на местния бизнес за работата и взаимодействието му с местната власт, както и на осезаемия спад на възприятията за корупция. В същото време дялът на колебаещите се в оценката си за корупцията лица е близо 50%, което предполага известна неустойчивост на постигнатите резултати. Подобрената оценка на работата на институциите може да се разглежда и като следствие на проведената в община Кюстендил в края на 2013 г. информационна кампания за борба с корупцията на местно ниво.

Размерът на четири от петте наблюдавани местни данъци и такси остава по-нисък от средните за страната – фактор, който поставя повечето общини в благоприятна конкурентна позиция по отношение на един от най-важните фактори на бизнес средата. Изключение от общото правило се наблюдава при размера на таксата за битови отпадъци за нежилищни имоти на юридически лица. През последната година електронни услуги са ползвали 30,0% от предприятията при средно 38,6% за страната, а качеството им се оценява като средно – 3,2/5,0, при 3,4/5,0 за страната.

Инфраструктура

Инфраструктурният профил на Кюстендил постепенно се подобрява благодарение на активната рехабилитация на значителна част от републиканската пътна мрежа в рамките на областта. Гъстотата на пътната и железопътната мрежа е по-висока от средната за страната, като около 46% от настилката на пътищата в областта е в добро състояние, а над половината железопътни линии са електрифицирани. Въпреки че преобладаващата част от гражданите остават по-скоро недоволни от качеството на инфраструктурата в областта, тяхната оценка за нейното качество се повишава от 2,5/5,0 през 2013 г. до 2,7/5,0 през 2014 г., което е в унисон със средната оценка за страната.

През 2013 г. се отчита рязко увеличаване на относителния дял на домакинствата с достъп до интернет и на лицата, използвали интернет. С регистрираните през последната година стойности от съответно 52,4% и 50,9% област Кюстендил все повече се доближава до средните за страната нива по тези показатели от съответно 53,7% и 56,2%.

Демография

Кюстендил е една от областите с най-неблагоприятна възрастова структура на населението и е една от трите области (заедно с Габрово и Видин), където броят на населението на възраст на 65 и повече години е над два пъти по-голям от този на населението до 15 години.

В периода 2011-2013 г. област Кюстендил отбелязва три последователни години на отрицателен коефициент на естествен прираст от над 10%, което предполага задълбочаване на демографската

криза в областта в следващите години. През 2013 г. областта регистрира и втория най-неблагоприятен коефициент на механичен прираст след област Смолян, което свидетелства за силно изразени емиграционни нагласи сред населението на областта.

Кюстендил е и една от областите с най-нисък коефициент на демографско заместване – едва 48,1% през 2013 г., като по-лоши стойности се наблюдават единствено в Смолян (47,5%) и Габрово (45,5%). Това означава, че на мястото на всеки 100 души на възраст 60-64 г., на които предстои да напуснат работната сила, се пада около 48 души на възраст 15-19 години.

Образование

От 2004 г. насам в област Кюстендил няма университети или колежи, което може да се обясни както с цялостното социално-икономическо развитие през последното десетилетие, така и с близостта на областта до два от най-силните университетски центрове в страната – Благоевград и София (столица). През 2013 г. около 22,5% от населението на областта на възраст между 25 и 64 години има завършено висше образование.

През учебната 2013/2014 г. нетният коефициент на записване на населението в V-VIII клас се понижава за трета поредна година, достигайки 78,6% при средна стойност от 79,7% за страната. В същото време се забелязват положителни тенденции по отношение на относителните дялове на второгодниците и на отпадналите от основно и средно образование. През учебната 2013/2014 г. второгодниците са едва 0,5% при средно 1,0% за страната, а отпадналите от образование през учебната 2012/2013 г. са 1,8% при средно 2,3% за страната. Данните за представянето на зрелостниците от областта на матурите по български език и литература навеждат на мисълта, че спадът на относителния дял на второгодниците и на отпадналите от образование в областта е по-скоро следствие от подобряването на работата на образователните институции, отколкото ефект от опитите на училищата изкуствено да поддържат висок броя на своите ученици. От 2010 г. насам средният успех на зрелостниците се движи около средния за страната, а през 2013 г. неиздържалите изпита в областта са 4,0% при средно 4,8% за страната.

Здравеопазване

За трета поредна година област Кюстендил постига много добра оценка в сферата на здравеопазването. През 2013 г. здравноосигурени са 90,5% от живеещите в областта при средно 86,1% за страната. Многопрофилните болници за активно лечение в областта разполагат с широка леглова база – 4,9 легла на всеки 1000 души от средногодишното население, в сравнение с 4,6 за страната.

Коефициентът на детска смъртност е традиционно нисък, но през 2013 г. този показател достига 7,6‰, което превъзхожда средната стойност за страната (7,3‰). В областта има достатъчно общо-практикуващи лекари, но се установява известен недостиг на специалисти по вътрешни болести и кардиолози. Въпреки това, около една трета от жителите на областта е трябвало да пътуват извън границите ѝ, за да получат здравните услуги, от които се нуждаят.

Околна среда

Макар и през 2014 г. гражданите на областта да дават по-ниска оценка за качеството на околната среда (3,5/5,0), отколкото през 2013 г. (3,8/5,0), оценката остава положителна и по-висока от средната за страната. Делът на населението, живеещо в селища с достъп до обществена канализация (73,8% през 2012 г.), е близък до този за страната. Освен това делът на населението, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (60,6% през 2012 г.), е по-висок от средното за страната – 56,1%.

Данните за емисиите на въглероден двуокис в атмосферата на област Кюстендил са конфиденциални от 2009 г. насам, когато възлизат на 739,8 тона на кв. км при средно 324,2 тона за страната през същата година. През целия период от 2009 г. насам по-високи стойности на тези емисии се забелязват единствено във Варна, София (столица) и Стара Загора.

Социална среда

Кюстендил е една от областите с най-голяма полезна жилищна площ на човек в градовете и селата – средно 36,5 кв. м на човек през 2012 година. По-високи стойности по този показател регистрират единствено областите Видин, Ловеч, Перник и София (област). Макар разглеждани като положителен фактор за условията на живот, тези данни до голяма степен отразяват обезлюдяването на областта. Този процес, заедно с произтичащата от него възрастова структура на населението в областта, оказва влияние и върху индикаторите за социално включване и условия на живот. Относителният дял на бедните спрямо линията на бедността в област Кюстендил през 2011 г. е

19,3%, което е под средната за страната стойност от 21,2%. В същото време 16,2% от лицата живеят в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност при средно 11,2% за страната, а близо 53% от населението на областта живее с материални лишения при средна стойност от 44,1% за страната.

От 2009 г. насам се наблюдава повишен интерес към театралната сцена, като регистрираните посещения достигат 18,3 хиляди през 2013 г. В сравнение с едва 7,5 хиляди в началото на периода. В противовес на тази тенденция се наблюдава спадещ интерес към местните кина, като броят на регистрираните посещения през 2013 г. (8,9 хиляди) е два пъти по-нисък от този през 2011 г.

Ключови показатели за област Кюстендил

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5 316	5 651	5579	п.а.	п.а.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	45,7	45,0	43,7	43,2	42,4
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	8,6	9,0	14,9	14,2	14,9
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	13,1	16,3	19,3	п.а.	п.а.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	31,7	32,4	36,1	37,2	38,6
Коефициент на естествен прираст (‰)	-9,1	-9,9	-10,8	-11,5	-11,4
Коефициент на механичен прираст (‰)	-4,3	-7,6	-3,2	-4,9	-7,6
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	17,7	17,2	20,7	19,4	22,5
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	7,5	6,6	5,2	8,0	4,0
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,1	4,2	4,4	4,2	4,3
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	п.а.	49,1	49,8	50,0	46,4
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	22,9	21,4	35,2	31,7	52,4
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	56,1	59,1	60,3	60,6	п.а.
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,8	88,2	91,8	91,3	90,5
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	176,9	159,1	160,3	231,0	238,4
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 537	3 355	3 534	3 508	3 593

Ловеч

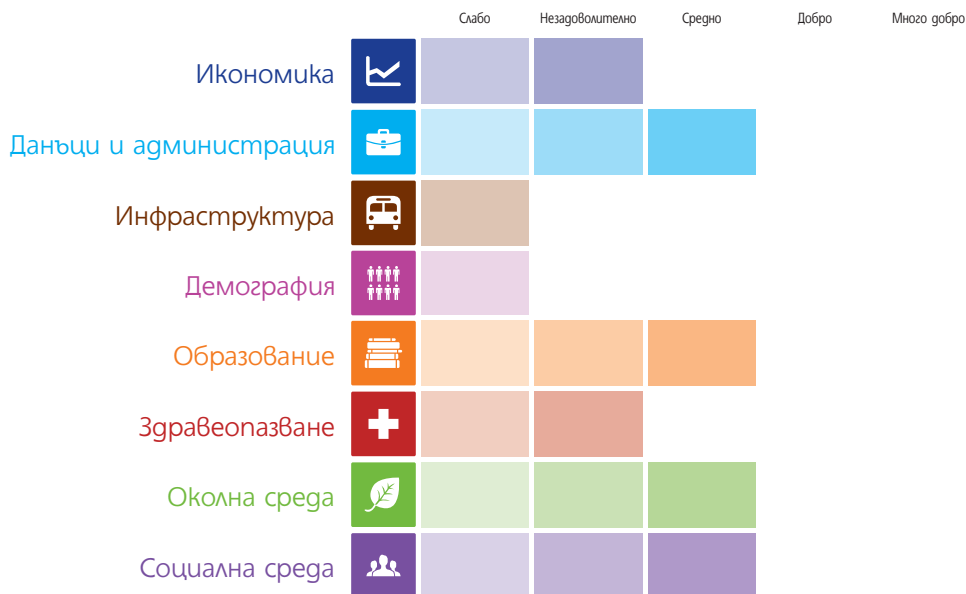
Население (2013)	136 649
Територия (кв. км)	4 128,8
Брой на населените места	149
Относителен дял на населението в градовете (%)	62,5

Общ преглед

Икономическото състояние на област Ловеч продължава да получава обща незадоволителна оценка заради ограничените инвестиции, ниските доходи и намаляващата заетост. Продължаващият спад на заетостта оказва силно негативно влияние върху доходите и съответно условията за живот на местното население. Незативната демографска картина е както следствие от икономическите проблеми на областта, така и предпоставка за тяхната устойчивост в дългосрочен план.

Местната администрация получава малко по-ниски от средната за страната оценки, а данъчната среда е по-скоро неблагоприятна и не стимулира предприемачеството и инвестициите. Въпреки че относително голям дял на пътищата в областта са с добро качество на настилката, инфраструктурното развитие изостава в други сфери.

Областта традиционно постига средни за страната резултати в сферата на училищното образование. Оценката за състоянието на здравеопазването в областта се понижава спрямо предходното издание заради влошаването на някои показатели като коефициента на детска смъртност и заболяемостта на населението.

Икономика

През 2013 г. ситуацията на пазара на труда продължава да се влошава. Коефициентът на заетост на населението на 15 и повече години намалява за пета поредна година до 37,8%, като по-ниско ниво е регистрирано единствено в област Силистра (37,1%).

За периода 2004-2013 г. областта е с най-бавен темп на нарастване на средногодишния доход на лице от домакинството. Доходите в областта се увеличават с по-малко от 3% на годишна база при средно 8,5% за цялата страна. В резултат на това нивото им през 2013 г. е едва 3134 лв./човек при средно 4814 лв. за страната. По-ниски нива на средногодишния доход се наблюдават единствено в Сливен и Търговище.

Въпреки че в периода 2010-2012 г. се забелязва известно нарастване на инвестиционната активност на предприятията, инвестициите в дълготрайни материални активи остават далеч от нивата преди кризата. Чуждестранните преки инвестиции в нефинансовия сектор продължават да нарастват от 2008 г. до 2011 г., когато достигат 133 млн. евро с натрупване към края на годината.

Към 31 януари 2014 г. общините в областта са усвоили близо 92 млн. лв. като бенефициенти по оперативните програми на ЕС. В съотношение с местното население това е близо два пъти по-висок темп на усвояване спрямо средния за страната. Най-добре се представят общините Ябланица и Троян, а най-слабо усвояване се наблюдава в Априлци и Узърчин.

Данъци и администрация

Оценката на местния бизнес за работата на областната и общинската администрация през 2014 г. (2,9/5,0) е по-ниска от средната за страната - 3,1/5,0. Същото важи за работата на органите на съдебната власт в областта, както и за качеството на предоставяните електронни услуги. Единствената община, която през 2014 г. заявява едновременно по-висока степен на предоставяне на електронни услуги и по-висока готовност за работа на услугата „едно гише“, е община Троян.

Оценката на фондация „Програма достъп до информация“ за прозрачността на органите на местно самоуправление е над средната стойност за страната. Претеглената към населението оценка за областта през 2014 г. е 48,1/82,4 при средно 44,1/82,4 за страната. Най-висок рейтинг за прозрачност получават общините Ловеч и Летница, а най-нисък - Априлци и Луковит.

Данъчната среда е по-скоро неблагоприятна и не спомага за повишаването на икономическата активност в областта. Ставките на данъка върху нежилищните имоти на юридически лица, патентният данък за търговия на дребно, както и таксата за битови отпадъци на нежилищни имоти на юридически лица са по-високи от средните за страната.

Инфраструктура

Гъстотата на пътната мрежа в областта е по-добра от средната за страната, а дялът на пътищата с добро качество на пътната настилка е относително висок. През 2013 г. в добро състояние се намират 44,8% от пътищата в областта при средно 39,6% за цялата републиканска пътна мрежа. През територията на област Ловеч преминават седем км от автомагистрала „Хемус“. Строителството на отсечката от Ябланица до връзката Плевен-Ловеч се очакваше да започне през 2014 г., но все още е в проектна фаза. Гъстотата на железопътната мрежа е по-ниска от средната – в областта има 2,6 км железопътни линии на всеки 100 кв. км територия при средно 3,7 за страната.

В страната има само една област, в която относителният дял на домакинствата с достъп до интернет е по-нисък от този в Ловеч - област Сливен и едва две области, в които дялът от населението на възраст 15-74 г., използвало интернет през 2013 година, е по-малък - Сливен и Пазарджик. През 2013 г. 34,6% от домакинствата в областта са имали достъп до интернет при средно 53,7% за страната. Дялът на лицата на възраст 16-74 г. в областта, които са използвали интернет през последните 12 месеца, е 41,7% при средно 56,2% за страната.

Демография

Населението на област Ловеч намалява с бързи темпове, възрастовата структура се влошава, а естественят прираст остава отрицателен от 2001 г. насам. Въпреки че нагласите на местните жители към миграция са по-ниски от средните за страната, областта ежегодно бива напускана от повече хора, отколкото се заселват в нея.

Ловеч е една от трите области (заедно с Видин и Габрово), в които коефициентът на възрастова зависимост между населението на възраст на и над 65 г. към това на възраст 15-64 г. е над 40%. Коефициентът на демографско заместване в областта, който показва способността на трудовия ресурс да се възпроизвежда, също е по-неблагоприятен от средните за страната 61,5%, като през 2013 г. пада до 57,4%. Това означава, че на всеки 100 лица на възраст 60-64 г. се падат близо два пъти по-малко лица на възраст 15-19 години.

Областта е сравнително слабо урбанизирана, като през 2013 г. в градовете живее 62,5% от населението при средно 73,0% за страната.

Образование

В сферата на образованието областта постига средна обща оценка, която от една страна, е следствие от добрите показатели за качеството на училищното образование, а, от друга - липсата на традиции в сферата на висшето образование. Зрелостниците от областта традиционно постигат добри резултати на матурите по български език и литература. През последните три години дялът на неуспешно представилите се на изпита ученици от областта е по-нисък от средния за страната, а средната оценка е по-висока. През 2014 г. средната оценка за областта е добър 4,35, спрямо добър 4,32 за страната. Единствените два показателя в сферата на училищното образование, по които областта се представя по-лошо от средното равнище за страната, са дялът на отпадналите от училищно образование – 3,5% през учебната 2012/2013 г. спрямо 2,3% за страната, и осигуреността с учители спрямо броя на учениците.

През учебната 2013/2014 г. в областта следват 424 студенти. Въпреки че това е най-големият брой, регистриран през последните 10 години, съотношението между броя на студентите и местното население (3,1 студенти на всеки 1000 души) е четвъртото най-ниско от всички области с висши учебни заведения след Перник, Разград и Хасково. Относителният дял на населението на възраст 25-64 г. с висше образование през 2013 г. е 15,8%, като по-нисък дял е регистриран единствено в Разград, Силистра и Кърджали.

Здравеопазване

Област Ловеч традиционно постига добри резултати в сферата на здравеопазването, но влошаване на някои показатели през 2013 г. показва, че са необходими повече усилия за гарантирането на устойчивостта на здравната система. При ниво от 7,3‰ за цялата страна детската смъртност в област Ловеч достига 16,5‰ през 2013 г., или два пъти над средното.

В съотношение с местното население броят на общопрактикуващите лекари и интернисти в областта е около средните за страната, въпреки че последните намаляват чувствително през 2013 година. В периода 2001-2013 г. се наблюдава положително развитие по отношение на кардиолозите, като съотношението между техния брой и местното население се подобрява над два пъти – от един специалист на всеки 15,4 хил. души в началото на периода до един специалист на всеки 7,2 хил. души в края му. Въпреки това област Ловеч все още не е достигнала средното ниво за страната от един кардиолог на всеки 5,9 хил. души население.

През 12-те месеца до м. май 2014 г. на 45,0% от ползвалите здравни услуги жители на областта им се е наложило да напуснат пределите ѝ, за да ги получат, при средно 33,5% за страната. Като основни причини анкетираните посочват липсата на специалисти (50,4% спрямо 55,6% за страната), доверието в специалист извън областта (28,9% спрямо 23,3% за страната) и ниското качество на здравните услуги в областта (19,8% спрямо 13,5% за страната).

Околна среда

Въпреки че през последните няколко години свързаността на местното население с обществена канализация и пречиствателни станции постепенно се увеличава, областта продължава да изостава и по двата показателя. През 2012 г. 63,8% от населението на Ловеч живее в селища с обществена канализация при средно 74,3% за страната. Около 41,1% от населението с достъп до канализация е свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води при средно 56,1%.

Област Ловеч е на трето място по събрани битови отпадъци на човек от обслужваното население след областите Бургас и Перник. През 2012 г. в областта са събрани 466 kg /човек от обслужваното население при средно ниво от 347 kg /човек. Годишната концентрация на въглероден двуокис в атмосферата възлиза на 115,5 тона/кв. км при средно ниво от 346 тона/кв. км. Както и в предишни години местните жители дават по-висока от средната оценка за качеството на околната среда в областта – 3,4/5,0 при 3,3/5,0 за страната.

Социална среда

Местните жители дават близки до средните оценки на различните аспекти на живота в областта. В сравнение със средните за страната оценки по-високо е оценена околната среда, а по-слаба оценка получава инфраструктурата.

Относителният дял на бедните спрямо линията на бедността за областта е сред най-ниските в страната – едва 15,7% спрямо средно 21,2% през 2011 година. В същото време относителната линия на бедността в област Ловеч е сред най-ниските в страната и остава почти без промяна в периода 2007-2011 г. Причините са бавният растеж на доходите в областта и ниската заетост. Това се вижда и от високия дял на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа дейност (14,4% спрямо 11,2% за страната) и такива, живеещи с материални лишения (62,5% спрямо 44,1% за страната).

В област Ловеч няма кино, но се наблюдава повишаващ се интерес към местните театри, които регистрират трета поредна година нарастване на броя на посещенията.

Ключови показатели за област Ловеч

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5 784	5 623	6484	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	47,8	43,8	40,7	38,3	37,8
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	3,0	8,0	12,2	13,4	10,7
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	23,9	18,0	15,7	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	33,3	34,1	37,8	39,0	40,5
Коефициент на естествен прираст (‰)	-7,9	-9,4	-9,7	-10,2	-10,2
Коефициент на механичен прираст (‰)	-7,4	-12,2	-4,1	-3,5	-5,3
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	19,6	21,6	21,6	16,4	15,8
Процент оценки на матурите по БЕЛ по среден 3,00	4,9	5,3	2,9	3,6	3,0
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,3	4,5	4,3	4,4
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	36,1	40,1	43,0	44,8
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	21,8	25,2	30,3	33,7	34,6
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	14,5	40,2	40,9	41,1	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	87,7	86,2	89,5	88,9	88,5
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	209,7	199,3	204,9	210,2	220,1
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 124	3 037	2 825	2 963	3 134

Монтана

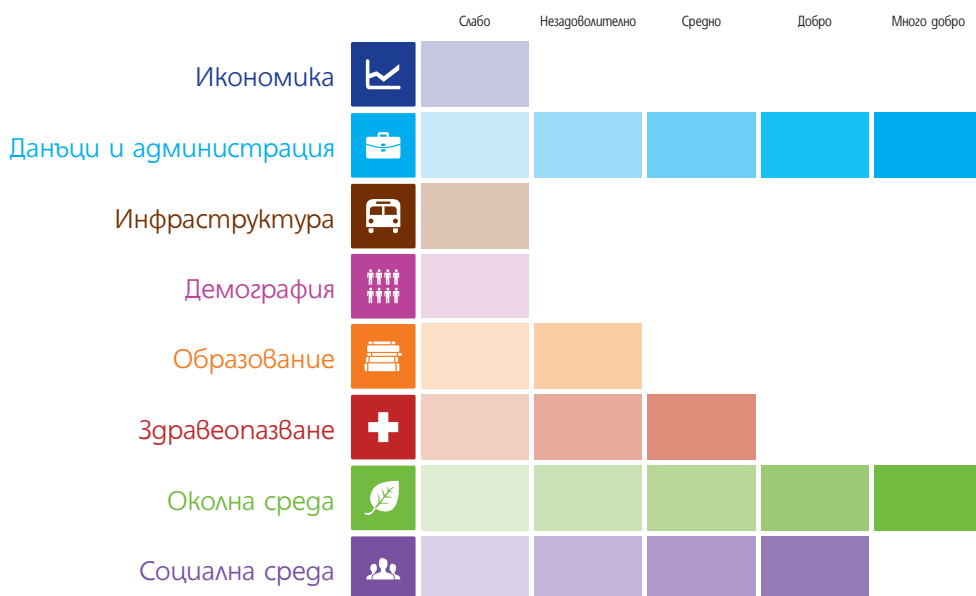
Население (2013)	142 629
Територия (кв. км)	3 635,6
Брой на населените места	131
Относителен дял на населението в градовете (%)	64,3

Общ преглед

Монтана е една от икономически най-изостаналите области в страната. И през 2013 г. местният пазар на труда остава в криза, което забавя ръста на доходите и подобряването на условията на живот на гражданите. Инфраструктурата е в лошо състояние, а достъпът до интернет – силно ограничен. Въпреки че местната администрация получава преобладаващо позитивни оценки за своята работа както от гражданите, така и от бизнеса, а данъчната среда е благоприятна, тези фактори не са достатъчни за повишаването на инвестиционната активност на предприятията и привличането на чуждестранни капитали. Възрастовата структура на местното население продължава да се влошава, а урбанизацията е сравнително ниска.

Образованието в област Монтана е оценено като незадоволително поради ниската успеваемост на местните ученици, а здравеопазването като средно с основен проблем липсата на достатъчно специалисти. Положително се оценява качеството на социалната среда и околната среда в областта.

Икономика

Монтана е една от областите с най-нисък БВП на глава от населението – 5559 лв. през 2011 г. при средно ниво от 10 248 лв./човек. И през 2013 г. кризата на пазара на труда продължава да се задълбочава. Средногодишният коефициент на безработица се увеличава за пета поредна година, достигайки 16,7% (спрямо 12,9% за страната), а средногодишният коефициент на заетост на населението над 15 г. спада до 39,0% при 46,9% за страната. В резултат на това растежът на доходите е силно потиснат – те нарастват с едва 4,65% на година в периода 2004-2013 г. при среден темп от 8,50% за страната. Средногодишният доход на лице от домакинството в областта през 2013 г. възлиза на 3276 лв. при средно ниво за страната от 4814 лв.

Инвестиционната активност на предприятията е слаба. През 2012 г. техните разходи за придобиване на дълготрайни материални активи възлизат на 997 лв. на човек от средногодишното население, като по-ниски стойности се наблюдават единствено в Кърджали, Кюстендил и Перник. За периода 2011-2012 г. областта привлича чуждестранни преки инвестиции за близо 7 млн. евро. Въпреки това чуждестранният инвеститорски интерес засега остава слаб. Към края на 2012 г. общият обем на натрупаните чуждестранни инвестиции е едва 31,3 млн. евро, което прави средно по 216,7 евро на човек - най-ниската стойност във всички области.

Ниската инвестиционна активност е придружена и от трудности при усвояването на средства по оперативните програми на ЕС. Към 31 януари 2014 г. общините в област Монтана са усвоили общо 47,2 млн. лв., което прави средно по 330,7 лв. на човек от средногодишното население през 2013 г. спрямо 379,8 лв. средно за страната. Най-добра степен на усвояване по този показател се наблюдава в общините Вършец и Георги Дамяново, а най-ниска - в Якимово и Бойчиновци.

Данъци и администрация

Високата оценка на областта в тази категория се дължи на позитивните оценки, които бизнесът дава за някои дейности на местните институции. Областната и общинските администрации получават по-добра оценка за работата си от средната за страната – 3,23 спрямо 3,10. Нерезламентираните плащания и подкупи се смятат за относително по-слабо разпространени спрямо повечето области. Всички водещи местни данъци и такси са равни на или по-ниски от средните за страната – фактор, който благоприятства местния бизнес.

В същото време според фондация „Програма достъп до информация“ областта изостава по отношение на прозрачността на органите на местно самоуправление. Среднопретегленият към населението резултат на отделните общини формира оценка за област Монтана от 39,6/82,4 при 44,1/82,4 средно за страната през 2014 година. Най-високи оценки получават общините Бойчиновци, Брусарци и Монтана, а най-ниски – Георги Дамяново и Чипровци.

Инфраструктура

Инфраструктурното развитие на област Монтана изостава значително. Средната гъстота и на шосейната, и на железопътната мрежа е под средните за страната нива. Вследствие на активна рехабилитация на близо 60 км от пътната мрежа в областта през 2013 г. качеството на пътната настилка се подобрява, но въпреки това едва 29,1% от нея е в добро състояние при средно ниво от 39,6% за страната. Приоритетен проект за областта представлява изграждането на скоростния път Видин-Ботевград, което обаче все още не е стартирало. Пускането му в експлоатация е от особено значение, за да могат предприятията от областта да се възползват от пълния потенциал на ключови инфраструктурни обекти като пристанището в Лом и Дунав мост-2 при Видин-Калафат. Предвид изоставащото развитие на инфраструктурата не е изненадващо, че през май 2014 г. гражданите дават относително ниска оценка на качеството на местната инфраструктура – 2,3/5,0 при 26/5,0 средно. Подобни са нагласите и на местния бизнес, чиято оценка е 2,7/5,0 при средно 3,0/5,0 за страната.

Монтана е една от областите, в които разпространението на интернет върви с най-бавни темпове. Едва 36,4% от домакинствата в областта имат достъп през 2013 г. при средно 53,7% за страната. През същата година по-малко от половината жители на областта на възраст между 15 и 74 г. са използвали интернет.

Демография

Въпреки че възрастовата структура на местното население е по-неблагоприятна от средната за страната и продължава да се влошава, коефициентът на демографско заместване – т.е. съотношението между броя на лицата на възраст 15-19 г. и тези на възраст 60-64 г. (59,1% през 2013 г.) остава близко до средното за страната ниво от 61,5%. Монтана е една от областите, в които разликата

В коефициентите на демографско заместване между градовете (където е 65,5%) и селата (48,4%) е най-висока – 17,2 процентни пункта при средно 3,1 пункта за страната.

В унисон с наблюдаваните тенденции в цялата страна интензивността на миграционните процеси на населението постепенно намалява от 2011 г. насам. Въпреки това и през 2013 г. коефициентът на механичен прираст на населението на област Монтана остава отрицателен – минус 2,7%. Влошената възрастова структура на населението оказва влияние върху коефициента на естествен прираст на населението, който от 2001 г. досега е отрицателен. През 2013 г. неговата стойност е повече от два пъти по-ниска от средната за страната: -11,7‰ при -5,2‰ средно, като единствено във Видин се наблюдават по-неблагоприятни стойности (-14,3‰). Областта остава сравнително слабо урбанизирана, като около 64% от населението на областта живее в градовете.

Образование

През последните няколко години както относителният дял на отпадналите от начално и основно образование, така и дялът на второгодниците са по-високи от средните за страната. Резултатите, които учениците от областта постигат на държавните матури по български език и литература, също традиционно са по-лоши от средните за страната. Тенденцията продължава и през 2014 г., когато 6,9% от зрелостниците полагат неуспешно матурата по български език и литература при средно 4,8% за страната. Средният успех от този изпит също остава по-нисък – добър (4,19) при средно добър (4,32).

Монтана е една от петте области в страната, в които няма висши учебни заведения или филиали на такива. Това е и един от факторите за относително ниския дял на висшестите сред население-то на възраст 25-64 г. През 2013 г. той достига 18,4% при 25,5% за страната.

Здравеопазване

В областта е налице известен недостиг на медицински специалисти, като най-сериозен е недостигът на кардиолози – на всеки кардиолог в областта се падат по 11 хиляди души население при средно 6 хиляди души за страната. Неблагоприятно съотношение се наблюдава и по отношение на лекарите от специалност „Вътрешни болести“.

Капацитетът на многопрофилните болници за активно лечение (МБАЛ) в областта е достатъчно голям, но и заболяемостта на населението е по-висока от средната за страната. През 2013 г. преминалите болни са 260,4 от всеки 1000 души население при средно ниво за страната от 219,9. През 12 месеца до май 2014 г. 31,8% от анкетираните граждани на областта са пътували извън областта, за да получат медицински услуги. Този дял е по-нисък от средния и в комбинация с високата използваемост на многопрофилните болници в областта показва че населението разчита основно на местните здравни заведения. През 2013 г. здравноосигурени са 86,1% от жителите на областта, което е в унисон със средния дял за страната.

Околна среда

Монтана е областта с най-ниска концентрация на емисии на въглероден двуокис в атмосферата след Кърджали, Добрич и Смолян. През 2012 г. те възлизат на едва 5,8 тона/кв. км територия при средно ниво от 346,3 тона/кв. км за страната. Събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население също са по-ниски от средните за страната, като през 2012 г. са събрани средно по 290,3 кг. на човек от обслужваното население при 347,0 кг за страната.

Сериозен проблем остава управлението на отпадните води. През 2012 г. едва 58,5% от населението живее в селища с обществена канализация. Дялът на населението с достъп до канализация, което е свързано с пречиствателни станции, е още по-нисък – 34% при средно ниво от 56,1%. Населението дава средна оценка на качеството на околната среда в областта – 3,05/5,00.

Социална среда

Областта се характеризира с относително ниска регистрирана престъпност, като през целия период 2000-2013 г. претегленият към населението брой на регистрираните престъпления против собствеността и личността е по-малък от средния за страната.

Като резултат от проблемите на пазара на труда и ниските доходи стойностите на индикаторите за социално включване и условия на живот за областта са по-неблагоприятни от тези в преобладаващата част от страната. През 2011 г. 18,9% от населението живее в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност при 11,2% средно за страната. Относителният дял на бедните спрямо линията на бедност за областта достига 24,9% при средно 21,2% за страната.

От различните аспекти на живота в областта местните жители дават най-висока оценка на жилищните условия (4,0/5,0 при средно 3,9/5,0 за страната) и местната образователна система (3,9/5,0 при средно 3,8/5,0 за страната). Относително най-ниско са оценени инфраструктурата (2,3/5,0 при средно 3,1/5,0 за страната) и стандартът на живот (2,8/5,0 при средно 3,0/5,0 за страната).

В област Монтана няма кино, но през последната година се наблюдава ръст на регистрираните посещения в местните театри – от 7,2 хиляди през 2012 г. до 9,6 хиляди през 2013 г.

Ключови показатели за област Монтана

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5 006	4 849	5559	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	42,9	40,6	39,1	39,2	39
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	10,1	12,2	14,1	14,9	16,7
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	23,4	17,7	24,9	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	35,3	35,5	37,7	38,4	39,6
Коефициент на естествен прираст (‰)	-10,5	-12,3	-12,3	-12,8	-11,7
Коефициент на механичен прираст (‰)	-4,8	-6,2	-3,2	-3,4	-2,7
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	15,7	15,4	15,8	18,1	18,4
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	5,6	6,8	3,2	9,4	6,9
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,1	4,1	4,4	4,1	4,2
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	24,8	25,8	22,0	29,1
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	19,1	22,7	29,0	37,5	36,4
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	4,2	33,3	33,9	34	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,9	85,4	87,9	87,1	86,1
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	226,5	230,4	245,1	255,3	260,4
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	2 838	3 037	2 961	2 994	3 276

Пазарджик

Население (2013)	270 504
Територия (кв. км)	4 456,9
Брой на населените места	117
Относителен дял на населението в градовете (%)	62,4

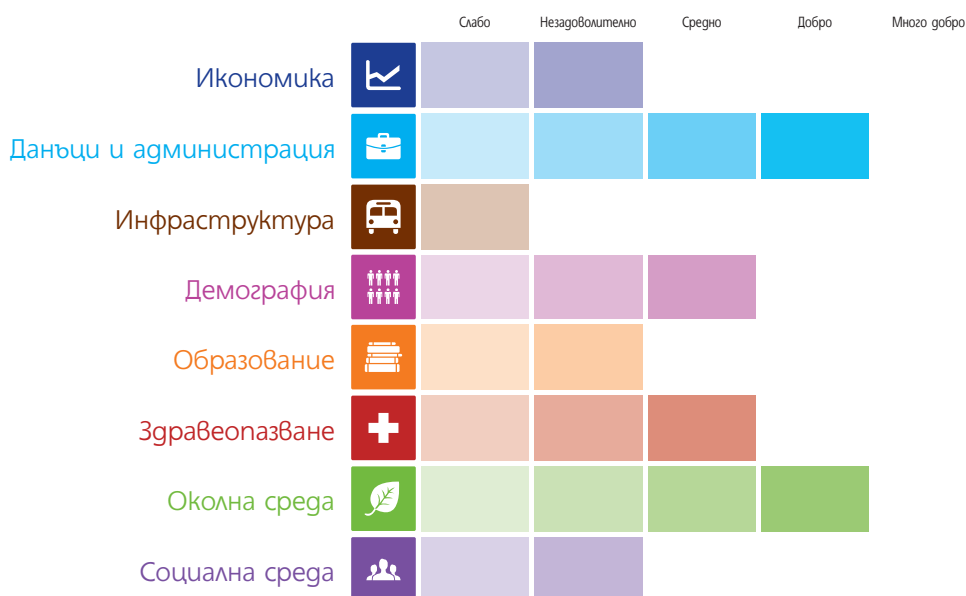

Общ преглед

Икономиката на област Пазарджик е с преобладаващ индустриално-аграрен профил. Въпреки че към края на 2012 г. чуждестранните преки инвестиции в предприятията на човек от населението са натрупване са близо два пъти по-ниски от средните в страната, област Пазарджик е една от малкото области, в които притока на чужди инвестиции се запазва и в годините на кризата. Преди кризата заетостта изпреварва средните стойности за страната, но от 2009 г. следва сериозен спад, който започва да се компенсира едва през 2013 година.

Представителите на бизнеса в област Пазарджик дават по-висока оценка от средната в страната за работата и взаимодействието с областната и общинската администрация, въпреки че степента на използване на електронни услуги, предоставяни от общинската и областната администрация, продължава да е ниска.

Средногодишното население в област Пазарджик намалява с по-бързи темпове през последните 10 години спрямо общата тенденция в страната, но възрастовата структура на населението в областта е по-благоприятна.

Икономика

Икономиката на област Пазарджик е с изявен индустриално-аграрен профил. През 2011 г. индустрията произвежда 48,4% от брутната добавена стойност (при средна стойност от 30,5% за страната), секторът на услугите – 42,6% (при 64,1% за страната), а селското стопанство – 9% (при 5,4% за страната). БВП е 6661 лв. на човек през 2011 г., което е госта под средното ниво за страната от 10248 лева. През 2009 г. БВП на човек в област Пазарджик намалява до 5390 лв. (с близо 11% спрямо 2008 г.), но през следващите две години се възстановява и достига по-високо ниво отпреди кризата. Към края на 2012 г. чуждестранните преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор в област Пазарджик достигат 1580 евро на човек с натрупване, но са близо два пъти по-ниски от средната стойност за страната (3005 евро на човек). Все пак трябва да се отчете, че дори и в годините на кризата притокът на ЧПИ в областта за разлика от повечето области в страната продължава да расте с високи темпове, като най-големите инвестиции са в промишлеността и по-специално в секторите на хартиените изделия, сладкарството, оптиката, лекарствата.

Преди началото на кризата безработицата в област Пазарджик е около 5% и дори е по-ниска от средното равнище за страната през 2007 и 2008 година. Кризата се отразява силно негативно на пазара на труда в областта и през 2012 година. Коефициентът на безработица на населението на 15 и повече навършени години достига 18,3% при средно за страната от 12,3%. През 2013 г. пазарът на труда започва да се възстановява и коефициентът на безработица намалява до 13%. Същата тенденция се наблюдава и по отношение на заетостта в областта – преди кризата тя е дори по-висока от средната за страната, но от 2009 г. следва сериозен спад, който започва да се компенсира през 2013 година.

Стойността на изплатените европейски средства по договори на общините от област Пазарджик като бенефициенти по оперативните програми към 31 януари 2014 г. е 356,8 лв. на човек, което е малко по-ниско от средното за страната (379,8 лв.). В областта най-много средства са усвоили общините Паназюрище (1160,9 лв. на човек) и Пещера (1403,9 лв. на човек), а най-малко – община Септември (80,4 лв. на човек).

Данъци и администрация

В анкетата на ИПИ от май 2014 г. представителите на бизнеса в област Пазарджик дават малко по-висока оценка от средната в страната за работата и взаимодействието с областната и общинската администрация. Бизнесът е дал по-добри от средните оценки на неподкупността на служителите в областта, бързината на обслужване, подходящата квалификация и отзивчивостта на служителите. Възприятията за корупция също са по-благоприятни от средните, като относително най-негативна оценка получават органите на съдебната власт, които и в цялата страна се възприемат от бизнеса като най-подкупни. Представителите на бизнеса посочват, че най-често фирмите от сектора, в който работят, правят нередламентирани плащания за промяна на местните регулации или наредби в услуга на определени бизнес интереси и за получаване на благоприятни решения от органите на съдебната власт.

Размерите на местните данъци и такси, включени в изследването, са около средните нива в страната с изключение на таксата за битови отпадъци за нежилищни имоти на юридически лица. През 2014 г. в област Пазарджик тя е средно 11,7%, което я прави с над 60% по-висока от средното за страната от 7,2%.

Бизнесът оценява качеството на предоставените електронни услуги с 3,1 при средно 3,4 за страната. Едва 28,3% от анкетираните са отговорили, че през последната една година са ползвали електронни услуги, предоставяни от общинската/областната администрация. В страната този дял е 38,6%, което показва много по-ниско разпространение на електронното правителство в област Пазарджик. Очевидно администрацията в областта не предоставя достатъчно информация как могат да се използват технологиите, за да се улесни работата с администрацията, тъй като и рейтингът за прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвян от „Програма достъп до информация“ за областта, е 38,8 т. през 2014 г. – госта по-ниско от средното за страната от 44,1 т. и много далеч от максималните 82,4 точки.

Инфраструктура

Област Пазарджик е една от шестте области с над 50% пътища с добро качество на пътната настилка през 2013 година. С 52,6% добри пътища Пазарджик е госта над средното за страната от 39,6%. През 2013 г. в областта има сериозно увеличаване на пътищата с добро качество на пътната настилка от 44% през 2012 година заради рехабилитацията на много от второкласните пътища в областта.

Дяловете на хората, имащи достъп до и ползватели интернет, остават на доста по-ниски нива от средните стойности за страната. През 2013 г. 36,1% от домакинствата в Пазарджик са с достъп до интернет (при 53,7% за страната), а относителният дял на лицата на възраст между 16 и 74 години, използвали интернет през последните 12 месеца, е 36,7% (при 56,2% за страната).

Демография

Населението в област Пазарджик намалява с по-бързи темпове през последните 10 години спрямо общата тенденция в страната. Въпреки че коефициентът на естествен прираст в областта (-4,2‰) е с по-ниска абсолютна стойност от общия за страната (-5,2‰) през 2013 г., коефициентът на механичен прираст остава висок и през 2013 г. - минус 4,7‰.

Възрастовата структура на населението в областта е по-благоприятна от общата за страната. Коефициентът на възрастова зависимост като отношение на населението на 65 и повече години към населението на 0-14 години е 126,4% (при 142,3% средно за страната), а към населението на 15-64 години – 28,2% (при 29,3% средно за страната) през 2013 година. Област Пазарджик е третата област с най-висок коефициент на демографско заместване като отношение на населението на възраст 15-19 г. към това на възраст 60-64 г. – 70,6% през 2013 г. при 61,5% за страната. Това означава, че на всеки 100 възрастни, които през следващите няколко години се очаква да напуснат пазара на труда в областта, ще се включат 71 младежи.

Образование

Индикаторите за образованието в областта не показват добри резултати. Ниската обща оценка в тази категория е обусловена от високите дялове на отпадналите от основното и средното образование (3,4% през 2012 г. при 2,3% за страната) и на второгодниците (1,3% през 2012 г. при 1% за страната), както и от ниския относителен дял на висшите в областта - през 2013 г. 16,6% от населението на възраст 25-64 г. е с висше образование при 25,6% общо за страната.

Учениците в Пазарджик постигат оценки от матурите по български език и литература около средните през 2014 г., а слабите оценки, въпреки че са с по-висок дял от средния за страната (4,8%), бележат подобрение през последната година – от 6,9% през 2013 г. до 5,8% през 2014 година.

Здравеопазване

Осигуреността в област Пазарджик с лекари е сходна с тази за страната, като само за определени специалности има недостиг на кадри. Здравноосигурените в областта са по-малко спрямо тези в страната – 82,6% спрямо 86,1% през 2013 година. В областта има достатъчно легла в МБАЛ (5,9 на 1000 души от населението) на фона на страната (4,6 на 1000), но и постъпилите болни за лечение са повече – 279,3 на 1000 при 219,9 на 1000 за страната.

Социологическото проучване през май 2014 г. показва, че на 41,3% от гражданите на Пазарджик им се е налагало да пътуват извън областта през последните 12 месеца, за да получат медицински услуги. Като основна причина се посочва липсата на специалисти в областта (58,1%). За същия период 25,8% посочват, че им се е налагало да правят нерегламентирани плащания за здравни услуги. Този дял е малко по-висок от средния за страната - 24,7%.

Околна среда

Качеството на околната среда е оценено от жителите на областта с 3,3 т. (по скалата от 1 до 5), колкото е и средната оценка за страната. Концентрацията на въглероден двуокис в атмосферата е в пъти по-ниска в област Пазарджик в сравнение със средните стойности в страната. През 2012 г. въглеродният двуокис в областта е 48,7 тона на кв. км при 346,3 тона средно за страната.

Делът на населението в селища с обществена канализация в областта вече се приближава да средните стойности за страната. В същото време остава нисък делът на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води – 27,2% при средно 56,1% през 2012 година.

Социална среда

Причината за сравнително ниската оценка на Пазарджик в тази категория е ниският стандарт на живот в областта. Лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, са 23,1% и са над два пъти повече от средното равнище за страната през 2011 година. Над половината от населението в областта пък живее с материални лишения – 52,9% при 44,1% в останалата част от страната. При този индикатор се вижда сериозен ръст в началото на кризата,

когато дялът на хората, живеещи с материални лишения, достига почти 60%, но след това се отчита чувствително намаление в техния дял.

И през 2013 г. населението на област Пазарджик посещава 10 пъти по-рядко театри и кина в сравнение със страната, въпреки че в областния град има един театър с над 200 представления годишно.

Социологическото проучване през май 2014 г. показва, че 35% от жителите на областта биха се преместили в друга област за постоянно местоживееене.

Ключови показатели за област Пазарджик

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5 390	6 219	6661	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	49,9	46,3	43,6	41,8	44,4
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	9,4	15,5	18,1	18,3	13
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	23	23,7	29,4	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	23,8	24,4	26,7	27,3	28,2
Коефициент на естествен прираст (‰)	-2,5	-3,4	-4,6	-4,5	-4,2
Коефициент на механичен прираст (‰)	-4,1	-6,0	-2,5	-3,2	-4,7
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	15,2	15,2	16,9	16,8	16,6
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	6,4	6,5	4,6	6,8	5,8
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,2	4,3	4,1	4,2
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	43,4	43,0	44,0	52,60
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	23,8	25,9	38,7	40,4	36,1
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	25,9	26,0	26,1	27,20	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	84,3	81,4	84,4	83,4	82,6
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	138,6	129,4	135,4	265,0	279,3
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 690	2 989	2 972	3 460	3 755

Перник

Население (2013)	129 468
Територия (кв. км)	2 394,2
Брой на населените места	172
Относителен дял на населението в градовете (%)	78,9

Общ преглед

Социалното и икономическото развитие на област Перник в голяма степен е повлияно от близостта до София (столица). Тя оказва положително влияние върху инвестиционната активност в областта, заетостта на работната сила и нивото на доходите на населението.

В същото време област Перник получава добра оценка единствено в сферата на инфраструктурата, което се дължи на откритата през 2011 г. магистрала "Люлин" и съответно - относително големия дял на пътищата в добро състояние и високата гъстота на пътната мрежа. Демографското състояние на област Перник постепенно се влошава, като в някои отношения е сред най-неблагоприятните в страната. Оценките за местното образование и здравеопазване също остават незадоволителни.

Област Перник получава най-ниската си оценка в категория околна среда както поради сравнително високото ниво на замърсяване на въздуха, така и заради ниската оценка, която местните жители дават на качеството ѝ. Областта постига средни оценки в категориите „Социална среда“ и „Данъци и администрация“.

Икономика

От 2006 г. насам средногодишният доход на лице от домакинство в област Перник е по-висок от средния за страната, като през 2013 г. се равнява на 5764 лв. при средно ниво от 4814 лв. През този период се забелязва устойчиво покачване на разликата между неговия размер за област Перник и средния за страната, като от 2,78% през 2006 г. тя достига 19,73% през 2013 г. Основната причина за високите доходи на фона на не особено добрите макроикономически показатели на областта е големият брой на всекидневните трудови мигранти от областта до столицата.

След известен период на стабилизация през 2011 и 2012 г. ситуацията на пазара на труда в Перник отново се влошава през 2013 година. Средногодишният коефициент на безработица се повишава с 3 процентни пункта до 13,0%, а заетостта се понижава с 1,3 процентни пункта до 45,5%.

И през 2012 г. разходите на предприятията за придобиване на дълготрайни материални активи остават над три пъти по-ниски от тези през 2008 година. По време на най-тежките години на икономическата криза в областта не се забелязва сериозен отлив на чуждестранни инвестиции. Тенденция към устойчиво повишаване на инвеститорския интерес обаче също не е налице.

Към 31 януари 2014 г. общините в област Перник са усвоили общо 50,5 млн. лв. като бенефициенти на оперативните програми на ЕС. В областта са усвоени средно по 390 лв. на човек за периода от влизането на страната в ЕС, при средно 378 лв. на човек за страната. Справката по общини показва, че над 95% от всички средства са били усвоени от общините Перник и Радомир, докато община Ковачевци все още не е получила никакви плащания от европейските структурни фондове и Кохезионния фонд.

Данъци и администрация

И през 2014 г. оценката на местния бизнес за работата на областната и общинските администрации е сред най-ниските – 2,9/5,0 при средни стойности от 3,1/5,0 за страната. По-ниски оценки се забелязват в София (област), Благоевград и София (столица). Основните забележки на бизнеса са по отношение на яснотата на административните изисквания и бързината на обслужването.

Общините в област Перник получават втория най-нисък рейтинг на прозрачност от фондация „Програма достъп до информация“ след този на общините в област Кюстендил. В областта най-ниско оценена е община Земен (15,7 от 82,4 възможни точки), а най-високо – община Брезник (52,4/82,4). Възприятията за корупция остават сравнително високи, но областта подобрява резултатите си спрямо предходни години.

По-голямата част от благоприятните резултати на областта в тази категория се дължат на сравнително ниските нива на местните данъци и такси. Прави впечатление рязкото намаляване на таксата за битови отпадъци за нежилни имоти на юридически лица в община Брезник. Тя е намалена на два пъти в периода 2012-2014 г., достигайки 5,0‰ при ниво от 12,0‰ през 2012 година.

Инфраструктура

Област Перник се отличава с 34% по-висока от средната за страната гъстота на пътната мрежа спрямо територията на областта и с 24% по-висока от средната за страната гъстота на железопътната мрежа. За 2012 г. гъстотата на пътната мрежа е 23,7 км пътища на всеки 100 кв. км. територия, като по-висока свързаност се наблюдава единствено в област Габрово – 24,9 км./100 кв. км. Гъстотата на пътната мрежа в областта се повишава с 0,9 км/кв. км през 2011 г., когато официално е открита магистрала „Люлин“.

Според данните на агенция „Пътна инфраструктура“ пътната настилка на около 48,9% от пътищата в областта е в добро състояние в сравнение с 39,6% средно за страната. Въпреки това както гражданите, така и бизнесът дават по-ниски оценки за инфраструктурното развитие на областта от средните за страната.

Достъпът до интернет продължава да бъде сравнително ограничен. През 2013 г. 48,4% от домакинствата имат такъв в сравнение с 53,7% средно за страната. В Югозападния район на страната този дял е по-нисък единствено в София (област) – 44,1%. Точно 50% от жителите на област Перник на възраст между 16 и 74 години са използвали интернет през последните 12 месеца при средно 56,2% за страната.

Демография

Някои от ключовите демографски показатели за област Перник се влошават бързо през последните години. След положителен механичен прираст в периода 2005-2007 г. тенденцията се обръща, като 2013 е четвъртата подред година, в която са регистрирани отрицателни стойности. Коефициентът на естествен прираст на населението на област Перник също остава отрицателен, като стойността му от 2008 г. насам е два пъти по-висока от тази за страната.

Перник е съвсем близо до това да се нареди сред няколкото области, в които съотношението на населението на възраст над 65 години към това на възраст 0-14 г. е над две към едно. През 2013 г. коефициентът на демографско заместване, който показва съотношението между броя на лицата на възраст 15-19 г. и населението на възраст 60-64 г., спада до 48,4%, което е четвъртата най-лоша стойност в страната.

Единственият демографски индикатор от включените в изследването, по отношение на който областта стои добре на фона на средните за страната стойности, е относителният дял на населението, което живее в градовете - 78,9% през 2013 г., при средна стойност от 73,0% за страната.

Образование

В сферата на училищното образование в областта се наблюдават редица негативни тенденции. От учебната 2007/2008 г. насам нетният коефициент на записване на населението в V-VIII клас намалява през всяка следваща година, достигайки 77,0% през учебната 2013/2014 г. при средно 82,4% за страната. Относителният дял на отпадналите от основно и средно образование (2,16% през учебната 2012/2013 г.) е също по-нисък от средния за страната – 2,34%. От 2009 г. насам средният успех на учениците от областта на матурите по български език и литература е по-нисък от средния за страната. С изключение на 2012 г. процентът на неуспешно положилите изпита също е по-висок от средния.

Перник е една от областите с най-нисък дял на населението на възраст 25-64 г. с висше образование – едва 16,9% през 2013 година. Нисък дял на висшистите (14,4%) се наблюдава и в София (област) - другата област, граничеща със столицата. Европейският политехнически университет, отворен през 2010 г., постепенно увеличава броя на студентите си, но все още остава едно от най-малките висши учебни заведения в страната.

Здравеопазване

Цялостното ниво на здравеопазването в област Перник остава незадоволително. Легловата база в многопрофилните болници за активно лечение (МБАЛ) в областта е ограничена - на всеки 1000 души от населението се падат по 2,3 легла в МБАЛ при средно 4,6 за страната. В област Перник има недостиг на кардиолози. През 2013 г. лекарите от тази специалност в областта са двама, което означава, че на всеки от тях се падат по 64,7 хиляди души население при средно 5,9 хиляди души на кардиолог за страната. Това наблюдение се потвърждава и от факта, че през 12-те месеца до май 2014 г. на 40,1% от жителите на областта, ползвали здравни услуги, им се е налагало да пътуват извън нейните граници, за да ги получат, при средно ниво от 35,4% за страната.

В същото време достъпът на местното население до общопрактикуващи лекари и до лекари от специалност „Вътрешни болести“ е добър, като при вторите се наблюдава най-благоприятното съотношение спрямо местното население – един специалист на всеки 4,3 хиляди души население, при средно един специалист на всеки 5,8 хиляди души за страната. През 2013 г. здравноосигурени са 87,5% от лицата в областта при средно 86,1% за страната.

Околна среда

За втора поредна година оценката на жителите на областта за качеството на околната среда в нея се подобрява. През м. май 2014 г. тя е 2,9/5,0 при 2,3/5,0 през 2012 година. Въпреки това подобрение тя остава най-ниската в страната при средна стойност от 3,3/5,0 за 2014 година.

Концентрацията на емисии на въглероден двуокис в атмосферата е шестата най-висока в страната след тази във Варна, Кюстендил, Русе, София (столица) и Стара Загора. Спряното финансиране на проектите по оперативна програма „Околна среда“ може да предизвика замразяване на стартирани вече ключови проекти като регионалното гепо за твърди битови отпадъци в община Перник.

Поради своята висока степен на урбанизация и сравнително малка територия областта се характеризира с висок достъп на населението до обществена канализация и пречиствателни станции.

През 2012 г. дялът на населението в селища с обществена канализация е 79,1% спрямо 74,3% за страната. Около 74,1% от населението с достъп до канализация е свързано и с пречиствателни станции за отпадна вода при средна стойност от 56,1% за страната.

Социална среда

Оценката на местните жители за цялостната им удовлетвореност от живота в областта се повишава от 3,1/5,0 през 2013 г. до 3,3/5,0 през 2014 г., което е близко до средното ниво от 3,4/5,0 за страната. Подобрене се забелязва и в оценката за дейността на отделни институции, въпреки че цялостното доверие на гражданите в някои от тях (като общинските и областната администрация и местните органи на съдебната власт) остава сравнително ниско. По-голямата част от индикаторите за социално включване и условия на живот в областта показват близки до средните за страната нива. През 2011 г. относителният дял на бедните спрямо линията на бедност за областта спада до 17,0% при ниво от 19,0% през 2010 година.

И през 2013 г. в областта няма работещо кино. Интересът към местната театрална сцена постепенно намалява – през 2013 г. са регистрирани едва 8,9 хиляди посещения при 11,7 хил. лв. през 2011 година.

Ключови показатели за област Перник

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5 316	5 633	6078	н.а.	н.а.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	46,7	45,6	46,5	46,8	45,5
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	5,3	6,9	8	9,9	13
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	17,2	19	17	н.а.	н.а.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	32,3	32,8	33,8	34,6	35,5
Коефициент на естествен прираст (‰)	-8,8	-9,6	-11,3	-11,7	-11,1
Коефициент на механичен прираст (‰)	0,0	-1,9	-1,6	-1,7	-0,8
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	16,8	16,3	16,7	16,6	16,9
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	5,8	5,7	4,0	4,5	5,6
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,2	4,4	4,1	4,3
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	н.а.	48,7	41,7	52,0	48,90
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	22,5	15,4	35,0	42,3	48,4
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	71,6	71,5	74,0	74,10	н.а.
Дял на здравноосигурените лица (%)	90,4	88,6	88,8	88,3	87,5
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	107,8	100,8	100,6	103,6	103,4
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	4 119	4 194	4 473	5 021	5 764

Плевен

Население (2013)	261 166
Територия (кв. км)	4 653,3
Брой на населените места	123
Относителен дял на населението в градовете (%)	66,7

Общ преглед

През 2012 и 2013 г. пазарът на труда в областта постепенно се възстановява, но заетостта остава ниска въпреки повишаващата се инвестиционна активност. Образователната система е с добра материална и кадрова осигуреност, но качеството на образователния продукт, ако се съди от представянето на зрелостниците на матурите, е сред относително най-ниските в страната.

Околната среда в областта е в сравнително добро състояние, а здравеопазването получава много добра обща оценка. Инфраструктурата постепенно се подобрява най-вече благодарение на увеличаващия се дял на пътищата с добро качество на пътната настилка и разширяващия се достъп и използваемост на интернет сред домакинствата. Социалната среда в област Плевен е оценена като незадоволителна въпреки някои положителни процеси от последната година. Възрастовата структура на населението е по-лоша от тази в повечето други области. Местната администрация получава по-добра от средната оценка за своята работа от бизнеса, а корупционните възприятия, макар и да се влошават последните две години, остават по-благоприятни от средните за страната..

Икономика

От 2011 г. пазарът на труда в областта постепенно се стабилизира, като през 2013 г. коефициентът на заетост на населението на 15 и повече години нараства за трета поредна година, достигайки 42,9%. През последната година безработицата отново се покачва – от 10,3% през 2012 г. до 12,1% през 2013 г., но остава по-ниска от средната за страната (12,9%).

Плевен е една от областите с най-бърз темп на нарастване на доходите в периода 2004-2013 г. Средногодишният растеж е 10,3% при средно 8,5% за страната. Въпреки че разгледани в съотношение към населението разходите на предприятията за придобиване на дълготрайни материални активи остават под средните за страната нива, през 2012 г. те вече надминават тези отпреди кризата. Същото важи и за обема на чуждестранните преки инвестиции, които след отлив през 2009-2010 г. отново започват да растат и достигат близо 195 млн. евро с натрупване към края на 2012 година.

Известни затруднения се забелязват при усвояването на европейски средства по оперативните програми. Към 31 януари 2014 г. общините в областта са усвоили 85,6 млн. лв. такива средства, или средно по 327,9 лв. на човек от средногодишното население през 2013 г. при средно ниво от 379,8 лв./човек за страната. Най-висок темп на усвояване постигат общините Никопол и Кнежа, а най-ниска – Гулянци и Левски.

Данъци и администрация

През последната година основните местни данъци и такси на отделните общини в областта намаляват. Въпреки това данъкът върху нежилищните имоти на юридическите лица остава най-висок в цялата страна, а данъкът при възмездно придобиване на собственост остава над средните за страната нива. В същото време нивата на други данъци като този върху превозните средства и леките автомобили и патентния данък за търговия на дребно остават под средните за страната.

През май 2014 г. местният бизнес оценява работата и взаимодействието с областната и общинските администрации с по-висока оценка от средната – 3,2/5,0, при средно 3,1/5,0 за страната. Макар и да бележи подобрение при последната анкета, оценката на бизнеса за работата на местната съдебна власт остава по-ниска от средната. Възприятията за корупция са около средната за страната. Оценката на бизнеса за качеството на електронните услуги е малко по-висока от средната, като през 2014 г. общините Плевен, Никопол, Кнежа и Пордим отчитат трета (от четири) степен на развитие на тези услуги, предполагаща възможност за двупосочно взаимодействие. Средната оценка за прозрачност, която фондация „Програма достъп до информация“ дава на органите на местно самоуправление през 2014 г., е 44,8/82,4, която е близка до средната за цялата страна – 44,1/82,4.

Инфраструктура

Рязкото подобрение на оценката за качеството на инфраструктурата в област Плевен се дължи най-вече на бързото разпространение на интернет и разширяването на дела на пътищата с добро качество на пътната настилка в областта. Въпреки че и през 2013 г. делът на домакинствата с достъп до интернет остава по-нисък от средния за страната 53,7%, той отбелязва чувствителен ръст от над 10 процентни пункта, достигайки 47,6%. Същото е в сила и за дела на лицата на възраст 16-74 години, използвали интернет през последните 12 месеца, чиито дял достига 48,8% при 37,3% година по-рано.

Гъстотата на шосейната мрежа е близка до средната за страната. Въпреки че над 60% от пътищата в областта са третокласни, 2013 г. е третата поредна година на повишаване на дела на пътищата, чиято настилка е в добро състояние. Увеличението се дължи именно на реновирането на второкласни и третокласни пътища. Гъстотата на железопътната мрежа в областта възлиза на 4,4 км/100 кв. км, което е над средната за страната от 3,7 км/100 кв. км.

Демография

Възрастовата структура на населението в област Плевен продължава да се влошава с бързи темпове. Стойността на различните коефициенти на възрастова зависимост е по-неблагоприятна както от средните за страната, така и от тези на някои съседни области като Велико Търново и Враца.

Коефициентът на демографско заместване също продължава да се влошава. През 2013 г. в област Плевен се наблюдават сходни стойности на този показател в градовете и в селата, което означава,

че потенциалът им за възпроизвеждане на трудовия ресурс е изравнен. Коефициентът на заместване, изчислен като съотношение между лицата на възраст 15-19 г. и тези на възраст 60-64 г. в областта, е 57% при средно ниво от 61,5% за страната.

През последното десетилетие както естественният, така и механичният прираст на населението остават отрицателни, а стойностите им традиционно са по-неблагоприятни от средните за страната. Степента на урбанизация на областта е малко по-ниска от средната за страната, като през 2013 г. 66,7% от населението на областта живее в градовете. През май 2014 г. нагласи към миграция изразява 30,8% от населението при 32,8% за страната.

Образование

Образователната система в област Плевен се характеризира, от една страна, с наличие на достатъчен брой училища и учители и добър обхват на подлежащото на образование население, а от друга - с по-ниско качество на изхода от средното образование, ако се съди по резултатите на матурите. Плевен е една от малкото области, в които нетният коефициент на записване на населението в V-VIII клас се увеличава през 2013 г., достигайки 83,5% при средно 79,7% за страната. В същото време относителният дял на отпадналите от училищно образование остава сравнително висок – 2,9%, при средно 2,3% през 2012 г. Зрелостниците от областта традиционно се представят по-слабо на сръжовните изпити по български език и литература от своите връстници в други области. През 2014 г. средният им успех от матурата е добър (4,10) при средна оценка от добър (4,32) за страната, а неуспешно положилите изпита са 7,9% при средно 4,8% за страната.

По-добри са тенденциите в сферата на висшето образование. През последното десетилетие техният брой се увеличава непрекъснато, достигайки 2357 студенти през учебната 2013/2014 г. Относителният дял на населението на възраст 25-64 г. с висше образование също нараства за четвърта поредна година, достигайки 22,9% през 2013 г., като по този начин областта е деветата с най-много висшисти като дял от населението.

Здравеопазване

Здравеопазването в област Плевен е сред най-добрите в страната. Поради добре развитата мрежа от здравни заведения на 26,2% от жителите на областта, които са ползвали здравни услуги в 12-те месеца до м. май 2014 г., им се е наложило да напуснат пределите ѝ, за да получат услугите, от които се нуждаят, при средно 33,5% за страната. По-нисък дял се забелязва единствено във Варна, Пловдив, София (столица) и Стара Загора.

През 2013 г. здравноосигурени са 88,2% от живеещите в областта при средно 86,1% за страната. Многопрофилните болници за активно лечение (МБАЛ) в област Плевен разполагат с най-високия за страната капацитет от болнични легла в съотношение с броя на населението. На всеки 1000 души от областта се падат по 6,3 легла в МБАЛ при 4,6 за страната. През 2013 г. коефициентът на детска смъртност в областта е 6,5‰ спрямо 7,3‰ средно за страната. В областта има достатъчно голям брой общопрактикуващи лекари и кардиолози. Забелязва се единствено известен недостиг на интернисти.

Околна среда

Въздухът в областта е сравнително чист, като през 2012 г. годишната концентрация на емисии на въглероден двуокис в атмосферата възлиза на 50,6 тона/кв. км при средно ниво от 346,3 тона/кв. км за страната. По-сериозни нива на замърсяването на въздуха се забелязват най-вече в община Никопол, които обаче са следствие най-вече от производствени дейности на румънска територия.

Въпреки че през последните години се забелязват някои подобрения, дялът на населението с достъп до канализация, което е свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води, остава сравнително нисък – едва 41,0% през 2012 г., при 56,1% на национално ниво. Оценката на местните жители за качеството на околната среда през 2014 г. (3,1/5,0) е по-ниска от средната за страната – 3,3/5,0.

Социална среда

Индикаторите за условия на живот и социално включване излъчват противоречиви сигнали – от една страна, относителният дял на бедните (17,5% през 2011 г.) е по-нисък от средния за страната, а, от друга, се наблюдава по-голям дял на населението, живеещо с материални лишения от общия за страната. Това се отнася и за дела на живеещите в домакинства с нисък интензитет на икономическата дейност. Възможно обяснение може да бъде специфичната структура на дохода на домакинствата в областта и най-вече високият дял на приходите от продажби, които формират близо 8% от брутният общ доход на домакинствата при средно 1,1% за страната.

Престъпността е сравнително висока, като в съотношение с броя на населението повече престъпления срещу личността и собствеността през 2013 г. са регистрирани единствено в Бургас, Варна, Враца и София (столица). Именно сигурността в дома и извън дома е и аспектът от живота, при който оценката на местните жители най-много се отдалечава от средната за страната оценка.

Забелязва се постепенно покачване на интереса към местните кина и театри, като регистрираните посещения достигат съответно и 55,9 и 36,7 хиляди през 2013 г., което е и най-добрият резултат през последните пет години.

Ключови показатели за област Плевен

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5 142	5 051	5808	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	43,2	39,7	40,7	41,2	42,9
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	8,1	12,8	12	10,3	12,1
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	21,8	19,5	17,50	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	31,4	31,9	35,5	36,7	38,2
Коефициент на естествен прираст (‰)	-7,5	-9,0	-9,6	-10,1	-9,1
Коефициент на механичен прираст (‰)	-5,2	-5,3	-2,5	-4,4	-4,7
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	15,5	17,5	18,5	21,7	22,9
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	4,9	5,9	4,7	8,0	7,9
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,2	4,3	4,1	4,1
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	28,5	29,2	31,0	38,8
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	28,4	27,2	35,8	37,3	47,6
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	39,4	39,6	41,0	41,00	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	87,7	84,9	89,4	88,8	88,2
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	204,7	196,7	207,1	277,8	308,7
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	4 275	4 206	3 902	5 091	5 431

Пловдив

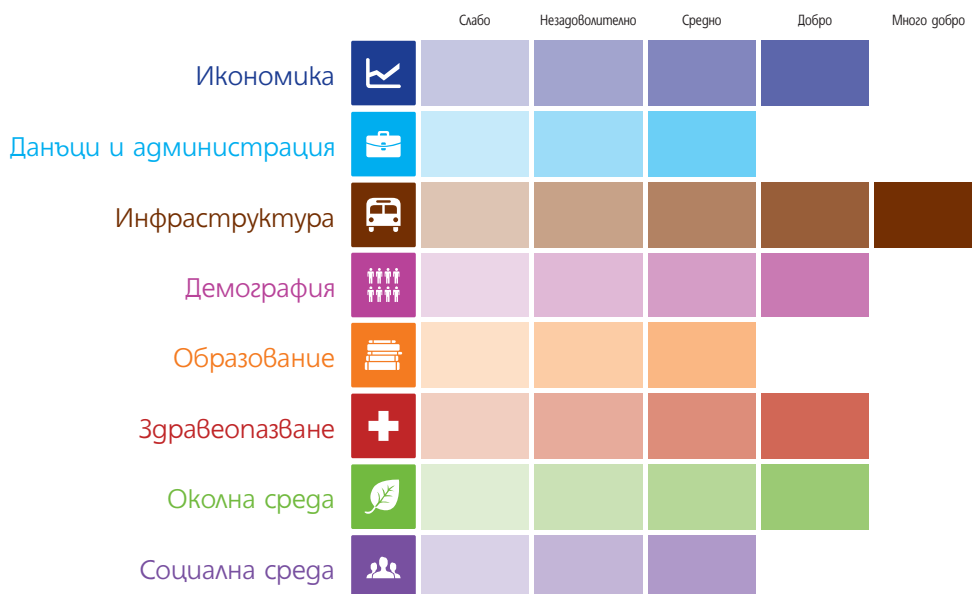
Население (2013)	678 528
Територия (кв. км)	5 972,9
Брой на населените места	224
Относителен дял на населението в градовете (%)	74,7

Общ преглед

Област Пловдив е сред най-бързо развиващите се в страната. Въздействията на кризата не бяха много силни и вече се наблюдават тенденции на устойчиво възстановяване. Областта се характеризира със значителна концентрация на предприятия и чуждестранни инвестиции, които непрекъснато нарастват през последните години и са важен фактор за заетостта. Безработицата обаче остава предизвикателство. Усвояването на европейските средства все още изостава особено по отношение на областния център, което ограничава потенциала на региона.

Пловдив е вторият по големина университетски център в страната. Относителният дял на висшистите в работната сила е висок, макар да изостава чувствително от столицата. Инвестиционната активност в областта и високата заетост продължават да привличат хора от други области, като през последните две години механичният прираст в област Пловдив се засилва. Въпреки това населението на областта продължава да намалява с малки темпове.

Икономика

Брутният вътрешен продукт на човек от населението в област Пловдив за 2011 г. е 8 318 лв., което я нарежда като седмата най-богата област в страната. В областта се наблюдава един от най-добрите темпове на растеж за страната през последните години, като дори в кризисните години (2009-2010 г.) се регистрира ръст на местната икономика. Заетостта в Пловдив се възстановява през последните две години (2012-2013 г.) и достига 48% за населението на 15 и повече години. Безработицата обаче продължава да расте и през 2013 г. вече надвишава 13% за същата възрастова група.

Областта се характеризира със значителна концентрация на предприятия, както и с висок размер на чуждестранните инвестиции, които нарастват устойчиво през последните години с изключение на кризисната 2009 г. Няколкото промишлени зони около град Пловдив са положителен фактор в тази посока. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи също бележат ръст през 2011-2012 г., което илюстрира след кризисното възстановяване на местната икономика. Общините в област Пловдив навакхват с усвояването на европейски средства през последните две години (2012-2013 г.), макар и все още да не достигат средните стойности за страната. Претеглени спрямо населението най-добре се справят общините Хисаря, Кричим, Сопот и Раковски, докато община Пловдив е най-слабо представящият се областен център (спрямо населението) в усвояването на европейски средства.

Данъци и администрация

В област Пловдив преобладават общините със сравнително ниски местни данъци и такси, макар в областния град Пловдив данъците да са сравнително по-високи. Общините Калояново, Марица и Хисаря са сред примерите за общини с ниски данъци и такси, като в Хисаря е най-ниският данък върху нежилищните имоти на предприятията в страната (0,6 промила през 2014 г.) и една от най-ниските такси битови отпадъци – едва 1,2 промила. Високи данъци и такси се наблюдават в община Кричим.

При последната анкета през май 2014 г. се наблюдава влошаване на оценката на бизнеса за взаимодействието с областната и общинската администрация, както и повишено възприемане за корупцията спрямо 2013 г. Оценката за качеството на предоставяните електронни услуги от местната власт също намалява, но остава около средните стойности за страната. Половината анкетираните фирми са използвали електронни услуги през последната година, като повечето от тях освен използването на информация и изтеглянето на документи са попълвали и изпращали бланки и формуляри по електронен път. Характерно за общините, които са активни в привличането на чуждестранни инвестиции, е, че те са и тези, които се опитват да държат данъците и таксите ниски, както и да развият административните услуги.

Област Пловдив леко изостава в рейтинга за прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвян от неправителствената организация „Програма достъп до информация“. Най-добре по този рейтинг на прозрачността в областта се представят общините Асеновград, Пловдив, Кричим и Марица, докато най-ниски оценки получават общините Садово, Калояново, Хисаря и Стамболийски.

Инфраструктура

Транспортната инфраструктура в област Пловдив е фактор за развитието, което се дължи както на доброто географско разположение, така и на направените инвестиции през годините. Гъстотата на пътната мрежа не е много висока, но завършената в средата на 2013 г. АМ „Тракия“ повишава потенциала на региона. Близко 44% от пътната настилка в областта е в добро състояние, което е относително висок дял на фона на страната. Въпреки това делът на пътищата в добро състояние намалява през последната година, което илюстрира нуждата от нови инвестиции в рехабилитацията на някои участъци от магистралата и на останалите пътища от републиканската мрежа.

Железопътната инфраструктура също е добре развита, като гъстотата на жп линиите е сред най-високата в страната. Железопътната инфраструктура обслужва добре връзките между населените места, но все още не обслужва в достатъчна степен икономиката, например по отношение на свързаността с индустриалните зони. Областта се характеризира с втория най-висок дял на домакинствата с достъп до интернет след столицата – 60,7% през 2013 г., и около средния за страната дял на лицата, използвали интернет през последните 12 месеца (56,6%).

Демография

Пловдив е втората по големина област в страната с население от близо 680 хил. души, като $\frac{3}{4}$ от населението живее в градовете. През последните години населението на Пловдив неизменно намалява, като областта така и не успява да обърне тенденцията въпреки нетната положителна миграция към нея през 2012-2013 г. Това намаление на населението се обуславя от устойчивия отрицателен естествен прираст през годините, докато механичният прираст като цяло остава положителен с изключение на кризисните 2009-2010 година. Заселването в Пловдив идва предимно от съседните области – Пазарджик, Смолян, Стара Загора и Хасково, като причините са както в търсенето на по-добро образование, така и на по-добри възможности за работа. Раждаемостта остава по-скоро висока на фона на страната.

Коефициентите на възрастова зависимост в област Пловдив са близки до средните нива за страната, като населението на възраст на 65 и повече години е с 1,4 пъти повече спрямо населението на възраст до 14 години през 2013 г. Коефициентът на демографско заместване следва общата тенденция за страната и силно се влошава, като достига до 64% през 2013 г., което индикативно означава, че на всеки 100 лица на възраст между 60-64 години, които напускат работната сила, се падат по 64 лица на възраст 15-19 години, които се вливат в нея.

Образование

Училищната мрежа в област Пловдив е сравнително оптимизирана, като това се наблюдава и в други области с големи центрове. Количествените показатели за училищното образование обаче разкриват някои негативи – сравнително нисък коефициент на записване (V-VIII клас), както и високи дялове на отпадналите и второгодниците. Резултатите от матурите по български език и литература са около средните за страната (4,34 за 2014 г.), като близо 5% от учениците не са издържали матурата, т.е. получили са оценка под среден 3.

Област Пловдив е вторият най-голям университетски център в страната. През 2013 г. броят на студентите нараства с близо 5 хил. и вече надхвърля 44 хил. Разнообразието на висшите учебни заведения и последващите възможности за реализация са положителни фактори, които привличат млади и квалифицирани хора в областта. Сравнително висок е относителният дял на населението на възраст между 25-64 г. с висше образование (над 23%), но няма видима тенденция към покачване.

Здравеопазване

През последните години в област Пловдив се наблюдава ръст на болничните заведения и на броя легла в многопрофилните болници. През 2013 г. областта е на второ място в страната по брой на леглата в МБАЛ след Плевен и лидер по постъпилите за лечение в многопрофилните болници (претеглени спрямо населението). Една от причините за последното е и търсенето на болнична помощ в Пловдив от живеещите в съседните области. Разпределението на болничните заведения в областта е неравномерно, като лечебните заведения са съсредоточени в град Пловдив, а в някои от по-малките общини такива просто липсват.

Здравноосигурените лица в областта леко спадат през последните две години, като през 2013 г. са 86,5%. Малко под 1/5 от анкетираните през май 2014 г. граждани споделят, че им се е налагало да пътуват до друга област, за да ползват здравни услуги. Всеки пети гражданин, ползвал медицински услуги през последните 12 месеца, посочва, че му се е налагало да прави нерегламентирани плащания за здраве.

Околна среда

Емисиите на въглероден диоксид в атмосферата се покачват през 2011-2012 г., но все пак област Пловдив не попада сред големите замърсители като областите Варна, София (столица) и Стара Загора. Събраните битови отпадъци на човек от населението също се покачват през 2012 г. и достигат близо 400 kg на човек от обслужваното население. В повечето общини се извършва разделно събиране на отпадъците и са сключени договори с организациите по оползотворяването им.

Близо 80% от населението живее в селища с обществена канализация, а 54% е с достъп до канализация и е свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води. Тези показатели през последните години не се променят отчетливо в положителна посока. В областта действат две селищни пречиствателни станции за отпадъчни води в градовете Пловдив и Хисаря, а през 2010 г. е открита пречиствателна станция и в Сопот.

Социална среда

През 2011 г. 43% от населението на област Пловдив е живеело с материални лишения. Всеки пети пък е попадал под линията на бедност за областта. Все пак следва да се има предвид, че линията на бедността в областта е сравнително висока на фона на страната. Наблюдава се леко свиване на доходното неравенство в областта, като отношението между доходите на най-богатите и най-бедните 20% от домакинствата през 2011 г. е по-малко от 5 пъти.

Престъпленията в област Пловдив намаляват през последните години, като за 2013 г. са регистрирани малко над 8 престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души от населението. Удовлетвореността от живота в Пловдив е предимно провокирана от образованието, здравето, жилищните условия и социалната среда. Работата също е аспект от живота в областта, по отношение на който повечето анкетирани споделят, че са доволни и това може да се обясни с относително високата заетост в областта. Запитани дали биха се преместили в друга област за постоянно, почти 60% от гражданите, анкетирани през май 2014 г., отговарят категорично отрицателно, което показва, че местното население вижда перспективи през развитието на региона.

Ключови показатели за област Пловдив

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	7 291	7 530	8318	п.а.	п.а.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	48,3	46,5	46,4	47,3	48,1
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	5,1	8,5	8,8	11,2	13,4
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	14,5	20,5	20,70	п.а.	п.а.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	25,5	26,0	28,3	28,8	29,4
Коефициент на естествен прираст (‰)	-2,4	-3,6	-3,8	-4,5	-4,0
Коефициент на механичен прираст (‰)	-0,9	-4,1	0,2	1,4	3,1
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	20,6	22,5	23,6	22,6	23,4
Процент оценки на матурите по БЕЛ по среден 3,00	4,5	3,9	3,2	5,0	4,6
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,3	4,5	4,3	4,3
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	п.а.	49,8	47,5	48,0	43,7
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	30,1	35,3	47,5	55,1	60,7
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	50,6	50,8	54,1	54,30	п.а.
Дял на здравноосигурените лица (%)	89,6	87,2	88,4	87,7	86,5
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	229,6	227,7	228,0	327,8	353,0
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 561	3 745	3 657	3 988	4 514

Разград

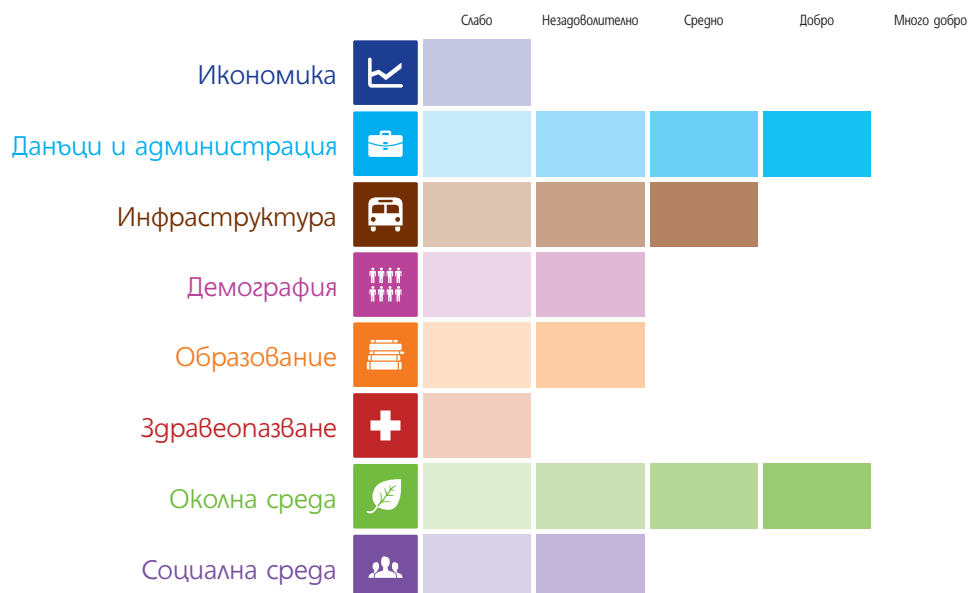
Население (2013)	121 380
Територия (кв. км)	2 639,7
Брой на населените места	119
Относителен дял на населението в градовете (%)	47,2

Общ преглед

Област Разград понесе сериозни негативи от световната финансова и икономическа криза, но през 2010 г. започна да се възстановява, при това с по-бързи темпове от средните за страната. Структурата на икономиката продължава да се отличава от общата за страната, като земеделието играе значителна роля за местната икономика, сравнено с повечето области в страната. Област Разград е една от областите с най-много изплатени европейски средства на общините като бенефициенти по оперативните програми, но високата безработица и ниската заетост остават предизвикателство.

Областта се отличава с това, че 100% от пътищата първи клас са в добро състояние, въпреки че качеството на настилката на пътищата от втори и трети клас не е класифицирано като добро. В сферата на образованието могат да се отбележат ниските оценки на учениците на матурите и сравнително малкият дял на лицата с висше образование. Сериозен проблем в областта на здравеопазването е острият недостиг на кадри.

Икономика

БВП на човек на населението в област Разград през 2011 г. е 6307 лева. След първоначалния икономически спад през 2009 г. областта започва да излиза от негативите на кризата и БВП отново започва да расте. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи също нарастват, достигайки 1363 лв. на човек от населението през 2012 г. при 2614 лв. на човек средно за страната. След като до 2010 г. чуждестранните преки инвестиции (ЧПИ) се увеличават, през 2011 г. се наблюдава лек отлив на инвестиции. През 2012 г. отново има по-висока инвестиционна активност и ЧПИ в предприятията от нефинансовия сектор в област Разград достигат 2017,9 евро на човек с натрупване към края на годината (за страната този показател е 3005 евро/човек). Структурата на икономиката се отличава значително от тази в страната. Услугите създават по-малко от половината от брутната добавена стойност в областта през 2011 г. (48,2%), индустрията – около една трета (32,8%), а аграрният сектор – 18,9%.

Безработицата в областта продължава да бъде предизвикателство. През 2013 г. единствено в областите Силистра и Шумен безработицата е по-висока. Средногодишният коефициент на безработица на населението на 15 и повече навършени години в област Разград е 20,7% при 12,9% средно за страната. Коефициентът на заетост също показва проблемите на трудовия пазар в областта – за 2013 г. той е 39,9% (при 46,9% за страната). Притеснително е, че докато на национално ниво заетостта бавно се повишава през последната година, тази в област Разград продължава да спада.

2013 г. е изключително добра година по отношение на изплатените средства по оперативни програми към общините в област Разград. Към 31 януари 2014 г. като бенефициенти на европейски средства общините в областта са получили 558,1 лв. на човек, което е доста по-високо от средното за страната – 379,8 лв./човек. Това поставя област Разград на шесто място в страната по най-много изплатени средства на общините като бенефициенти по оперативните програми към началото на 2014 година. Най-добре се представят общините Лозница (1758,5 лв. на човек, или общо 16 млн. лв.) и Кубрат (1094,5 лв. на човек, или общо 20 млн. лв.).

Данъци и администрация

Оценката на област Разград в категорията „Данъци и администрация“ е добра. Работата на областната и общинската администрация според бизнеса е на средно ниво – 3,3 (по скала от 1 до 5), което е малко над средното за страната (3,1 през 2014 година). Бизнесът оценява по-високо в сравнение с другите области отзивчивостта, бързото обслужване и квалификацията на служителите, както и ясните изисквания при работата с администрацията. Нивото на корупция и качеството на предоставяните електронни услуги също са оценени по-добре от средното за страната. Всяка трета анкетизирана фирма (33,4%) смята, че инвестициите ще се увеличат през следващите 12 месеца (юни 2014 – май 2015) г.), а 41,7% смятат, че приходите на фирмите им ще нарастат. Очакванията на фирмите по отношение на заетите в тях обаче са по-малко оптимистични. Докато средно за страната 30% от анкетизираните предвиждат увеличение на заетите в следващите 12 месеца, този процент за област Разград е далеч по-скромен – 8,4%. Размерите на местните данъци и такси са около средните стойности за страната.

Оценката за прозрачност на органите на местното самоуправление на неправителствената организация „Програма достъп до информация“ за област Разград е 47,3 от максимум 82,4 точки. Все пак този резултат е над средния за страната от 44,1 точки.

Инфраструктура

Гъстотата на пътната мрежа в област Разград е малко над средната за страната, въпреки че делът на пътищата, чиято настилка е в добро състояние, е по-нисък – 34,5%, при 39,6% средно. Понижкото качество на пътната настилка се дължи на недоброто състояние на пътищата от втори и особено на тези от трети клас, докато всички пътища от I клас (общо 56,2 км) са с добро състояние на настилката. Трябва да се отбележи, че това е единствената област в България със 100% добро състояние на пътищата от първи клас.

Относителният дял на домакинствата с достъп до интернет е 51,2%, а относителният дял на лицата на възраст между 16 и 74 години, използвали интернет през последните 12 месеца, е 51,5%. Средните стойности за страната са по-високи: съответно 53,7% и 56,2%.

Демография

Състоянието на демографската ситуация в област Разград е оценено като незадоволително. Причините за негативното състояние са ниският дял на градското население (47,2% при 73% общо за страната) и съответно по-малката гъстота на населението (917,2 души на кв. км в населените места при 1578,2 души/кв. км средно за страната), както и бързото намаляване на населението. За периода 2000-2013 г. населението в областта е намаляло с над една четвърт, или над 40 хиляди души. Коефициентът на естествен прираст е -7‰ при средно за страната -5,2‰, а коефициентът на механичен прираст е -5,9‰. Все пак през последните три години се наблюдава забавяне на намаляването на населението в областта.

Област Разград продължава да е под средното ниво за страната по отношение на коефициентите на възрастова зависимост, въпреки че през последните години показателите се влошават в унисон със застаряването на населението в цялата страна. Коефициентът на демографско заместване (съотношението на населението на възраст 15-19 г. към това на възраст 60-64 г.) показва значително по-добър резултат спрямо този за страната – съответно 69,8% и 55,6%. Това означава, че всеки 100 души, които ще напуснат пазара на труда през следващите няколко години, ще бъдат заместени от 70 младежи. По този показател област Разград се нарежда на четвъртото най-добро място в страната след Сливен, Търговище и Пазарджик.

Образование

Оценката на категорията „Образование“ в област Разград я определя на незадоволително ниво. Въпреки че нетният коефициент на записване на населението в V-VIII клас е 86% и е над средния за страната от 79,7%, относителният дял на отпадналите от основното и средното образование е 3,3% при средни стойности за страната 2,3%. Оценките на учениците също отреждат ниски места на областта спрямо средното за страната. През 2014 г. слабите оценки по български и литература са най-много именно в област Разград – 10,8% от оценките са под среден 3, докато дялът им в другите области е 4,8%. Средният успех от матурите по български и литература за страната е 4,3, а в област Разград – 3,9. В България 25,6% от хората на възраст 25-64 г. са с висше образование, докато в област Разград завършено висше образование има едва 13,7% от населението. Това отрежда последното място на областта по този показател. През годините като цяло не се забелязва подобрение на тези индикатори. Положителни са оценките за броя на преподавателите в основното и средното образование (77 на 1000 ученици при 72 средно за страната) и броя на населението на едно училище (1927 души при 2848 души средно за страната).

Здравеопазване

Ниската оценка на област Разград в категорията „Здравеопазване“ е обусловена от острия недостиг на медицински персонал в областта. Докато в страната броят на населението на един общопрактикуващ лекар е 1589 души, в Разград е 2528 души. Това е най-сериозният недостиг на общопрактикуващи лекари в България. При специалистите картината потвърждава проблемът с липсата на кадри. Един специалист по „Вътрешни болести“ в област Разград се грижи за 7586 души (при 5775 души средно), а специалист по „Кардиология“ – за 20 230 души (при 5945 средно).

Анкетните карти показват, че на 36,5% от анкетиранията на област Разград им се е наложило да пътуват извън областта, за да получат здравни услуги. Като основна причина за това (60,2%) гражданите са посочили именно липсата на специалисти в областта.

Околна среда

Състоянието на околната среда може да се окачества като добро в сравнение с общото за страната. Емисиите на въглероден диоксид в атмосферата са 39 т/кв. км при средно за страната от 346,3 т/кв. км през 2012 година. В плана за развитие на Северен централен район като замърсители на въздуха в област Разград са посочени и неорганизираните депа за битови отпадъци в селата.

Продължава да е малък дялът на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води – 41,9%, и дялът на населението в селища с обществена канализация – 41,9%. За сравнение стойностите на тези два показателя средно за страната са съответно 56,1% и 74,3%. Нещо повече – Разградска област е областта с най-нисък достъп на населението до обществена канализация. През 2010 г. цялото население на област Разград вече е водоснабдено.

В периода 2005-2009 г. дялът на обслужваното население от системи за организирано сметосъбиране се увеличава от 62,7% до 100%.

Социална среда

През 2011 г. 23,3% от жителите на област Разград живеят в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност (по-висок е дялът само в областите Видин и Пазарджик), докато през 2008 г. дялът им е бил 3,4%. За сравнение, през 2011 г. средните стойности в страната са 11,2%, което още веднъж показва дълбочината на кризата в Разград. Над половината от населението пък (50,9%) живее с материални лишения при 44,1% средно за страната. От проведеното изследване се установява, че в област Разград хората са по-склонни да се преместят трайно в друга област – 35,3% са отговорили с „да“ и с „по-скоро да“ при 32,8% в страната.

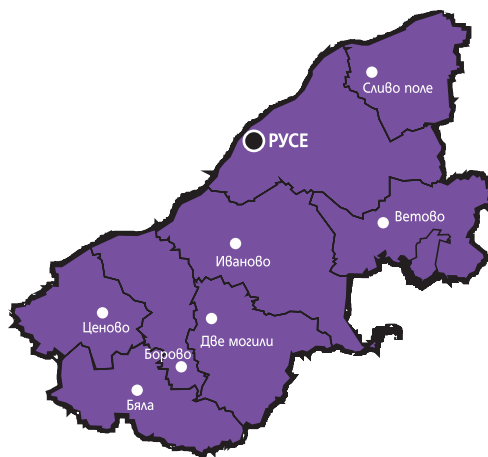
През 2014 г. гражданите оценяват работата на институциите с 2,4 т., или точно колкото средната оценка за страната. Забелязва се, че тази оценка спада през последните три години. Оценката за удовлетворението от живота също е колкото средната за страната – 3,4.

Ключови показатели за област Разград

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	4 960	5 549	6307	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	39,7	36,8	40,8	40,6	39,9
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	18,1	22,6	20,3	21,4	20,7
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	19,8	22,8	19,20	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	23,3	24,2	26,4	27,2	28,4
Коефициент на естествен прираст (‰)	-4,4	-6,0	-6,4	-6,2	-7,0
Коефициент на механичен прираст (‰)	-8,7	-13,2	-7,9	-5,4	-5,9
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	15,2	12,1	12,9	14,0	13,7
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	11,1	11,1	7,6	12,1	10,8
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,0	3,9	4,1	3,8	3,9
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	34,9	34,6	32,0	34,50
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	24,7	27,9	42,2	58,1	51,2
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	40,8	40,8	41,9	41,90	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	92,3	87,6	91,1	90,0	89,3
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	217,7	196,0	202,4	210,5	232,0
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	2 985	2 621	2 753	3 131	3 264

Русе

Население (2013)	230 682
Територия (кв. км)	2 803,4
Брой на населените места	88
Относителен дял на населението в градовете (%)	77,2

Общ преглед

След сериозния спад през първите години на кризата икономиката на област Русе бавно започва да се възстановява. Областта е на дъното на класацията по усвояването на европейски средства. Безработицата в областта се движи в унисон с тенденциите в страната от началото на кризата насам, като през последната година дори се отчита леко понижение за разлика от продължаващото нарастване на национално ниво. През 2013 г. доходите са над средните за страната, ако изключим София-град.

Здравеопазването продължава да е предизвикателство, а основните проблеми са свързани с недостига на медицински персонал. Макар и развитието на училищното образование да изпраща противоречиви сигнали, университетът в Русе поставя областта сред първенците по осигуряване на висше образование. Социалната среда е оценена като много добра най-вече заради по-добрите от средните показатели за бедност и социално включване, както и заради богатия културен живот.

Икономика

Икономиката на област Русе бавно се възстановява след спада в началото на кризата. През 2011 г. БВП на човек от населението в областта е 7602 лв., или с 15% повече спрямо предходната година. Ако извадим София (град) от сметката поради огромните разлики между столицата и останалата част от България, област Русе има по-висок от средния БВП на човек от населението (6924 лв.), независимо от по-големия спад на БВП след началото на кризата спрямо общото намаление в страната. Основната част от брутната добавена стойност в областта се формира от сектора на услугите. Чуждестранните преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор (с натрупване) са наполовина от средните за страната, като към края на 2012 г. достигат 1492,8 евро на човек. Въпреки това след присъединяването на България към ЕС инвестициите в област Русе са нараснали със 120%, което е повече от два пъти над средния ръст в страната.

Заетостта в област Русе продължава да спада за трета поредна година през 2013 г., като достига 44,2% сред населението на 15 и повече навършени години.

Към 31 януари 2014 г. областта е с най-малко изплатени суми на човек от населението по договори на общините като бенефициенти по оперативни програми – 152,1 лв., при 379,8 лв./човек средно за страната. Русе е далеч от първенеца, област Габрово, който се намира в същия район за планиране и където стойността на изплатените суми е 940 лв./човек. В Русенска област най-много европейски средства са изплатени в общините Бяла (552,4 лв./човек) и Две могили (312 лв./човек), а най-малко – в Сливо поле (97 лв./човек) и Ветово (21,6 лв./човек).

Данъци и администрация

Област Русе получава добра оценка в категорията данъци и администрация основно заради ниските нива на местните данъци и такси, включени в изследването. Данъците върху недвижимите имоти, превозните средства и възмезното придобиване на имущество, както и таксата за битови отпадъци са по-ниски от средните за страната през 2014 година. От данъците и таксите, които са включени в изследването, единствено патентният данък за търговия на дребно е по-висок от средния размер в останалите области.

През 12-те месеца до м. май 2014 г. 56,7% от предприятията в област Русе са ползвали електронни услуги, предоставяни от общинската и/или областната администрация. Повечето от тях освен използването на информация са изтегляли бланки и формуляри от интернет страниците на администрациите. Рейтингът за прозрачност на "Програма достъп до информация" за 2014 г. поставя област Русе на нивото на средните оценки за страната, а това е около половината от максимално възможното представяне. Най-високи са резултатите за прозрачност на местното самоуправление в общините Русе и Две могили, а най-ниски – в общините Ветово и Бяла.

Инфраструктура

Гъстотата на пътната мрежа превишава средните стойности за страната, като пътищата са равномерно разпределени по цялата територия на областта. Делът на пътищата в добро състояние е малък – едва 29% от пътната настилка е определена като добра, докато 44% от настилка е в лошо състояние. Гъстотата на железопътната мрежа също е над средната за страната. Линиите с най-голямо стопанско значение са Русе-Горна Оряховица и Русе-Варна.

Град Русе е най-голямото речно пристанище в България, което го прави и важен транспортен център. Над 60% от обработените товари по речните пристанища в България са в пристанище Русе. В близост до областния град е и Дунав мост (Русе-Порзего).

Делът на домакинствата с достъп до интернет достига 57,6% през 2013 г., което е над средните стойности за страната от 53,7%. Също над средното за страната е използването на интернет – 58,8% от лицата на възраст между 16 и 74 години са използвали мрежата през последната една година.

Демография

В област Русе живеят над 230 хиляди души, като 77,2% от тях са в градовете. Русенска област е и най-урбанизираната област след София (град), Варна, Габрово и Перник. Негативните демографски тенденции в страната са характерни и за област Русе. Населението намалява с всяка изминала година. Коефициентът на естествен прираст достига -8% през 2013 г., което е доста по-висока стойност от тази за страната (-5,2‰). Спад на населението се наблюдава във всички общини в областта. Населението в селата намалява с над три пъти по-бързо от това в градовете. Макар

и малко над нулата (0,2‰), Русе е една от малкото области с положителни стойности на коефициента на механичен прираст през 2013 г., т.е. тези, които се заселват в областта, превишават изселващите се.

Възрастовата структура на населението продължава да е влошена. През 2013 г. коефициентът на възрастова зависимост, измерен като съотношение между населението на 65 и повече години към населението на 0-14 години, достига 175,8% (при 142,3% средно за страната). Възрастовата зависимост като отношение на населението на 65 и повече години към това на 15-64 години също показва негативни тенденции и през 2013 г. коефициентът за област Русе нараства до 32,5% спрямо 29,3% средно за страната. Коефициентът на демографско заместване като отношение на населението на възраст 15-19 г. към населението на възраст 60-64 г. също е по-неблагоприятен от средния за страната: 46,9% спрямо 59,3% през 2013 година. Това означава, че през следващите няколко години всеки 100 души от възрастовата група 60-64 г., излезли от работната сила в областта, ще бъдат заменени от 47 младежи.

Образование

Представянето на област Русе в сферата на образованието е противоречиво. В областта има по-малко училища спрямо населението в сравнение с това съотношение в страната, но пък нетният коефициент на записване в V-VIII клас за учебната 2013/2014 г. е малко по-висок от средния. Оценките на зрелостниците от матурите също дават разнопосочни сигнали – делът на слабите оценки по български език и литература в област Русе през 2014 г. (5,6%) е по-висок от средния за страната (4,8%), докато средният успех от матурите (4,2) е сходен със средния (4,3). През последните няколко години в областта са закрити над 10 училища в малките общини основно заради намаляването на общия брой на учениците с около 20%. Като следствие от това намалява и педагогическият персонал в областта, но съотношението на преподаватели към ученици се запазва около средното за страната.

В Русе се намира държавното висше училище Русенски университет „Ангел Кънчев“, което през 2012 г. получава акредитация за нов шестгодишен период с най-високата „много добра“ оценка. С образователен капацитет от 15 хиляди студенти Русенският университет се нарежда сред десетте най-големи висши училища в България. През последните 10 години се наблюдава постепенно увеличаване на броя на студентите, достигайки 10 хиляди през 2013 година. Относителният дял на населението на възраст 25-64 г. с висше образование е 23,6% при 25,6% средно за страната.

Здравеопазване

Област Русе среща сериозни проблеми с финансирането на болничните заведения, недостига на болничен персонал и материалната база на лечебните заведения. През 2013 г. един общопрактикуващ лекар се грижи за здравето на малко над 2000 души при 1589 души в страната. При специалистите картината е подобна – съотношението към местно население в областта е по-неблагоприятно от средните стойности за страната. На всеки 1000 души има по 3,6 легла в МБАЛ през 2013 г., или точно с едно по-малко от средния брой за страната.

Данните от социалното изследване показват, че на 26,8% от живеещите в област Русе им се е налагало да правят нерегламентирани плащания за здравни услуги (общо за страната 24,7%). Около 30% пък са пътували извън област Русе, за да получат здравни услуги през последните 12 месеца, като повече от половината от тях (52,2%) са го направили поради липса на специалисти в областта. И двата резултата са под, но близо до средните в страната. Постъпилите болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението през 2013 г. са 185,5 при 219,9 души средно за страната.

Околна среда

Качеството на околната среда в област Русе е оценено като „средно“ с резултат от 3,3 т., колкото е и средната оценка за страната. През 2012 г. делът на населението в селища с обществена канализация е 67,5%, което е значително под 74,3% средно за страната. Неизградената канализационна система в преобладаващата част от територията на областта и недостатъчният брой пречиствателни станции създават сериозен риск от замърсяване на речните води. В същото време делът на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води в област Русе, е 63,9%, което пък е доста над средната стойност за страната 56,1%.

Последните данни показват, че емисиите на въглероден диоксид в атмосферата са под средните за страната. Качеството на атмосферния въздух основно се намалява заради автомобилния трафик, големия дял на битовото отопление с твърдо гориво и производствените обекти с амортизирани пречиствателни съоръжения.

Социална среда

Удовлетворението на гражданите на област Русе от живота е малко над средното за страната. Това обяснява и резултатите от изследването, според което над половината от изследваните лица (52%) не биха се преместили за постоянно в друга област. Показателите за бедност и социално включване в областта също са благоприятни. Лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, са едва 8% при над 11% средно за страната. Делът на населението, живеещо с материални лишения, е 35,2%, което поставя Русе сред петте области с най-малко хора, страдащи от материални лишения. По-нисък от средното равнище за страната е и делът на бедните спрямо линията на бедност за областта – 17%, при 21,25% средно за всички области.

Област Русе и в частност областният град се отличава и с интензивен културен живот. В областта функционират три театъра, четири музея, две кина и две библиотеки с фонд от над 200 хил. броя библиотечни единици. По брой на посещенията на театри или кина спрямо средногодишно население област Русе се нарежда сред първенците заедно с областите Варна и София през 2013 година.

Ключови показатели за област Русе

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	6 987	6 646	7 602	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	50,5	47,9	45,1	44,5	44,2
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	5,4	6,8	11,6	12,9	12,5
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	17,0	18,5	17,00	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	26,6	27,4	30,7	31,7	32,5
Коефициент на естествен прираст (‰)	-6,0	-6,5	-8,1	-8,1	-8,0
Коефициент на механичен прираст (‰)	-2,4	-3,5	0,8	-1,4	0,2
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	19,3	20,4	22,0	22,1	23,6
Процент оценки на матурите по БЕЛ по среден 3,00	4,5	3,6	3,7	6,0	5,6
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,3	4,4	4,1	4,2
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	30,6	23,9	26,0	29,00
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	25,2	34,8	43,2	51,4	57,6
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	0,0	0,0	63,7	63,90	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,4	86,0	89,4	88,2	86,6
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	148,6	139,2	152,4	164,0	185,5
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 418	3 655	4 071	4 416	4 504

Силистра

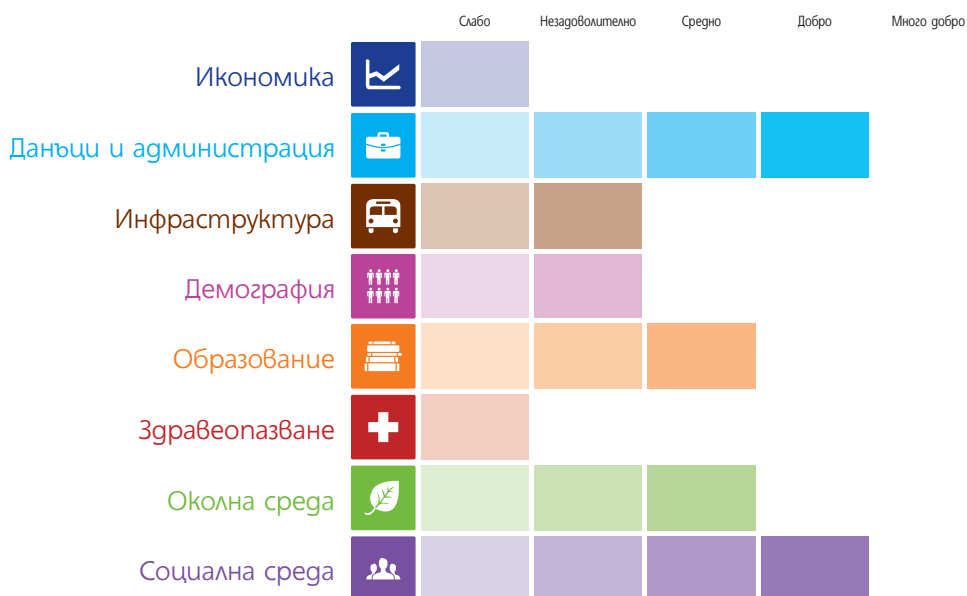

Население (2013)	116 626
Територия (кв. км)	2 846,3
Брой на населените места	118
Относителен дял на населението в градовете (%)	44,9

Общ преглед

Област Силистра е една от най-слабо развитите области в страната. Структурата на икономиката се различава значително от общата за страната, като секторите на индустрията и селското стопанство продължават да са силно застъпени. Икономиката в областта не успява да привлече значителни чуждестранни инвестиции и по този индикатор, съотнесен към местното население, Силистра се нарежда на последно място от областите в страната. Недостатъчният приток на чужди капитали и слабата икономическа активност обуславят и най-ниската заетост на работната сила в сравнение с останалите области в страната.

Ниската урбанизация е основната причина за изключително малкия дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции. Емисиите на възлероден двуокис са значително по-малки от средните за страната. Здравеопазването страда от остър недостиг на специалисти. Делът на постъпилите болни е по-нисък от средната стойност, което може да се обясни с масовото ползване на медицинска помощ извън областта.

Икономика

Област Силистра е една от най-слабо развитите области в България в икономически план. БВП на човек от населението е едва 5145 лв. през 2011 г., като единствено областите Видин и Кърджали имат по-нисък БВП. Този показател е почти два пъти по-малък от средния за страната. Това голямо различие е следствие от различната структура на икономиката и липсата на чужди инвестиции. Секторът на услугите в област Силистра създава едва половината (52,8%) от брутната добавена стойност, а индустрията – една пета, или 19,8%. Много голямо е значението на земеделието, което създава 27,4% от БДС в икономиката на областта. По чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор област Силистра е на последно място в страната със 110,7 евро на човек (с натрупване към края на 2012 г.). При 3005 евро на човек средно за страната област Силистра успява да привлече 27 пъти по-малко инвестиции.

Данните за заетостта и безработицата също илюстрират слабо икономическо развитие в областта. Коефициентът на заетост на населението на 15 и повече навършени години през 2013 г. е 37,1%, което представлява най-ниският процент в страната – средната стойност за България е 46,9%. Коефициентът на безработица през 2013 г. е 21,3% (при 12,9% средно за страната), като единствено в Шумен този коефициент е по-висок. Преди началото на кризата безработицата достига 7,6%, но след икономическия спад коефициентът започва да се увеличава и все още не се наблюдава възстановяване на трудовия пазар.

Въпреки ускоряващото се усвояване на европейски средства стойността на изплатените суми по договори на общините като бенефициенти по оперативни програми към 31 януари 2014 г. е 266,1 лв./човек, което е по-ниско от средната стойност за страната – 379,8 лв./човек. Най-много средства е усвоила община Главница (916,2 лв./човек), а най-малко – общините Дулово (19,4 лв./човек) и Алфатар (2 лв./човек).

Данъци и администрация

Оценката на област Силистра в категорията „Данъци и администрация“ е добра. Размерите на местните данъци и такси, включени в изследването, са съизмерими със средните стойности за страната. Изключение прави данъчната ставка за годишния патентен данък за търговия на сребно до 100 кв. м търговска площ – в област Силистра тя е 7,7 лв./кв. м, докато за страната е 10,2 лв./кв. м.

През последната година 31,7% от бизнеса в област Силистра е ползвал електронни услуги, предоставяни от общинската или областната администрация, като основната част от ползвателите (47,4%) освен използването на информация и изтеглянето на бланки и формуляри са изпращали писма, попълнени бланки и формуляри по електронен път. От представителите на бизнеса 68,4% определят качеството на предоставяните електронни услуги като „средно“, а нито един от анкетираните не поставя оценка „много ниско“ или „много високо“.

Нито един от анкетираните не смята, че през следващата година значително ще се увеличи броят на заетите, инвестициите или приходите във фирмата му. Преобладаваща част от отговорите са, че ще останат без промяна.

Рейтингът за прозрачност на органите на местното самоуправление на неправителствената организация „Програма достъп до информация“ за област Силистра е 33,9 точки – далеч от средната стойност за страната (44,1 т.), както и от максималния резултат от 82,4 точки. Най-добре се представя община Алфатар (63,1 т.), а най-зле – общините Кайнарджа (28,3 т.) и Ситово (22,7 т.).

Инфраструктура

Гъстотата на пътната мрежа в област Силистра (17,8 км на 100 кв. км територия) е съизмерима с тази за страната (17,7 км на 100 кв. км територия). Качеството на пътната настилка в добро състояние е 44,8%, което е по-високо от средното за страната (39,6%). Над 97% от пътищата I клас и 73% от тези II клас са в добро състояние, докато над половината (52,5%) от пътищата III клас са с лошо качество на пътната настилка.

Незадоволителната оценка на област Силистра в категорията „Инфраструктура“ е обусловена преди всичко от ниския дял на населението, имащо достъп и използващо интернет. Относителният дял на домакинствата с достъп до интернет в областта е 37,6% при 53,7% за страната, а относителният дял на лицата на възраст между 16 и 74 години, използвали интернет през последните 12 месеца – 48,7%, при 56,2% за страната.

Демография

Демографското състояние на област Силистра продължава да бъде основна пречка пред развитието на областта. Наблюдава се процес на намаляване и застаряване на населението. През 2013 г. коефициентът на естествен прираст е -6,8‰, а коефициентът на механичен прираст е -3,2‰. За сравнение, стойността на коефициента на естествен прираст за страната е -5,2‰. Застаряването също се вижда ясно и от коефициентите на възрастова зависимост. Коефициентът на възрастова зависимост като отношение на населението на 65 и повече години към населението на 0-14 години е 158,1% (при 142,3% средно за страната), а отношението на населението на 65 и повече години към населението на 15-64 години достига 32,6% (при 29,3% за страната).

Коефициентът на демографско заместване като съотношение на населението на възраст 15-19 г. към това на възраст 60-64 г. за област Силистра през 2013 г. е 57,1%. Това означава, че на всеки 100 души, които през следващите няколко години ще излязат от пазара на труда, ще влязат 57 нови. Общо за страната в периода 2001-2013 г. този коефициент е намалял с 62,1 процентни пункта и достига до 61,5% през 2013 година. Почти същият темп на намаляване се наблюдава и в област Силистра – от 109,5% през 2001 г. до 57,1% през 2013 година.

Характерен за областта е ниският дял на градското население – едва 44,9% от населението през 2013 г. живее в градовете при 73% средно за страната. Единствено в област Кърджали градското население е по-малко (41,8%). Област Силистра е и една от областите с най-ниска гъстота на населението спрямо територията на населените места – 849,8 души на кв. км при 1578,2 души на кв. км за страната.

Образование

В област Силистра през 2013 г. има 49 училища, което означава едно училище на 2380 души, или по-малко от средния брой за страната (2848 души на едно училище). Нетният коефициент на записване е 80,1% при 79,7% за страната. Двойно по-нисък е дялът на второгодниците (0,5%) от този за страната.

През последните три години се забелязва намаляване на дела на слабите оценки по български език и литература в областта. През 2012 г. 5,1% от оценките са под среден 3,00, през 2013 г. - 4%, а през 2014 г. - 3,5% (за страната този дял е 4,8%). Средният успех от матурите по български език и литература е 4,2 при 4,3 средно за страната. Остава малък относителният дял на населението на възраст 25-64 години с висше образование – едва 15,1% през 2013, при 25,6% общо за страната.

Здравеопазване

Една от основните причини за слабата оценка на областта по отношение на здравеопазването е недостигът на ключови специалисти. През 2013 г. на 10 602 души се пада по един интернист при 5775 души средно за България. През последните три години този проблем се задълбочава, след като през 2011 г. на един интернист в областта се падат по 7438 души от населението. Още по-лоша е ситуацията с кардиолозите. На един такъв специалист се падат 23 325 души при 5945 средно за България. Резултатите от изследването показват, че 37,8% от жителите, които са ползвали медицински услуги през последната една година, са ги потърсили в друга област, като 57,8% от тях са посочили като причина липсата на специалисти в област Силистра.

Доста по-малко и броят на леглата в МБАЛ в областта – 3,9 легла на 1000 души население при 4,6 на 1000 души за страната. Дялът на постъпилите болни е по-нисък от средната стойност – 202,4 при 219,9 на 1000 средно за страната, което може да се обясни с масовото ползване на медицинска помощ извън областта.

Околна среда

Замърсяването на атмосферния въздух в област Силистра се дължи основно на битовото отопление, автотранспорта и строителството. В областта няма крупни промишлени замърсители, което обуславя и ниското ниво на замърсяване на въздуха. Емисиите на въглероден двуокис в атмосферата са 17,5 тона/кв. км при 346,3 тона/кв. км средно за страната.

Всички общини в област Силистра имат въведени системи за организирано сметоизвозване на битовите отпадъци. Въпреки това все още се констатира неправомерно изхвърляне на отпадъците и появата на нерегламентирани сметища.

Изключително нисък е дялът на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води – едва 0,6% при 56,1% за страната през 2012 г., като само в област Видин този дял все още е нула. По-нисък от средния за страната е и дялът на населението в селища с обществена канализация – 51,7%, при 74,3% средно за страната, което може да се отглед на относително високия дял на селското население.

Социална среда

Жителите на област Силистра оценяват социалната среда в областта с 3,4 т. (по скалата от 1 до 5), или точно колкото е средната оценка за страната. Данните от изследването показват, че въпреки икономическите трудности на областта 21,8% биха се преместили за постоянно в друга област, докато в страната този процент е 23,2%. На другия полюс са 55,8% от населението, които не биха се преместили в друга област, при 53,1% средно за страната.

Дялът на населението, живеещо с материални лишения, е 36,9% през 2011 г., което е значително по-малко от средното за страната (44,1%). В началото на кризата дялът на населението, живеещо с материални лишения в област Силистра, се увеличава от 40,6% през 2007 г. до над 60% през 2008 и 2009 г., но през 2010 г. намалява до под 40%. Относителният дял на бедните спрямо линията на бедност за областта също е сравнително нисък – 19,5%, при 21,2% средно за всички области през 2011 година.

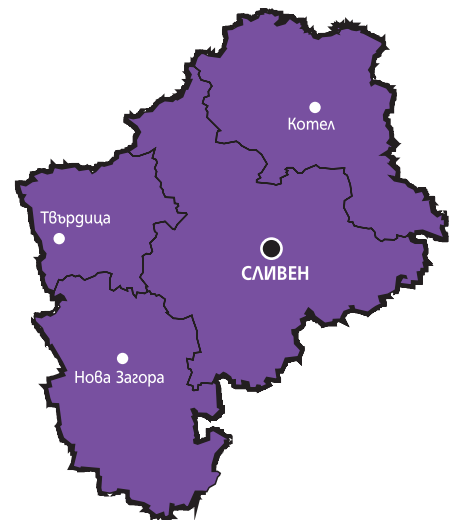
Не е голям и броят на посещенията на театри и кина – 0,3 посещения на човек от средногодишното население при 1,0 средно за страната през 2013 година.

Ключови показатели за област Силистра

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	4 505	4 485	5145	п.а.	п.а.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	43,6	39,3	39,3	39,4	37,1
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	7,6	11,4	12,5	16,0	21,3
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	20,7	30,2	19,5	п.а.	п.а.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	26,5	27,6	30,6	31,5	32,6
Коефициент на естествен прираст (‰)	-5,3	-6,8	-7,7	-8,1	-6,8
Коефициент на механичен прираст (‰)	-6,1	-7,7	-2,0	-2,4	-3,2
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	14,2	13,1	15,4	15,8	15,1
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	6,5	6,7	4,5	5,1	3,5
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,1	4,1	4,3	4,1	4,2
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	п.а.	24,8	40,0	39,0	44,8
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	20,7	20,8	40,0	56,5	37,6
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	0,0	0,0	0,6	0,6	п.а.
Дял на здравноосигурените лица (%)	84,9	82,7	86,8	85,6	84,9
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	169,6	145,9	165,0	181,5	202,4
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	2 494	2 629	2 589	3 337	3 249

Сливен

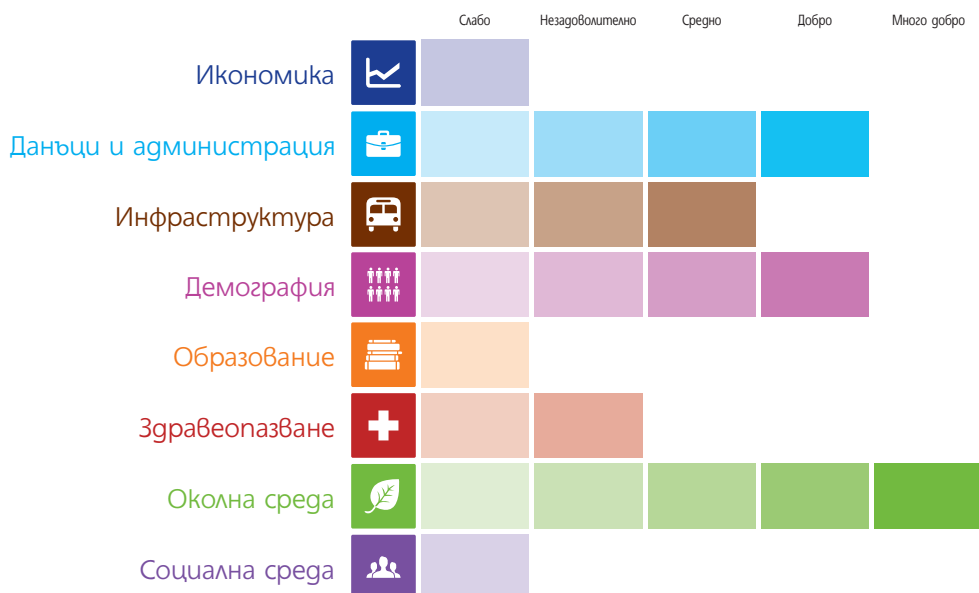
Население (2013)	194 635
Територия (кв. км)	3 544,1
Брой на населените места	120
Относителен дял на населението в градовете (%)	66,1

Общ преглед

Икономическите показатели за областта разкриват сериозните предизвикателства пред развитието ѝ – традиционно нисък икономически растеж и хронично висока безработица, ниски доходи и продължаваща неспособност на трудовия пазар да се възстанови от кризата. БВП на човек от населението е третият най-нисък в страната, а доходите на лице от домакинството – най-малките в цялата страна. Благоприятни фактори за развитие са високият дял на пътищата с добро състояние на пътната настилка и добрата демографска картина. Областта има един от най-високите коефициенти на естествен прираст и е с най-добрия коефициент на възрастова зависимост - отношение на населението на 65 и повече години към това на 0-14 години.

В категориите „Образование“ и „Здравеопазване“ обаче областта не показва добри резултати. Ниският брой на училищните преподаватели съответства на заниженото качество на образованието, а липсата на достатъчно здравни специалисти води до търсене на медицински услуги в други области.

Икономика

БВП на човек от населението е третият най-нисък в страната (след този във Видин и Силистра) и близо два пъти по-нисък от средния – 5167 лв. на човек през 2011 г. при средно 10 248 лв. за страната. Пазарът на труда също отразява проблемите в икономиката на областта – коефициентът на безработица остава много висок дори и в годините на икономически бум, а заетостта и през 2013 г. продължава да намалява. Безработицата сред населението на 15 и повече навършени години през 2013 г. е 15,9% и въпреки че намалява от 19,4% през 2012 г., все още е доста по-висока от средното за страната равнище от 12,9%. Предвид ниската икономическа активност и проблемите на пазара на труда доходите са най-ниски именно в област Сливен – 3014 лв. средногодишен доход на лице от домакинството при 4814 лв. през 2013 г. за България.

Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи в областта през 2012 г. са 1636 лв. при 2614 лв. средно за страната на човек от населението. През 2012 г. се наблюдава сериозен спад на чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор, но това не се дължи на отлив на ЧПИ, а на промяна на юридическия статут на някои от най-големите инвеститори в областта и статистиката вече не класифицира техните инвестиции като чужди. Областта се характеризира с концентрация на икономическите дейности в областния град. От брутната добавена стойност в областта 11,7% е създадена в селското стопанство (при 5,4% средно за страната), а индустрията заема дял от 32,4% от икономиката (при 30,5% средно за страната) през 2011 година.

Общините в областта изостават с усвояването на европейски средства. Към 31 януари 2014 г. стойността на изплатените суми по договори на общините като бенефициенти по оперативни програми в област Сливен е 217,7 лв. на човек. Най-добре се представя община Сливен с 282,8 лв. на човек, но дори и това е далеч от средното за страната от 379,8 лв. на човек. Най-малко са средствата в община Твърдица – 15,2 лв. на човек.

Данъци и администрация

Средните размери на местните данъци и такси в общините в област Сливен, включени в изследването, силно се различават от тези в страната. Така например данъкът при възмездно придобиване на имущество е един от най-високите в страната, докато размерът на таксата за битови отпадъци е най-нисък в цялата страна през 2014 година. Разлики има и спрямо размерите на местните налози през миналата година. Сумарната стойност на таксата за битови отпадъци се намалява повече от двойно, а годишният патентен данък за търговия на дребно се увеличава с две трети.

Наред с интензивната промяна на местните данъци и такси оценката на бизнеса за работата и взаимодействието с областната и общинската администрация търпи сериозно намаление през последните три години, макар и подобна тенденция, но в по-малък мащаб, да се наблюдава в цялата страна. Относително най-ниска оценка и през тази година получава бързината на обслужване от местната администрация. Възприятаята за корупция в областта, както и през 2013 г., остават по-лоши от средните за страната. Бизнесът в областта прави нерегламентирани плащания най-често във връзка с обществени поръчки.

Въпреки че оценката за качеството на предоставените електронни услуги в областта намалява през последната година, 45% от анкетираните посочват, че са използвали електронни услуги, предоставяни от местната администрация. Този дял е отчетливо по-висок от средния за страната – 38,6%. Сливен е една от трите области заедно с Велико Търново и столицата, в които относително най-голяма част от бизнеса (над 1/3) посочват, че са ползвали най-високо поколение електронни услуги от местната власт.

Рейтингът за прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвен от „Програма достъп до информация“, поставя област Сливен над средната стойност за страната (44,1 т.) с нейните 52,4 точки през 2014 година. За най-прозрачна е определена община Сливен с 59,4 т., а най-непрозрачната община в областта е Твърдица с 21,1 точки.

Инфраструктура

Гъстотата на пътната и железопътната мрежа в областта е съизмерима със средната за страната, претеглена спрямо територията. Област Сливен е с най-голям дял на пътищата с добро състояние на пътната настилка през 2013 г. – 79,3%, при 39,6% средно за страната. Въпреки че спрямо предходните три години качеството на настилка леко се влошава, Сливен поддържа първото си място благодарение на преминаващата през областта магистрала „Тракия“ и текущата поддръжка на пътищата в областта.

Относителният дял на населението с достъп до интернет и използващо интернет остава по-нисък от средното за страната през 2013 година. Въпреки увеличението през последните години

делът на домакинствата с достъп до интернет е 41,1% (при 53,7% за страната), а делът на лицата на възраст между 16 и 74 години, използвали интернет през последната една година, е 46,7% (при 56,2% за страната).

Демография

В унисон с намаляването на населението в страната в област Сливен населението е намаляло с 19,7 хиляди души през последните 10 години. Област Сливен (заедно със столицата и Кърджали), макар и с отрицателен естествен прираст както в цялата страна, е една от трите области с относително най-благоприятен естествен прираст. През 2013 г. той е минус 2,2‰ при минус 5,2‰ средно за страната. В същото време коефициентът на механичен прираст е доста под средното ниво за страната (-5,1‰ през 2013 г.), което показва интензивни процеси на изселване от областта.

Наред със сравнително високата раждаемост и по-малкия отрицателен естествен прираст област Сливен има най-ниския коефициент на възрастова зависимост като отношение на населението на 65 и повече години към това на 0-14 г. – 101,2%, при 142,3% средно за страната през 2013 година. Със сравнително по-добри стойности спрямо останалите области е коефициентът на демографско заместване като съотношение на населението на възраст 15-19 г. към това на възраст 60-64 г. В Сливен той е най-благоприятен - 77,5% през 2013 г., при 61,5% средно за страната. Това означава, че на всеки 100 възрастни души, които се очаква да излязат от пазара на труда през следващите няколко години, ще навлязат 78 младежи.

Образование

Област Сливен продължава да има сериозен проблем с недостига на преподаватели в основното и средното образование, като за последните 10 години техният абсолютен брой намалява с близо 30%, което е дори по-бързо от намалението на учениците за същия период (24%). През 2013 г. областта отново е на дъното на класацията с едва 65 преподаватели на 1000 ученици. Това няма как да не се отрази на качеството на образованието и област Сливен се нарежда сред последните в категорията „Образование“. Традиционно нетният коефициент на записване на населението V-VIII клас е най-нисък - 74,4%, при средно 79,7% през 2013 година. В същото време областта е с най-голям дял на второгодниците след област Добрич – 1,8% от учениците през 2013 г. повтарят класа. Още по-негативни са данните за отпадналите от основното и средното образование. Областта е с най-много отпаднали ученици през 2012 г. (4,4%), което е почти двойно повече от техния дял общо за страната (2,3%). Високият дял на второгодниците и отпадналите от училище е свързан със сравнително висок процент на слабите оценки от матурите по български език и литература. През 2014 г. 9% от зрелостниците са получили оценки под среден 3,00, докато в страната техният дял е 4,8%.

Здравеопазване

В област Сливен действат общо девет болнични заведения, като шест от тях са в община Сливен. Общопрактикуващите лекари в областта на 1000 души от населението са повече от средния им брой за страната, а и тенденцията от последните две години е положителна. Леглата в МБАЛ на 1000 души също са повече от тези общо за страната, а заболяемостта, измерена чрез постъпилите болни за лечение в МБАЛ спрямо местното население, е сходна с общата за страната. Остава проблем липсата на ключови специалисти в областта. Анкетното изследване показва, че всеки трети, ползвал медицински услуги през 12-те месеца до май 2014 г., е пътувал извън областта, за да ги получи, като основната причина е именно липсата на специалисти.

Област Сливен продължава да е една от областите с най-висок коефициент на детска смъртност, което може да се обясни с високата раждаемост сред рисковите етнически групи. Все пак от 2009 г. насам се наблюдава намаление на този коефициент, като през 2013 г. областите Ловеч (16,5‰) и Шумен (12,9‰) вече изпреварват Сливен (12,8‰).

Околна среда

Атмосферният въздух в област Сливен е относително чист. Източниците на замърсяване в областта в голямата си част са малки емитери, а промишлените източници са с ограничено въздействие. Емисии на въглероден диоксид в атмосферата са над четири пъти по-ниски от средните за страната, но все пак те са по-значими от емисиите в Кърджали, Монтана, Добрич и Смолян.

Делът на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води, е около средния за страната. Събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население са под средните стойности за страната.

Социална среда

Над половината от населението на областта през 2011 г. живее с материални лишения, а една трета могат да се определят като бедни спрямо линията на бедност за областта. Всеки пети пък живее в домакинство с нисък интензитет на икономическа активност, докато за страната в такива домакинства живее един на всеки десет души. Икономическите проблеми на областта очевидно се отразяват и на показателите за условия на живот и социално включване. Това е и причината над 40% от включените в социологическото проучване през май 2014 г. да заявят, че биха се преместили за постоянно местожителство в друга област, което се вижда и от неблагоприятните коефициенти на механичен прираст за областта.

В област Сливен са регистрирани много малко посещения на театри или кина през 2013 година. По брой те са наполовината от тези за страната – 0,5 при 1,0 за страната.

Ключови показатели за област Сливен

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	4 603	4 601	5167	п.а.	п.а.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	45,4	43,0	43,7	41,8	41,3
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	15,0	16,7	16,6	19,4	15,9
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	26,0	23,6	32	п.а.	п.а.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	24,0	24,4	26,4	27,1	28,1
Коефициент на естествен прираст (‰)	-0,6	-2,6	-2,0	-2,3	-2,2
Коефициент на механичен прираст (‰)	-7,6	-11,8	-2,8	-4,5	-5,1
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	17,2	18,4	18,7	18,7	20,5
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	7,3	5,4	4,4	6,5	9,0
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,3	4,5	4,2	4,2
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	п.а.	82,5	82,0	82,0	79,3
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	16,3	27,5	36,5	37,0	41,1
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	57,3	57,3	57,7	57,6	п.а.
Дял на здравноосигурените лица (%)	87,0	84,7	86,1	85,0	84,4
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	148,3	140,1	148,2	218,4	220,6
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 432	3 907	3 605	3 226	3 014

СМОЛЯН

Население (2013)	117 485
Територия (кв. км)	3 192,8
Брой на населените места	242
Относителен дял на населението в градовете (%)	55,1

Общ преглед

Развитието на област Смолян беше силно повлияно от икономическата криза през периода 2009-2011 г., но в последните две години се наблюдава раздвижване на пазара на труда и покачване на заетостта. Областта се характеризира с много високи нива на икономическа активност, но и висока безработица. Основните проблеми за икономическото развитие на Смолян е липсата на достатъчно инвестиции, както и лошата инфраструктура.

В областта е налице неблагоприятна демографска ситуация поради по-високия от средния за страната отрицателен естествен прираст и висок интензитет на изселване от областта. Положителен фактор за развитието е доброто училищно образование, както и покачването на относителния дял на висшистите сред работоспособното население. Област Смолян е най-безопасната област в страната, а гражданите показват относително висока удовлетвореност от живота. Доходите в областта са под средните за страната, което води до изселване от областта в търсене на по-добри възможности за реализация.

Икономика

Брутният вътрешен продукт на област Смолян за 2011 г. е 6 659 лв., което я нарежда на 13-о място в страната. В периода 2010-2011 г. се наблюдава възстановяване на местната икономика, макар и с умерени темпове. От 2012 г. започва да се възстановява и пазарът на труда, като през 2013 г. коефициентът на заетост на населението на 15 и повече години достига почти 47%. Въпреки това заетостта остава чувствително по-ниска от нивата преди кризата (2008 г.), когато бе сред най-високите в страната.

Областта традиционно се характеризира с високи нива на безработица, като през 2013 г. безработицата остава над 20% - единствено в Силистра и Шумен се наблюдават по-високи нива на безработица. Икономическата активност на населението на 15 и повече години е сред най-високите в страната заедно със столицата и областите Благоевград и Шумен.

В област Смолян не се наблюдава сериозен приток на чуждестранни инвестиции. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи, претеглени спрямо населението, също показват недостиг на инвестиции, което е още едно предизвикателство за дългосрочното развитие на областта. Усвояването на европейски средства от общините изостава спрямо средните нива за страната, като добрите примери са общините Смолян, Рудозем, Мадан и Борино. Ниска усвояемост се наблюдава в община Девин.

Данъци и администрация

Местните данъци в областта са сравнително ниски спрямо страната, като това до голяма степен важи и за областния град Смолян. Единствено при таксата за битови отпадъци се открояват отчетливо по-високи ставки в общините Неделино, Девин, Мадан и Златоград. През 2014 г. се наблюдава известно влошаване в оценките на бизнеса за работата с местните институции – по-ниска оценка за взаимодействието с общинската и областната администрация и повишено възприемане за корупция спрямо година по-рано.

Все пак през 2014 г. се подобряват оценките на бизнеса за качеството на електронните услуги. Почти половината от анкетираните представители на бизнеса споделят, че са ползвали електронни услуги през последната година. По данни на самите общински администрации електронното правителство най-често е на етап еднопосочно или двупосочно взаимодействие (2-ра и 3-та степен от четири възможни), а едното гише е предимно на „развиващ се“ етап (2 от четири възможни).

Област Смолян изостава в рейтинга за прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвян от неправителствената организация „Програма достъп до информация“. Най-добре по този показател в областта се представя община Девин, докато най-ниски оценки получават общините Рудозем и Неделино.

Инфраструктура

Предизвикателствата пред транспортната инфраструктура на област Смолян са доминирани от преобладаващия планински релеф на територията ѝ. През областта не преминават автомагистрали и първокласни пътища, няма и железопътен транспорт. Все пак гъстотата на пътната мрежа е близка до средните нива за страната, като през 2013 г. състоянието на пътищата се подобрява – около 45% от пътната настилка е в добро състояние.

За поредна година проучването сред фирмите показва, че инфраструктурата се разглежда като основна пречка пред развитието на техния бизнес. Анкетите сред гражданите също показват инфраструктурата като аспект от живота в областта, от който повечето анкетирани са много недоволни или по-скоро недоволни. Липсата на пътища от висок клас на практика ограничава възможностите за развитие, правейки областта по-малко привлекателна за чуждестранни инвеститори, и затруднява развитието на туризма.

Демография

Смолян е третата най-малка област в страната с население от близо 118 хил. души през 2013 г. Малко над 55% от населението живее в градовете, което представлява доста нисък относителен дял в сравнение със страната. Жителите на област Смолян намаляват чувствително през годините. Причина за това са устойчивите негативни тенденции, свързани както с естествения, така и с механичния прираст на населението. Естественият прираст се влошава през последните години, а механичният прираст през 2013 г. достига рекордно високо отрицателно равнище не само за областта, но и в страната за последните повече от десет години -14,7%.

Възрастовата структура на населението в областта продължава да се влошава, а раждаемостта е сред най-ниските в страната (6,5‰ за 2013 г.). Коефициентът на демографско заместване вече спада до 48%, което е второто най-ниско ниво в страната след Габрово и означава, че на всеки 100 лица на възраст между 60-64 години, които напускат работната сила, се падат по 48 лица на възраст 15-19 години, които се вливат в нея. Коефициентите на възрастова зависимост също са влошени, като населението на 65 и повече години е почти 1,7 пъти повече спрямо населението до 14 години.

Образование

Област Смолян е на първо място в страната по брой на училищата и брой на учителите, съотнесени спрямо населението. На практика в областта има по един учител на всеки 11 ученици. Макар и нетният коефициентът на записване на населението (V-VIII клас) да остава сред най-високите в страната (82,3% през 2013 г.), той намалява от 2007 г. досега. Както делът на второгодниците, така и този на отпадналите са най-ниските в страната – първият вече клони към нула, а вторият нарежда областта като единствената в страната със стойност на този показател дългосрочно под 1%. Средният успех от матурата по български език и литература за 2014 г. е сравнително добър (4,42). Около 3,4% от учениците не са я издържали, което е относително добро представяне на фона на страната.

Точно 20% от населението на възраст 25-64 години е с висше образование, което остава относително нисък процент спрямо страната, макар и да се подобрява през последните години. В областта няма висше училище, но има филиали на Пловдивския университет и на Варненския свободен университет. Броят на студентите расте през последните години и през 2013 г. достига над 2400 студенти.

Здравеопазване

Броят на болничните заведения в областта намалява, като закритата болница в Девин през 2011 г. предизвика сериозен отзвук и социално напрежение. В началото на 2014 г. болницата в Девин отново отвори врати. Броят на болничните легла на 1000 души от населението спада в периода 2009-2012 г. и вече е чувствително под средните нива за страната. Постъпилите болни за лечение в многопрофилните болници са сравнително малко спрямо данните за страната – 197 на всеки 1000 души през 2013 г.

Здравноосигурените лица са над 90%. По-високи са нивата на осигурените само в областите Габрово, Кюстендил и Кърджали. Осигуреността с лекари спрямо населението е сравнително добра що се отнася до общопрактикуващите лекари, но и тук има проблеми по отношение на медицинските специалисти. Коефициентът на детска смъртност се покачва през последната година, но остава под средните нива за страната (6,5‰ за Смолян спрямо 7,3‰ за страната през 2013 г.).

Над 40% от гражданите, анкетирани през май 2014 г., посочват, че им се е налагало да пътуват извън областта, за да ползват здравни услуги през последните 12 месеца, като водещата причина е липсата на специалисти. Всеки четвърти гражданин, ползвал медицински услуги през последните 12 месеца, посочва, че му се е налагало да прави нерегламентирани плащания за здраве.

Околна среда

Емисиите на въглероден двуокис в атмосферата на област Смолян остават на много ниско ниво, като сходни стойности се наблюдават единствено в областите Монтана, Добрич и Кърджали. На територията на областта на практика липсват големи предприятия, които да замърсяват атмосферния въздух. Събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население са малко под средните стойности за страната – 332 кг на човек през 2012 г.

Близко 70% от населението живее в селища с обществена канализация през 2012 г., като този дял нараства със 7,3 процентни пункта спрямо 2009 г. През 2012 г. 39,1% от населението е с достъп до канализация, свързана с пречиствателни станции за отпадъчни води, което все още е нисък дял спрямо средните стойности за страната. През 2010 г. община Смолян откри нова градска пречиствателна станция за отпадъчни води, финансирана с европейски средства.

Социална среда

През 2011 г. 44% от живеещите в областта са изпитвали материални лишения и трудности при посрещането на основни свои нужди. Всеки четвърти пък е в риск от бедност, тоест попада под областната линия на бедността. Наблюдава се увеличение на доходното неравенство в областта, като през 2011 г. отношението между доходите на най-богатите и най-бедните 20% от домакинствата достига 6 пъти.

Област Смолян е най-безопасната в страната, като за 2013 г. са регистрирани 3 престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души от населението. Подобно равнище на престъпността има още само в област Кърджали. В анкетата от май 2014 г. населението на област Смолян споделя по-висока от средната за страната удовлетвореност от условията на живот. Освен от сигурността удовлетвореността от живота в областта се дължи още на жилищните условия, здравето, образованието, социалната среда и околната среда. Неудовлетвореността е провокирана предимно от състоянието на инфраструктурата и ниските доходи. На въпроса дали би се преместил в друга област за постоянно местоживее, един от всеки четирима граждани е отговорил категорично утвърдително, а над половината нямат желание да се местят.

Ключови показатели за област Смолян

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	6 235	6 563	6659	п.а.	п.а.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	49,2	43,7	40,6	44,0	46,8
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	14,9	19,2	25,0	21,9	20,3
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	12,8	21,3	25,5	п.а.	п.а.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	23,2	24,3	25,8	26,8	28,3
Коефициент на естествен прираст (‰)	-3,7	-4,3	-6,4	-6,7	-6,6
Коефициент на механичен прираст (‰)	-10,2	-13,5	-5,4	-7,3	-14,7
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	18,0	17,2	16,6	18,2	20,0
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	4,7	6,0	5,4	5,6	3,4
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,2	4,4	4,2	4,4
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	п.а.	43,8	42,7	41,0	45,3
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	23,7	32,3	31,3	45,3	45,2
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	13,4	39,0	39,0	39,1	п.а.
Дял на здравноосигурените лица (%)	93,0	91,4	91,2	90,4	90,0
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	205,7	193,0	183,2	180,1	196,6
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 776	3 890	4 180	4 242	4 590

София (столица)

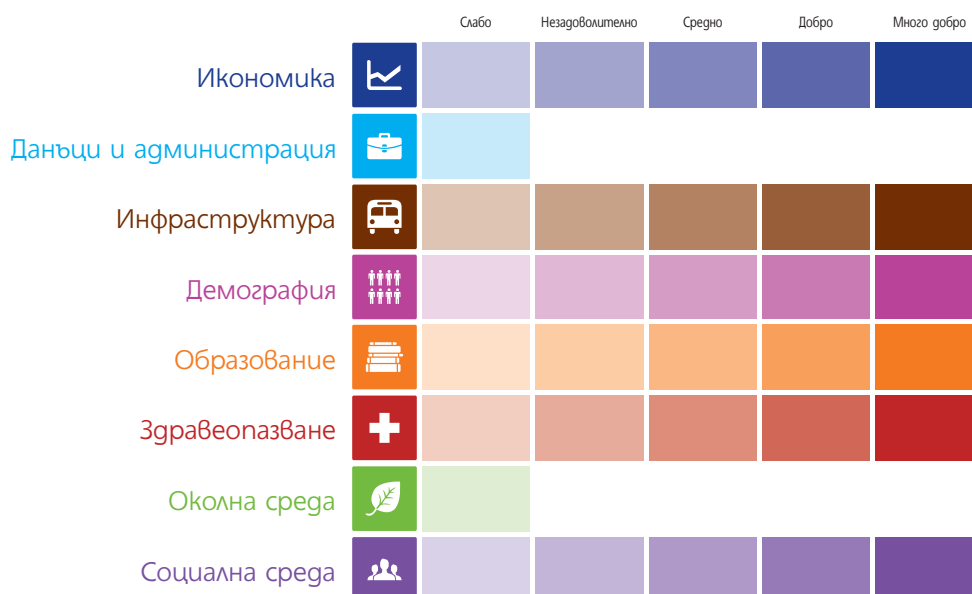

Население (2013)	1 305 975
Територия (кв. км)	1 348,9
Брой на населените места	38
Относителен дял на населението в градовете (%)	95,4

Общ преглед

София (столица) е естественият административен, стопански и културен център на страната. Поради това областта е лидер сред всички области по отношение на социалното и икономическото си развитие. Областта се характеризира с добре функциониращ пазар на труда и изпреварващ темп на нарастване на доходите и стандарта на живот спрямо останалите области. Инфраструктурният профил на областта продължава да се подобрява. В категориите „Образование“ и „Здравеопазване“ областта получава едни от най-високите оценки благодарение на концентрацията на ключови образователни и здравни заведения на територията на областта.

Демографското състояние на столицата е благоприятно. Това се дължи на по-високата раждаемост и положителния миграционен прираст. В същото време общата за страната тенденция на влошаваща се възрастовата структура и застаряване на населението е налице и тук. Продължава влошаването на някои от индикаторите в категориите „Околна среда“ и „Данъци и администрация“.

Икономика

София е най-силно развитата в икономическо отношение област в България. Брутният вътрешен продукт на глава от населението през 2011 г. достига 23,2 хил. лв., което е над два пъти по-високо от средните за страната 10,2 хил. лв. Средногодишният доход на лице в столицата през 2013 г. възлиза на 7441 лв., което е с 34,8% по-високо от Перник – втората област с най-високи доходи. Разликата със средните за страната стойности се увеличава от 13,3% до 54,6% в периода 2006-2013 г. Заетостта на населението над 15 г. се задържа на сравнително високо ниво – 56,1% през 2013 г., но е далеч под нивата преди кризата (61,5% през 2007 г.).

София не прави изключение от общата за страната тенденция на свиване на инвестиционната активност. През 2012 г. инвестициите в дълготрайни материални активи остават с близо 40% под нивото, регистрирано през 2008 година. В периода 2008-2012 г. обемът на чуждестранните преки инвестиции (ЧПИ) в столицата намалява с около 845 млн. евро. През същия период голяма част от ЧПИ се насочват към други области като Бургас (+1,3 млрд. евро за периода), Пловдив (+411 млн. евро), Пазарджик (+320 млн. евро) и област София (+660 млн. евро).

София (столица) е един от градовете с най-ниска степен на усвояване на европейски средства. Към 31 януари 2014 г. областта е усвоила малко над 285 млн. лв или едва 218,8 лв. на човек от средногодишното население през 2013 г. при средно ниво от 379,8 лв. за страната. По-слабото представяне в това отношение може да се отгледва на насочеността на част от оперативните програми на ЕС към по-изостанали райони.

Данъци и администрация

София (столица) получава по-ниски оценка от средата за страната по отношение на работата на местните администрации (2,8/5,0 спрямо обща оценка 3,1/5,0). Нивата на всички местни данъци и такси, които се използват за сравняване на местната данъчна тежест върху бизнеса в отделните области, са по-високи от средните за страната, като в същото време през последните три години не се наблюдават опити за тяхното намаляване. Корупционните възприятия на местния бизнес са най-високите в страната, като през м. май 2014 г. оценката за нивото на корупция се влошава до 2,6/5,0 при средно ниво за страната от 3,1/5,0. Сходна негативна тенденция през 2014 г. се наблюдава и при възприятията за това доколко са разпространени нерегламентирания плащания и подкупите, като столицата и тук получава най-негативната оценка в цялата страна.

Като положителни фактори на бизнес средата могат да бъдат посочени високата оценка за прозрачността на администрацията според методологията на фондация „Програма достъп до информация“ (60,0/82,4 при 44,1 за страната), както и по-добрата от средната оценка на местния бизнес за качеството на електронните услуги (3,5/5,0 при средно ниво от 3,4/5,0).

Инфраструктура

София (столица) е естествен център на железопътната и шосейната мрежа на страната. Продължаващото строителство на магистралите „Струма“ и „Хемус“ ще подобри още повече свързаността на столицата с останалата част от страната. Вече се работи и по проекта за строеж на трета линия на столичното метро. Гъстотата на железопътните линии спрямо територията на областта достига 13,8 км линии на всеки 100 кв. км територия при средно 3,7 км /100 кв. км за страната.

Делът на домакинствата с достъп до интернет в столицата през 2013 г. е 70,9% при средно 53,7% за цялата страна. През 2013 г. интернет са ползвали 77,5% от лицата на възраст между 16 и 74 години при средна стойност от 56,2% за страната. Макар и изследваните лица да дават средна оценка за качеството на инфраструктурата (3,0/5,0), последната е чувствително по-висока от средната за страната оценка (2,6/5,0).

Демография

Демографската картина в област София (столица) е по-благоприятна от тази в повечето други области. През 2013 г. коефициентът на раждаемост (10,0‰) е един от най-високите заедно с областите Бургас, Сливен и Шумен. Коефициентите на възрастова зависимост, измерени като съотношение между населението на 65 и повече години към тези на 15-64 г. и съответно между тези на 65 и повече години към тези между 0 и 14 г., през 2013 г. са съответно 123,0% и 23,1%, сравнено със 142,3% и 29,3% средно за страната. София (столица) и Благоевград са единствените области, в които на всеки човек в пенсионна възраст се падат по повече от четири лица в работоспособна възраст.

През последните две десетилетия София (столица) има постоянен положителен механичен прираст - повече хора се заселват в областта, отколкото я напускат. В същото време 2013 г. е третата поредна година на отрицателен естествен прираст на населението – дългосрочна тенденция, която беше за кратко прекъсната през 2009 и 2010 година. Все пак нивото на отрицателния естествен прираст в столицата (-1,5% за 2013 г.) остава далеч по-ниско от средното за страната (-5,2% за 2013 г.). Коефициентът на демографско заместване е близък до средните за страната стойности от 61,3%. Това означава, че на всеки 100 души на възраст 60-64 г., на които предстои да напуснат работната сила, се падат 61 души на възраст 15-19 г., на които предстои да се включат в нея.

Образование

София (столица) е водещият университетски център в страната. От 2007 г. насам броят на студентите в столицата се увеличава всяка година, достигайки 115 хиляди през 2013 година. Като дял от средногодишното население това прави 88 студенти на всеки 1000 души население. По-благоприятно съотношение се наблюдава единствено в Търново, където 107 от всеки 1000 души са студенти. През 2013 г. близо 46% от лицата на възраст 25-64 г. са висшисти, сравнено с 25,6% средно за страната.

В сферата на училищното образование столицата отново изпъква като един от лидерите в национален мащаб. Относителният дял на второгодниците през учебната 2013/2014 г. е 0,6% при средно 1,0% за страната. Отпадналите от основно и средно образование през учебната 2012/2013 г. са 0,9% при 2,3% средно за страната, като по-добър резултат постига единствено област Смолян – 0,5%. Традиционно зрелостниците от столицата се справят по-добре на държавните изпити по български език и литература от своите връстници в останалата част от страната. През 2014 г. средният им успех е добър 4,60 при средно добър 4,32. По-добри резултати постига единствено Кърджали, където средната оценка е добър 4,71. В столицата неуспешно положилите изпита през 2014 г. са едва 1,9% при средно 4,8% за страната.

Здравеопазване

На територията на София (столица) се намират голяма част от здравните заведения с национално значение. Качеството на здравните услуги е високо, а достъпът до здравни услуги – улеснен. В столицата работят 19 многопрофилни болници за активно лечение (МБАЛ), чийто общ капацитет възлиза на 5628 болнични легла. Въпреки непрестанното нарастване на населението на столицата съотношението между броя на болничните легла в МБАЛ и броя на местното население постепенно се подобрява – от 3,4 легла на всеки 1000 души през 2006 г. до 4,3 легла на всеки 1000 души през 2013 година.

През дванадесетте месеца до май 2014 г. на 13,4% от местните жители се е наложило да пътуват извън рамките на областта, за да получат здравните услуги, от които се нуждаят, при средна стойност от 33,5% за страната. Местните жители имат достъп до достатъчно голям брой общо-практикуващи лекари и специалисти. Показателно е, че в столицата работят близо 30% от всички кардиолози в страната.

Околна среда

От 2009 г. насам данните за годишното количество емисии въглероден диоксид в атмосферата на София (столица) са конфиденциални. Тогава нивото им е 1239 тона на кв. км територия при средна стойност за страната от 324,2 тона на кв. км. По-високи нива на замърсяване на атмосферния въздух се наблюдават единствено във Варна и Стара Загора. Естественото разсейване на замърсителите е затруднено от географското разположение на столицата и затворения характер на Софийската котловина.

Местните жители оценяват качеството на околната среда като средно. Оценката за 2014 г. е 3,1/5,0 при средно 3,2/5,0 за страната. Безспорно предимство на столицата е високата свързаност на населението с обществената канализация (95,4%), като всички отпадни води се отвеждат в пречиствателни станции.

Социална среда

Столицата се характеризира с интензивен и разнообразен културен живот. Налице е тенденция на постоянно увеличаване на посещенията в местните кина и театри. В сравнение с 2009 г. регистрираните посещения в местните театри през 2013 г. са нараснали с 14,1% до 837 хиляди, а тези в местните кина – с 19,3% до 2,6 млн. Удовлетворението на населението от начина на живот (3,6/5,0) е най-високо от всички области и по-високо от средното за страната (3,4/5,0).

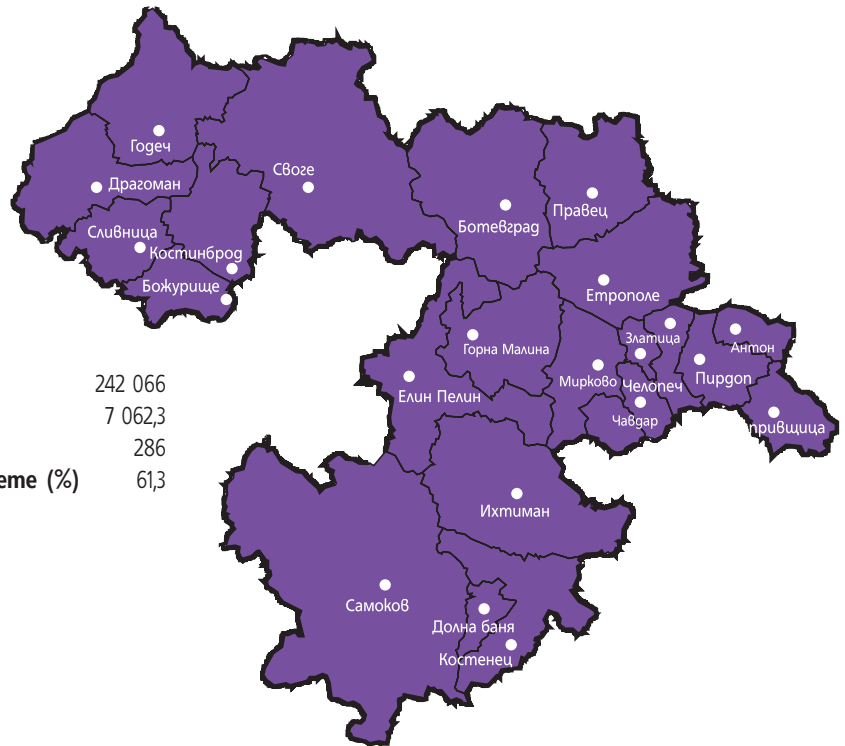
Поради високата заетост едва 6,8% от населението живее в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност при средно 11,2% за страната през 2011 година. Относителният дял на бедните спрямо линията на бедност за областта и дялът на населението, живеещо с материални лишения, е съответно 18,4% и 32,4% при стойности от 44,1% и 21,2% за страната.

Като по-сериозен проблем се очертава високата престъпност – с епизодични изключения, в периода 2000-2013 г. в столицата се наблюдава най-неблагоприятното съотношение между броя на населението и регистрираните престъпления срещу личността и собствеността. През 2013 г. са регистрирани 15,7 престъпления на всеки 1000 души население при средна стойност от 10,5 за страната

Ключови показатели за област София (столица)

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	21 386	22 573	23 256	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	60,7	57,4	56,2	55,7	56,1
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	3,9	6,6	6,1	7,3	8,2
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	15,9	18,8	18,40	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	20,6	20,8	22,2	22,7	23,1
Коефициент на естествен прираст (‰)	0,2	0,0	-1,1	-1,4	-1,5
Коефициент на механичен прираст (‰)	2,0	7,6	4,8	5,4	7,1
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	45,6	44,8	42,7	42,9	45,8
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	2,7	1,7	1,6	3,7	1,9
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,6	4,5	4,6	4,3	4,6
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	-	-	-	-	-
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	53,0	57,1	67,0	66,2	70,9
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	93,5	93,5	95,5	95,40	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	93,4	90,9	87,5	86,8	85,2
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	129,4	131,0	139,9	238,1	223,6
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	4 951	4 795	5 438	6 403	7 441

София

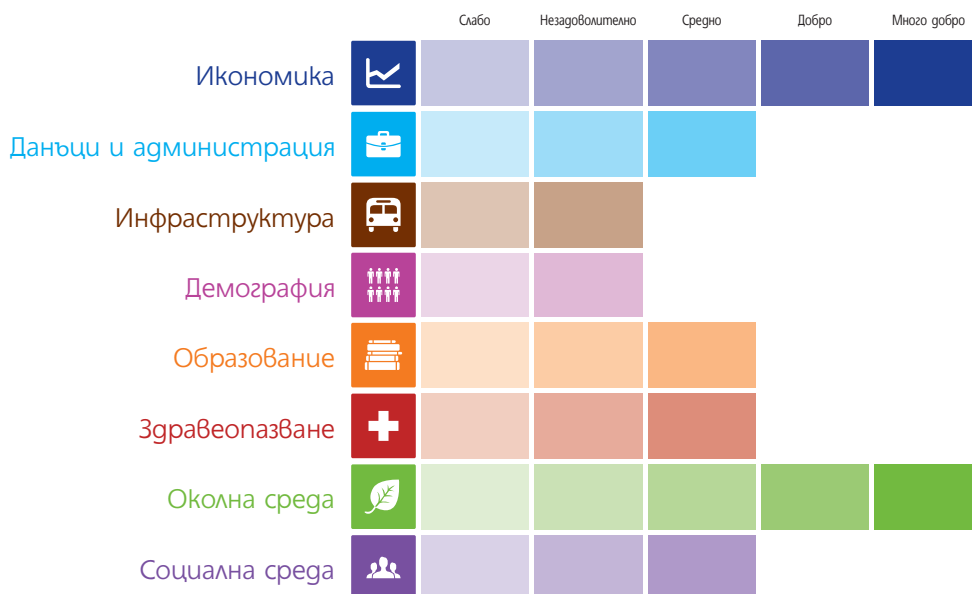
Население (2013)	242 066
Територия (кв. км)	7 062,3
Брой на населените места	286
Относителен дял на населението в градовете (%)	61,3

Общ преглед

София (област) постепенно се превръща в една от най-бързо развиващите се в икономически план области в страната. Близостта със столицата и произтичащият от нея висок инвеститорски интерес са основният фактор, който благоприятства тези процеси. Последните години добрият темп на усвояване на европейски средства също допринася за развитието на областта.

Областта постига средни за страната резултати в сферата на здравеопазването, данъчната и социалната среда. В сферата на образованието се наблюдават някои негативни тенденции най-вече по отношение на училищното образование. Инфраструктурата на областта е добре разгърната, но състоянието на пътищата продължава да се влошава. В резултат на протичащите демографски процеси се създава неблагоприятната възрастовата структура на населението, а това води и до проблеми в общото развитие на областта.

Околната среда в областта е в много добро състояние. Като проблем може да бъде очертана единствено ниската свързаност на канализационната мрежа с пречиствателни станции за отпадни води.

Икономика

През 2011 г. София (област) за пръв път заема второ място по показателя годишен БВП на глава от населението след столицата. С годишна стойност от 11 338 лв./човек областта изпреварва Варна (10 270 лв./човек) и Стара Загора (10 067 лв./човек). Инвестиционната активност на местните предприятия остава потисната от 2008 г. насам, но за сметка на това е налице тенденция към увеличаващ се чуждестранен инвеститорски интерес към областта. Към края на 2010 г. размерът на преките чуждестранни инвестиции с натрупване за пръв път надхвърля 1 млрд. лв., като впоследствие достига 1,32 млрд. лв. към края на 2012 година. Въпреки че нетно има четири области, които успяват да привлекат повече инвестиции - София (столица), Бургас, Варна и Пловдив, отношението на инвестициите спрямо броя на населението поставя София (област) на второ място в страната след столицата.

Преработващата промишленост в областта е силно развита, като в нея са заети 29,3% от всички работещи в областта при средно 21,9% за страната. В периода 2008-2012 г. София е една от областите с най-нисък средногодишен коефициент на безработица в страната, като през последната година от периода нивото му спада до 6,4% при средно 12,3% за страната. През 2013 г. безработицата в областта се покачва до 10,0% при средно 12,9% за страната. В същото време заетостта остава стабилна – 46,0%, при средно 46,9% за страната.

Общините в областта успяват да постигнат два пъти по-висок темп на усвояване на европейски средства (768 лв./човек към 31 януари 2014 г.) в сравнение с този показател за страната (379,8 лв./човек). Тук се намира и общината с най-бърз темп на усвояване на средства в цялата страна спрямо местното население – община Пирдоп, която до 31 януари 2014 г. е успяла да усвои над 35 млн. лв. по оперативните програми на ЕС, или 4373 лв. на човек от населението.

Данъци и администрация

Въпреки че запазва средната си оценка в тази категория, областта влошава представянето си по редица индикатори. За втора поредна година органите на съдебната власт в Софийска област получават най-ниска оценка за своята дейност – едва 1,9/5,0, при средно 2,9/5,0 за страната. Общините в областта получават и една от най-ниските оценки за прозрачност от фондация „Програма достъп до информация“ – 28,7/82,4, при средна оценка 44,1 за страната. Единствено областите Кюстендил и Перник получават по-ниски оценки. Най-добри оценки получават общините Челопеч и Пирдоп, а най-слаби – Златица и Ихтиман.

С изключение на таксата за битови отпадъци за нежилищни имоти на юридически лица данъчната тежест в областта като цяло е по-ниска от средната за страната. Електронните услуги и готовността на общините за работа на едно гише се развиват в унисон със средните за страната темпове.

Инфраструктура

Въпреки своята голяма територия Софийска област е една от областите с най-висока гъстота на шосейната и железопътната мрежа в страната. Към 2012 г. областта разполага с 21,2 км пътища и 4,2 км железопътни линии на всеки 100 кв. км територия при средни стойности за страната - съответно 17,7 км/100 кв. км и 3,7 км/100 кв. км. В същото време качеството на пътната настилка на преобладаващата част от пътищата в областта е незадоволително, като едва 28,6% са в добро състояние при средно 39,6% за страната.

Достъпът на местното население до интернет също остава ограничен. През 2013 г. едва 44,1% от домакинствата имат такъв достъп при 53,7% за страната. По-ниски нива са налице единствено във Видин, Ловеч, Монтана, Пазарджик, Силистра, Сливен и Търговище. Относителният дял на лицата, използвали интернет през 2013 г., също е нисък – едва 45,8% при 56,2% за страната.

Демография

Областта не е високо урбанизирана. През 2013 г. 61,3% от населението живее в градовете при средно 73,0% за страната. Коефициентите на възрастова зависимост са по-неблагоприятни от тези на национално ниво. Отношението на населението на възраст над 65 г. към това на възраст 0-14 г. достига 159,0% през 2013 г. (при средно ниво за страната от 142,3%), а отношението на населението над 65 г. възраст към това на възраст 15-64 г. – 33,2% (при 29,3% за страната). В същото време коефициентът на демографско заместване (съотношението между лицата на възраст 15-19 г., на които предстои да се присъединят към работната сила, към лицата на възраст 60-64 г., която я напускат) възлиза на 62,8% през 2013 г., което е по-благоприятна стойност от средната за страната – 61,5%.

Коефициентът на естествен прираст на населението е отрицателен и в периода 2001-2013 г. се колебае между -7 и -9%. София е една от малкото области, в които механичният прираст на населението е положителен през по-голямата част от последното десетилетие. Това означава, че през преобладаващата част от периода повече хора са се заселвали в областта, отколкото са я напускали. Около 63% от жителите на областта не извяват желание да сменят постоянното си местожителство.

Образование

Относително по-ниската оценка на областта в тази категория се дължи най-вече на по-слабите показатели в сферата на училищното образование. Въпреки че през целия период 2008-2013 г. зрелостниците от областта постигат по-добри резултати на държавния изпит по български език и литература от средните за страната, през 2014 г. резултатите рязко се влошават – неуспешно положилите изпита са 5,0% при 4,8% за страната, а средната оценка пада до добър 4,25 при средно 4,32 за страната. Нетният коефициент на записване на населението в V-VIII клас продължава да спада от 2007 г. насам, достигайки средната за страната стойност от 79,7% през 2013 година. Относителният дял на второгодниците през учебната 2013/2014 г. е 1,5% при средни стойности за страната от 1,0%.

През 2013 г. се наблюдава спад на броя на студентите в университетите и колежаите в областта, съотнесен към местното население. Това се случва за пръв път от 2001 г. насам, като е съпътствано и със свиване на дела на лицата с висше образование сред лицата на възраст 25-64 г. в областта до 14,4% при средни стойности за страната от 25,6%.

Здравеопазване

В областта се забелязва известен недостиг на интернисти, но предвид близостта на столицата и добрата обезпеченост с други медицински специалисти този фактор има относително ограничен неблагоприятен ефект върху цялостната картина на здравеопазването в областта. Многопрофилните болници за активно лечение в областта (МБАЛ) разполагат с 1117 легла през 2013 г., като три години по-рано техният брой е бил 1219. Въпреки този спад съотношението между броя на местното население и броя на леглата в МБАЛ остава по-благоприятно от средното за страната. От 2009 г. насам коефициентът на детска смъртност в областта е по-нисък от средния за страната, като през 2013 г. се равнява на 6,5‰ при 7,3‰ за страната.

Проблем остава териториалната разпокъсаност на здравната мрежа поради голямата територия на областта. На 37,4% от ползвалите здравни услуги в 12-те месеца до май 2014 г. им се е налагало да пътуват извън рамките на областта, за да получат здравна грижа, при средно 33,4% за страната.

Околна среда

Високата оценка за качеството на околната среда в областта се дължи най-вече на ниската концентрация на въглероден диоксид в атмосферата. През 2012 г. тези вредни емисии възлизат на 20,5 тона на кв. км при средно 346,3 тона на кв. км за страната. Делът на населението, живеещо в селища с достъп до обществената канализация през 2012 г., е 75,5% и също е по-висок от този дял за страната (74,3%). Събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население през 2013 г. възлизат на 206,8 кг, което е втората най-ниска стойност след област Кърджали.

Проблем остава ниската свързаност на населението с пречиствателни станции за отпадъчни води – през 2012 г. те обслужват едва 29,1% от населението, свързано с канализация, при 56,1% за страната. През май 2014 г. гражданите дават средна оценка на качеството на околната среда – 3,1/5,0, която обаче е по-ниска от средната за страната – 3,3/5,0.

Социална среда

Стойностите на индикаторите за условия на живот и социално включване са близки до или по-добри от общите за страната. През 2011 г. 11,8% от лицата живеят в домакинства с нисък интензитет на икономическа дейност, а 47,2% от лицата живеят с материални лишения. Относителният дял на бедните спрямо линията на бедност за областта е по-нисък от този за страната – 16,4% спрямо 21,2%.

Гражданите не са особено доволни от условията на живот в областта, като комплексният измерител за удовлетворение от живота през 2014 г. е 3,25 при 3,39 средно за страната. Най-голямо изоставане от стойностите за страната се наблюдава при оценката на качеството на инфраструктура-

та (2,3/5,0 спрямо 2,6/5,0) и образованието (3,7/5,0 спрямо 3,9/5,0). Възприятията на гражданите за тяхната сигурност у дома и извън дома и по отношение на престъпността са близки до тези за страната.

Поради факта, че голяма част от културния живот в региона е съсредоточен в столицата, културната активност в рамките на област София остава ограничена. Въпреки това се наблюдава повишаващ се интерес към местните кина, които през 2013 г. успяват да регистрират 14,9 хиляди посещения при едва 4,8 хиляди през 2011 г. и 8,5 хиляди през 2012 година.

Ключови показатели за област София

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	9 574	8 420	11 338	п.а.	п.а.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	49,5	47,1	46,3	46,0	46,0
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	3,6	7,8	9,7	6,4	10,0
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	19,1	21,4	16,40	п.а.	п.а.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	30,3	30,8	31,4	32,1	33,2
Коефициент на естествен прираст (‰)	-7,1	-8,0	-8,3	-8,5	-8,2
Коефициент на механичен прираст (‰)	2,3	-2,1	0,1	-1,2	-1,6
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	12,3	13,1	15,3	15,0	14,4
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	2,1	1,9	1,5	2,1	5,0
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,4	4,7	4,8	4,5	4,3
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	п.а.	30,7	36,2	36,0	28,60
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	24,8	33,4	48,7	49,2	44,1
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	28,7	28,8	28,2	29,10	п.а.
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,2	85,4	86,0	85,4	84,8
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	242,7	230,2	241,4	246,0	252,2
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 251	3 201	3 156	3 523	3 563

Стара Загора

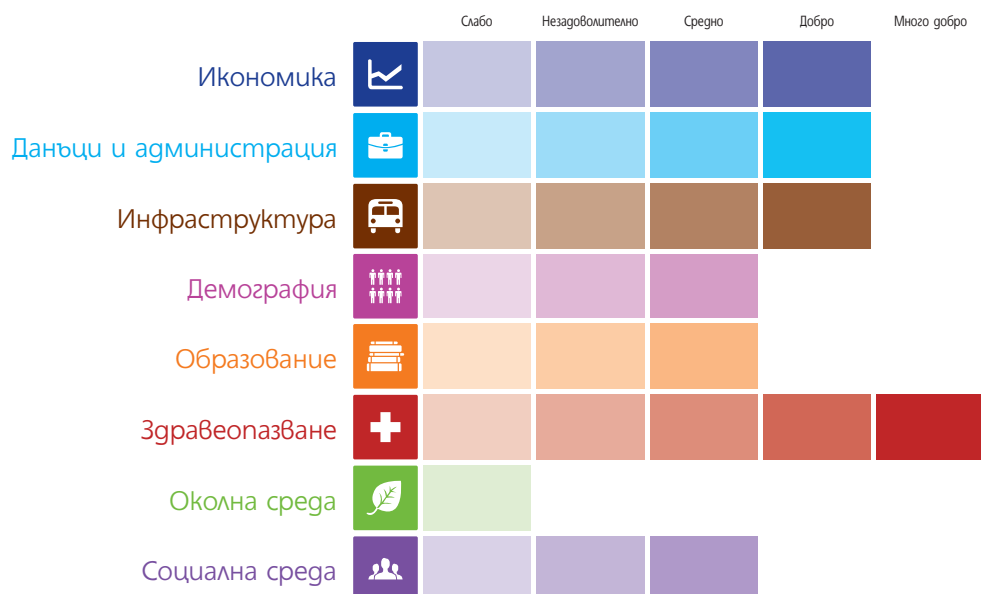
Население (2013)	328 968
Територия (кв. км)	5 151,1
Брой на населените места	207
Относителен дял на населението в градовете (%)	71,8

Общ преглед

Област Стара Загора губи две позиции през 2011 г. и вече е на четвърто място по брутен вътрешен продукт на човек от населението в страната. Икономиката на областта има индустриален профил, като неизменно расте през последните години. Пазарът на труда продължава да изглежда сравнително добре, но през последната година има спад в заетостта и покачване на безработицата. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи и преките чуждестранни инвестиции остават на високи нива. Усвояването на европейски средства от общините среща предизвикателства.

В демографското развитие на областта се запазва отрицателният естествен прираст на населението, докато механичният прираст отново има положителна стойност след 2012 година. През последните две години спада дялът на висшестите в състава на работната сила. Сред положителните фактори за развитието на областта, посочени от местния бизнес, е пътната инфраструктура и конкретно завършването през 2013 г. на АМ „Тракия“.

Икономика

Брутният вътрешен продукт на област Стара Загора за 2011 г. е 10 067 лв., което я прави четвъртата най-богата област в страната. Структурата на местната икономика е традиционно доминирана от индустрията. Макар икономиката на областта да нараства неизменно през последните години, Стара Загора отстъпва второто си място по БВП на човек и заема четвърто място след столицата, София област и Варна. Заетостта в Стара Загора се сви през 2013 г., като спадна с четири процентни пункта до 44,8% за населението на 15 и повече години. Безработицата, която традиционно е сред най-ниските в страната, също нарасна чувствително и вече достига 10,6% (2013 г.).

Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи и кумулативният размер на преките чуждестранни инвестиции нарастват и остават сред най-високите в страната за 2012 г. Усвояването на европейски средства от местните власти обаче е предизвикателство, като изплатените суми по договори на общините по оперативните програми изостават чувствително спрямо другите области. Най-добре в областта при усвояването на европейски средства се представят общините Чирпан, Гърково, Казанлък и Стара Загора, докато най-малко усвоени средства се наблюдават в Павел баня, Гълъбово и Мъзлий.

Данъци и администрация

Общините в област Стара Загора се характеризират със сравнително ниски данъци върху нежилищните имоти на предприятията и върху възмездното придобиване на имущество. През 2014 г. в областния център Стара Загора е повишен данъкът върху възмездното придобиване на имущество от 1,6% на 2,5%. Таксите за битови отпадъци на юридическите лица в Казанлък (2%) и Стара Загора (3,5%) са сред най-ниските за страната, макар в същото време да има леко повишение през последната година в областния център.

През 2014 г. се наблюдава покачване на оценките на бизнеса за взаимодействието му с областната и общинската администрация. Занижават се възприятията за корупция сред бизнеса. Оценката за качеството на предоставяните електронни услуги обаче пада. Около 43% от анкетираните през май 2014 г. фирми посочват, че са използвали такива услуги през последната година, като в повечето случаи става дума за използване на информация, изтегляне на бланки и пращане на формуляри по електронен път.

Общините в област Стара Загора контрастират в представянето си в рейтинга за прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвен от неправителствената организация „Програма достъп до информация“. Най-добре по този рейтинг в областта се представят общините Стара Загора, Раднево и Казанлък, докато ниски оценки получават общините Николаево и Чирпан.

Инфраструктура

Пътната инфраструктура в област Стара Загора е добре развита. Важен фактор за развитието на региона е завършването през 2013 г. на АМ „Тракия“, свързваща столицата София с Бургас и Южното Черноморие. Прави впечатление, че през последната година намалява делът на пътищата с добро качество на настилката, макар като цяло състоянието на автомагистралните и първокласните пътища в областта да остава много добро. В процес на строителство продължава да е АМ „Марица“, която свързва АМ „Тракия“ с ГКПП Капитан Андреево и също ще окаже ползотворно влияние върху региона.

Железопътната мрежа в областта също е фактор за развитието, като гъстотата на жп линиите е сред най-високите в страната. От проведените анкети в областта се установява, че фирмите оценяват инфраструктурата като положителен фактор за развитието на бизнеса, нещо, което почти не се среща в страната – единствено в област Бургас бизнесът е по-доволен от инфраструктурата.

Демография

Населението на област Стара Загора през 2013 г. е 329 хил., което я нарежда на пето място в страната. Над 70% от хората в областта живеят в градовете. Спадът на населението през последните години се обуславя от устойчивия отрицателен коефициент на естествен прираст (под -5% през последните четири години), както и от отрицателното механично салдо за областта през периода 2007-2011 г. През последните две години механичният прираст на населението отново е положителна величина, т.е. областта отново е станала привлекателна за мигранти от други части на страната – предимно от съседните области.

Коефициентите на възрастова зависимост следват негативните тенденции за страната. Населението на 65 и повече години е 1,4 пъти повече от населението до 14 години. Коефициентът на демографско заместване вече спада под 60%, което условно означава, че на всеки 100 лица на възраст 60-64 години, които напускат работната сила, се падат по 60 лица на възраст 15-19 години, които се вливат в нея. Коефициентът на раждаемост (9,5% през 2013 г.) спада през последните години, но все пак остава по-висок от средните стойности за страната.

Образование

Процесите по оптимизация на училищната мрежа в Стара Загора продължават, макар броят на специализираните училища и професионалните гимназии да се запазва. Въпреки че за първи път от близо 10 години броят на преподавателите в основно и средно образование леко нараства през 2013 г., осигуреността с учители в областта (спрямо местните ученици) остава една от най-ниските в страната. Нетният коефициент на записване (V-VIII клас) е сравнително висок (82%). Относителният дял на второгодниците също е висок, но пък дялът на отпадналите намалява през последните 10 години. Средната оценка от матурата по български език и литература през 2014 г. в областта е 4,26, а процентът на неиздържалите се запазва на нива от около 4%.

През 2013 г. в Стара Загора се обучават над 5 хил. студенти, като Тракийският университет е фактор за привличането на млади хора в областния център. Дялът на висшестите в работната сила обаче леко спада през последните две години и остава нисък особено на фона на другите силни икономически центрове в страната – през 2013 г. всеки пети на възраст между 25-64 години в областта е с висше образование.

Здравеопазване

На територията на областта има 17 болнични заведения. В областния център са концентрирани няколко специализирани болници, както и извънболничната помощ. През последната година (2013 г.) има ръст както на болничните легла, така и на постъпилите болни за лечение в многопрофилните болници. Областта се отличава със сравнително добра осигуреност с общопрактикуващи лекари, но изостава по отношение на някои ключови медицински специалисти.

Дялът на здравноосигурените лица намалява през последните две години, но остава над средните нива за страната (88% през 2013 г.). В анкетата от май 2014 г. всеки пети посочва, че му се е наложило да пътува извън областта, за да ползва здравни услуги, което като цяло е относително нисък процент и потвърждава доверието на гражданите в местните лечебни заведения. Водещата причина, която посочват анкетиранияте, е липса на специалисти или доверието в определен специалист извън областта. Също всеки пети, ползвал медицински услуги през последните 12 месеца, посочва, че му се е наложило да прави нерегламентирани плащания за здраве.

Околна среда

Емисиите на въздушен шум в атмосферата леко спадат през 2012 г., но остават в пъти повече спрямо другите области в страната. Големите замърсители са предприятията в енергийния сектор и тежката промишленост. В областната стратегия (2014-2020) е записано, че въпреки направените инвестиции и значителното намаление спрямо 2007 г. все още не е постигнато устойчиво намаляване на замърсяването на атмосферния въздух в района на гр. Гълъбово.

Замърсяването с фини прахови частици също остава проблем, което се дължи на отоплението с твърди горива и интензивния трафик в областта. Събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население леко намаляват през 2013 г. до 341 кг на човек. През 2014 г. в област Стара Загора започна изграждането на регионална система за управление на отпадъците, която се финансира с европейски средства.

Вече над 70% от населението на област Стара Загора живее в селища с обществена канализация, като 61% от населението с достъп до канализация е свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води. През 2011 г. бе открита пречиствателна станция за отпадъчни води на Стара Загора, финансирана с европейски средства, която сериозно подобри показателите на областта.

Социална среда

Въпреки традиционно високите за страната доходи в Стара Загора през 2011 г. близо 58% от жителите на областта са живели с материални лишения. Относителният дял на бедните леко спада и вече малко под 1/4 от хората попадат под линията на бедността за областта. Подоходното неравенство остава високо, като отношението между доходите на най-богатите и най-бедните 20% от домакинствата достига над 8 пъти през 2011 година.

Престъпленията в областта се свиват, като за 2013 г. са регистрирани малко под 10 престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души от населението. Анкетите сред гражданите на област Стара Загора през май 2014 г. показват по-висока удовлетвореност от живота в областта спрямо предходни години. Относително по-висока удовлетвореност гражданите споделят по отношение на жилищните условия, образованието, здравето и социалния живот. Работата също е фактор, който води до удовлетворение, което не е често срещано в страната. Едва един на всеки шест анкетиран споделя, че би се преместил в друга област за постоянно местоживее, което е много ниско в сравнение с останалите области.

Ключови показатели за област Стара Загора

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	9 207	9 654	10 067	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	48,6	47,5	48,5	48,5	44,8
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	3,9	6,7	6,3	7,1	10,6
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	24,2	26,9	24,00	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	27,0	27,4	30,0	30,7	31,6
Коефициент на естествен прираст (‰)	-4,5	-5,2	-5,5	-5,8	-5,8
Коефициент на механичен прираст (‰)	-2,8	-4,9	-1,6	1,9	0,5
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	19,3	19,3	21,5	20,5	19,5
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	3,6	2,9	3,2	3,9	3,8
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,4	4,4	4,6	4,3	4,3
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	60,4	59,3	59,0	53,40
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	26,6	31,7	40,4	53,4	52,3
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	18,8	18,7	60,9	61,00	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,8	87,6	90,6	89,7	88,4
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	162,6	153,9	156,0	170,4	205,5
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 713	3 886	4 184	4 382	5 037

Търговище

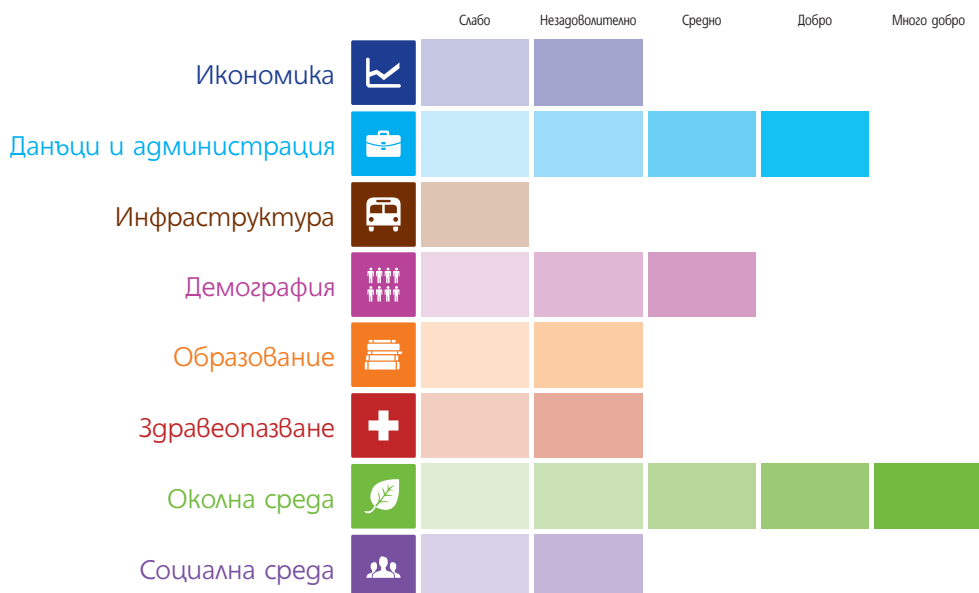

Население (2013)	118 253
Територия (кв. км)	2 558,5
Брой на населените места	199
Относителен дял на населението в градовете (%)	54,2

Общ преглед

След спада в началото на икономическата криза през следващите години се наблюдава постепенно възстановяване на икономиката на област Търговище, при това с по-бърз темп от останалата част от страната. През 2012 г. обаче се отчита лек отлив на чуждите инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор, което е съпроводено и от спад в заетостта през 2012-2013 г. Област Търговище е една от шестте области с над 50% пътища с добро качество на пътната настилка през 2013 г., което е важна предпоставка за развитието на областта. Бизнесът оценява работата и взаимодействието с областната и общинската администрация малко по-високо от средното за страната. Сравнително голям дял от бизнеса ползва електронни услуги, предоставяни от общинската/областната администрация.

Населението на област Търговище намалява по-бързо от средното за страната през последните 10 години, но възрастовата структура на населението все още остава по-благоприятна от тази в повечето области. Основната причина за недобрата оценка на област Търговище по отношение на здравеопазването е острата липса на медицински специалисти в областта.

Икономика

През 2011 г. БВП на човек от населението в област Търговище е 6179 лв., което е доста по-ниско от средното за страната (10 248 лв.). Все пак след спада в началото на икономическата криза, когато БВП на човек в областта намалява до 5056 лв., през следващите години се наблюдава постепенно възстановяване на икономиката, при това с по-бърз темп от средните темпове за страната. През 2012 г. се наблюдава лек отлив на чуждите инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор, което е съпроводено и от спад в заетостта. През 2013 г. коефициентът на заетост на населението на 15 и повече навършени години отново намалява и достига до 38,2%, което е третата най-ниска стойност на заетостта през 2013 г. след тази в областите Ловеч и Силистра. Област Търговище заедно с област Сливен имат най-ниския средногодишен доход на лице от домакинството. През 2013 г. той е 3025 лв. при 4814 лв. средно за страната. През последните 10 години ръстът на доходите в Търговище изостава с близо 34% от ръста на доходите в страната.

Структурата на икономиката се различава значително от общата картина в страната. През 2011 г. селското стопанство създава 15,3% от брутната добавена стойност в областта (при 5,4% средно за страната), индустрията – 37% (при 30,5% средно за страната), а услугите – 47,6% (при 64,1% средно за страната).

Общините в област Търговище са усвоили 399,7 лв. европейски средства на човек по оперативните програми към 31 януари 2014 г., което е над средното за страната. Най-добре се представя община Попово (1125,9 лв./човек), а на дъното в областта е община Антоново (138,4 лв./човек).

Данъци и администрация

Бизнесът оценява работата и взаимодействието с областната и общинската администрация малко по-високо от средното за страната – 3,2 т., при 3,1/5 средно. Относително най-ниско е оценена бързината на обслужване, а най-високо – поставянето на ясни изисквания и неподкупността на служителите. Според бизнеса корупцията в област Търговище (3,2 точки) също е малко по-ниска от средното в страната (3,1 точки). От местните институции като най-неподкупни са определени Инспекцията по труда и полицията, а с най-негативен резултат е областната администрация.

Социологическото проучване показва, че 46,7% от анкетираните представители на бизнеса са ползвали електронни услуги, предоставяни от общинската/областната администрация през последната една година до май 2014 г. Този дял е доста по-висок от средния за страната (38,6%) и поставя област Търговище на пето място в страната след областите Бургас, Русе, София и София-град.

Рейтингът за прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвен от „Програма достъп до информация“, поставя област Търговище над средното ниво за страната през 2014 г. с 44,4 т. при средно 44,1 т., въпреки че този резултат е далеч от максималните 82,4 точки. Най-прозрачни са общините Попово (51,4 т.) и Търговище (51,1 т.), а най-ниско е оценена прозрачността в община Опака – 17,1 точки.

Инфраструктура

Област Търговище е една от шестте области с над 50% пътища с добро качество на пътната настилка през 2013 година. Въпреки това дялът на пътищата с добра настилка намалява от 58% през 2012 година до 52% през 2013 година.

Област Търговище е класирана сравнително ниско в тази категория за оценяване поради ниската гъстота на жп мрежата и относително ограниченото разпространение и ползване на интернет. През 2013 г. 53,7% от домакинствата в България имат достъп до интернет, а в Търговище относителният им дял е 29,4%. Подобна е разликата в дела на хората, използващи интернет. През 2013 г. 56,2% от населението на страната на възраст между 16 и 74 години посочва, че е използвало интернет през последната една година, а в област Търговище този дял е 36,6%.

Демография

Населението на област Търговище намалява по-бързо от средното за страната, като за последните 10 години е спаднало с над 20 хиляди души, или с повече от 15%. Основната причина за тази разлика е сравнително високият интензитет на емиграцията от областта. Механичният прираст е отрицателен и възлиза на минус 3,2‰. Коефициентът на естествен прираст в Търговище е -5,8‰ и също е по-нисък от средното в страната (-5,2‰) през 2013 година.

Сравнително високият дял на селското стопанство в икономиката на областта предполага и по-висок дял на населението в по-малките населени места. През 2013 г. относителният дял на населението в градовете е 54,2% при 73% средно за страната, което поставя Търговище на четвърто място по най-малък дял градско население след областите Кърджали, Разград и Силистра.

Област Търговище е на второ място (след Сливен) по коефициент на демографско заместване като съотношение на населението на възраст 15-19 г. към това на възраст 60-64 г., който през 2013 г. е 71% при 61,5% средно за страната. Това означава, че на всеки 100 души, които през следващите няколко години ще напуснат пазара на труда, ще влязат нови 71 младежи.

Образование

Въпреки че нетният коефициент на записване на населението в V-VIII клас в област Търговище традиционно е по-висок от средния в страната (през 2013 г. достига 82,2% при средно 79,9% в страната), относителният дял на отпадналите от основното и средното образование остава близо два пъти по-висок. През 2012 г. 4,5% от учениците в област Търговище са отпаднали от училище при 2,3% средно за страната. Негативна тенденция се забелязва при дела на второгодниците. Докато през 2011 г. делът им в Търговище е 0,6% при 0,9% за страната, то през 2012 г. той се изравнява със средната стойност от 0,9%, а през 2013 г. става 1,4% при 1,0% средно за страната.

Индикаторите за качеството на образованието също поставят област Търговище в сравнително неблагоприятна позиция. През 2014 г. в област Търговище 6,9% от оценките на матурата по български език и литература са под среден 3,00 при 4,8% средно за страната. Средният успех на матурите по български език и литература през 2014 г. в областта е 4,00 при 4,3 в страната.

Остава нисък делът на населението на възраст 25-64 години с висше образование – 16,7% през 2013 г. при 25,6% средно за страната, но като цяло този показател за областта се увеличава през годините.

Здравеопазване

Основната причина за неблагоприятна оценка на област Търговище в категорията здравеопазване е хроничната липса на медицински персонал в областта. През 2013 г., докато един общопрактикуващ лекар условно се грижи за 1589 души в страната, в Търговище на всеки такъв лекар се падат по 2150 души.

Недостигът на специалисти се вижда ясно и в броя на интернистите и кардиолозите. През 2013 г. в област Търговище на един лекар по вътрешни болести се падат 9096 души при средно 5775 души за страната. На лекар кардиолог пък се падат 23 651 души от областта при 5945 души средно за страната. Постъпилите болни за лечение в МБАЛ през 2013 г. са 257,3 на 1000, което е със 17% повече от средното за страната. Анкетното изследване показва, че като цяло населението основно разчита на здравните заведения и специалисти в областта. През последните 12 месеца до май 2014 г. на 26,9% от живеещите в областта им се е наложило да пътуват до друга област, за да получат здравни услуги, което е по-нисък процент от този за страната (33,5%). Като основна причина за пътуването по медицински причини 73% от тях посочват, че са го направили заради липса на специалисти – тази причина е с най-значим дял именно в област Търговище.

Околна среда

Състоянието на атмосферния въздух в областта е сравнително добро. Емисиите на въглероден диоксид в област Търговище са близо четири пъти по-ниски от емисиите за страната и през 2012 г. достигат 88,7 тона/кв. км.

Делът на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води, както и делът на живеещите в селища с обществена канализация все още са сравнително ниски – съответно 44,1% (при 56,1% за страната) и 55,7% (при 74,3% за страната) през 2012 година, което може да се обясни с относително ниската степен на урбанизация на областта. Въпреки това и по двата показателя се наблюдава ръст през годините.

В област Търговище са изградени и се експлоатират две регионални депа за битови отпадъци. Областната стратегия отчита продължаващ проблем с управлението на строителните отпадъци и третирането на биоразградимите отпадъци. Събраните битови отпадъци в областта през 2012 г. са 256,9 кг на човек за годината докато в страната са 347 килограма.

Социална среда

Социологическото проучване показва, че удовлетвореността на гражданите от живота им в областта е равна на средната оценка за страната – 3,4 т. (по скалата от 1 до 5). Въпреки това 39,5% от анкетиранията заявяват, че са склонни да напуснат областта за постоянно при 32,8% средно за страната, което може да се отнася до малките доходи и ниската заетост. Данните на националната статистика за дела от населението, живеещо с материални лишения, показват, че област Търговище е четвъртата най-бедна област (след Велико Търново, Ямбол и Ловеч) с 60,1% от населението, живеещо с материални лишения през 2011 година. Същевременно делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, е два пъти по-висок от средния за страната – през 2011 г. 22% от хората живеят в такива домакинства при 11,2% средно за страната.

В областта има два театъра, четири музея и едно кино. Жителите на област Търговище посещават театри и кина два пъти по-рядко от средното за страната през 2013 година.

Ключови показатели за област Търговище

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5 056	5 513	6 179	п.а.	п.а.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	45,6	44,0	45,7	42,5	38,2
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	9,9	11,7	12,4	15,6	15,7
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	19,2	17,3	21,20	п.а.	п.а.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	25,7	26,1	28,3	29,0	29,9
Коефициент на естествен прираст (‰)	-4,3	-4,9	-5,7	-6,0	-5,8
Коефициент на механичен прираст (‰)	-7,7	-9,5	-3,7	-3,1	-3,2
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	16,0	13,1	15,2	17,9	16,7
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	13,2	11,2	8,7	7,6	6,9
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,0	3,9	4,0	4,0	4,0
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	п.а.	55,0	54,2	58,0	52,00
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	21,0	20,2	24,3	38,3	29,4
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	0	12,0	44,1	44,1	п.а.
Дял на здравноосигурените лица (%)	87,2	83,8	87,9	86,9	85,8
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	242,1	218,9	234,6	241,7	257,3
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	2 373	2 354	2 695	2 924	3 025

Хасково

Население (2013)	240 494
Територия (кв. км)	5 533,3
Брой на населените места	261
Относителен дял на населението в градовете (%)	72,5

Общ преглед

Област Хасково среща сериозни предизвикателства пред икономическото си развитие. Влиянието на кризата върху пазара на труда беше силно негативно през периода 2009-2011 г. и доведе до значително свиване на заетостта и нарастване на безработицата. Демографските и икономическите процеси в областта до голяма степен са обвързани – високи коефициенти на възрастова зависимост, ниска икономическа активност, закриване на работни места и висок дял на живеещите в областта с материални лишения. Все пак през последните две години се наблюдава раздвижване на местната икономика, като инвестициите в дълготрайни материални активи и заетостта се покачват.

Доброто географско разположение и инвестициите в някои ключови инфраструктурни обекти, както и сравнително разнообразната отраслова структура на икономиката обуславят възможностите за по-бързо възстановяване и растеж особено при по-добра работа от страна на местните институции. Голямото предизвикателство остават привличането на чуждестранни инвестиции и по-доброто усвояване на европейските средства от местните общини.

Икономика

Брутният вътрешен продукт на човек от населението в област Хасково за 2011 г. е 5 643 лв, което я прави седмата най-бедна област в страната. Ударът на кризата върху областта през 2009 и 2010 г. е особено тежък, като икономиката на областта се свива и в номинално изражение. През 2011 г. започва процес на възстановяване и област Хасково отново изпреварва съседната област Кърджали по БВП на човек.

След 2011 г. се наблюдава подобрене и на пазара на труда, като заетостта на населението на 15 и повече години се покачва до близо 45% през 2013 г., което е по-високо от над половината области в страната. Безработицата в същата възрастова група спада, достигайки 14,3% през 2013 г., което също е добър сигнал на фона на покачването на безработицата в повечето области в периода 2011-2013 г.

През 2012 г. се наблюдава нарастване на разходите за придобиване на дълготрайни материални активи, макар областта да остава извън десетте области с най-много инвестиции на човек от населението. Чуждестранните преки инвестиции продължават да бъдат изключително ниски, а усвояването на европейски средства от общините в областта остават сериозно предизвикателство. Най-добри резултати в областта по усвояване на европейски средства (претеглени спрямо населението) се наблюдават в общините Маджарово и Свиленград, докато най-малко усвоените средства са в Симеоновград и Тополовград.

Данъци и администрация

Местните данъци и такси в общините в Хасковска област са по-високи в сравнение с тези общо за страната, като това се отнася както до данъците върху недвижимите имоти и превозните средства, така и до облагането при възмездно прехвърляне на собственост и таксите за битови отпадъци. Местните данъци в областния център гр. Хасково са сред най-високите спрямо сружителните областни градове в страната. Възприятията на бизнеса за корупцията в областта през 2014 г. превишават средните за страната, макар и да се наблюдава известно подобрене в оценките на бизнеса спрямо 2013 г., в т.ч. и за нерегламентирания плащания.

За поредна година областната и общинските администрации в Хасково получават по-ниска от средната за страната оценка по отношение на своето взаимодействие с местния бизнес. През 2014 г. леко се покачва оценката за качеството на електронните услуги, като вече над 40% от анкетираните фирми посочват, че са използвали такива услуги през последната година. По оценки на самите общини в областта степента на предоставяне на електронните услуги е предимно едностранно и двустранно взаимодействие (2-ра и 3-та степен от четири възможни), докато работата на едно лице е най-често на „работещ“ етап (3 от четири възможни).

Област Хасково леко изостава спрямо средните стойности за страната в рейтинга за прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвян от неправителствената организация „Програма достъп до информация“. Най-добре по този показател в областта се представя община Момчилград, докато най-ниската оценка е за община Крумовград.

Инфраструктура

Гъстотата на пътната мрежа в областта е малко над средното ниво за страната. Близостта на вече завършената магистрала „Тракия“ е плюс, но изграждането на магистрала „Марица“ е от водещо значение за населените места в областта. Изграждането ѝ обаче среща затруднения и изостава спрямо предварително обявените планове. Качеството на пътната настилка се влошава през последните години и вече 1/3 от пътната настилка в област Хасково е в добро състояние. На територията на областта се намират няколко гранични контролно - пропускателни пункта – на границите с Гърция и с Турция. Трафикът към и от Турция е интензивен и играе сериозна роля за развитието на региона.

Относителният дял на домакинствата с достъп до интернет продължава да расте и през 2013 г. вече 54% от домакинствата имат достъп. Използваемостта на интернет също нараства чувствително, като вече над половината от населението посочва, че е използвало интернет през последните 12 месеца.

Демография

По брой на населението област Хасково се нарежда на 11-о място в страната. Към края на 2013 г. в областта живеят малко над 240 хил. души, като 72% от тях живеят в градовете. През годините се наблюдава устойчива тенденция на спад на населението, която се обуславя от високия отрицателен естествен прираст в рамките на 6-7‰ на година, както и от отрицателния механичен прираст, който се засилва в годините на икономическата криза (2009-2010). Напусналите областта са предимно в посока градовете Пловдив, София и Стара Загора. Изселванията към чужбина се засилват през последните години.

Коефициентът на раждаемост спада през последните години, като традиционно остава под средните стойности за страната. Възрастовата структура на населението в областта продължава да се влошава. Коефициентът на демографско заместване спада до 60% през 2013 г., което условно означава, че на всеки 100 лица на възраст между 60-64 години, които напускат работната сила, се падат по 60 лица на възраст 15-19 години, които се вливат в нея.

Образование

През последните 4-5 години броят на училищата се запазва сравнително стабилен, като промените се отнасят предимно до общообразователните учебни заведения. Професионалните гимназии са предимно концентрирани в градовете Хасково и Димитровград. В стратегическите документи на областта е отбелязано, че гимназиите за чуждозиково обучение, природо-математически и хуманитарни науки предлагат добра подготовка.

Процентът на напусналите образователната система леко намалява през последните две години (2,4% за 2012 г.). В областната стратегия е отбелязано, че отпадналите от училищното образование са концентрирани в градските ромски гета. Оценките от матурата по български език и литература през 2014 г. са по-ниски от средните за страната (средно 4,13 за областта), като над 7% не са я издържали, което остава висок процент на фона на данните за страната.

В областта няма седище на университет, но има филиали на Университета за национално и световно стопанство и на Тракийския университет. Делът на населението в трудоспособна възраст с висше образование през 2013 г. нараства и вече е малко над 20%, макар да продължава да изостава спрямо водещите области в страната. Това създава затруднения на бизнеса при намирането на квалифицирани кадри.

Здравеопазване

На територията на областта има 11 болнични заведения, които в голяма степен покриват нуждите от здравна помощ в областта. Специализираната медицинска помощ е концентрирана в град Хасково, което принуждава пациентите от съседните общини да пътуват до областния град за специализирани изследвания и консултации.

Постъпилите болни за лечение в многопрофилните болници се увеличават чувствително през последните години, но остават по-ниски от средните за страната – 198 на всеки 1000 души от областта са постъпили за лечение през 2013 година. Общопрактикуващите лекари, както и ключовите медицински специалисти като интернисти и кардиолози, претеглени спрямо населението, са сравнително по-малко от средното ниво за страната, като в областната стратегия също е посочена липсата на висш медицински персонал. Здравноосигурените лица в областта леко спадат през последните две години, като през 2013 г. са 86% от населението.

Допитването до гражданите през май 2014 г. потвърждава проблемите в здравеопазването. Почти всеки трети посочва, че му се е налагало да пътува извън областта, за да ползва здравни услуги, като водещата причина според анкетираните е липсата на специалисти. Всеки четвърти гражданин, ползвал медицински услуги през последните 12 месеца, посочва, че му се е налагало да прави нерегламентирани плащания за здраве.

Околна среда

Емисиите на въглероден диоксид в атмосферата намаляват през последните години, но област Хасково продължава да е в групата на областите с относително повече емисии в страната. Качествата на атмосферния въздух са повлияни от близостта на североизточните части на областта до енергийния комплекс „Марица изток“, както и от наличието на местни източници на замърсяване, концентрирани в градовете Хасково и Димитровград. Събраните битови отпадъци на човек от населението намаляват през последните години и техният обем вече е под средното ниво за страната.

Над 70% от населението живее в селища с обществена канализация, което е близо до средните стойности за страната. През 2011 г. вече почти половината население е с достъп до канализация, свързана с пречиствателни станции за отпадъчни води. В края на 2010 г. беше въведена в експлоатация пречиствателната станция на Димитровград, а в средата на 2011 г. бе пусната новата пречиствателна станция и на Хасково, която значително намали замърсяването на река Марица.

Социална среда

През 2011 г. почти всеки втори от населението в областта живее с материални лишения, тоест изпитва трудности да посрещне основни свои нужди. Всеки пети в областта е бил в риск от бедност или е попадал под областната линия на бедността. Наблюдава се намаляване на доходното неравенство в областта, като отношението между доходите на най-богатите и най-бедните 20% от домакинствата спада от 6-7 през 2007 и 2008 г. до по 5 през 2010 и 2011 г.

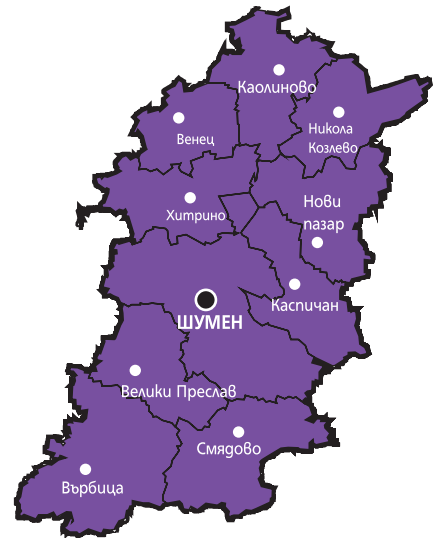
През последните две години се наблюдава спад на регистрираните престъпления срещу личността и собствеността, които бяха достигнали своя пик през 2010 г. Удовлетвореността от живота на гражданите се обуславя основно от жилищните условия, образованието, здравето и социалния живот. На другия полюс неудовлетвореността е провокирана предимно от ниските доходи и съответно ограниченията в потреблението. На въпроса дали биха се преместили в друга област за постоянно местоживее, през май 2014 г. един от всеки четирима граждани е отговорил утвърдително, докато половината анкетирани са заявили, че нямат желание да се местят в друга област.

Ключови показатели за област Хасково

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5 136	5 002	5 643	п.а.	п.а.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	48,7	45,8	42,2	42,4	44,9
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	8,5	13,2	15,9	14,9	14,3
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	20,3	17,2	19,00	п.а.	п.а.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	28,6	28,9	30,9	31,4	32,1
Коефициент на естествен прираст (‰)	-5,4	-6,4	-6,6	-6,7	-6,8
Коефициент на механичен прираст (‰)	-4,7	-6,6	-4,0	-2,8	-3,1
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	18,6	19,4	17,1	18,5	20,3
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	5,7	7,1	7,2	8,4	7,5
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,2	4,3	4,1	4,1
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	п.а.	51,5	42,0	44,0	33,60
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	24,4	26,4	41,3	47,5	54,2
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	0	0	46,7	46,70	п.а.
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,8	86,3	88,3	87,5	86,2
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	141,1	140,0	147,4	180,4	197,9
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	3 400	3 634	3 708	3 855	4 130

Шумен

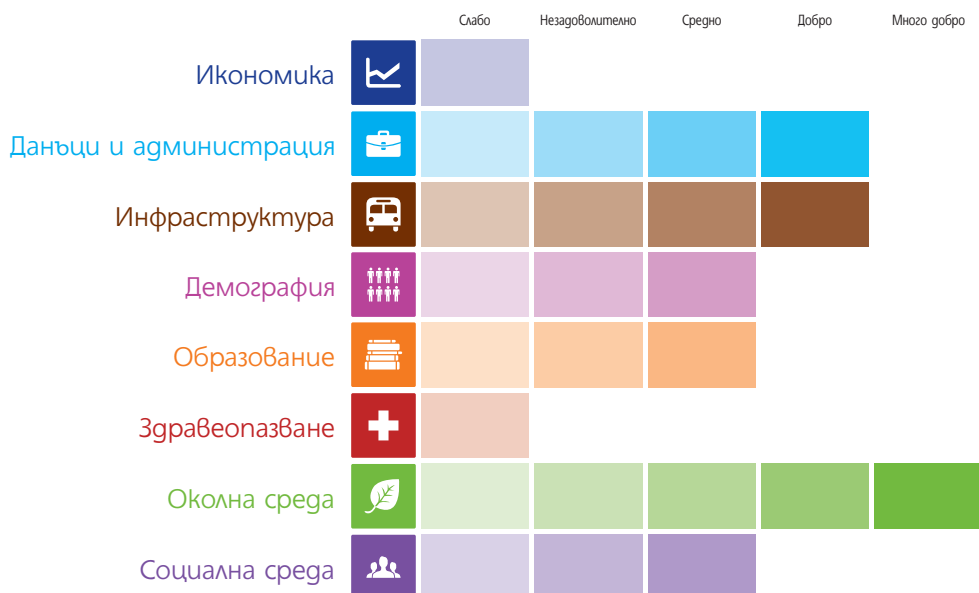
Население (2013)	178 437
Територия (кв. км)	3 389,7
Брой на населените места	152
Относителен дял на населението в градовете (%)	62,6

Общ преглед

Брутното производство на човек от населението в област Шумен е по-ниско от средното, дори ако извадим София (град) от сметките. Структурата на икономиката се различава от тази на страната. Селското стопанство все още е силно застъпено за сметка на услугите. С настъпването на кризата се наблюдава изтегляне на чуждестранните преки инвестиции от предприятията от нефинансовия сектор през 2009 и 2010 г. През следващите години започва постепенното им възстановяване, но все още не са достигнати нивата отпреди кризата. Нивото на безработица е най-високото в страната, като средногодишният коефициент на безработица на населението на 15 и повече навършени години в област Шумен през 2013 г. е два пъти по-висок от средната стойност за страната. Все пак възрастовата структура на населението е малко по-благоприятна от общата картина в България.

През 2013 г. в областта е регистрирано най-голямо увеличение на пътищата с добро качество на пътната настилка, въпреки че все още не достига средните нива за страната по този показател.

Икономика

БВП на човек от населението през 2011 г. е 6141 лв. при средно за страната от 10 248 лева. Дори без София-град, БВП за страната е 6924 лв./на човек, което означава, че област Шумен отново е под средното ниво.

Коефициентът на заетост в областта е 44% през 2013 г., а нивото на безработица е най-високото в страната – средногодишният коефициент на безработица на населението на 15 и повече навършени години в област Шумен през 2013 г. е 26% при средна стойност от 12,9% за страната. Въпреки че безработицата намалява през последните години след пика си през 2010 г., когато достига 28,8%, това възстановяване е прекалено бавно, за да се достигнат нивата отпреди кризата – 15-17% (безработицата в Шумен традиционно е по-висока от тази в страната).

Структурата на икономиката в областта е различна от тази в страната. Селското стопанство е силно застъпено - 13,8% от БДС се създава именно от този сектор при 5,4% средно за страната през 2011 година. Секторът на услугите формира 54,1% от БВП при 64,1% за страната. Селскостопанският сектор в областта е специализиран в производството на зърнени и технически култури, което не изисква значителна работна ръка заради механизацията.

С настъпването на кризата през 2009 г. и 2010 г. се наблюдава изтегляне на чуждестранните преки инвестиции (ЧПИ) от предприятията от нефинансовия сектор. През следващите две години притокут на ЧПИ се възобновява, но в далеч по-малки размери, като инвестициите достигат 589,7 евро/човек с натрупване към края на 2012 г. - значително по-ниско от средните за страната 3005 евро/човек през същата година. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи също остават по-малки по размер от периода преди кризата, но постепенно се увеличават след 2010 година. През 2012 г. тези разходи се равняват на 1429 лева на човек от населението.

Изплатените суми по договори на общините като бенефициенти по оперативни програми към 31 януари 2014 г. са 314,3 лв./човек в областта при 379,8 лв. на човек средно за страната. Най-добре се представя община Нови пазар с 1150,2 лв. на човек, а с най-ниски показатели са общините Върбица (104,8 лв./човек), Каолиново (102,2 лв./човек) и Хитрино (107,9 лв./човек).

Данъци и администрация

Нивата на местните данъци и такси в област Шумен са около средните стойности за страната. Оценката на бизнеса за работата и взаимодействието с областната и общинската администрация също се доближава до средното равнище за страната – 3,0 точки. Относително най-ниско се оценяват бързината на обслужване и неподкупността на служителите.

Качеството на предоставените електронни услуги от администрацията се оценява от бизнеса като малко по-високо от средното за страната – 3,1 при 3 средно през май 2014 г. Около 35% от бизнеса заявява, че е ползвал електронни услуги, предоставяни от общинската/областната администрация, което е по-ниско от средното за страната – 38,6%. Значителна част от запитаните сред бизнеса в област Шумен (38,1%) споделят, че освен използването на електронна информация е изтеглял бланки и формуляри, свързани с услугите на общинска/областна администрация. Фондация „Програма достъп до информация“ поставя област Шумен на едно от последните места в България по рейтинг за прозрачност на органите на местното самоуправление. През 2014 г. областта събира 35,7 т., което е доста по-ниско от средното 44,1 т. и далеч от максималните 82,4 точки.

Инфраструктура

Гъстотата на пътната и железопътната мрежа в област Шумен е малко над средната за страната. Делът на пътищата с добро състояние на пътната настилка е 36,3% при 39,6% средно за страната през 2013 г. Област Шумен е областта с най-голямо увеличение на пътищата с добро качество на пътната настилка – от 19% през 2012 г. до 36,3% през 2013 г., или с 17,3% повече. Причините за това са рехабилитацията на 40,5 км от път I-7 Шумен - Велики Преслав – Върбица в проект „Транзитни пътища V“ - лот 5, която се очаква да приключи тази година, и продължаващото строителство на автомагистрала „Хемус“. Според проведеното социално изследване 31,7% от представителите на фирмите заявяват, че инфраструктурата в областта влияе негативно на бизнеса им. Тази стойност все пак е по-ниска от средната за страната (33,7%).

Относителният дял на домакинствата с достъп до интернет е 49,8% през 2013 г. Макар този дял да остава под средната стойност за страната (53,7%), през последните години се наблюдава тенденция на повишаване на достъпа до интернет – през 2010 г. той е бил 25,2%, т.е. само за три години се отбелязва близо 100% ръст. Относителният дял на лицата на възраст между 16 и 74 години, използвали интернет през последната година, е 56,7%, който е почти равен на този за страната (56,2%).

Демография

През последните 10 години населението на област Шумен намалява с над 20 хиляди души, или с по около 1,2% на година. Този темп е по-висок от средния за страната (0,7%), въпреки че естественят и механичният прираст в областта показват относително по-благоприятни равнища. Коефициентът на естествен прираст е -4,6‰ за 2013 г. при средно за страната от -5,2‰. Коефициентът на механичен прираст пък достига 0,4‰ през 2013 година. Област Шумен се характеризира като област със сравнително нисък дял на градското население – 62,6% (при 73% за страната), а гъстотата на населението спрямо територията на населените места е 918,6 души на кв. км (1578,2 души/кв.км средно за страната) през 2013 година.

Възрастовата структура на населението също е малко по-благоприятна от общата картина в България. Коефициентите на възрастова зависимост (отношение на населението на 65 и повече години към населението на 0-14 години и отношение на населението на 65 и повече години към населението на 15-64 г.) е 130,9% (за страната неговата стойност е 142,3%) и съответно 28,1% (при 29,3% средно) през 2013 година. Коефициентът на демографско заместване, което показва възпроизводството на трудовете ресурси и се изчислява като съотношение на населението на възраст 15-19 г. към това на възраст 60-64 г., през 2013 г. в областта е 67,7% или доста по-високо от средното за страната (61,5%). Това означава, че на всеки 100 души, на които предстои да напуснат работната сила в следващите няколко години, ще се вляят 68 младежи.

Образование

По броя на преподавателите в основното и средното образование, както и по броя на училищата спрямо местното население област Шумен постига по-добри сравнителни резултати от тези за страната. Нетният коефициент на записване на населението в V-VIII клас е 82,4%, което също е над средния за страната (79,7%), въпреки че последните три години този дял намалява. Като проблем може да се посочи относителният дял на отпадналите от основното и средното образование (2,7% при 2,3% за страната) и относителният дял на второгодниците (1,2% при 1% за страната). Оценките от матурите на изхода от средно образование също показват проблеми в образователната система в областта. През 2014 г. 8,9% от учениците са получили слаби оценки по български език и литература (в страната е 4,8%), а средният успех от матурите по български език и литература е 4,1 при 4,3 среден успех за страната.

Здравеопазване

Основната причина за ниското класиране на област Шумен спрямо другите области в категорията „Здравеопазване“ са малкият брой на леглата в МБАЛ (2,8 на 1000 души от населението при средно 4,6 за страната) през 2013 г., както и недостигът на някои специалисти. Докато в страната един специалист по „Вътрешни болести“ например условно се грижи за 5775 души, в област Шумен на такъв специалист се падат 11 152 души. Висок е и коефициентът на детска смъртност – 12,9‰ през 2013 г. (при средно 7,3‰ за страната), което е най-високата стойност след тази в област Ловеч (16,5‰).

Проведеното социологическо проучване показва, че 27,1% от гражданите са потърсили медицинска помощ в друга област, като основната причина е липсата на специалисти в областта (60,3%).

Околна среда

Състоянието на околната среда в област Шумен е оценено като „много добро“, което се дължи най-вече на ниските емисии вредни вещества в атмосферата. Емисиите на въглероден диоксид са едва 26,1 тона на кв. км при 346,3 тона на кв. км средно за страната, или над 13 пъти по-ниски. Социологическото проучване показва, че гражданите на областта оценяват околната среда с 3,3 от максималните 5 точки, което е равно на средното за страната.

Областта изостава в развитието на ВиК инфраструктурата си. Продължава да е сравнително нисък дялът на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води – 44,8% при 56,1% средно за страната, както и дялът на населението в селища с обществена канализация – 59,5% при 74,3% средно за страната през 2012 година. През 2015 година е планирано приключване на втората фаза от проекта за интегриран воден цикъл на гр. Шумен, което ще повлияе положително върху развитието на ВиК мрежата в областта.

Социална среда

Оценките на гражданите за работата на институциите и удовлетворението от живота са равни на тези в страната – съответно 2,4 и 3,4 точки.

В областта няма кино, а посещенията на театрални постановки са под 30 хиляди за 2013 г., което означава едва 0,2 посещения на човек от средногодишното население или пет пъти по-малко от средната посещаемост на театри и кина в страната.

Относителният дял на бедните спрямо линията на бедност в област Шумен - 23,5% през 2011 г. - превишава средното ниво за страната – 21,2%. Делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, е 14,1%, което също е по-висок дял от средното (11,2%). Делът на населението, живеещо с материални лишения, достига 49,3% през 2011 г. (средното за страната е 44,1%), като в периода 2008-2011 г. постоянно се увеличава.

Социологическото проучване показва, че през май 2014 г. 40,3% от гражданите са склонни да се преселят в друга област, докато в страната този дял е 32,8%.

Ключови показатели за област Шумен

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5 335	5 434	6 141	n.a.	n.a.
Коефициент на заетост на населението над 15 години (%)	41,6	40,2	43,5	44,0	44,0
Коефициент на безработица на населението над 15 години (%)	23,1	28,8	26,8	26,6	26,0
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	26,3	21,0	23,50	n.a.	n.a.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	23,4	23,9	26,4	27,1	28,1
Коефициент на естествен прираст (‰)	-3,0	-4,6	-4,8	-5,7	-4,6
Коефициент на механичен прираст (‰)	-4,1	-5,2	-1,0	0,4	0,4
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	18,7	18,8	20,4	20,7	21,3
Процент оценки на матурите по БЕЛ под среден 3,00	9,5	9,7	7,6	8,9	8,9
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,7	4,0	4,3	4,0	4,1
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	30,1	18,9	19,0	36,30
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	34,7	25,2	33,7	44,7	49,8
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	44,6	44,8	44,8	44,80	n.a.
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,1	84,7	89,6	88,4	87,5
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	126,1	116,7	124,2	132,8	147,7
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	2 932	3 208	3 427	3 944	4 333

Ямбол

Население (2013)	127 913
Територия (кв. км)	3 355,5
Брой на населените места	109
Относителен дял на населението в градовете (%)	70,1

Общ преглед

Икономиката на област Ямбол има специфична структура, като дялът на селското стопанство в брутната добавена стойност е три пъти по-голям от този за страната. През последните две години безработицата сред населението расте, а през 2013 г. и заетостта намалява. Общините в областта се представят добре като бенефициенти по оперативните програми и в началото на тази година изплатените европейски средства към тях, съотнесени към населението, са с около 25% по-високи от средните стойности за България. Оценката на бизнеса за работата и взаимодействието с областната и общинската администрация продължава да е над средното равнище за страната, а възприетията на бизнеса за корупция определят администрацията в областта като една от относително най-непокупните в страната.

Над половината от пътната настилка в областта е с добро качество през 2013 г., като близо 90% от пътищата първи клас и целият участък от магистралата, преминаваща през областта (35 км), са класифицирани като добри.

Традиционно нетният коефициент на записване на населението в V-VIII клас в област Ямбол е над средното за страната. Броят на преподавателите продължава да намалява и през 2013 г. Ямбол е една от областите с най-малко преподаватели в основното и средното образование спрямо населението, което се отразява на качеството на образованието.

През последните десет години дялът на здравноосигурените лица в област Ямбол е по-висок от този за страната. Леглата в МБАЛ, съотнесени към населението, са сравнително малко на брой, но и дялът на постъпилите болни за лечение в МБАЛ е един от най-малките в страната.

Икономика

Икономиката на област Ямбол има специфична структура, тъй като дялът на селското стопанство в брутната добавена стойност (БДС) е три пъти по-голям от този за страната. Индустрията създава повече от една трета от БДС, а услугите са малко под половината (за страната – 64%) от БДС през 2011 година. БВП на човек от населението възлиза на малко над 6000 лв. на човек, което е по-ниско от средното за страната (10248 лв. на човек), дори без данните от столицата (6924 лв. на човек). През 2013 г. безработицата сред населението на и над 15 години е 16,1% и през последните две години продължава да расте и да се отдалечава от предкризисните си нива от 6,4%. След 2010 г. разходите за придобиване на дълготрайни материални активи започват да нарастват и през 2012 г. възлизат на 3011 лв. на човек от населението, като по този начин превишават средните за страната. В същото време чуждестранните преки инвестиции в областта остават на изключително ниско ниво и макар и да нарастват в периода на кризата, към края на 2012 г. техният кумулативен размер на човек от населението все още е почти шест пъти по-малък от средния за страната.

Към 31 януари 2014 г. стойността на изплатените европейски средства по договори на общините като бенефициенти по оперативните програми възлиза на 471,7 лв. на човек и е с 25% по-висока от средните стойности за България (379,8 лв. на човек). Най-много средства са изплатени в общините Тунджа (815,3 лв. на човек) и Ямбол (505,1 лв. на човек), а най-малко – в община Елхово (57 лв. на човек).

Данъци и администрация

Оценката на бизнеса за работата и взаимодействието му с областната и общинската администрации през 2014 г. продължава да е над средната за страната, въпреки че през последната година тази оценка е по-ниска. Работата на органите на съдебната власт получава оценка по-ниска от средната за страната. Над една трета от бизнеса са отговорили, че през последната година са използвали електронни услуги, предоставяни от областната или общинската администрация, като половината от тях освен използването на информация и изтеглянето на бланки и формуляри са изпращали писма и попълнени бланки и формуляри по електронен път до администрацията. В същото време всички, включени в социологическото изследване, са отговорили, че качеството на предоставяните електронни услуги в областта са на средно и по-скоро високо ниво.

Рейтингът за прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвян от "Програма достъп до информация" за 2014 г., в област Ямбол е 39,7 т., което е под средното за страната от 44,1 точки и далеч от максималните 82,4 точки. Най-висока е прозрачността на администрацията в община Тунджа (55,5 т.), а най-ниска – в община Болярово (36,6 т.).

За трета поредна година бизнесът определя администрацията в областта като относително по-неподкупна в сравнение с оценките в страната. Относително по-често фирмите в областта дават подкупи във връзка с промяната на местните регулации или наредби в услуга на определени бизнес интереси.

Сред факторите, влияещи върху бизнеса в областта, местният пазар на труда и инфраструктурата получават относително най-голям брой негативни оценки.

Инфраструктура

Гъстотата на пътната мрежа в областта е около средната за страната, но свързаността на територията с пътна инфраструктура не е равномерна.

Над половината от пътната настилка в областта е с добро качество., като през 2013 г. близо 90% от пътищата първи клас и целият участък от магистралата, преминаваща през областта (35 км), са класифицирани като добри.

Дялът на домакинствата с достъп до интернет продължава да е значително по-нисък от общия за страната, но дялът на лицата, използвали интернет през последни 12 месеца, леко превишава националните стойности. През 2013 г. обаче се наблюдава отстъпление и по двата показателя.

Демография

За последните 10 години населението на област Ямбол е намаляло с близо 23 хиляди души. Намалението през годините е над два пъти по-бързо от това в страната, което е в следствие както от отрицателния естествен, така и от отрицателния механичен прираст. През 2013 г. естественият прираст в областта е -6,5% и въпреки че остава по-висок от средния за страната (-5,2‰), през последната година бележи известно подобрение. Коефициентът на механичен прираст през 2013 г. е -5‰. Независимо че този прираст е далеч по-неблагоприятен в сравнение с повечето области, се

установява тенденция на подобрене от нивата след началото на кризата, когато е в границите на минус10, минус 12%.

Показателите за възрастова зависимост и през 2013 г. не показват добри резултати. Коефициентът на възрастова зависимост като отношение на населението на 65 и повече години към населението на 0-14 години е 152,9% (при 142,3% за страната), а този като отношение на населението на 65 и повече години към това на възраст 15-64 г. – 34,7% (при 29,3% средно за страната). Коефициентът на демографско заместване, изразяващ се като отношение на населението на възраст 15-19 г. към това на възраст 60-64 г. в област Ямбол през 2013 г., е 55,6% (за страната той е 61,5%). Това означава, че на всеки 100 души, които се очаква да излязат от пазара на труда през следващите няколко години, ще се включат 56 младежи.

Образование

Традиционно нетният коефициент на записване на населението в V-VIII клас в област Ямбол е над средния за страната и през 2013 г. достига 83% при средно 79,7% в България. Относителният дял на второгодниците и на отпадналите от основното и средното образование са малко над, но близо до стойностите общо за страната.

Броят на преподавателите продължава да намалява и през 2013 г. Ямбол е една от областите с най-малко преподаватели в основно и средно образование спрямо населението. Това се отразява и на качеството на образованието, ако се съди от големия дял на неиздържалите матурата по български език и литература. През 2014 г. слабите оценки в областта отново нарастват и техният дял е двойно повече от този в страната. Притеснителен е фактът, че през последните години дялът на оценките под среден 3,00 се увеличава с непрекъснато – от 1,7% през 2008 г. до 10% през 2014 година. Средният успех от матурите по български език и литература също остава по-нисък от средния в страната.

Относителният дял на населението на възраст 25-64 г. с висше образование се повишава постоянно през последните десет години и през 2013 г. достига почти една четвърт.

Здравеопазване

Въпреки че през последните десет години дялът на здравноосигурените лица в област Ямбол е повече от средния за страната, той продължава да намалява за втора поредна година, достигайки 88,8% през 2013 година. Леглата в МБАЛ, съотнесени към населението, са сравнително малко на брой, но и дялът на постъпилите болни за лечение в МБАЛ е един от най-малките в страната. Макар и броят на общопрактикуващите лекари, интернисти и кардиолози, съотнесен към населението, да е по-неблагоприятен от общия за страната, областта не се нарежда сред най-проблемните области в това отношение.

Социологическото проучване през май 2014 г. показва, че 35% от жителите на областта са пътували до друга област през последните 12 месеца, за да получат здравни услуги. Като основна причина за търсенето на медицинска помощ извън Ямбол две трети от анкетираните посочват липсата на конкретни специалисти. На 17,6% от гражданите пък им се е налагало да правят нерегламентирани плащания за здравни услуги през последните 12 месеца, което е много по-ниско от средното за страната (25%).

Околна среда

Ямбол е една от областите с най-ниски емисии на въглероден двуокис в атмосферата – близо 30 пъти по-ниски от средните количества за страната през 2012 г. Събраните битови отпадъци на човек в областта са сравнително малко като количество. На територията на областта функционират общо четири гета, които обслужват над 70% от населението. Според областната стратегия системата на сметосъбирането работи добре в градовете в областта, но в селските райони не е достатъчно ефективна и това води до появата на нерегламентирани сметища и увреждане на околната среда.

Дялът на населението в селища с обществена канализация е над 70% през 2012 г. и се доближава до средните стойности в страната. Все още е проблем изключително ниският дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води –3,6%, като се има предвид, че повече от половината население на България, което има достъп до канализация, е свързано с пречиствателни съоръжения. Администрацията на община Ямбол посочва, че на територията на Ямбол няма пречиствателна станция за отпадни води, отговаряща на съвременните технологични и екологични изисквания. Такава предстои да бъде изградена през следващите години в рамките на проекта за водния цикъл на града по разработен от общината проект за 89 млн. лева.

Социална среда

Ямбол е областта с най-голям дял на населението, живеещо с материални лишения, като през 2011 г. този дял достига 62,8% при 44,1% средно за страната. Преди кризата около половината от населението се причислява към тази група, но негативната икономическа ситуация и безработицата в областта повишават дела на населението, живеещо с материални лишения, с близо 20процентни пункта през 2009 година.

Удовлетворението от живота в областта е малко под средното за страната. Относително най-ниски са оценките на гражданите за стандарта на живот и инфраструктурата, а най-високи – тези за жилищните условия и образованието в областта. Социологическото проучване сочи още, че наг 38% от жителите на областта, анкетирани през май 2014 г., са склонни да се преместят за постоянно местожителство в друга област, докато по-малко от половината анкетирани категорично нямат такова намерение.

Ключови показатели за област Ямбол

Показател/година	2009	2010	2011	2012	2013
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5 150	5 539	6 041	п.а.	п.а.
Коефициент на заетост на населението наг 15 години (%)	46,4	43,0	47,0	48,4	46,2
Коефициент на безработица на населението наг 15 години (%)	8,8	14,8	13,6	14,9	16,1
Дял на бедните спрямо линията на бедността за областта (%)	21,1	24,4	16,90	п.а.	п.а.
Коефициент на възрастова зависимост (65+ към 15-64 г.), (%)	30,2	30,6	32,9	33,4	34,7
Коефициент на естествен прираст (‰)	-6,2	-7,4	-7,0	-7,8	-6,5
Коефициент на механичен прираст (‰)	-10,0	-11,8	-4,4	-3,8	-5,0
Дял на населението с висше образование, 15-64 г. (%)	18,3	19,2	18,0	22,4	24,2
Процент оценки на матурите по БЕЛ пог среден 3,00	4,4	8,4	5,1	10,6	10,0
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,0	4,3	4,5	4,1	4,1
Дял на пътна настилка в добро състояние (%)	п.а.	48,0	54,6	54,0	50,30
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	27,9	27,9	40,7	46,0	44,8
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с ПСОВ (%)	3,4	3,4	3,5	3,60	п.а.
Дял на здравноосигурените лица (%)	90,1	88,1	90,5	89,8	88,8
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	158,3	154,7	144,5	160,3	167,7
Средногодишен доход на лице от домакинство, лв.	4 036	3 722	3 602	3 814	4 572

Методология

Предмет, пространствен и времеви обхват на изследването

Предмет на публикацията „Регионални профили: показатели за развитие“ е сравнителният анализ на областите в България. Анализът обхваща цялата територия на страната и се базира на информация за последните четиринадесет години, за които са налични данни за индикаторите в обхвата на изследването. За целите на информационното осигуряване на анализа и съставянето на регионалните профили са използвани официални статистически данни и данни от проведените специализирани изследвания до 30 юни 2014 година. Всички актуални данни, които са били публикувани след тази дата, не са включени в анализа.

Информационно осигуряване

Информацията, необходима за разработването и регулярното актуализиране на публикацията „Регионални профили: показатели за развитие“, се осигурява от два основни източника - официална статистическа информация и информация, произведена чрез специално проведено за целта изследване.

Основен източник на официалната статистическа информация е Националната статистическа система, в частност Националният статистически институт (НСИ). Друга част от необходимата информация е осигурена от информационните системи на Националния осигурителен институт (НОИ), Националната здравно - осигурителна каса (НЗОК), Националният център за обществено здраве и анализи (НЦОЗА), Министерството на образованието, младежта и науката (МОМН), Националната агенция по приходите (НАП) и др.

За набавянето на допълнителна статистическа информация за нуждите на регионалните профили е проведено допълнително изследване на общинско ниво. Целта е да се осигури информация, която не е възможно да бъде получена от наличните официални или други източници поради различни причини – не се произвежда, не е актуална, попада в клаузите за конфиденциалност на статистическата информация и др.

Дизайнът на изследването обхваща три типа респонденти: бизнес, домакинства и общинска администрация, като за всяка група респонденти е разработен специален инструментариум за събиране на информацията:

- Структуриран въпросник за бизнеса - предназначен за местните фирми и осигуряващ информация за трудностите при работата с местната администрация, усещането за корупция и оценка на бизнес средата.
- Структуриран въпросник за домакинствата – осигуряващ информация за доверието в институциите и възприятието за корупцията в ключови институции на местно ниво, както и за удовлетвореността на гражданите от различни аспекти от живота.
- Анкетен формуляр за общинската администрация - осигуряващ информация за местните данъци и такси, както и оценката за степента на предоставяне на услуги по електронен път и етапа на готовност за работа на „едно гише“.

За целите на собственото проучване са проектирани стохастични извадки за бизнеса и населението. Наблюдението на общините е изчерпателно и обхваща всички 264 общини. Анкетният формуляр до общинските администрации се изпраща до общините под формата на заявление за достъп до информация по Закона за достъп до обществена информация.

Методологически подход

Основните принципи, на които е базирана методиката, са следните:

1. Регионалните профили се съставят поотделно и независимо в два аспекта на анализа – в статика и динамика, като впоследствие тези резултати се обобщават в обща картина;
2. Начинът на представяне на резултатите не е чрез класиране (ранжиране) на областите, а чрез формиране и анализиране на типични, характерни групи от области;
3. Използване на комбинация от едномерни комплексни измерители и многомерни методи за регионални сравнения, което позволява да се преодолеят в голяма степен недостатъците на едномерните и комплексните измерители, както и да се използват предимствата на многомерните методи;

4. Използване на един от най-съвременните методи за регионални сравнения, невронни мрежи, за формиране и визуализация на типичните групи от области (кълстери);
5. Прилагане на анализ за надеждността при формирането на системата от индикатори;
6. Прилагане на анализ и оценка на относителната важност на индикаторите (групите индикатори) за формирането на резултатите и регионалните профили.
7. Подборът на индикатори и вписването им в система се базира на четири основни групи аргументи: добри практики, смислова обосновка, информационна осигуреност и анализ на емпирични данни;
8. Използване на официални и нормативно утвърдени термини, класификации, номенклатури и др.;
9. Използване на относителни дялове, коефициенти и др. при представяне и използване на индикаторите вместо техните абсолютни обеми с цел осигуряване на сравнимост между регионите;
10. Нормиране на индикаторите с цел елиминиране на негативни ефекти от мащаба, скалите на измерване и др.

Групиране на областите

В зависимост от анализа в статика на индикаторите от всяка една категория представянето на областите се оценява по петстепенна скала от „слабо“ (най-ниска степен) към „много добро“ (най-висока степен). Анализът е базиран на последната година, за която има налични данни (2013). За част от индикаторите, за които не са налични данни за 2013 година, са използвани данни за 2012 или 2011 година.

		Слабо	Незадоволително	Средно	Добро	Много добро
Икономика						
Данъци и администрация						
Инфраструктура						
Демография						
Образование						
Здравеопазване						
Околна среда						
Социална среда						

Типове регионални профили: кълстеризация

Методологическите подходи при регионалните сравнения могат да се обобщят в следните три основни типа чрез използване на:

1. Едномерни измерители
2. Комплексни измерители
3. Многомерни методи (в частност невронни мрежи)

В настоящата методика е възприет подход на комбинация от трите, позволяващ, от една страна, да се преодолеят в голяма степен недостатъците на едномерните и комплексните измерители, а, от друга – да се използват предимствата на многомерните методи.

Всички индикатори са нормирани чрез изчисляването на т.нар. регионален индекс.

За всяка група от системата индикатори за оценка на регионалните профили се изчислява т.нар. комплексен измерител, притежаващ следните характеристики:

1. Осигурява сравнимост на областите в статика и в динамика.
2. Стойностите му са „центрирани“ около средната за страната. Области с положителни стойности на комплексния измерител са над средното състояние за страната, а тези с отрицателни – под.

3. При процедурата за корекция на вариацията се запазват отстоянията (съотношенията) между областите по отделни показатели, което осигурява неизместени оценки при изчисляване на комплексния измерител.

На последния етап от приложението на комбинирания подход обобщаващият резултат за всички групи индикатори и за всички области се представя чрез образуване и визуализиране на клъстери чрез използване на невронни мрежи в статика и динамика.

Анализът на динамиката на социално-икономическите процеси обхваща периода 2010-2013 година. За част от индикаторите са използвани данни за различни периоди поради липсата или забавеното публикуване на статистическа информация.

Динамиката е измерена чрез темпове на прираст, изчислени за последната година от периода спрямо предходната. За част от показателите обаче, чието развитие се характеризира с по-силни флуктуации и ежегодна смяна на посоката, е използван среден темп на растеж за тригодишния период. Методиката предвижда чрез невронните мрежи да се формират и открият типични групи (клъстери) от области със специфични характеристики както в статика, така и в динамика.

От друга страна, възможностите на невронните мрежи е предвидено да се използват за многомерен анализ на регионалното развитие, като се характеризират посоката, скоростта и устойчивостта на развитието.

Система от индикатори

Подборът на индикатори и обвързването им в система се основава както на тяхната релевантност за всяка отделна категория (като икономика, образование и т.н.), така и на тяхната взаимосвързаност и динамика. Ключов аргумент за избора на индикатори е наличността, достъпността и периодичността на публикуване на данните за социалното и икономическото развитие на областите. Като резултат е формирана система от 8 групи индикатори, характеризиращи социално-икономическото състояние и развитие на областите.

Всяка една от групите е съставена от набор индикатори, които дават реална представа за състоянието и динамиката на развитие на съответната територия. Общият брой на използваните индикатори в методологията на изследването е 59.

В настоящото издание е добавен един нов измерител – Рейтинг за прозрачност на органите на местно самоуправление (категория „Данъци и администрация“), базиран на ежегодното изследване на фондация „Програма достъп до информация“. За адаптиране на резултатите от изследването на ПДИ за целите на анализа оценките на отделните общини, които влизат в рамките на една област, получават различна тежест в средната оценка на областта в зависимост от техния дял от цялото население на областта.

В следващите страници е представена обобщена таблица, включваща всички индикатори, обвързани в системата от 8 категории, алгоритмите за тяхното изчисляване и единиците за измерване.

Икономика

Едни от водещите групи индикатори, описващи нивото на развитие на дадена област, са икономическите индикатори. Под икономически индикатори се разбират както макроикономически показатели като брутен вътрешен продукт, заетост и безработица, така и индикатори, описващи местния бизнес - демография на местните фирми и инвестиции.

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Брутен вътрешен продукт на човек от населението	Индикаторът измерва стандарта на живот в областта и степента на развитие на местната икономика. Колкото по-висок БВП на човек от населението има съответната област, толкова това е показателно за по-силна местна икономика и по-висок стандарт на живот на местните жители.	2000-2011	лв./човек от населението	НСИ
Средногодишен коефициент на безработица на населението на 15 и повече навършени години	Ниските нива на безработицата в една област са признак за жизнена и създаваща работни места стопанска среда.	2001-2013	%	НСИ
Средногодишен коефициент на заетост на населението на 15 и повече навършени години	Коефициентът на заетост е водещ индикатор за пазара на труда, показвайки каква част от населението в трудоспособна възраст работи.	2001-2013	%	НСИ
Средногодишен доход на лице от домакинство	Индикаторът показва най-общо благосъстоянието и стандарта на живот на местното население. За целите на настоящото изследване се използва общият доход, който включва паричните доходи (приходи от работна заплата и извън нея, пенсии, социални обезщетения, трансфери от други домакинства, приходи от продажби и др.) и остойностените натурални приходи.	2001-2013	общ доход (лв.) / лице от домакинството	НСИ
Брой на нефинансовите предприятия на 1000 души от населението	Индикаторът показва жизнеспособността на местната икономика от гледна точка на наличието на достатъчно малък и среден бизнес. Презумпцията е, че големият брой предприятия се дължи предимно на високия дял на малките и средните предприятия (МСП). Високият брой МСП като цяло гарантира по-висока диверсификация и съответно устойчивост на шокове на местната икономика.	2000-2012	брой предприятия/1000 души от населението	НСИ
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи на човек от населението	Равнището на разходите за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА) на човек от населението в областта показва нивото на инвестиции, които пък от своя страна са показателни за това доколко местните фирми виждат перспективи за развитие на своя бизнес.	2000-2012	лв./човек от населението	НСИ
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване на човек	Както разходите за ДМА, така и индикаторът за чуждестранните преки инвестиции (ЧПИ) в предприятията от нефинансовия сектор показват потока от инвестиции към съответната област и нейната привлекателност за инвеститорите – в случая чуждестранните.	2000-2012	евро/човек от населението	НСИ
Стойност на изплатени суми по договори на общините като бенефициенти по оперативни програми	Високата степен на усвояване на средства по оперативните програми на ЕС създава предпоставки за подобряването на конкурентоспособността на отделните области. Тя е индикатор за добрата работа на администрацията и за нейната способност и желание да подобрява условията за работа и живот в областта с помощта на европейски средства.	към 31.01.2014 г.	лв./човек от населението	МФ

Данъци и администрация

В категорията „Данъци и администрация“ са включени индикатори, формиращи в голяма степен характеристиките на местната среда за правене на бизнес. Индикаторите се базират както на обективни данни (нива на местни данъци и такси), така и на проведено собствено изследване сред фирмите.

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Оценка на работата и взаимодействието с областната и общинската администрация	Индикаторът показва до каква степен бизнесът среща трудности при работата си с местната администрация. Оценяват се различни аспекти от работата на местната администрация като яснота на изискванията и бързина на услугите.	май, 2014	Оценка 1 до 5	Анкета сред представители на бизнеса
Нерегламентирани плащания и подкупи	Индикаторът показва оценката на местния бизнес за това колко често на фирмите се налага да правят нерегламентирани плащания към институции като общинската администрация, данъчната администрация и съдилищата.	май, 2014	Оценка 1 до 5	Анкета сред представители на бизнеса
Оценка на работата на органите на съдебната власт	Бързото и ефективно функциониране на съдебната система и доверието на бизнеса в нейната компетентност и безпристрастност са от ключово значение за гарантирането на благоприятна бизнес среда. Този индикатор представя оценката на местния бизнес за споменатите характеристики на местните съдилища.	май, 2014	Оценка 1 до 5	Анкета сред представители на бизнеса
Качество на предоставените електронни услуги от областната и общинската администрация	Индикаторът представя степента и обхвата на предоставяне на услуги по електронен път от местната администрация и етапа на готовност за работа на „едно гише“, както и оценката на бизнеса за качеството на предоставяните услуги.	май, 2014	Оценка 1 до 5	Анкета сред представители на бизнеса
Оценка на нивото на корупция сред бизнеса	Индикаторът показва възприятието за корупция от страна на местния бизнес и доверието му в различните местни институции (община, областна управа, съдилища) и структурите на централната власт.	май, 2014	Оценка 1 до 5	Анкета сред представители на бизнеса
Размер на данъчната ставка върху недвижимите имоти - жилищни имоти на юридически лица	Облагането на недвижимите имоти е най-сериозният източник на собствени приходи за общините. По отношение на бизнес средата и тежестите върху бизнеса най-голямо влияние оказва именно облагането на жилищните имоти на юридическите лица.	2012-2014	промил (‰)	Заявление за достъп до информация по ЗДОИ
Размер на данъчна ставка за данък върху превозните средства и леките автомобили – с мощност над 74 kW до 110 kW	Облагането на превозните средства също е сериозен източник на собствени приходи за общините. Този тип облагане е в тежест предимно на малки фирми, като мощността на автомобилите е избрана като най-релевантна именно за подобен тип фирми.	2012-2014	лв./kW	Заявление за достъп до информация по ЗДОИ
Размер на данъчната ставка за годишния патентен данък за търговия на сребно до 100 кв. м. търговска площ – при най-добро местонахождение на обекта	Патентните данъци са различен тип облагане от споменатите по-горе и са в тежест на конкретни бизнеси. Патентният данък за търговия на сребно е избран като най-разпространен и разпознаваем.	2012-2014	лв./кв.м	Заявление за достъп до информация по ЗДОИ
Размер на такса за битови отпадъци – за жилищни имоти на юридически лица	Таксата върху битовите отпадъци е един от най-сериозните източници на собствени приходи за общините, сравними с приходите от данъците върху недвижимите имоти. Таксата върху битовите отпадъци често е в сериозна тежест на бизнеса, като различията между отделните населени места/общини са големи.	2012-2014	промил (‰)	Заявление за достъп до информация по ЗДОИ
Размер на данъчна ставка за данъка при възмездно придобиване на имущество	Размерът на данъчна ставка за данъка при възмездно придобиване на имущество има отношение както към навлизащите на местния пазар външни инвеститори и предприемачи, така и към опитващите се да разширят своята дейност местни такива.	2012-2014	промил (‰)	Заявление за достъп до информация по ЗДОИ
Рейтинг за активна прозрачност на органите на местното самоуправление	Рейтингът за активна прозрачност на органите на местно самоуправление на ПДИ се базира на резултати от проучване на фондацията чрез оценяване на интернет страниците и подаване на електронни заявления до административните структури в системата на изпълнителната власт. Средната оценка на отделните области се формира на база рейтинга на влизащите в обхвата ѝ общини.	2014	0-82,4 пункта	Фондация "Програма достъп до информация"

Инфраструктура

Инфраструктурата е ключова за развитието на всеки един регион и има отношение както към икономическите, така и към социалните аспекти от живота на населението. развитието на инфраструктурата до голяма степен предопределя конкурентните предимства на отделните региони.

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Гъстота на пътната мрежа	Индикаторът гъстота на пътната мрежа измерва сбора от дължината на автомагистрали и пътища (първокласни, второкласни и третокласни), съотнесен към територията на съответната област. Републиканската пътна мрежа е от изключително значение за превоза на пътници и товари в страната. Индикаторът изключва улиците в населените места.	2000-2012	дължина на пътната мрежа в км/100 кв. км територия	НСИ
Гъстота на железопътната мрежа	Индикаторът представя всички жп линии, които са предназначени за придвижване на влакове между гарите или местата, отбелязани като самостоятелни пунктове на тръзване и пристигане за превоз на пътници и товари. Изключват се линиите на градския железопътен транспорт. Колкото по-голяма е гъстотата на железопътната мрежа в регионите, толкова е по-улеснен и превозът на пътници и товари.	2000-2012	дължина на жп линии в км/100 кв. км територия	НСИ
Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет	Достъпът на домакинствата до интернет е показателен за навлизането на новите информационно-комуникационни технологии в регионите на страната.	2006-2013	%	НСИ
Относителен дял на лицата, използвали интернет през последните 12 месеца	Наред с достъпа до интернет данните за лицата, които реално са използвали интернет през последната година, показват навлизането и използваемостта на новите технологии в регионите на страната. Обект на изследването са лицата на възраст между 16 и 74 г.	2006-2013	%	НСИ
Дял на пътната настилка в добро състояние	Освен гъстотата на пътната мрежа важно значение за инфраструктурния профил на областите има и качеството на пътната настилка. Индикаторът показва дела на пътищата, чието състояние е оценено от АПИ като "добро".	2010-2013	%	АПИ

Демография

Индикаторите в група „Демография“ характеризират броя, състава и основни структури на населението и неговата динамика. Източник на данните за всички показатели от група „Демография“ е текущата демографска статистика на Националния статистически институт (НСИ).

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Коефициент на възрастова зависимост – отношение на населението на 65 и повече години към населението на 0-14 години	Индикаторът показва отношението между двете традиционно неактивни на пазара на труда групи лица (до 15 години и над 65 години). По-голям дял на лицата на възраст до 15 г. очертава тенденция за бъдещо намаляване на средната възраст на населението в областта.	2001-2013	%	НСИ
Коефициент на възрастова зависимост – отношение на населението на 65 и повече години към населението на 15-64 години	Коефициентът на възрастова зависимост показва съотношението между лицата на възраст над 65 години, които са предимно икономически неактивни, и лицата в активна възраст. По-високият коефициент на възрастова зависимост показва влошаване на възрастовата структура на населението, което рефлектира върху пазара на труда, икономическия растеж и др.	2001-2013	%	НСИ
Относителен дял на населението в градовете	Относителният дял на населението в градовете дава информация за степента на урбанизация на областта и концентрацията на населението в по-големите населени места.	2001-2013	%	НСИ
Гъстота на населението спрямо територията на населените места и други урбанизирани територии	Този индикатор за гъстотата на населението дава информация за броя на хората на единица площ. Гъстотата се влияе от измененията в размерите на урбанизираните територии и процеса на урбанизация на населението в резултат на неговото естествено и механично движение.	2001-2013	брой лица/ кв. км	НСИ
Коефициент на естествен прираст	Естественият прираст на населението представлява разликата между броя на регистрираните живородени деца и броя на починалите през съответната година. Коефициентът за естествен прираст показва увеличението или намалението на населението на областта на 1 000 души от средногодишното ѝ население, като положителният естествен прираст на населението се приема за благоприятен демографски показател.	2001-2013	промил (‰)	НСИ
Коефициент на механичен прираст	Коефициентът на механичен прираст на населението показва увеличението или намалението на населението на областта на 1 000 души средногодишно население вследствие на неговата миграция. Коефициентът се изчислява на база на данните за броя на лицата, които са променили обичайното си местоживене за разглеждания период. Механичният прираст представлява разликата между заселилите се и изселилите се лица за дадена административно-териториална или териториална единица.	2001-2013	промил (‰)	НСИ

Образование

Индикаторите от група „Образование“ характеризират структурната осигуреност, интензивитета, нивото и качеството на образователния процес в отделните области на страната. Източниците на данните за отделните показатели са дадени в описанието на индикаторите. В текущия анализ са използвани данни за периода от учебната 2000/2001 до учебната 2012/2013 г., освен където изрично е упоменат друг период.

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Брой на студентите в колежи и университети на хиляда души от населението	Индикаторът включва учащите в университетите, коледите и специализираните висши училища, но не включва учащите в професионално обучение с прием след средно образование. Наличието на голям брой студенти в една област повишава атрактивността на населеното място и оказва положително влияние върху местната икономика.	2000-2013	брой студенти/1000 души от населението	НСИ
Брой на преподавателите в основно и средно образование на един ученик	Отношението на броя на преподавателите към броя на учащите на дадена територия е стандартен индикатор за измерване на качеството и достъпността на образованието.	2000-2013	брой преподаватели/брой ученици	НСИ
Брой на населението на едно училище	Индикаторът дава информация за осигуреността на населението с образователна инфраструктура в дадената област.	2000-2013	население/брой училища	НСИ
Нетен коефициент на записване на населението в V-VIII клас	Нетният коефициент на записване на населението се изчислява в проценти като отношение на броя на учащите в съответната образователна степен във възрастовите групи към броя на населението в същите възрастови групи, изчислен към 31 декември на съответната година. Броят на учащите в основно и средно образование се установява до 1 октомври на съответната година. Изборът на V-VIII клас е базиран на факта, че това е най-ниската образователна степен, при която се регистрира по-висок недообхват на образователната система.	2007-2013	%	НСИ
Относителен дял на отпаднали от основно и средно образование	Относителният дял на отпадналите от основно и средно образование показва броя на учениците, които преждевременно са напуснали училище през съответната година. Ниският относителен дял на отпадналите от основно и средно образование е признак за добре развита образователна система и добра социално-икономическа среда.	2000-2012	%	НСИ
Относителен дял на населението на възраст между 25-64 години с висше образование	Високият дял на населението с висше образование в една област създава предпоставки за повишаването на нейната конкурентоспособност, производителността на труда и икономическия растеж.	2004-2013	%	НСИ
Относителен дял на второгодниците	Относителният дял на второгодниците показва броя на учениците, които за втора поредна година са били записани в същото образователно ниво като предходната. Индикаторът показва качеството на образователните институции, поне що се отнася до способността им да създадат оптимални условия за възприемане на предвидения материал от страна на учениците.	2011-2013	%	НСИ
Среден успех от матурите по български език и литература през учебната година	Високият среден успех от матурите по български език е признак за добро качество на средното образование в областта. Въпреки различната трудност на зрелостните изпити през различните години резултатите от тях са съпоставими между областите.	2008-2014	Оценка 2 до 6	МОМН
Процент оценки по български език и литература под среден 3,00	Високият процент на издържалите матурите по български език е признак за добро качество на средното образование в областта. Въпреки различната трудност на зрелостните изпити през различните години резултатите от тях са съпоставими между областите.	2008-2014	%	МОМН

Здравеопазване

Индикаторите в група „Здравеопазване“ характеризират достъпността и качеството на здравните услуги, предоставяни в отделните области, както и здравното състояние на населението. Институционалната и кадровата обезпеченост на здравната система, както и нейната натовареност са важни фактори, които играят съществена роля при развитието на демографските процеси и определянето на социалната среда за живот във всяка една област.

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Население на един общопрактикуващ лекар	Общопрактикуващите лекари са първото стъпало в здравната система. Индикаторът брой лица на един общопрактикуващ лекар показва както осигуреността на населението с медицински персонал, така и натовареността на лекарите.	2001-2013	брой лица/брой общопрактикуващи лекари	НСИ
Брой лица на един лекар от специалност "Вътрешни болести"	Съотношението на лекарите от специалността „Вътрешни болести“ към населението показва обхвата и нивото на специализация на предоставяните в областта здравни услуги предвид високия процент на заболяемост от болести, които имат отношение към тази специалност.	2001-2013	брой лица/брой специалисти	НСИ
Брой лица на един лекар от специалност "Кардиология"	Съотношението на лекарите от специалността „Кардиология“ към населението показва обхвата и нивото на специализация на предоставяните в областта здравни услуги предвид високия процент на смъртност от болести, които имат отношение към тази специалност.	2001-2013	брой лица/брой специалисти	НСИ
Преминали болни през МБАЛ	Индикаторът дава информация за заболяемостта на населението и натовареността на многопрофилните болници за активно лечение (МБАЛ). За целите на изследването този индикатор се използва за измерване на равнището на заболяемост в съответната област – колкото по-висока е неговата стойност, толкова по-висока е заболяемостта в тази територия.	2001-2013	преминали болни през МБАЛ/1000 души от населението	НСИ
Здравноосигурени лица на човек от населението	Относителният дял на здравноосигурените лица от населението показва достъпността на населението до здравни услуги в съответната област, като от него може да се съди индиректно за здравния статус на населението.	2001-2013	%	НАП (заявление за достъп до информация по ЗДОИ)
Размер на легловата база в МБАЛ	Индикаторът показва броя на болничните легла в многопрофилните болници за активно лечение на 1000 души от населението. Легловата база служи за относителен показател на материалната осигуреност на здравеопазването в областта.	2001-2013	Брой на болничните легла на 1000 души	НСИ
Коефициент на детска смъртност	Коефициентът на детска смъртност показва броя на умрелите деца на възраст до 1 година на всеки 1000 живородени деца през съответната година. Високият коефициент показва както недостатъците в здравната грижа, така и наличието на ниска здравна култура в местното население.	2004-2013	промил (‰)	НСИ

Околна среда

Индикаторите за околната среда са включени в изследването като част от по-широката група индикатори, описващи степента на развитие на областите от гледна точка на условията за живот в тях, каквито са здравеопазването, образованието и социалната среда.

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Емисии на въглероден диоксид в атмосферата на кв.км територия	Емисиите на вредни вещества в атмосферата на кв. км показват доколко атмосферата в съответната област е замърсена от човешка дейност. За целите на анализа са взети предвид единствено емисиите на въглероден диоксид като най-значителни и в същото време – най-показателни за вредните емисии. Области с високо замърсяване на въздуха са по-малко привлекателни откъм условия за живот.	Последни налични данни за периода 2010-2012 г. за съответната област	тонове вредни емисии/1 кв. км територия	НСИ
Събрани битови отпадъци на човек от обслужваното население	Събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население е стандартен показател за измерване степента на чистота на околната среда. Тъй като в България отпадъците в много малка степен се рециклират, компостират или усвояват по друг начин, за целите на изследването е възприето, че колкото по-висок е този показател, толкова по-застрашена е околната среда в съответната област.	2001-2012	кг /човек/година	НСИ
Дял на населението в селища с обществена канализация, свързано с пречиствателни станции	Наличието на селищни пречиствателни станции предполага по-ниско замърсяване на околната среда с отпадъчни води, а също и по-високо оползотворяване на водните ресурси в съответната област. Колкото по-голяма част от канализационната мрежа е свързана с пречиствателни станции, толкова по-малък е отрицателният ефект на отпадъчните води върху околната среда.	2009-2012	%	НСИ
Дял на населението в селища с обществена канализация	Индикаторът показва процента от жителите на една област, които живеят в селища с обществена канализация. Степента на разпространение на обществената канализация оказва влияние както върху социалните, така и върху екологичните характеристики на регионите.	2006-2012	%	НСИ
Оценка на гражданите за качеството на околната среда	Индикаторът дава информация за осреднената оценка на гражданите на областта за качеството на околната среда в нея. Субективните усещания на жителите на областта помагат за допълване на официалните статистически данни за различните аспекти на качеството на околната среда.	май, 2014	Оценка 1 до 5	Анкета сред гражданите

Социална среда

Индикаторите в група „Социална среда“ отразяват качеството на живот в областите. Тази група от индикатори е най-близка до битието на хората и комбинира както обективни индикатори, така и субективната оценка на хората за качеството на живот. Използваните анкетни данни са получени като резултат от провеждането на собствено изследване сред гражданите през май 2013 г.

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Престъпления срещу личността и собствеността на 1 000 души от населението	Индикаторът представя регистрираните престъпления срещу личността и собствеността, съотнесени към хиляда души от местното население. Официално регистрираните престъпления невинаги представят реалната картина за престъпността в областта, но дават добра основа за оценка и сравнение между отделните региони.	2000-2013	брой престъпления/1000 лица	НСИ, МВР
Ползна жилищна площ на жилищата в градовете и селата	Ползната жилищна площ на човек от населението е индикатор, директно обвързан с бита на населението – като такъв има предимно социални аспекти, но е предопределен от икономическите реалности. Индикаторът представлява сума от жилищната и спомогателната площ, както и площта на кухните в кв. м., съотнесена към населението на съответната област.	2001-2012	кв.м/човек	НСИ
Лица, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност	Това са лица на възраст 0-59 г., живеещи в домакинства, където възрастните са работили по-малко от 20% от техния работен потенциал през изминалата година.	2007-2011	%	НСИ
Процент от населението, живеещо с материални лишения	Субективен показател, базиран на въпросници към домакинствата относно конкретни показатели за материални лишения. Показателите са девет, по стандартен европейски въпросник, обвързани със затруднения при покриването на разходи за жилището, притежание на автомобил или перална машина, консумация на месо, ограничения при отоплението и т.н. Лицето се определя като живеещо в материални лишения, ако изпитва лишения по четири от въпросните девет показателя.	2007-2011	%	НСИ
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за областта	Това са лица с еквивалентен разполагаем доход под т. нар. линия на бедността, която се определя на 60% от националния (в случая регионален) медианен еквивалентен разполагаем доход. И трите индикатора за бедността са класически показатели, използвани от българската и европейската статистика.	2007-2011	%	НСИ
Оценка на работата на институциите	Мнението на местните жители за качеството на дейността на местните институции (областна администрация, общинска администрация, органи на реда, съдилища и др.) има пряко отражение върху удовлетворението им от живота и нагласите им да останат в областта.	май, 2014	Оценка 1 до 5	Анкета сред гражданите
Удовлетворение от живота	Индикаторът се базира на оценката на гражданите за различни аспекти от социалния им живот като жизнения им стандарт, възможностите им за професионално развитие, образование, здравословен живот в чиста околна среда и др.	май, 2014	Оценка 1 до 5	Анкета сред гражданите
Брой посещения на театри или кина на човек от средногодишното население	Индикаторът показва средногодишния брой на регистрирани посещения в театрите и кината на територията на областта. Данните дават добра представа за един от най-важните аспекти на социалния живот - културата.	2009-2013	бр. посещения/човек	НСИ

Приложение

Област/Индикатор	Брутен вътрешен продукт на човек от населението, лв. (2011)	Средногодишен коефициент на безработица на населението на 15 и повече навършени години, % (2013)	Средногодишен коефициент на заетост на населението на 15 и повече навършени години, % (2013)	Средногодишен доход на лице от домакинство, лв. (2013)	Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението (2012)	Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи, хил. лв. (2012)	Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор, хил. евро (2012)	Стойност на изплатени суми по договори на общините като бенефициенти по оперативни програми на ЕС, хил. лв. (към 31.01.2014)
Благоевград	6 682	13,5	51,4	4 132	53	354 424	306 899	127 418 333
Бургас	9 277	12,7	47,8	4 234	65	1 312 398	2 023 505	346 115 346
Варна	10 270	13,7	47,0	4 912	66	1 012 292	1 471 179	169 134 603
Велико Търново	6 539	16,2	42,9	4 385	40	377 732	84 292	117 827 088
Видин	4 990	17,7	39,6	3 614	32	113 896	61 232	42 930 996
Враца	8 361	14,9	39,4	4 108	32	269 970	152 754	123 642 004
Габрово	8 191	8,8	48,1	4 858	48	142 520	270 817	111 950 014
Добрич	6 730	15,8	47,3	4 166	48	328 709	261 811	67 762 188
Кърджали	5 129	7,0	47,1	3 333	29	111 975	91 542	64 527 407
Кюстендил	5 579	14,9	42,4	3 593	39	100 924	33 060	23 193 515
Ловеч	6 484	10,7	37,8	3 134	39	149 160	132 962	91 713 479
Монтана	5 559	16,7	39,0	3 276	31	144 377	31 380	47 167 441
Пазарджик	6 661	13,0	44,4	3 755	39	345 055	431 090	96 515 258
Перник	6 078	13,0	45,5	5 764	38	111 836	244 496	50 507 770
Плевен	5 808	12,1	42,9	5 431	35	485 622	194 965	85 627 618
Пловдив	8 318	13,4	48,1	4 514	51	1 709 472	1 340 733	207 141 027
Разград	6 307	20,7	39,9	3 264	33	167 460	126 315	67 737 647
Русе	7 602	12,5	44,2	4 504	47	421 876	347 322	35 079 592
Силистра	5 145	21,3	37,1	3 249	33	169 853	13 045	31 033 671
Сливен	5 167	15,9	41,3	3 014	35	320 801	107 482	42 364 238
Смолян	6 659	20,3	46,8	4 590	44	120 781	75 502	41 988 123
София (столица)	23 256	8,2	56,1	7 441	79	7 980 131	11 703 507	285 686 160
София	11 338	10,0	46,0	3 563	37	571 527	1 323 132	185 954 786
Стара Загора	10 067	10,6	44,8	5 037	44	973 730	668 907	69 802 796
Търговище	6 179	15,7	38,2	3 025	31	258 311	186 337	47 269 580
Хасково	5 643	14,3	44,9	4 130	46	391 339	94 309	62 458 334
Шумен	6 141	26,0	44,0	4 333	37	256 016	105 669	56 084 145
Ямбол	6 041	16,1	46,2	4 572	43	389 305	66 344	60 337 333

Данъци и администрация

Област/Индикатор	Оценка на работата и взаимодействието с областната и общинската администрация, оценка 1 до 5* (2014)	Качество на представените електронни услуги, оценка 1 до 5* (2014)	Оценка на нивото на корупция сред бизнеса, оценка 1 до 5** (2014)	Нерегламентирани плащания и подкупы, оценка 1 до 5** (2014)
Благоевград	2,9	3,4	2,9	3,9
Бургас	3,3	3,9	3,5	4,4
Варна	3,0	3,4	2,9	3,9
Велико Търново	3,2	3,4	2,9	3,9
Видин	3,1	3,1	3,1	4,4
Враца	3,2	3,5	3,3	4,4
Габрово	3,1	3,3	3,0	4,4
Добрич	3,3	3,6	3,4	4,2
Кърджали	3,2	3,3	3,4	4,4
Кюстендил	3,1	3,2	3,3	4,5
Ловеч	2,9	3,3	3,1	4,3
Монтана	3,2	3,4	3,3	4,5
Пазарджик	3,2	3,1	3,4	4,4
Перник	2,9	3,3	3,0	4,3
Плевен	3,2	3,5	3,2	4,1
Пловдив	2,9	3,4	3,1	4,1
Разград	3,3	3,8	3,3	4,2
Русе	3,1	3,3	3,0	4,2
Силистра	3,1	3,2	3,2	4,3
Сливен	3,1	3,2	2,9	4,2
Смолян	3,2	3,6	3,0	4,3
София (столица)	2,9	3,6	2,6	3,7
София	2,9	3,5	2,9	4,0
Стара Загора	3,2	3,2	3,1	4,2
Търговище	3,2	3,3	3,2	4,3
Хасково	3,0	3,4	3,2	4,2
Шумен	3,0	3,5	3,3	4,0
Ямбол	3,2	3,4	3,5	4,3

* Оценките са по скалата: 1 (много ниска оценка) - 5 (отлична оценка)

** Оценките са по скалата: 1 (много чести нерегламентирани плащания) - 5 (много редки нерегламентирани плащания)
и 1 (много високо ниво на корупция) - 5 (много ниско ниво на корупция)

Инфраструктура

Област/Индикатор	Гъстота на пътна мрежа - сбор от дължина на автомагистрали, първокласни, второкласни и третокласни пътища, км/100 кв. км (2012)	Гъстота на железопътните линии, км/100 кв. км (2012)	Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет, % (2013)	Относителен дял на лицата на възраст между 16 и 74 години, използвали интернет през последните 12 месеца, % (2013)	Дял на пътна настилка в добро състояние, % (2013)
Благоевград	10,3	2,5	60,5	55,5	51,9
Бургас	15,1	2,3	44,8	49,5	27,1
Варна	18,6	5,1	57,1	55,9	42,6
Велико Търново	20,1	5,1	46,6	54,5	25,7
Видин	20,1	3,3	44,0	53,3	32,3
Враца	17,6	3,1	48,2	54,4	17,9
Габрово	24,9	3,7	48,2	53,0	36,4
Добрич	17,5	1,3	54,1	50,6	45,8
Кърджали	19,7	2,1	45,8	42,1	25,5
Кюстендил	18,9	4,0	52,4	50,9	46,4
Ловеч	18,1	2,6	34,6	41,7	44,8
Монтана	16,6	3,2	36,4	48,9	29,1
Пазарджик	16,6	4,2	36,1	36,7	52,6
Перник	23,7	4,8	48,4	50,0	48,9
Плевен	17,0	4,4	47,6	48,8	38,8
Пловдив	17,1	5,4	60,7	56,6	43,7
Разград	19,2	3,5	51,2	51,5	34,5
Русе	18,3	5,5	57,6	58,8	29,0
Силистра	17,8	2,5	37,6	48,7	44,8
Сливен	16,5	3,6	41,1	46,7	79,3
Смолян	16,9	0,0	45,2	52,6	45,3
София (столица)	0,0	13,8	70,9	77,5	0,0
София	21,2	4,2	44,1	45,8	28,6
Стара Загора	17,2	5,1	52,3	51,7	53,4
Търговище	20,6	2,7	29,4	36,6	52,0
Хасково	19,5	3,6	54,2	54,1	33,6
Шумен	17,9	4,6	49,8	56,7	36,3
Ямбол	18,3	2,9	44,8	57,5	50,3

Демография

Област/Индикатор	Брой на средногодишното население, бр. души (2013)	Коефициент на възрастна зависимост 65+ към 0-14, % (2013)	Коефициент на възрастна зависимост 65+ към 15-64, % (2013)	Относителен дял на населението в здравоте, % (2013)	Гъстота на населението спрямо територията на населените места, бр. души/кв. км (2013)	Коефициент на естествен прираст, ‰ (2013)	Коефициент на механичен прираст, ‰ (2013)
Благоевград	319 135	119,4	24,7	59,5	2 393	-2,7	-3,7
Бургас	414 320	114,2	25,5	74,9	2 266	-3,0	3,7
Варна	473 745	116,8	25,2	83,8	1 829	-2,4	3,8
Велико Търново	252 353	175,7	32,4	69,9	1 139	-6,9	-2,7
Видин	96 506	223,7	44,8	64,1	983	-14,3	-7,1
Враца	179 985	166,4	34,6	59,0	858	-10,1	-7,4
Габрово	119 121	226,8	41,1	82,0	1 367	-10,7	-3,6
Добрич	185 562	136,7	29,1	69,1	720	-6,7	-2,8
Кърджали	150 973	123,0	25,6	41,8	1 867	-1,8	-3,0
Кюстендил	131 557	207,5	38,6	69,3	1 248	-11,4	-7,6
Ловеч	136 649	187,3	40,5	62,5	932	-10,2	-5,3
Монтана	142 629	185,7	39,6	64,3	1 004	-11,7	-2,7
Пазарджик	270 504	126,4	28,2	62,4	2 227	-4,2	-4,7
Перник	129 468	196,3	35,5	78,9	996	-11,1	-0,8
Плевен	261 166	180,1	38,2	66,7	1 190	-9,1	-4,7
Пловдив	678 528	141,0	29,4	74,7	2 548	-4,0	3,1
Разград	121 380	137,4	28,4	47,2	917	-7,0	-5,9
Русе	230 682	175,8	32,5	77,2	1 774	-8,0	0,2
Силистра	116 626	158,1	32,6	44,9	850	-6,8	-3,2
Сливен	194 635	101,2	28,1	66,1	2 778	-2,2	-5,1
Смолян	117 485	168,0	28,3	55,1	2 014	-6,6	-14,7
София (столица)	1 305 975	123,0	23,1	95,4	4 878	-1,5	7,1
София	242 066	159,0	33,2	61,3	777	-8,2	-1,6
Стара Загора	328 968	144,4	31,6	71,8	1 556	-5,8	0,5
Търговище	118 253	134,6	29,9	54,2	1 142	-5,8	-3,2
Хасково	240 494	153,8	32,1	72,5	1 115	-6,8	-3,1
Шумен	178 437	130,9	28,1	62,6	919	-4,6	0,4
Ямбол	127 913	152,9	34,7	70,1	1 171	-6,5	-5,0

Образование

Област/Индикатор	Брой на студентите в колежи и университети (2013)	Брой на преподавателите в основно и средно образование (2013)	Брой на учениците в основно и средно образование (2013)	Брой на училищата за основно и средно образование (2013)	Относителен дял на населението на възраст между 25-64 години с висше образование, % (2013)	Нетен коефициент на записване на населението в V-VIII клас, % (2013)	Процент на вътрешностранците, % (2013)	Напуснали образователната система като процент от всички учаци, % (2012)	Процент оценки на свържавия зрелостен изпит по български език и литература под 3,00, % (2014)	Средни оценки на свържавия зрелостен изпит по български език и литература, (2014)
Благоевград	14 833	2 562	35 125	129	18,0	83,5	0,5	1,5	2,7	4,4
Бургас	11 447	3 075	46 019	142	20,2	80,1	0,5	1,7	6,1	4,3
Варна	33 192	3 354	49 834	128	31,4	76,9	1,2	2,6	5,1	4,3
Велико Търново	27 090	1 722	24 646	94	26,6	80,6	0,7	3,1	5,5	4,2
Видин	0	711	9 542	38	14,6	79,2	0,8	3,4	3,7	4,2
Враца	661	1 426	19 549	74	20,4	84,6	1,1	2,8	4,1	4,3
Габрово	6 038	780	10 792	40	24,9	78,3	0,8	2,1	4,3	4,4
Добрич	2 186	1 469	19 175	83	18,4	79,2	2,2	3,6	2,9	4,3
Кърджали	1 014	1 283	16 102	78	15,6	80,2	0,4	1,8	3,0	4,7
Кюстендил	0	924	12 285	46	22,5	78,6	0,5	1,8	4,0	4,3
Ловеч	424	1 071	15 256	61	15,8	80,7	0,9	3,5	3,0	4,4
Монтана	0	1 144	15 541	67	18,4	81,7	1,4	2,9	6,9	4,2
Пазарджик	0	2 196	29 429	120	16,6	78,1	1,3	3,4	5,8	4,2
Перник	364	838	11 788	43	16,9	77,0	0,7	2,2	5,6	4,3
Плевен	2 357	2 053	28 347	116	22,9	83,5	0,9	2,9	7,9	4,1
Пловдив	44 237	4 928	68 866	201	23,4	79,5	1,8	2,9	4,6	4,3
Разград	305	1 073	13 958	63	13,7	86,0	0,9	3,3	10,8	3,9
Русе	9 819	1 646	22 278	72	23,6	80,2	0,7	2,5	5,6	4,2
Силистра	449	858	11 978	49	15,1	80,1	0,5	2,3	3,5	4,2
Сливен	1 070	1 495	22 913	74	20,5	74,4	1,8	4,4	9,0	4,2
Смолян	2 413	957	10 805	66	20,0	82,3	0,0	0,5	3,4	4,4
София (столица)	115 131	8 752	120 836	279	45,8	76,0	0,6	0,9	1,9	4,6
София	5 688	1 835	25 283	103	14,4	79,7	1,5	2,2	5,0	4,3
Стара Загора	5 163	2 485	36 199	127	19,5	82,0	1,6	2,2	3,8	4,3
Търговище	0	959	12 746	56	16,7	82,2	1,4	4,5	6,9	4,0
Хасково	215	1 751	25 139	85	20,3	81,6	1,1	2,4	7,5	4,1
Шумен	7 408	1 534	19 701	71	21,3	82,4	1,2	2,7	8,9	4,1
Ямбол	827	947	14 335	46	24,2	83,0	1,3	2,6	10,0	4,1

Област/Индикатор	Брой легла в МБАЛ на 1000 души от населението (2013)	Население на един общопрактикуващ лекар, бр. души (2013)	Население на един доктор "Вътрешни болести", бр. души (2013)	Население на един кардиолог, бр. души (2013)	Коефициент на детска смъртност (2013)	Преминали болни за лечение през МБАЛ на 1000 души от населението, бр. (2013)	Здравноосигурени лица, % (2013)
Благоевград	2,9	1 654	8 865	12 274	7,6	169	84,9
Бургас	3,0	1 909	6 577	9 635	6,3	166	83,2
Варна	3,5	1 553	6 580	4 512	4,2	178	83,2
Велико Търново	3,1	1 728	7 210	8 412	7,6	147	82,2
Видин	3,8	1 322	6 032	8 773	10,7	162	88,4
Враца	4,6	1 579	5 000	12 856	5,8	227	87,4
Габрово	4,8	1 547	4 412	7 941	9,4	261	92,7
Добрич	2,9	1 354	8 836	9 278	9,3	134	84,0
Кърджали	4,0	2 396	8 387	16 775	7,7	176	100,4
Кюстендил	4,9	1 462	6 924	8 222	7,6	238	90,5
Ловеч	4,1	1 469	5 694	7 192	16,5	220	88,5
Монтана	5,0	1 426	7 924	10 971	8,4	260	86,1
Пазарджик	5,9	1 582	5 104	10 019	11,1	279	82,6
Перник	2,3	1 560	4 316	64 734	5,3	103	87,5
Плевен	6,3	1 250	7 462	4 281	6,5	309	88,2
Пловдив	6,0	1 567	6 058	5 654	8,3	353	86,5
Разград	4,3	2 428	7 586	20 230	8,0	232	89,3
Русе	3,6	2 006	9 612	6 990	7,0	185	86,6
Силистра	3,9	1 977	10 602	23 325	5,9	202	84,9
Сливен	4,2	1 216	8 847	8 110	12,8	221	84,4
Смолян	3,9	1 588	14 686	9 037	6,5	197	90,0
София (столица)	4,3	1 527	5 779	3 808	4,7	224	85,2
София	4,6	1 767	6 207	5 763	6,5	252	84,8
Стара Загора	4,7	1 406	6 450	7 310	9,6	205	88,4
Търговище	4,9	2 150	9 096	23 651	2,7	257	85,8
Хасково	3,2	1 603	6 871	10 021	7,2	198	86,2
Шумен	2,8	1 767	11 152	5 756	12,9	148	87,5
Ямбол	3,1	1 640	6 732	7 106	9,4	168	88,8

Околна среда

Област/Индикатор	Емисии на вредни вещества в атмосферата, тон/кв. км. (2012)	Собрани битови отпадъци на човек от обслужваното население, кг/човек/год. (2012)	Дял на населението в селища с обществена канализация, % (2012)	Дял на населението с достъп до канализацията, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води, % (2012)	Качество на околната среда според гражданите, оценка от 1 до 5 (2014)
Благоевград	20,8	283	77,35	26,3	3,5
Бургас	86,9	484	75,54	60,7	3,2
Варна	1 284,1	309	86,09	86,1	3,1
Велико Търново	119,2	371	66,41	44,2	3,4
Видин	231,7	314	56,22	0,0	3,1
Враца	105,2	217	55,46	32,4	3,1
Габрово	35,3	363	85,10	66,7	3,4
Добрич	4,3	407	70,74	70,7	3,2
Кърджали	3,5	197	43,94	4,0	3,3
Кюстендил	739,8	440	73,81	60,6	3,5
Ловеч	115,5	466	63,83	41,1	3,4
Монтана	5,8	290	58,48	34,0	3,1
Пазарджик	48,7	387	69,83	27,2	3,3
Перник	257,0	1 446	79,07	74,1	2,9
Плевен	50,6	408	56,47	41,0	3,1
Пловдив	151,0	396	79,48	54,3	3,1
Разград	39,0	382	41,86	41,9	3,4
Русе	304,4	366	67,49	63,9	3,3
Силистра	17,5	321	51,73	0,6	3,3
Сливен	78,5	303	65,23	57,6	3,3
Смолян	5,3	332	69,05	39,1	3,6
София (столица)	1 239,0	439	95,40	95,4	3,1
София	20,5	207	75,53	29,1	3,1
Стара Загора	4 252,6	341	71,21	61,0	3,2
Търговище	88,7	257	55,67	44,1	3,3
Хасково	150,3	320	71,34	46,7	3,3
Шумен	26,1	259	59,53	44,8	3,3
Ямбол	12,9	263	70,12	3,6	3,3

* Последните налични данни са от 2010 г.

Социална среда

Област/Индикатор	Регистрирани престъпления срещу личността и собствеността, брой (2013)	Полезна площ на жилищата - общо градове и села, кв. метри/човек (2012)	Лица, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, % от населението (2011)	Население, живеещо с материални лишения, % от населението (2011)	Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за областта, % от населението (2011)	Удовлетворение от живота, оценка от 1 до 5 (2014)	Посещения в театрите - хил. бр. (2013)	Посещения в кината - хил. бр. (2013)
Благоевград	2 465	26,8	2,8	28,5	12,4	3,5	41,9	103,0
Бургас	6 044	35,1	8,8	43,8	17,6	3,5	131,5	350,0
Варна	6 526	28,9	10,0	47,9	22,7	3,4	103,4	548,0
Велико Търново	1 897	32,2	12,6	61,9	19,7	3,4	31,0	100,0
Видин	969	40,7	31,1	56,4	34,1	3,3	32,5	0,0
Враца	2 223	32,3	13,6	39,1	20,5	3,3	41,8	0,5
Габрово	1 145	35,3	11,3	44,4	17,6	3,4	38,3	18,3
Добрич	1 768	31,0	6,4	32,6	23,4	3,4	45,4	5,3
Кърджали	489	32,4	4,4	49,2	21,3	3,3	24,0	0,0
Кюстендил	1 440	36,5	16,2	52,9	19,3	3,5	18,3	8,9
Ловеч	810	36,8	14,4	62,5	15,7	3,4	25,5	0,0
Монтана	1 250	34,7	18,9	23,3	24,9	3,3	9,6	0,0
Пазарджик	1 897	27,1	23,1	52,9	29,4	3,4	33,3	0,0
Перник	1 398	37,0	11,1	48,4	17,0	3,3	8,9	0,0
Плевен	3 068	30,4	13,2	45,9	17,5	3,4	36,7	55,9
Пловдив	5 612	27,8	8,1	43,3	20,7	3,4	169,5	521,6
Разград	748	27,2	23,3	50,9	19,2	3,4	31,3	0,0
Русе	2 408	27,5	8,0	35,2	17,0	3,5	118,7	175,3
Силистра	547	27,3	4,4	36,9	19,5	3,4	22,4	0,0
Сливен	1 806	26,7	18,8	53,9	32,0	3,3	69,5	29,5
Смолян	351	33,3	17,2	44,4	25,5	3,5	0,0	0,0
София (столица)	20 483	25,9	6,8	32,4	18,4	3,5	837,1	2 611,3
София	2 561	37,6	11,8	47,2	16,4	3,3	0,0	15,0
Стара Загора	3 151	29,2	17,1	57,9	24,0	3,5	114,9	194,2
Търговище	765	29,8	22,0	60,1	21,2	3,4	56,7	4,3
Хасково	1 787	30,1	14,4	47,3	19,0	3,4	57,3	12,8
Шумен	1 275	26,7	14,1	49,3	23,5	3,4	29,6	0,0
Ямбол	1 081	29,6	10,5	62,8	16,9	3,3	48,9	7,6

Регионални профили: показатели за развитие 2014

Българска

Трето издание

Формат: 21 x 28

Печатни коли: 9,5

Проект и предпечатна подготовка: "Нега Арт" ЕООД

Печат: "Класик Дизайн" ЕООД

ISBN 978-954-8624-40-4

